

Karmičke veze

svezak V

SD 239

Rudolf Steiner

EZOTERNA RAZMATRANJA KARMIČKO-KOZMIČKIH ODNOSA

I	Prvo predavanje, Prag, 29 ožujka 1924	7
Greška naše civilizacije. Iskonska mudrost. Prosvjetljenje u misterijima i iskonski učitelji. Bića Mjeseca i Sunca. Osnova za razumijevanje ljudske sudbine. Garibaldi.		
II	Drugo predavanje, Prag, 30 ožujka 1924	13
Akaša zapisi. Negativni prostor Sunca i sunčevih bića. Interakcija hijerarhija i njihov utjecaj na čovjeka nakon smrti. Razumijevanje misterija zvijezda kroz etersko tijelo u životu nakon smrti. Priprema i razrada kasnijih ljudskih organa kroz moralne i eterske zapise zvijezda. Duhovne veze koje vode od jednog života na Zemlji do drugog; preobrazba ovih snaga. Razumijevanje prirode bolesti.		
III	Treće predavanje, Prag, 31 ožujka 1924	24
Život čovjeka u fizičkom tijelu u području prirodnog poretka i u duhovnom tijelu u području viših hijerarhija. Čovjeku se otkrivaju slike i djela duhovnog svijeta i pri njegovom silasku stvaraju u njemu želju za uravnoteženjem. - Otajstvo Golgote i muhamedanstvo. Utjecaj na način mišljenja u Europi kroz arabizam i križarske ratove. Dvor Harun al Raschida i njegovo kultiviranje znanosti i umjetnosti. Bacon od Verulama i Amos Komenski. Evolucija duša iz jednog doba u drugo. Povijesne stvarnosti.		
IV	Četvrto predavanje, Prag, 5 travnja 1924	35
Ljudsku prirodu razumijemo samo kada razumijemo kozmos. Primjeri prenošenja djela jednog života u drugi. Garibaldijevi drugovi. Lord Byron. Marx. Muavija-Wilson. - Dvaput rođeni. Izgubljeni dramski ep o misteriju Sunca: preobrazba ljudskog bića žrtvovanjem intelekta. Maurice Maeterlinck o Rudolfu Steineru.		

ANTROPOZOFIJA KAO OSNOVA SPOZNAJE DUHOVNOG U SVIJETU I ČOVJEKU I KAO POTICAJ DUŠE ZA MORALNI I RELIGIOZNI ŽIVOT

V Peto predavanje, Pariz, 23 svibnja 1924

46

Uništenje prvog Goetheanuma i Božićna konferencija u Dornachu 1923/24. kao novi poticaj antropozofskom pokretu. - Biće čovjeka u životu između smrti i ponovnog rođenja, razmatrana s tri aspekta 'umrlih', 'prestanak života na Zemlji', i 'zvijezda', na temelju razina znanja imaginacije, inspiracije, intuicije. Sfera Mjeseca. Susret s iskonskim učiteljima čovječanstva. Arhetip lika Stradera. Duša živi u kozmosu, ponovno doživljava život na Zemlji kao prvu klicu za novu inkarnaciju. Iskustvo boli nanese drugima.

VI Šesto predavanje, Pariz, 24 svibnja 1924

53

Iscjeljenje. Misterij Merkurove sfere. - Područje egzistencije Venere. Život Sunca. Uravnoteženje zla u čovjeku u ovoj sferi.

VII Sedmo predavanje, Pariz, 25 svibnja 1924

61

Hijerarhija oblasti Sunca. - Intervencija Krista u sferi Sunca. Uspon ljudske duše u egzistencije Marsa, Jupitera i Saturna. - Oblikovanje karme za novi život na Zemlji gledanjem na najviše hijerarhije u tim oblastima. Pojedinačno oblikovanje karme od strane ove tri sfere, ilustrirano s tri primjera: Voltaire (Mars), Victor Hugo (Saturn), Eliphas Levi (Jupiter).

KARMA KAO SUDBINA LJUDSKOG ŽIVOTA

VIII	Osmo predavanje, Breslau, 7 lipnja 1924	73
	Sfera Mjeseca i prvobitni učitelji čovječanstva. Prvo sjeme karme.	
IX	Deveto predavanje, Breslau, 8 lipnja 1924	81
	Predispozicije karme u zvjezdanim svjetovima.	
X	Deseto predavanje, Breslau, 9 lipnja 1924	91
	Ljudske duše urastaju u duhovne hijerarhije kada se uzdižu u planetarne sfere. Čovjek kao nositelj svjetsko-povjesnog nastajanja. Jupiterova sfera mudrosti. Heinrich Heine. Voltaire. Goethe. Eliphas Levi.	
XI	Jedanaesto predavanje, Breslau, 10 lipnja 1924	101
	Učinci karme u povijesti svijeta. Sfera Saturna i kozmičko-univerzalna sposobnost pamćenja bića Saturna. Friedrich Schiller. Ernst Haeckel. Victor Hugo.	
XII	Dvanaesto predavanje, Breslau, 11 lipnja 1924	109
	Značenje karme u individualnom ljudskom životu. Prošla i buduća karma. Primjeri iz 'Mein Lebensgang': učitelj geometrije, Lord Byron. Garibaldi.	
XIII	Trinaesto predavanje, Breslau, 12 lipnja 1924	119
	Buđenje život misli, sanjanje život osjećaja, spavanje život volje. Životne epohe u njihovom odnosu prema predzemaljskom životu i prema ranijem životu na Zemlji. Povijesna razmatranja u vezi s promatranjem vlastite karme. Harun al Raschid i Bacon od Verulama. Amos Komenski. Woorow Wilson.	
XIV	Četrnaesto predavanje, Breslau, 13 lipnja 1924	129
	Metodologija istraživanja karme.	
		139

XV Petnaesto predavanje, Breslau, 14 lipnja 1924

Trenutak buđenja i padanja u san u odnosu na karmičku prošlost i buduću karmu. Formiranje karme u snu. Terapeutski uvidi.

XVI Šesnaesto predavanje, Breslau, 15 lipnja 1924

149

Učinci našeg moralno-duševnog ponašanja i njihova transformacija kroz povezanost s hijerarhijama u životu između smrti i ponovnog rođenja. Učinkovitost prošle karme u formiranju glave. Karma u nastajanju u metaboličkom sustavu udova. Pestalozzi. Kulturno-povijesna zadaća antropozofije.

EZOTERNA RAZMATRANJA KARMIČKO-KOZMIČKIH ODNOSA

PREDAVANJE I

Prag, 29. ožujka 1924.

Želio bih započeti ova predavanja za članove danas objašnjavajući kako antropozofija, jednostavno donoseći svoje uvide ljudima, izdiže cjelokupnu ljudsku svijest iz zemaljske težine. Danas je teško moguće da osoba koja je dio opće civilizacije misli drugačije nego da i ona pripada Zemlji svojim zemaljskim životom između rođenja i smrti. Sve ostalo, pripadnost duhovnom svijetu, uglavnom je samo uvjerenje, slutnja i slično. Uvid u povezanost čovjeka s nečim drugim osim onoga što je na Zemlji zapravo je teško moguće današnjem čovjeku koji svoj odgoj, cjelokupno obrazovanje mora crpiti iz današnje civilizacije. A ipak to da je upravo to uvjerenje da imamo veze samo sa zemaljskim uvjetima kada govorimo u ljudskim bićima, velika pogreška naše civilizacije, cijelog našeg suvremenog duhovnog života, htio bih reći, u cijelom zapadnom i srednjem svijetu. Samo je Orijent zadržao svijest, premda dekadentnu, o čovjekovoj povezanosti s nadosjetilnim silama i kozmičkim silama koje okružuju Zemlje. Čovjek se u davna vremena osjećao ovisnim o zvijezdama u svojoj ljudskoj prirodi, baš kao što se osjećao ovisnim o biljkama, životinjama koje rastu i lutaju Zemljom. U davna vremena se znalo da Mjesec nije samo fizičko nebesko tijelo koje lebdi u zemaljskom prostoru. Danas nema mnogo interesa, najviše se istražuje ima li tamo uzvisina ili nema, ili vode, i postavlja hipoteze o tome. Ali nema se što više baviti s Mjesecom, koji nam je najbliži, a kamoli s ostalim nebeskim tijelima, koja se samo ispituju prema njihovim fizičkim svojstvima. U stara vremena bilo je sasvim drugačije. U to vrijeme čovjek je znao da je potpuno ovisan o nebeskim tijelima, kao što danas zna da je ovisan o Zemlji.

Želim početi s nečim što ima određeni znanstveni značaj, što se možda nekima i ne sviđa, ali bit će to nešto lako. Često sam naglašavao, na antropozofskim predavanjima da ljudska bića, čak i ako ih se ispita čisto znanstveno, iz svog zemaljskog života pružaju dokaze da nešto izvanzemaljsko ulazi u njihovo oblikovanje. Prirodna znanost vjeruje da je prva klica najsloženije tijelo koje može postojati na Zemlji. Razmišlja se o složenoj strukturi koju embrio može imati. Nedavno smo čuli o atomu kao divnom entitetu, a sada i o molekuli! I sad nešto kao ćelija, pa to je užasno složena stvar! - Ali to nije slučaj s zametkom; u stvarnosti, zametak se uopće ne predstavlja kao složeno tijelo, već se predstavlja kao kaos. Sva kemijsko-fizička struktura se raspada, a prije nego što se živo biće može pojaviti, embrij se morao raspasti u kaotični prah. Upravo je to smisao oplodnje, da zametak tjera u kaos, tako da u majčinom organizmu dolazi do potpuno razlomljene materije. To je smisao onoga što se događa u

majčinom tijelu, da vlada potpuni kaos. Ako imate kristal: kozmos ne može raditi s kristalom s čvrstim rubovima; ako imate biljku: ona također ima čvrsti oblik, ni tu kozmos ne može raditi; isto je i sa životinjom. To je značenje oplodnje, da zametak postaje kaos. Tek tada cijeli kozmos iz svoje okoline djeluje na ovu klicu, i tada se ljudsko biće stvarno formira iz kozmosa, tako da se pravo duhovno-duševno, koje dolazi iz prošlih života na Zemlji može useliti u njega.

U odnosu na današnje stavove to je nešto što je glupost, ali ta glupost je istina. U današnje vrijeme, to je strašno, da ako govoriš istinu, da su to gluposti u odnosu na prevladavajuće stavove. Sada se može reći: ono što tu tvrdite proizlazi iz okultnog promatranja, ali može li se to provjeriti? - Također možete provjeriti; više ljudi to može učiniti nego što mislite. Ali postoje i vanjski dokazi za ovu činjenicu. U našem institutu za biološka istraživanja u Stuttgartu pronašli smo čudan vanjski dokaz. Provedena su istraživanja o funkciji slezene. Možda znate: slezena se oduvijek smatralo vrlo problematičnim organom. Priča se o jednom rigoroznom ispitu na kojem profesor pita kandidata: 'Možeš li mi reći nešto o slezeni?' Kandidat razmisli o tome i jadno promuća: 'To sam zaboravio'. Onda profesor kaže: 'Šteta! Nitko nikad nije znao, ti si bio jedini i zaboravio si'.

Ukazao sam na određenu metodu iz znanosti duha, prema kojoj je gospođa Kolisko ispitivala funkciju slezene. Još uvijek se osporava, ali će pobijediti jer je stvarno točna. Ali sada se pokazalo nešto drugo. Neke stvari morate raditi na način koji vam nije pri srcu, ali drugi drže do takvih metoda. Stoga smo odlučili izrezati slezenu zečeva. To nije vivisekcija, to je jednostavna operacija, a mi smo učinili sve da životinje ne budu mučene. Ali jedan od ovih zečeva je uginuo jer se prehladio; nakon operacije nije odnesen u zagrijanu prostoriju.

Što se moglo očekivati? Uklonili smo slezenu, tako da se razvilo nešto drugo u području slezene i sada je bilo izloženo kozmosu. Sve dok je slezena bila na svom mjestu, kozmos nije mogao učiniti ništa; ako se slezena ukloni, tu je samo eterska slezena. Time se eterska slezena prilagođuje, onako kako odgovara djelovanju kozmosa. Što očekivati? Da na mjestu slezene nastaje nešto kozmičkog oblika, da nastaje oponašanje kozmičkog: naime, sferični oblik. I točno! Kada smo secirali zeca, pronašli smo vrlo malo sferično organsko tijelo koje je nastalo naknadno kao rezultat djelovanja kozmosa – potpuno u skladu s gledištem da se oplodeno jajašce predstavlja kao kaotično tijelo – u uvjetima da je samo djelovanje Zemlje bilo uklonjeno. Tako nas je karma vodila da smo došli do vanjskog dokaza onoga što vrijedi na potpuno drugom polju.

Doista je tako da danas, kada ljudi razvijaju svoje osjećaje iz vanjske civilizacije, ne mogu a da se ne ograniče na područje Zemlje i ne usmjeravaju pogled u stvarnom smislu u prostranstva svijeta.

Kako bih imao temelj za daljnja objašnjenja, moram vas sada podsjetiti, kako je objašnjeno u mojoj knjizi *Tajna znanost*, da se današnji Mjesec jednom odvojio od Zemlje, nakon što je ranije bio jedno tijelo sa Zemljom. To je nešto što proizlazi iz vidovnjaštva, ali je danas prepoznato i u prirodnoj znanosti. Posljednjih godina postoji izvjesni književni pokret koji računa, iako pogrešno, s ovim odnosom između Mjeseca i Zemlje. Moramo shvatiti da je Mjesec, koji se danas pojavljuje na nebu, nekoć bio jedno sa Zemljom, bio je izbačen iz Zemlje, ako mogu tako reći, i već neko vrijeme kruži oko Zemlje.

Sada moram istaknuti drugu činjenicu. Tiče se duševno- duhovnog razvoja ljudi u zemaljskoj egzistenciji. Čak i čisto vanjsko promatranje onoga što su ljudi postigli na Zemlji pokazuje da je nekoć postojalo nešto poput svojevrsne iskonske mudrosti. Zasigurno to nije bilo dano u intelektualnim oblicima koji su danas potrebni; nije bilo dano tako apstraktnim mislima i tako vezano za osjetila kao što se to danas traži. Bilo je dano u slikovno-poetskoj formi. Nije ostalo ništa od te iskonske mudrosti, koja je postojala na Zemlji u vrijeme kada ljudi još nisu pisali. Ali ono što je sačuvano su legende, mitovi, divna vedska književnost, književnost Vedante, orijentalni spisi. Svatko tko uroni u to – ne kao Deussen, koji vidi samo površne stvari i koji se smatra poznatim prevoditeljem – tko doista uroni u ono što postoji, stječe duboko poštovanje prema beskonačnoj mudrosti koja se nalazi unutra, ali koja se pojavljuje u poetskom, slikovitom obliku. I stječe se osjećaj da iza toga živi nešto neizrečeno i nenapisano što je možda veće i važnije: iskonska mudrost.

Kako je živjela ta iskonska mudrost? Učiti kao što učimo danas, sjedeći, pamteći knjigu za knjigom i slično, i tako se postupno šuljajući da nešto saznamo, to se nije događalo u sferi iskonske mudrosti. Svatko tko je u toj epohi došao do određenog uvida znao je što je inspiracija, znao je čitati svijet – a ne knjige – ako bi sebe stavio u potrebno duševno raspoloženje. Znao je da će ga tada to obuzeti, tada će biti prosvjetljen iznutra. Ovo unutarnje prosvjetljenje uzeto je jednako stvarno kao što čitanje knjige smatramo stvarnim danas. Odnos prema duhovnom svijetu čovjek je postigao činjenicom da ga je u stare misterije uveo svećenik inicijacije, kako bi u sebi mogao doživjeti prosvjetljenje. To je bila svrha uputa u misterijima, da se ljudi nauče iskusiti to unutarnje prosvjetljenje. Nije mislio da mu je prosvjetljenje došlo iz oblaka. Bilo bi to kao da danas slušamo osobu negdje iza paravana i ne vjerujemo da govori osoba, nego da nam iza paravana nešto neodređeno šapuće. Kao što bismo danas malo vjerovali kad bismo čuli da nešto neodređeno govori, već bismo posumnjali na biće iza naše percepcije, tako je i osoba koja je došla do prosvjetljenja znala: postoje bića na Zemlji koja ne dolaze u fiziko utjelovljenje, ali su preko prosvjetljenja veliki učitelji čovječanstva. - Čovjek je bio svjestan: on je u tijelu i krvi, on hoda među ljudima koji nisu od krvi i mesa, već koji

imaju etersko tijelo, oni su eterska bića koja su tu da daju prosvjetljenje koje je bilo sadržaj iskonske mudrosti. Tako se znalo: Zemlju ne naseljavaju samo ljudska bića od krvi i mesa, već i druga bića koja imaju etersko tijelo.

Sada, nedavno, razmišljajući o takvoj stvari, čovjek se mora osloboditi predrasude da čovječanstvo, kakvo je sada, živi na Zemlji od vremena kada postoje zapisi; prije toga su uvjeti neodređeni, a zatim, nakon što se prođe kroz to neodređeno, dolazi se do majmuna ili čovjekolikog majmuna. To je zapravo vrlo šaljivo gledanje! Ono što povjesničar može reći vrijedi za nekoliko stoljeća: ljudi su bili slični ovakvima kakvi su danas, naravno ne toliko pametni, ali ipak slični kao što su danas. Ljudi su postali pametni tek u posljednjih nekoliko stoljeća; ali osim veće inteligencije, oni su bili ono što smo mi danas. - Egipćani su bili praznovjerni, imali su mumije; - ali inače u cjelini zamišljaju kao današnji ljudi, osim pameti! Prije toga leži razdoblje o kojem se ne zna ništa. Ali nakon što je razdoblje za koje se ništa ne zna dugo trajalo, čovjekoliki majmuni su bili tamo.

Vidite, ovo je gledanje kojeg se čovjek mora riješiti. Čovjek je naselio Zemlju prije životinja, samo u drugačijem obliku, on je starije biće. O tome možete pročitati u mojoj '*Geheimwissenschaft*'. I tako ljudi koji su živjeli zajedno sa starim izvornim učiteljima, koji nisu preuzeli ljudska tijela, koji su živjeli u duhovnim tijelima, doživjeli to sa izlaskom Mjeseca, oni su doživjeli - mi smo to sami doživjeli - ta bića, koja su živjela među nama kao izvorni učitelji, kako su izašla u kozmos, i od tada ne naseljavaju Zemlju nego Mjesec. Tako da se ne samo fizička tvar Mjeseca, već i bića koja sada duhovno nastanjuju Mjesec, trebaju smatrati odvojenima od Zemlje. Da, čak se i znanstveno može govoriti o tim bićima da nakon što su krenula - nisu podložna rađanju i smrti na isti način kao čovjek - da žive na Mjesecu, dok je Mjesec odavno izgubio i preobrazio njegove stvari.

Tu se događa nešto slično kao i s ljudima. Da, pomislite samo da čovjek za sedam-osam godina potpuno promijeni svoje fizičke supstance! Ako netko misli da tu sjedi isto tijelo koje je sjedilo prije nekoliko godina, nije tako. Fizička supstanca se promijenila, duh i duša su ostali. U tom pogledu, ta se činjenica zna u prirodnoj znanosti, ali se na nju ne obraća pozornost. Jednom su me na predavanju pitali: kaže se da pčele kao košnica imaju određeni odnos s pčelarom, da kada on umre, ako je bio dosta vezan za svoje pčele, dogodi se da košnica to primijeti i pčele često ugibaju. Kako je to moguće? Pojedinačno pčele nemaju te sposobnosti da prepoznaju ljude, a košnica je samo zbroj pojedinačnih pčela! - Ali to nije točno, košnica uopće nije zbroj pojedinačnih pčela. Koristio sam sljedeću analogiju: dvije su osobe bile tamo prije dva desetljeća. Jedan je otišao u Ameriku, drugi je ostao; prvi se nakon petnaest godina vraća iz Amerike i prepoznaje svog prijatelja. - To zapravo ne ovisi o pojedinim dijelovima; ništa ne ostaje od izvorne stvari. Dakle, nisu važne pojedinačne pčele, već

inteligencija košnice, koja se čak ni ne razlikuje mnogo od ljudske. Mi kao ljudi također smo nešto drugo od naših stanica, od naših pojedinačnih organa. I kao što prijatelji koji su ovdje prije deset godina pohađali moja predavanja nisu više fizički prisutni, već samo duševno- duhovno, tako je i Mjesec odavno izgubio supstancu koja je nekad napustila Zemlju, i koja je odavno više puta izmjenjivana u kozmosu. S druge strane, bića su tu. Kako su ta bića ipak ostala aktivna za čovječanstvo na Zemlji, sasvim je jasno prikazano stvarno inicijacijskom gledanju. To postaje očito kada uđemo detaljnije u ono što nazivamo karmom. S tim želim početi danas, a onda ćemo ta razmišljanja nastaviti na sljedećim predavanjima.

Kada sretnemo osobu obično ne obraćamo dovoljno pažnje na to kako smo zapravo cijeli svoj život na Zemlji usmjerili prema tom susretu. I u tom procesu upoznavanja osobe susrećemo se s dvije stvari. Ako obratite pažnju na to, otkriti ćete da je ono što ću vam reći prisutno na više manje oslabljen način. Upoznate nekog drugog. Često se događa da s tom drugom osobom ulazimo u intimnu vezu, bez obzira je li lijepa ili ružna, pametna ili glupa, može biti bilo koja osoba. To dolazi iz nas samih. Čak i ne primjećujemo kakva je izvana: osjećamo vezu s njom. To je jedna stvar u ekstremu. Druga stvar je: upoznajemo osobu, ne osjećamo tu unutarnju vezu, ali koristimo priliku da o njoj steknemo intelektualni ili moralni dojam. Možemo je dobro opisati. Razgovarati o prvom čovjeku, kada kasnije odemo u društvo koje ga također poznaje, za nas je nešto neugodno, imamo osjećaj nelagode; to je nešto unutarnje u odnosu na njega. Drugog sugovornika možemo lijepo opisati, možemo reći da je pametan ili budala, znamo ga opisati sve do oblika nosa; ali živimo u tome bez unutarnjeg sudjelovanja. Postoje poznanstva koja sklapamo, čim smo se upoznali, dogodi nam se da sanjamo tu osobu, da nas u snovima nikad ne napušta. Koliko god dobro poznavali drugu osobu, svaki dan smo zajedno: to ni najmanje ne dolazi u san. Naše unutarnje biće nije toliko duboko zahvaćeno da bismo o njoj sanjali. Rijedak je slučaj da netko živi poput Garibaldija, koji osjeća unutarnju vezu čak i kada nema neposredne osobne veze, ali to se događa. Jer kod Garibaldija je vrlo zanimljivo kako je pronašao svoju prvu ženu. U vanjskom svijetu je boravio toliko malo da ga žene uopće nisu zanimale. Na pomorskom putovanju duž brazilske obale okrenuo je dalekozor prema kopnu i ugledao mladu djevojku: u tom trenutku shvatio je da mu ona mora postati žena. Požurio je na obalu u svom brodu, i tamo je bio čovjek koji ga je ljubazno pozdravio i upitao želi li ručati s njim. Garibaldi se složio. Bio je to otac djevojke koju je vidio dalekozorom! Prije nego što je poslužen obrok, rekao joj je – on je govorio samo talijanski, a ona samo portugalski – da mora biti njegova doživotno. Ona je to razumjela i između njih je uspostavljen divan odnos. Tu imate ekstreman slučaj u kojem se pokazuje da je tu bilo nešto poput karmičke veze. Bilo je nečeg herojskog u ženinom ponašanju, načinu na koji se ponašala. Pratila ga je u borbama u Južnoj Americi, a kada je stigla vijest da je pao na bojnopolju, otišla ga je tamo

tražiti. U toj situaciji rodila je svoje dijete. Da bi ga utoplila morala ga je vezati oko vrata.

Takva su iskustva pomogla Garibaldiju na nađe čvršće uporište u životu. Žena mu je umrla a on se oženio drugom. Prišao joj je na vrlo građanski način; ali ovaj brak je trajao jedan dan!

To su stvari u kojima možete onjušiti karmu, a kada ih pogledate, vidite da postoje dva načina na koje se osoba može odnositi prema drugim ljudima u odnosu na karmu. Karmički odnosi su sasvim drugačiji kada osoba osjeća unutarne zajedništvo nego kada drugu osobu može opisati samo izvana.

Pa, upravo kada se pogledaju takva karmička iskustva kao što je ovo upoznavanje s drugom osobom, gdje ljepota ili ružnoća nisu bitni, gdje iznutra dolazi impuls da pripadate zajedno, postaje se svjestan utjecaja onih bića koja sam opisao kao izvorne učitelje koji su aktivni i danas, ali izvana, iz kozmosa. Takvi odnosi su od primarnog interesa za ta mjesečeva bića, i kroz takve uvjete i izvan takvih uvjeta oni najintimnije sudjeluju u razvoju čovječanstva na Zemlji.

I kao što postoje mjesečeva bića, postoje i sunčeva bića koja su povezana sa Suncem. Govorili smo o odnosu kada nam je lako drugu osobu opisati na vanjski način. U tim slučajevima bića Sunca zanima koje su to niti koje idu od ljudske duše do ljudske duše.

Kada gledamo čisto ljudske odnose, odvedeni smo od Zemlje do Sunca i Mjeseca. I tu se može reći: postoje uvjeti u kojima vidimo aktivnost Mjeseca i drugi u kojima vidimo aktivnost Sunca. I tako smo stupanj po stupanj vođeni od razine Zemlje do razine kozmosa.

Ova razmišljanja danas smo mogli tek započeti, želimo nastaviti sutra i na sljedećim predavanjima.

PREDAVANJE II

Prag, 30. ožujka 1924.

Jučer sam započeo davati neke perspektive o tome kako razumjeti ljudsku sudbinu, i spomenuo sam kako pojam o djelovanju sudbine može u ljudima osvanuti, kada se umiješaju iskustva koja su značajna u njihovom životu. I rekao sam, da pretpostavite da sretnete drugo ljudsko biće u određenoj dobi; čovjeka se susreće na način da se daljnja sudbina dvoje koji se susreću odvija zajedno, ali da se cijeli život do te točke odvijao na drastično različit način. Ako se takav događaj dogodi, onda bi bilo besmisleno kada bi sve što je ljudsko biće prethodno doživjelo na Zemlji bilo potpuno nepovezano s tim događajem. To nije slučaj. Jer nepristrano promatranje unatrag jasno pokazuje da je gotovo svaki korak u životu koji smo napravili bio korak u smjeru tog iskustva. Možemo se osvrnuti na djetinjstvo i uvijek ćemo vidjeti da neko djelo koje smo učinili, a koje je vremenski daleko od ovog iskustva, cijeli životni put kojim smo krenuli, ima smjer prema tom događaju, kao da smo krenuli tim putem svjesno i namjerno. Upravo su ove stvari prikladne da se ljudima uvijek iznova ukaže na ono što mi u antropozofiji moramo zvati karmičkim vezama.

A onda sam istaknuo i kako se susreti s ljudima pojavljuju na različite načine i dao sam vam dva ekstremna slučaja: susrećemo se s čovjekom, s njim se razvija živi odnos, ma kako nam on izvana izgledao za našu osjetilnu percepciju, za naše estetske osjećaje. Ne bavimo se dalje njegovim posebnim osobinama. To je nešto što izlazi iz nas i vuče nas. Susrećemo druge ljude, rekao sam, za koje se takav unutarnji poriv ne afirmira. Postajemo svjesniji osobina koje nam se pokazuju izvana, koje se usađuju u naša osjetila, u našu maštu, u naš estetski senzibilitet. Čak i u snovima, rekao sam, ide u to. Susrećemo ljude prve vrste i bavimo se njima čim izađemo iz fizičkog i eterskog tijela, u egu i astralnom tijelu noću. Pojavljuju se snovi o njemu. Oni su samo znak da se u nama nešto uzburkalo kad smo se upoznali. Susrećemo druge ljude, ne možemo ih sanjati jer nas ne uzburkaju, ništa u nama ne izvire. Možda živimo vrlo blizu njih, ali ih ne sanjamo jer oni u nama ne pokreću ništa što bi nas moglo zaokupiti sve do astralnog tijela i 'Ja'- organizacije.

Potom smo ono što je bilo povezivali sa silama s kojima je čovjek povezan s izvan zemaljskim bićima, na koje se danas malo obraća pažnja, sa silama koje djeluju na Zemlju iz okoline, od izvanzemaljskog. I istaknuli smo da one duhovne snage koje djeluju od mjesečevih bića, čovjek mora povezati sa svime što je za njega prošlost. Da, dragi moji prijatelji, za nas je prošlost kada pridemo osobi i u nama se odmah pojavi nešto što nas vuče da idemo prema njoj.

Međutim, to kako su te stvari povezane, postaje jasno tek kada znanost inicijacije zauzme mjesto vanjskog promatranja, znanost inicijacije koja doista može razotkriti unutarnje veze. Posvećenik, kojem je duhovni svijet otvoren, ova dva iskustva o kojima sam govorio ima u mnogo intenzivnijem smislu nego što to može imati obična svijest. U jednom slučaju, kada obična svijest ima tu unutarnju uzburkanost, posvećenik doživljava, kada se sretne druga osoba, da slika, ili niz slika, prilično značajnih slika, zapravo nastaju iznutra. Kao da su te slike izbile iz vas, kao da ispred sebe imate spis i možete pročitati značenje koje želi izraziti. Na taj način postaje mu jasno iskustvo koje ima s tim slikama: sliku koja nastaje u vama, koja dolazi iz vas, vi doživljavate unutarnje zajedništvo sa slikom, kao da slikar slika sliku a ne stoji ispred slike, ispred platna, nego tka u samom platnu, živeći u svakoj boji i svaku boju doživi iznutra. Tako doživljavate i znate da slika koja se pojavi ima veze s osobom koju ste u životu susreli. I kroz slično iskustvo, kada ponovno susretnete osobu godinama kasnije – to doživljavate uvijek iznova – prepoznajete u osobi koja stoji ispred vas, s kojom se fizički suočavate, ponavljanje onoga što se u vama uzburka. Uspoređujući sliku koja dolazi od iznutra, s onim što je vani ispred, znate da je ono što nastaje iznutra slika onoga što je netko doživio s ljudskim bićem u prethodnom životu na Zemlji. I stvarno se vraćate u ranija vremena u kojima ste s njim dijelili iskustva. Kao rezultat onoga što je prošao u pripremi za znanost inicijacije, doživljava ne samo kao mračan osjećaj, kao što je inače slučaj kod obične svijesti, nago kao u živoj slici prijašnjeg života na Zemlji, ili što je netko doživio s osobom s kojom se sada susreće u nekoliko prethodnih života na Zemlji. Može se reći da nam znanost inicijacije omogućava da u potpunosti vidimo ono što smo doživjeli s osobom s kojom smo karmički povezani, izbijajući tako intenzivno iz vlastitog unutarnjeg bića da izgleda kao da osoba koja stoji ispred nas izranja iz sebe same, stupa pred nas u svom ranijem obliku i susreće sebe u ovom sadašnjem obliku. To je toliko intenzivno. I zato što je iskustvo tako intenzivno stvarno, možemo ga povezati sa silama na kojima se temelji, i upućeni smo na način na koji se došlo do te slike.

Ljudsko biće prolazi kroz razne regije, dok se spušta iz svog duhovnog i duševnog postojanja, koje provodi između smrti i novog rođenja, do života na Zemlji. Takoreći, posljednja oblast kroz koju prolazi je mjesečeva oblast; prije toga prolazi kroz druge zvjezdane i duhovne oblasti. Na putu kroz oblast Mjeseca, on doista susreće ona bića koja su, kao što sam jučer objasnio, nekoć bili izvorni učitelji čovječanstva. On ih susreće u kozmosu prije nego se spusti u zemaljsku egzistenciju, i oni su ti koji upisuju sve što se događa u životu među ljudima u onu finu tvar koju istočnjački mudraci nazivaju Akasha, različitu od zemaljskih supstanci.

Zaista je tako, sve što čovjek prolazi u životu, sve što ljudi doživljavaju, promatraju ona bića koja su nekada s ljudima nastanjivala Zemlju – ne kao

utjelovljena bića, već duhovna. To se promatra i to nije napisano apstraktnim pismom kao što je naše, već je zapisano u živom obliku u Akasha supstanci. Ta mjesečeva bića, koja su nekoć bila veliki učitelji u vrijeme iskonske mudrosti, ta duhovna bića, registriraju iskustva čovječanstva. A kada se čovjek na svom putu, kojim se kreće između smrti i novog rođenja, ponovno približi Zemlji, kako bi se sjedinio sa zametkom kojeg su mu dali roditelji, onda prolazi kroz područje u kojem su mjesečeva bića zabilježila ono što na Zemlji ima doživljeno u ranijim inkarnacijama. Dok su ova mjesečeva bića ljudima donijela mudrost kada su živjela na Zemlji, mudrost koja se posebno odnosila na kozmičku prošlost, u svom sadašnjem kozmičkom postojanju ona se drže prošlosti. Kada se čovjek spusti u zemaljsko postojanje, sve što je zabilježeno utisne se u njegovo astralno tijelo. Da, dragi moji prijatelji, tako je lako o tome govoriti: ljudsko biće sastoji se od 'Ja' organizacije, astralnog tijela, eterskog tijela i tako dalje. 'Ja' organizacija je ona koja je najsklonija Zemlji, to obuhvaća ono što učimo i doživimo u zemaljskom postojanju; ali drugačije je s onim članovima ljudskog bića koji leže dublje. Već je s astralnim tijelom drugačije, puno je upisa, puno slika. Ono što se obično naziva 'nesvjesno' postaje nešto iznimno bogato kada se podigne u znanje. A inicijacija daje priliku da se zaroni dublje u ovo astralno tijelo i da se sve ono što su mjesečeva bića unijela – a što je istog tipa kao i uobičajena iskustva s drugim ljudima – iznese u opseg vizije. Tako se kroz znanost inicijacije doista otkriva tajna kako čitava prošlost miruje u čovjeku i kako nastaje 'sudbina' kroz činjenicu da su s egzistencijom Mjeseca povezana bića koja čvrsto drže prošlost, tako da ona leži uspavana u nama kada kročimo na Zemlju.

Drugi slučaj: kada inicirani pristupi ljudima u vezi kojih je obična svijest takva da ima estetski, mentalni dojam, i on to ne može sanjati, tada pri tom susretu ne nastaje ništa slikovito iznutra; već kada se inicirani suoči s takvom osobnošću, njegov je pogled usmjeren na Sunce, kao što je u drugom slučaju na Mjesec. I baš kao što je Mjesec povezan s bićima koja sam vam okarakterizirao, ni Sunce nije samo kugla plina o kojoj govore fizičari. Fizičari bi bili jako začuđeni kada bi jednog dana mogli opremiti ekspediciju i doći do mjesta za koje misle da je ispunjeno svim vrstama užarenih plinova za koje misle da čini Sunce. Fizičari bi otkrili da tamo gdje su sumnjali na užarene plinove nema baš ničega, da je to mnogo manje od prostora, manje od ničega: rupa u kozmosu. Što je prostor? Ljudi ne znaju što je prostor, a najmanje oni koji o njemu puno razmišljaju, filozofi. Jer vidite, ako ovdje postoji stolica i krenem prema njoj ne obraćajući pažnju, naletim na nju. Zatvoreno je, ne pušta me. Ako nema stolice, nesmetano hodam kroz prostoriju.

Ali sada postoji i treći slučaj. U ovom trećem slučaju, kada bih hodao, ne bih bio zaustavljen, ne bih bio gurnut, nego bih bio usisan, nestao bih:

nema prostora, postoji suprotnost prostoru. A ova suprotnost prostoru je na Suncu. Sunce je negativan prostor, izdubljeni prostor. I baš zbog toga jer je negativni prostor, to je sjedište, uobičajeno sjedište, bića koja su najbliža čovjeku i stoje iznad njega: anđeli, arhanđeli, arhaji. I u slučaju koji sam naveo, pogled iniciranog privučen je onim bićima koja su na Suncu, duhovnim bićima Sunca. Drugim riječima, takav susret s osobom koji nije karmički u prošlosti, ne pojavljuje se ponovno, predstavlja posredovanje da inicirani dođe u kontakt s tim bićima. I ispada da postoje određena bića s kojima je čovjek bliži, a s drugima udaljeniji. A način na koji mu se ta bića približavaju jasno mu daje do znanja, ne u pojedinostima nego općenito, kakva će se karma oblikovati: tada to nije stara karma, već ona s kojom se prvi puta susreće. Tada čovjek postaje svjestan da ta bića koja su u vezi sa Suncem imaju veze s budućnošću, isto koliko i bića koja su u vezi s Mjesecom imaju veze s prošlošću.

Vidite, to je zapravo produblјivanje cijelog života osjećaja kada ljudsko biće, čak i kada nije inicirano, dokući ono što znanost inicijacije donosi iz dubine duhovne egzistencije. Jer ove stvari mogu postati jasne. Kao što netko može razumjeti sliku a da nije slikar – često sam koristio ovu analogiju – tako se i ove istine mogu razumjeti bez inicijacije. Ali ako dopustite da te istine djeluju na vas, cijeli odnos koji čovjek ima s kozmosom se enormno produblјuje. Pomislite samo kako čovjek danas apstraktno, suhoparno, trezveno sa Zemlje gleda na zdanje univerzuma. Ako čovjek gleda na Zemlju, onda još uvijek ima neki interes za Zemlju. S nekim zanimanjem promatra šumske životinje. Ako je plemenit čovjek, sviđaju mu se, vitka gazela, okretni jelen. Ako je manje plemenit, još ga zanimaju kao divljač, može ih jesti. Zanima ga kupus u polju. Sve je to povezano s njegovim vlastitim životom. Ali kao što čovjek ima odnos s ovim zemaljskim elementom koji pobuđuje njegov život osjećaja, on može razviti i svoj odnos s izvanzemaljskim kozmosom. I sve što u vidu sudbine dođe iz prošlosti – ako na nas ostavlja dojam – zove naše srce, našu dušu, da pogledamo mjesečeva bića i da sami sebi kažemo: ovdje na Zemlji čovjek ima svoje stanište; na Mjesecu žive bića koja su nekad bila s nama na Zemlji. Tražila su drugačije okruženje, mjesto za život, ali mi ljudi ostali smo povezani s njima; ona registriraju našu prošlost. Njihova djela žive u nama kada prošlost utječe na naše zemaljsko postojanje.

Gledamo prema tim bićima s određenim strahopoštovanjem i žarom, a vanjski Mjesec koji svijetli srebreno, samo je znak tih bića tako blisko povezanih s našom prošlošću. I učimo na neki način imati odnos s tim kozmičkim, izvanzemaljskim silama, čiji su simbol zvijezde, imati odnos s njima kroz ono što doživljavamo kao ljudska bića, kao što inače imamo odnos kroz naše tjelesno postojanje sa svime što živi na Zemlji. Isto tako, kada mi kao ljudi iščekujemo budućnost, kao u tjeskobnom iščekivanju, kada u toj budućnosti živimo sa svojim nadama i težnjama, tada nismo

sami sa svojom dušom, već smo povezani s onim što nam zrači od Sunca. Anđeli, arhanđeli, arhaji, za nas postaju sunčeva bića, za nas postaju bića, i o tome znamo: oni nas vode iz naše sadašnjosti u budućnost. Ako tada pogledamo u kozmos i tada vidimo kako mjesečina ovisi o sunčevoj svjetlosti, kako su ova nebeska tijela povezana jedno s drugim, tada ćemo sliku onoga što živi u nama vidjeti vani, u kozmosu. Jer kao što su Sunce i Mjesec povezani jedno s drugim vani u zvjezdanom svijetu, ono što je mjesečevo u nama, naša prošlost, povezano je s našom sunčevom prirodom, s našom budućnošću. A sudbina je ono što u čovjeku prolazi iz prošlosti u budućnost, kroz sadašnjost. Kroz međusobne odnose zvijezda vidimo – kroz međusobne odnose zvijezda u velikim razmjerima, prikazano u daljini ono što živi u našoj vlastitoj nutrini.

Da, dragi moji prijatelji, to širi naš pogled duboko u kontekst svijeta. Jer kada čovjek prođe kroz vrata smrti, on se u početku samo odvojio od svog fizičkog tijela. Živi u svojoj 'Ja' organizaciji, svom astralnom tijelu, svom eterskom tijelu. Ali nakon nekoliko dana etersko tijelo se odvaja od astralnog tijela i 'Ja'. Ono što čovjek doživljava je nešto što u određenoj mjeri izrasta iz njega; isprva je malen, a onda postaje sve veći i veći: to je njegovo etersko tijelo. Ovo etersko tijelo raste u prostranstvu, raste u zvjezdanom svijetu, tako mu se čini. Ali kako raste, postaje tako fino da nakon nekoliko dana nestane od njega. Ali postoji još nešto. Dok svoje etersko tijelo predajemo kozmosu, dok ono postaje rjeđe i širi se, kao da smo nakon smrti shvatili tajne zvijezda, kao da smo prodrli u misterije zvijezda.

Prije svega – a to je također slučaj kada smo prošli kroz vrata smrti – kada sada idemo gore, kada idemo kroz oblast Mjeseca, bića Mjeseca čitaju iz našeg astralnog tijela ono što smo upravo iskusili u zemaljskoj egzistenciji. Kada napustimo tu zemaljsku egzistenciju, primaju nas ta bića Mjeseca, naše astralno tijelo u kojem se sada nalazimo, ono je poput knjige koju čitaju. I to vjerno bilježe kako bi to upisali u novo astralno tijelo kada se ponovno spustimo na Zemlju.

Iz područja Mjeseca zatim prolazimo kroz druge oblasti, preko oblasti Merkura i Venere u oblast Sunca. U ovom području Sunca sve što smo proživjeli, napravili u prethodnim životima, sada oživljava u nama. Ulazimo u bića viših hijerarhija, u njihova rad, u njihova djela i sada smo u kozmosu. Kao što smo hodali naokolo tijekom našeg zemaljske egzistencije, u određenoj mjeri opčinjeni uvjetima na Zemlji, tako smo sada u prostranstvima kozmosa. Živimo u prostranstvima, dok na Zemlji živimo ograničeni. Dok prolazimo svoju egzistenciju između smrti i novog rođenja, čini nam se kao da smo na Zemlji zatočeni, jer je sada sve široko, doživljavamo misterije kozmosa. Ne doživljavamo ih kao nešto što je pod fizičkim zakonima prirode; ti fizički zakoni prirode nam se pojavljuju kao

beznačajan proizvod ljudskog duha. Ono što se događa u zvijezdama doživljavamo kao djela božansko-duhovnih bića, integriramo se u djela božansko-duhovnih bića. U skladu s onim što možemo, djelujemo među njima i s njima, i upravo iz kozmosa pripremamo našu sljedeću zemaljsku egzistenciju.

To je ono što doista treba shvatiti u dubljem smislu, da je ono što čovjek nosi u sebi razradio dok je bio u kozmosu, između smrti i novog rođenja. Tako je malo, ono što čovjek percipira izvana o svojoj organizaciji. Ono što se nalazi u svakom organu može se razumjeti samo ako se dotični organ razumije iz kozmosa. Uzmimo najplemenitiji organ, ljudsko srce. Da, današnji znanstvenik secira embrij, i vidi kako se srce postupno zatvara; više o tome ne razmišlja. Ali ova vanjska plastična struktura, ljudsko srce, rezultat je onoga što je svaki pojedinac, razradio zajedno s bogovima između smrti i novog rođenja. Prvo, dok živi kroz život između smrti i ponovnog rođenja, čovjek mora raditi u onom smjeru koji ide od Zemlje do Lava, do zvijezda Lava u Zodijaku. Ovaj smjer, ova struja od Zemlje do zvijezda Lava ispunjena je čistim silama. Čovjek mora raditi u tom smjeru, kako bi mogao iznijeti srce kao klicu; unutra su kozmičke sile. Zatim, kada je čovjek prošao kroz ovu oblast, koja leži u prostranstvima kozmosa, sad u područjima bliže Zemlji, da tako kažem, mora doći u oblast Sunca. Tu se opet razvijaju sile koje dalje usavršavaju srce. I tada čovjek ulazi u ono područje gdje ga već dotiče ono što se može nazvati zemaljskom toplinom; vani u kozmosu nema zemaljske topline, postoji nešto sasvim drugo. Tu je treća faza pripreme ljudskog srca. Snage od kojih je srce pripremljeno su u početku čisto moralno-religijske snage u smjeru Lava; u naša srca se u početku izlučuju čisto moralno-religijske snage. Svakome tko to prozre, čini se nečuveno ono kako današnja znanost gleda na zvijezde kao na ravnodušne, neutralne fizičke mase, a pri tom ne vidi moral. A kada čovjek prolazi kroz solarno područje, te moralno-religijske snage zahvaćaju eterske sile. I tek kada se čovjek približi Zemlji, toplini, području vatre, dodaju se završni koraci pripreme, da tako kažem. Tada počinju djelovati sile koje tada oblikuju fizičku klicu za ljudsko biće koje se spušta kao duhovno i duševno biće.

I tako je svaki pojedini organ izgrađen iz prostranstva kozmosa. U sebi nosimo zvjezdano nebo. I ne samo da smo povezani s biljnim svijetom koji nas hrani zbog kaše od griza koju smo upravo stavili u želudac i koja će se tek preraditi u našem organizmu, nego smo povezani i sa silama cijelog kozmosa. Međutim, te stvari postaju jasne ljudima tek kada imaju dar da stvarno promatraju život. Za razliku od mikroskopskog, koje se danas smatra kultom, uskoro će se početi razmatrati i makroskopsko. Danas čovjek želi upoznati tajne organizacije životinja, čovjeka, tako što se što je moguće više zatvorio od kozmosa. Zatim baca pogled u cijev, zove to mikroskopija, izreže sićušan fragment, stavi ga na staklenu ploču, i

pokušava što više eliminirati svijet, ako je moguće pobjeći od života. Otkine komadić, promatra ga kroz nešto što odsijeca pogled od ostatka svijeta. Naravno da se ne smije ništa reći protiv ovakvog istraživanja, svakakve jako lijepe stvari izlaze na vidjelo. Ali tako ne možete upoznati ljude. I vidite, kad pogledate iz zemaljskog u izvanzemaljski kozmos, također imate samo dio svijeta. Uostalom, to je samo dio koji teži biti vidljivim. Zvijezde nisu onakvima kakvima se čine – to je samo simbol – ali su i dalje vidljive! Ali cijeli svijet kroz koji prolazimo između smrti i novog rođenja je nevidljiv, nadosjetilan. Postoje oblasti koje leže izvan osjetilnog. Ali ljudsko biće pripada tim nadosjetilnim područjima egzistencije jednako koliko i osjetilnim, a što je to ljudsko biće doista se spoznaje tek kada se uzme u obzir kako je ljudsko biće prošlo kroz prostranstvo kozmosa. Kada smo zakoračili kroz vrata smrti u prostranstvo kozmosa i ponovno se vratili na Zemlju, tada i to živi u nama kao kozmičke veze; ono što živi u nama je ono što je prošlo kroz prostranstvo kozmosa, što je već živjelo na Zemlji, uzdiglo se u kozmos i opet se spustilo na ograničenu zemaljsku egzistenciju. I postupno učimo gledati ono što smo bili u našem ranijem zemaljskom postojanju. Naš je pogled otrgnut od tjelesnog i uzdignut u duhovno. Jer kada se osvrnemo na ranije živote na Zemlji, snagom znanosti inicijacije gubimo želju da sve prikažemo samo osjetilima.

Doduše, dosta se i po tom pitanju čudnih stvari doživjelo. Bila su vremena kada su postojali određeni teozofi koji su znali da čovjek živi u ponavljanim životima na Zemlji. Oni su to znali iz orijentalne mudrosti, ali su cijelu stvar htjeli predočiti na način kako se može predočiti osjetilima. Prevarili su se oko toga, ali trebale su im osjetilne predodžbe. U to vrijeme je ljudima rečeno da se ljudsko biće kao fizički organizam raspada i atomizira kada prođe kroz vrata smrti; ali atom bi ostao, ovaj jedan atom bi čudesno otišao u sljedeći život na Zemlji, a ti teozofi su to tada nazvali 'permanentnim atomom'. Bio je to samo zaobilazni put da se stvar može predočiti materijalistički. Sva takva sklonost materijalističkim idejama nestaje kada se doista prođe kroz ono što duša može doživjeti, kada se vidi da je ovo ljudsko srce formirano iz prostranstva svijeta.

S druge strane, jetra se formira tek vrlo blizu zemaljske oblasti; ima malo zajedništva s prostranstvom kozmosa. Postupno, kroz znanost o inicijaciji, čovjek upoznaje ljudsko biće da sebi kaže: srce uopće ne bi moglo biti u čovjeku da nije pripremljeno, oblikovano iznutra iz prostranstva kozmosa. S druge strane, organ kao što je jetra, pluća, nastaje tek u blizini zemaljske egzistencije. Što se tiče pluća i jetre, ljudsko biće izgleda kozmički blizu Zemlji, a što se tiče srca, on je biće širokog kozmosa. U ljudima se otvara cijeli svijet. Moglo bi se, kad bi se crtala duhovna anatomija jetra, pluća, nekih drugih organa nacrtati Zemlja i ono što je blizu; zapravo je tako u odnosu na sile. Ako se prijeđe do srca, trebalo bi zabilježiti cijeli kozmos. Čovjek je cijeli kozmos skupljen, smotan. Čovjek je ogromna misterija, pravi

mikrokozmos. Ali taj mikrokozmos, u koji se čovjek pretvara nakon smrti, otrgnut je od svakog elementa osjetilnog, od materijalnog. I sada se uči prepoznavati prave veze koje postoje između duhovnog i fizičkog, između jedne osobine duše i druge.

Naprimjer, u svijetu nalazimo ljude koji imaju urođeno razumijevanje stvari oko sebe, ljudi oko sebe. Pogledajte samo ovako na život, dragi moji prijatelji! Postoje ljudi koji susreću puno drugih ljudi, ali ih nikad zapravo ne upoznaju. Ono što pričaju o tim ljudima je potpuno nezanimljivo, tu nema ničeg bitnog. Takvi ljudi ne mogu uroniti, ne mogu se posvetiti drugoj osobi, nemaju razumijevanja za drugu osobu. Ima ljudi koji to razumiju. Kad upoznaju osobu i nekome pričaju o njoj, onda sve nosi pečat točnosti; odmah znate kakav je taj drugi, čak i ako ga nikad niste vidjeli, podiže se ispred vas. To ne mora biti detaljan narativ, kratkim karakterističnim rečenicama može se poslužiti netko tko može uroniti u bit osobe kako bi naslikao cjelovitu sliku. Ne mora to biti čovjek, može biti bilo što u prirodi. Neki govore o tome kako izgleda planina, drvo; očajavate, nemate sliku o tome, sve ostaje prazno, imate osjećaj da se mozak suši. S druge strane, ima i drugih koji odmah nešto potpuno razumiju; moglo bi se slikati ono o čemu govore. Takvi darovi ili nedostaci, razumijevanje okoline, zatupljenost prema okolini, to nije nastalo ni iz čega, već je rezultat našeg ranijeg postojanja na Zemlji. Ako se uz znanost inicijacije promatra osoba koja dobro razumije svoju ljudsku, a i ostalu okolinu, i zatim se vratimo unatrag – ima tu još puno toga za reći o ovom vraćanju – uz znanost inicijacije u prijašnji život na Zemlji, tada se otkriva kakve je osobine čovjek imao u prethodnom zemaljskom životu i kako su se one preobrazile u razumijevanje okoline, u životu između smrti i novog rođenja. I onda se dolazi do zaključka da je osoba koja razumije okolinu bila takve prirode u prethodnom zemaljskom životu da je mogla doživjeti puno radosti. To je vrlo zanimljivo. Ljudi, koji nisu mogli doživjeti radost u svom prijašnjem životu na Zemlji, ne mogu razumjeti ni ljude ni okolinu. Kod svake osobe koja ima to razumijevanje, otkriva se: bio je osoba koja je mogla uživati u okruženju. Ali i to je stečeno u prethodnom životu na Zemlji. I kako se dolazi do te radosti, tog talenta, te sklonosti uživanju u okruženju? Čovjek dolazi do toga kada je razvio ljubav u prethodnim zemaljskim životima. Ljubav se u zemaljskom životu pretvara u radost; radost sljedećeg života na Zemlji pretvara se u razumijevanje okoline u trećem životu na Zemlji.

Na taj se način promatra zemaljski život u slijedu, a na taj način i stječe razumijevanje onoga što zrači iz sadašnjosti u budućnost. Ljudi koji mogu puno mrziti, kao rezultat svoje mržnje, prenose u sljedeći život dispoziciju da na njih sve bolno djeluje. Tako je to kada proučavate osobu koja kroz život mora proći tako da se stalno 'inati' jer je sve bolno pogađa, uvijek pati. Možete se sažaliti, to je u redu, ali vas uvijek vrati u prošli život u kojem nije mogla prevladati mržnju. Molim vas nemojte me krivo shvatiti. Kada se

govori o mržnji, ljudi lako kažu: ja ne mrzim, volim sve. Trebali bi samo sebe ispitati, koliko skrivene mržnje leži na dnu ljudske duše. Da, te veze, one stvarno postaju jasne tek kada čujete kao ljudi pričaju jedni o drugima. Zaista – zamislite ovakvu statistiku – o osobi se govori daleko više loših stvari nego se izgovara pohvala i uvažavanja. A ako bi netko stvarno ušao u ovu statistiku, otkrio bi da među ljudima stotinu puta više – stvarno se može dati ta brojka – stotinu puta više ljudi mrzi nego voli. Da, to je tako, ali ljudi to obično ne primjećuju, jer misle da imaju pravo na mržnju i da je opravdano kada mrze. Ali ta se mržnja razvija u trpljenje patnje, trpljenje patnje u sljedećem životu na Zemlji, i u nedostatak razumijevanja, u tvrdoglavost u trećem životu na Zemlji, u kojem ne želi ništa postići, ne može uroniti u bilo što.

I tako imate priliku promatrati tri uzastopna zemaljska života poštujući zakon: ljubav se mijenja u radost, radost u trećem zemaljskom životu u razumijevanje okoline. Mržnja se pretvara u sklonost trpljenju boli; ova sklonost trpljenju boli koja dolazi iz mržnje, mijenja se u trećem zemaljskom životu u tvrdoglavost, u nerazumijevanje okoline. To su duhovne veze koje vode od jednog života na Zemlji do drugog.

Ali pokušajmo pristupiti životu u drugom obliku. Ima ljudi – možda su to tako unijeli u svoje živote – koje ništa ne zanima, ne zanima ih ništa drugo osim njih samih. Ali od velike je važnosti u ljudskom životu hoće li osobu nešto zanimati ili ne. Zaista, i u tom pogledu statistika pokazuje čudne stvari. Susreo sam ljude koji bi ujutro razgovarali s damom, a poslijepodne nisu znali kakav je šešir imala, kakav je broš imala, ni kakve boje joj je haljina. Ima ih koji to ne vide! Postoje čune ideje. Ponekad se čak smatra nečim oprostivim; ali to je neoprostivo! To je nezainteresiranost, nezainteresiranost koja ponekad ide toliko daleko da čovjek stvarno ne zna da li je osoba koju je upoznao nosila crni ili svijetli kaput! Nema unutarnje veze s onim što stoji pred njime vani. Spominjem te stvari donekle radikalno; ne želim odmah reći da se zaljubljuje u Ahrimana ili Lucifera ako ne zna da li je gospođa imala plavu ili crnu kosu. Samo želim istaknuti da ljudi razvijaju određeni stupanj interesa za svoju okolinu, ili čak nezainteresiranost; ali to je od velike važnosti za dušu. Ako je netko zainteresiran za okolinu tada je duša uzbuđena tim okruženjem, duša iznutra doživljava okolinu. Ali što god ovdje doživi, doživi sa zanimanjem, to nosi kroz vrata smrti u prostranstvo kozmosa. I kao što ovdje na Zemlji netko mora imati oči da bi vidio boje, mora biti potaknut interesom da bi mogao vidjeti ono što se događa između smrti i novog rođenja. A ako ideš kroz život bez interesa, ako ne gledaš ništa, ako ne čuješ ništa što se događa, onda između smrti i novog rođenja nemate veze s kozmosom, duhovno ste slijepi, da tako kažem, ne možete raditi sa silama kozmosa. Na taj se način, međutim, loše priprema svoj organizam i organe: dolazi se u smjeru Lava i ne može se podvrgnuti prvoj pripremi za srce; čovjek dolazi u

područje Sunca i ne može dalje razvijati srce; dolazi se u područje vatre na Zemlji i tu se ne može dovršiti priprema; dolazite na Zemlju i rođeni ste sa sklonošću prema srčanim bolestima. Nešto u duši, nezainteresiranost, probija se u ovaj život na Zemlji. I zapravo priroda bolesti postaje potpuno objašnjiva tek kada se može vidjeti kroz veze, kada se vidi kako osoba koja trenutno fizički pati od ovoga ili onoga, ima tu fizičku patnju jer je tako razvila element duše u prethodnom životu na Zemlji, koji se u ovom životu na Zemlji pretvara u fizičko. Fizička patnja u životu na Zemlji je, iskustva ove ili one vrste iz prethodnog života na Zemlji. Ljudi koji su, kako kažu, savršeno zdravi, koji se ne mogu razboljeti, koji su uvijek najboljeg zdravlja, uglavnom se osvrću iz ovozemaljskog postojanja na ono ranije u kojem su se duboko zanimali za sve što ih okružuje, sve su gledali, sve prepoznali.

Naravno, stvari koje se odnose na duhovni život nikada se ne smije pritiskati. Vidite, naravno, može biti i početak karmičkog tijeka. Mogu početi s nerazumijevanjem u ovom životu: tada će se budućnost odraziti na ovo nerazumijevanje. Nije stvar samo usmjeravanja iz sadašnjosti u prošlost. Stoga se može samo reći: u pravilu, ili kada dođe do karmičke predispozicije, radi se o tome da su određene bolesti povezane s određenim tipom duše.

Općenito, duša iz jednog zemaljskog života pretvara se u fizičko u drugom zemaljskom životu; fizičke stvari iz jednog zemaljskog života pretvaraju se u stvari duše u drugom zemaljskom životu. I u tom pogledu doista je slučaj da onaj tko želi sagledati karmičke veze ponekad mora svoju pozornost usmjeriti na male stvari. Izuzetno je važno ne skretati pažnju na stvari koje se inače smatraju posebno važnima u životu. Ako želite vidjeti kako život na Zemlji vodi natrag u prethodni život na Zemlji, ponekad morate svoju pozornost usmjeriti na male detalje. Naprimjer, pokušao sam tražiti karmičke veze – o takvim stvarima ću morati govoriti sljedećih nekoliko dana – za razne ličnosti povijesnog i duhovnog života, na ozbiljan način, naravno, ne na način na koji ljudi to često traže, i pronašao sam osobnost, koja je tako radikalno razvila izvanredan unutarnji život da je na kraju čak uspjela stvoriti posebne tvorbe riječi. Ova je ličnost napisala mnoge knjige, u kojima je stvorila najčudnije tvorbe riječi. Naprimjer, puno grdila, puno kritizirala uvjete ljudskih zajednica. Dotična osoba također je kritizirala način na koji se neki znanstvenici ponašaju prema kolegama, njihovu zavist. On sastavlja činjenice u skladu s tim, želi okarakterizirati podmuklost odrađenih znanstvenih naravi u odnosu na druge, a relevantno je poglavlje naslovio: 'Šlihološko u znanstvenom svijetu'. Karakteristično je kada osoba formira izraz 'šlihološko', osjeća se nešto u vezi s tim 'šlihološko'. I vidite, upravo oštroumno razumijevanje ovakvih tvorbi riječi dovodi do prepoznavanja kako je ta osobnost u prethodnom zemaljskom životu bila osoba koja je imala puno posla sa svim vrstama ratnih pothvata, gdje su se mnoge stvari morale izvesti podmuklo. Karmički, to se pretvorilo

u sposobnost stvaranja slika šuljanja, borbe, borbe u svakakvim pothvatima, koristeći takve tvorbe riječi za stvari koje je sada vidio, njegova glava je opisivala što je radio sa svojim nogama i rukama. Tako bih mogao navesti mnoge stvari o ovoj osobnosti. koje su se na određeni način promijenile iz fizičkih u duševno-duhovne.

Sutra ćemo nastaviti ova razmišljanja.

PREDAVANJE III

Prag, 31. ožujka 1924.

Jučer sam istaknuo nešto što ima veze s karmom koja prolazi kroz ljudske živote na Zemlji, s formiranjem ljudske sudbine. Danas bih vam želio dati ideju kako se zapravo odvija formiranje sudbine. Mora nam biti jasna činjenica da čovjek kada prođe kroz vrata smrti, da ulazi u duhovni svijet, duhovni svijet koji nije siromašniji događajima i bićima od našeg fizičkog, već je beskrajno bogatiji. I koliko god bilo razumljivo da se uvijek može opisati samo ovo ili ono iz širokog opsega ovog duhovnog svijeta, s druge strane također će biti jasno, iz različitih opisa koji su dani, koliko je beskrajno bogat i raznolik život između smrti i novog rođenja kojeg čovjek provodi. Ovdje na Zemlji, gdje provodimo život između rođenja i smrti, okruženi smo onim što smatramo različitim carstvima prirode: mineralnim, biljnim, životinjskim, fizičkim kraljevstvom ljudi. Vidimo da ova područja, osim kraljevstva ljudi – i to s pravom – uključuju bića koja su rangirana ispod čovjeka, tako da se čovjek tijekom svoje zemaljske egzistencije, da tako kažemo, može osjećati kao najviše biće unutar ovih carstava. U oblasti u koju čovjek ulazi kroz vrata smrti, slučaj je upravo suprotan. Čovjek se tu osjeća kao biće koje se, kao najniže u rangu, vezuje za bića koja su njenu, ljudskom biću nadređena. Kao što znate, kao oznaku za ta bića koja stoje iznad čovjeka, u antropozofskoj literaturi sam koristio nazive hijerarhija, i razlikovao sam, prema terminologiji koja postoji od starijih vremena, prije svega onu hijerarhiju koja je neposredno iznad čovjeka, s kojom se čovjek povezuje prema gore na isti način kao što se s životinjom povezuje prema dolje u oblasti Zemlje. To je hijerarhija kojoj pripadaju anđeli, arhanđeli, arhaji. Zatim nakon ove hijerarhije, idući dalje prema gore, dolazi hijerarhija koja uključuje Eksuzije, Diname, Kiriotete. Zatim najviša hijerarhija, vrhovna, Prijestolja, Kerubini, Serafini. Imamo devet rangova, tri puta tri ranga iznad čovjeka. Bilo koja tri ranga zajedno, ako idemo gore, možemo usporediti s onim što imamo ako se od njih spustimo tri ranga prema dolje, s životinjama, biljkama, mineralima. Tek smo s time dobili cjeloviti svijet kojemu čovjek pripada.

Ljudska egzistencija bi se mogla opisati i riječima: s fizičkim rođenjem, s fizičkim začecem, ljudska bića ulaze u područje prirodnog poretka životinja, biljaka i minerala iz čisto duhovne egzistencije; a prolazeći kroz vrata smrti, čovjek ulazi u oblast bića koja stoje iznad njega. S jedne strane čovjek živi u fizičkom tijelu koje ga povezuje s oblastima prirode; drugi put, između smrti i novog rođenja, ljudsko biće živi – ako se smijem tako izraziti – u duhovnom tijelu, koje ga povezuje s bićima viših hijerarhija. Ovdje u zemaljskoj oblasti prvo se okrećemo onome što je u blizini oko nas;

osjećamo da stojimo na istoj razini i sa zemaljskog carstva gledamo gore nebesko, duhovno carstvo, kako god to različito nazivali. Čovjek na Zemlji gleda prema gore svojim težnjama, svojom vjerskom pobožnošću, prema onome čemu je najvrijednije težiti u svojoj zemaljskoj egzistenciji. A ako želi steći predodžbu što je gore u duhovnoj oblasti, onda oblikuje forme koje su posuđene od zemaljskog, ono što je gore predstavlja na zemaljski način. Kada čovjek živi u životu između smrti i novog rođenja, obrnuto je. Čovjek pokazuje prema dolje kada želi naznačiti ono što promatra. Možda ćete reći, dragi moji prijatelji: da, ali onda čovjek ukazuje na ono što je manje vrijedno. Ali to nije tako. Dapače, gledano odozgo, ono što je ovdje na Zemlji je sasvim drugačije od onoga kako izgleda ovdje na Zemlji. I upravo kada pogledamo karmu možemo stvarno shvatiti koliko je ono što se događa na Zemlji, gledano odozgo, drugačije od onoga kako izgleda ovdje na Zemlji.

Kada ulazimo u duhovni svijet kroz vrata smrti, prvo dolazimo u područje najniže hijerarhije, anđela, arhandela, arhaja. U određenoj mjeri osjećamo se povezani s onim što je sljedeća hijerarhija iznad nas i primjećujemo: kao što ono što je oko nas u zemaljskoj oblasti ima značenje za osjetila, tako i ono što je u duhovnom carstvu ima svoje značenje za najdublji dio duše. Govorimo o mineralima, biljkama, životinjama, ukoliko ih možemo vidjeti svojim očima, dodirnuti ih rukama, utoliko što ih općenito možemo percipirati; i između smrti i novog rođenja govorimo o anđelima, arhandelima, arhajima, utoliko što su ta bića povezana s onim što je najdublje biće duše. I postupno se učimo, kako dalje napredujemo u dugom životu koji provodimo između smrti i novog rođenja, integrirati u život bića više hijerarhije koja imaju veze s nama i jedna s drugima. Ona nas u određenoj mjeri povezuju s duhovnim vanjskim svijetom. U životu između smrti i novog rođenja također smo u početku vrlo zauzeti sobom, jer treća, najniža hijerarhija, ima veze s našim unutarnjim bićem. Ali onda, nakon nekog vremena, naš pogled se širi, upoznajemo duhovni svijet izvan nas, objektivni duhovni svijet. Tamo su naši vodiči bića Eksuzija, Kirioteta, Dinama. Oni nas spajaju s onim što je vanjski duhovni svijet. I želio bih reći da baš kao što govorimo o onome što nas okružuje ovdje na Zemlji, planine, rijeke, šume, livade i tako dalje, mi tamo govorimo o onome što nam ta bića druge hijerarhije približavaju. To je naše okruženje tamo. Ali ovo okruženje nije objektivno u istom smislu kao i Zemlja, sve je živo, i živi na duhovni način. U određenoj mjeri, između smrti i novog rođenja, ne samo da upoznajemo bića i stvari, nego upoznajemo bića i njihova djela koja čine jedni drugima, osjećamo da smo i mi učahureni u ta djela i posvećeni tim djelima.

Ali onda dolazi vrijeme kada osjećamo kako bića treće hijerarhije, anđeli, arhandeli, arhaji, i bića druge hijerarhije, Eksuziji, Dinami, Kirioteti, rade zajedno s nama na tome što će s nama biti u našem sljedećem životu na Zemlji. I onda, u ovom životu između smrti i novog rođenja, otvara nam se

potresna, moćna perspektiva. Ovdje gledamo što se događa u trećoj hijerarhiji, među anđelima, arhanđelima, arhajima, vidimo kako se oni međusobno odnose. Dobivamo slike onoga što je prisutno među bićima ove treće hijerarhije; ali nam te slike izgledaju kao da se odnose na nas. A kada pogledamo ono što se pojavljuje kao slike djela treće hijerarhije, shvaćamo da je to suprotno onome što smo imali kao stav, kao unutarne stanje duha u našem posljednjem zemaljskom životu. Ne govorimo sada sami sebi apstraktnim pojmovima savjesti: ti si bio osoba koja je postupila nepravedno prema ovoj ili onoj osobi, koja je nepravedno mislila, ne, već iz onoga što rade anđeli, arhanđeli, arhaji, kao što rade na moćnim slikama koje se pojavljuju pred nama, vidimo što će biti s onim što smo nosili u sebi kao raspoloženje, kao sadržaj duše, kao način razmišljanja u našem posljednjem životu na Zemlji; tu vidimo kako to postaje slika u onome što čine bića treće hijerarhije. Rašireno u širokom svijetu u duhovnoj oblasti, ono je što smo razvili u pogledu odnosa prema drugim ljudima, prema drugim zemaljskim stvarima. I postajemo svjesni onoga što mislimo, osjećamo, percipiramo. Ovdje na Zemlji, pojavljuje se u mayi, kao da je uvučeno u našu kožu; u životu između smrti i novog rođenja, sada znamo da ono što razvijamo u svojoj nutrini u obliku misli, osjećaja i stavova, pripada cijelom svijetu i ima učinak na cijeli svijet.

Parafrazirajući Orijent, mnogi ljudi govore o mayi, o iluziji vanjskog svijeta koji nas okružuje; ali to ostaje apstraktna misao. Kada netko napravi zapažanja poput onih koja su prolazila kroz naše duše, postaje svjestan koliko je to ozbiljna izreka: 'Ovaj svijet koji nas okružuje je maya, velika iluzija' – vidimo koliko je iluzorno i ono što se događa u našoj duši. Mislimo da je to naša stvar i samo naša stvar. Istina nam se pojavljuje tek kada živimo život između smrti i novog rođenja. Tada vidimo ono što nam izgleda kao da je samo u nama, da to čini sadržaj, širokog, moćnog duhovnog svijeta. Tada živimo dalje, i primjećujemo kao su bića druge hijerarhije, Eksuziji, Dinami, Kirioteti, povezana s onim što smo stekli ovdje na Zemlji marljivošću, aktivnošću, kroz zanimanje koje smo imali za stvari i događaje na Zemlji. Budući da su ova bića: Eksuziji, Dinami, Kirioteti, našu marljivost, naš interes u posljednjem životu na Zemlji, u početku oblikovali u moćne slike, oni sada tvore slike naših talenata, naših sposobnosti u sljedećem zemaljskom životu na Zemlji. Gledamo kakve ćemo talente i sposobnosti imati u našem sljedećem životu na Zemlji, gledamo slike koje otkrivaju bića druge hijerarhije.

A onda život ide dalje. Kada se približi sredini između smrti i novog rođenja, događa se nešto posebno. Dok stojimo ovdje na Zemlji – osobito u onim trenucima kada gledamo gore u kozmos, kada svjetlucave zvijezde sijaju prema nama – osjećamo uzvišenost kraljevstva nebeskog gore; nešto mnogo veličanstvenije je ono što osjećamo gledajući dolje kada smo u kraljevstvu duha. Jer tada promatramo djela bića prve hijerarhije, Serafine,

Kerubine, Prijestolja, u uzajamnom međudjelovanju. Snažne slike duhovnih zbivanja pokazuju nam se sada kada gledamo u nebo koje leži ispod – jer to je tada naše nebo. Kao što sada u fizičkom zemaljskom životu gledamo u zapise zvijezda, tako kada pogledamo dolje vidimo djela Serafina, Kerubina, Prijestolja. A ono što se događa između njih, što se otkriva u uzvišenim, veličanstvenim slikama, u ovoj duhovnoj egzistenciji osjećamo kako to ima veze s onim kakvi jesmo i kakvi ćemo biti. Za sada osjećamo da nam ono što se događa pod Serafinima, Kerubinima i Prijestoljima, pokazuje kakve će posljedice naša djela iz prethodnog života na Zemlji imati u sljedećem životu na Zemlji. Gledamo kako smo se prema jednoj osobi ponašali na jedan način, a prema drugim ljudima drugačije, u zemaljskom životu, kako smo razvili samilost ili nemilosrdnost, činili dobra ili loša djela. Naš stav ima veze s trećom hijerarhijom, a djela s prvom hijerarhijom, Serafinima, Kerubinima, Prijestoljima. Tada se ono što smo, između rođenja i smrti, napravili u našem posljednjem zemaljskom životu, pojavljuje pred našom dušom, kao u kozmičkom aktivnom sjećanju. Zatim gledamo dolje, gledajući duhovna djela. Serafini, Kerubini, Prijestolja, što oni rade? Na slikama nam pokazuju što ćemo morati iskusiti s ljudima s kojima smo živjeli zajedno u prethodnom zemaljskom životu kao rezultat ponovnog zajedničkog života, kako bismo nadoknadili ono što se dogodilo između nas u prethodnom zemaljskom životu. A iz načina na koji Serafini, Kerubini, Prijestolja, rade zajedno, shvaćamo da je veliki problem tu riješen. Ako imam ikakve veze s osobom u životu na Zemlji, cijelo uravnoteženje pripremam sam; i to da se ta kompenzacija dogodi, da postane stvarnost, to je ono što Serafini, Kerubini, Prijestolja, tada rade. I mire to s tim da se onaj drugi, s kojim ću opet imati posla, vodi k meni na isti način kao što sam ja vođen k njemu. Ono što se na uzvišeni način doživljava u slikama koje su djela viših hijerarhija, ono je što bilježe mjesečeva bića, i upisuju kada silazimo u naše astralno tijelo. Zajedno s nama, koji smo između smrti i novog rođenja, ova mjesečeva bića svjedoče onome što se događa kako bi se ravnoteža s prethodnim zemaljskim životom mogla odigrati u sljedećem zemaljskom životu.

Iz ovoga, dragi moji prijatelji, što vam mogu reći naslućujete kako je veličanstveno i moćno ono što se otkriva, u usporedbi sa svijetom osjetila. Ali također vidite kako ono s čime se susrećemo u fizičkom svijetu skriva mnogo, puno više nego što otkriva.

Kada je prošao područje Serafina, Kerubina, Prijestolja, čovjek ide prema drugim oblastima. U njemu se sve više javlja čežnja za novom inkarnacijom u kojoj može pronaći kompenzaciju za ono što je prošao u prethodnom životu na Zemlji.

Antropozofija, dragi moji prijatelji, nije prava stvar ako je samo zbroj ideja i koncepata, ako se samo apstraktno govori o tome da postoji karma

koja djeluje na ovaj ili onaj način, iz jednog života na Zemlji u drugi, već antropozofija postaje nešto u osnovi ispravno kada se ne obraća samo našim glavama, već u našim srcima budi osjećaj, percepciju, o dojmovima koje možemo primiti u nadosjetilnom svijetu kroz bića ovog nadosjetilnog svijeta. Jer čini mi se da nijedan čovjek koji ima otvoren, prijemčiv um, ne može primiti komunikacije o duhovnom svijetu, kakve sam sada opisao, a da se u toj duši ne probudi čitav niz osjećaja. A zapravo bi trebao biti slučaj da si kažemo: da, ovdje na Zemlji prolazimo kroz mnogo toga, od najdublje boli do najvećeg užitka, do najviše sreće, čitav niz ljudskih osjećaja; ali ono što možemo doživjeti iz duhovnog svijeta zapravo bi na nas trebalo imati intenzivniji učinak nego što na nas može utjecati najdublja bol ili najveći užitak. I na pravi se način odnosimo prema duhovnom svijetu samo kada kažemo: ono što osjećamo prema činjenicama i bićima duhovnog svijeta, međutim, ostaje u sjeni u usporedbi s velikom boli ili srećom koju osjećamo na Zemlji. Ne ostaje u sjeni za posvećenika, ali ostaje u sjeni za one koji samo saznaju informacije iz znanosti inicijacije. Ali onda treba sebi i reći: naslućujem koliko bi duboko i intenzivno ono što se pripočava iz duhovnog svijeta zapravo trebalo djelovati na dušu, samo kada bi za to bila dovoljno jaka i snažna. Čovjek zapravo samo treba pripisati svojoj zemaljskoj slabosti da ne može proći kroz sve intervale osjećaja, od najvećeg entuzijazma do najdublje boli, kada čuje o tome kakav je duhovni svijet i njegova bića. Ako ljudsko biće svojoj slabosti pripisuje činjenicu da ove stvari ne može osjetiti na pravi način, tada je duša već postigla nešto od ispravnog odnosa prema duhovnom svijetu. Uostalom, vidite, kolika je vrijednost duhovnog znanja ako ono ne može ulaziti u konkretne činjenice, ako ne može ukazati na ono što se zapravo događa u duhovnom svijetu! Ovdje na Zemlji ne tražimo od ljudi da govore o livadi kao što panteisti ili monisti ili apstraktni filozofi govore o božanstvu, nego tražimo da se livada detaljno opiše. Isto je i s duhovnim svijetom. I tu treba imati smisla davati konkretne detalje. Ljudi i danas na to nisu navikli. Općenito kada se govori o duhovnosti, da postoji duhovni svijet i tako dalje, mnogi koji nisu kruti materijalisti to prihvaćaju. Ali kada se detaljno opisuje ovaj duhovni svijet, ljudi se često ljute jer ne žele prihvatiti da se može detaljno govoriti o bićima i događajima duhovnog svijeta. Ako ljudska civilizacija ne želi pasti u kaos, o stvarnosti duhovnog svijeta mora se govoriti sve više. Jer događaji na Zemlji također ostaju nejasni ako se ne upozna ono što leži iza njih.

I u tom pogledu, dragi moji prijatelji, postoji nešto u sudbini Antropozofskog društva što ponekad tragično dirne! Ali ako se potrebno razumijevanje za te stvari proširi, barem unutar Antropozofskog društva, onda se može nadati da će se iz tragedije razviti ono što se mora dogoditi, da će Antropozofsko društvo nastaviti oplođivati vanjsku civilizaciju, koja očito ide prema kaosu materijalizma. Ali tada treba shvatiti nešto što se isprva nije razumjelo, a sada se može lakše razumjeti, budući da je od početka antropozofskog rada prošla dva, više od dva desetljeća.

Rudolf Steiner - Karmičke veze 5

Znate, od početka je antropozofski pokret bio u krilu teozofskog pokreta. A kad smo osnovali teozofsku sekciju u Berlinu, iz koje se potom razvilo Antropozofsko društvo, naš je prvi sastanak bio takav da sam zapravo htio dati ton onome što se trebalo dogoditi. A sada kada smo pokušali reorganizirati Antropozofsko društvo kroz Božićnu konferenciju u Goetheanumu u Dornachu, mogu istaknuti činjenicu kojoj je možda dano posve malo pozornosti. Ovdje se nije mogla primijetiti jer, koliko znam, nitko od naših prijatelja iz Bohemije nije bio prisutan. U to sam vrijeme održao prvo predavanje takve vrste koje je odgovaralo kasnijim predavanjima po ograncima; imalo je čudan naslov, naslov koji se u to vrijeme mogao opisati kao veliki rizik, nosilo je naslov: 'Praktične vježbe karme'. I zapravo sam namjeravao sasvim slobodno govoriti o tome kako karma funkcionira.

Susretu su prisustvovali eminentni autoriteti prethodnog teozofskog pokreta, koji su u to vrijeme mene osjećali kao uljeza, i koji su od samog početka bili uvjereni da stvarno nemam pravo govoriti o nečemu unutarnjem, duhovnom. I tako se dogodilo da su u to vrijeme ti eminentni autoriteti prošlog teozofskog pokreta uvijek iznova isticali: 'Mora biti znanost, sadašnja znanost mora se podržati'; stvari su sada na dobrom putu, ali napravljeni su tek prvi koraci. Ako ne idete dalje od ovih prvih koraka, ništa se bitno neće postići. - To je lijepo, ali od toga nije bilo ništa posebno. I tako je ono što je tada namjeravano postalo prilično teoretska stvar. 'Praktične vježbe karme' su bile najavljene, ali nitko u to vrijeme o tome ne bi ništa razumio, a ponajmanje eminentni autoriteti Teozofskog društva. I tako je ostao zadatak kojeg je trebalo kultivirati, da tako kažem, ispod površine antropozofske struje, i koji je prvo morao biti riješen s duhovnim svijetom. Ali danas – kao što sam često činio tijekom razvoja antropozofskog pokreta – moram se sjetiti naslova koje je trebalo imati prvo antropozofsko predavanje ogranka: 'Praktične vježbe karme'. Sjećam se i koliko su eminentni autoriteti u tom trenutku bili šokirani da se tada pojavio tako hrabar naslov.

Pa vidite, od tada je prošlo više od dva desetljeća, vrijeme otkucava, puno se toga pripremalo; ali i ova priprema mora imati učinka. I zato danas mora biti moguće da imamo takav učinak da se u određenom pogledu mogu pojaviti 'Praktične vježbe karme', s kojima se u to vrijeme željelo početi – idući pomalo hrabro. I upravo to je bio cilj naše božićne konferencije: unijeti stvarno moćnu ezoteriju u cijeli antropozofski pokret. I to se mora shvatiti ozbiljno. Jer s čistim formalizmom, naš antropozofski pokret neće imati učinak reorganiziranja na našu civilizaciju. Stoga se u budućnosti ne treba ustručavati otvoreno govoriti o uvjetima u duhovnom svijetu.

Sada, želio bih danas započeti s nekim stvarima koje čine duhovnu osnovu zemaljskih događaja, zemaljskog čovječanstva. Vidite, u evoluciji

Zemlje imamo ono što se dogodilo kao otajstvo Golgote. Često sam vam skretao pozornost da je zemaljska evolucija prvi put dobila svoj smisao kroz otajstvo Golgote, kako se sve što je prethodilo otajstvu Golgote pri pomnijem razmatranju pojavljuje kao priprema za otajstvo Golgote. Pa čak i ako su od otajstva Golgote prepreke u početku upadljivije od napretka čovječanstva, zbog slabosti ljudi, i s duhovne strane kroz ahrimanske i luciferske snage, od otajstva Golgote, sve se dogodilo, počevši od fizičkog ali i duhovnog svijeta, da se ljudima pomogne u cjelokupnom razvoju. Ono što je kršćanstvo donijelo čovječanstvu postat će očito u budućnosti samo ako se čovječanstvo pokaže vrijednim da to apsorbira u svom duhovnom produbljivanju. Ali poticaj – također i za sve što antropozofija može donijeti – leži u otajstvu Golgote.

Sada znamo kako je ovaj misterij Golgote u početku izrazio svoj učinak u južnoj Europi i srednjoj Europi. Ali to nije ono o čemu danas želim govoriti. Želim da pogledate način na koji se kršćanstvo proširilo iz sjeverne Afrike u europski svijet. Ali sada znate da se više od pola tisućljeća nakon osnutka kršćanstva kroz otajstvo Golgote, iz Azije proširila još jedna vjerska struja: muhamedanska. Ovaj muhamedanski mentalitet, koji se veže uz ime Muhamed, pokazuje se u suprotnosti s kršćanstvom, kao nešto što više živi u apstrakcijama nego kršćanstvo. Želim reći, kršćanstvo sadrži mnogo izravniji opis duhovnog svijeta od muhamedanstva. Ali muhamedanstvo je imalo sudbinu da apsorbira veliki dio starog znanja i kulture. I tako vidimo kako se, u određenoj mjeri, muhamedanstvo kasnije proširilo iz Azije, sljedeći kršćanstvo. Zanimljivo je pratiti ovo osebujno širenje. Vidimo kako malo sjevernije ide tok kršćanstva, koji potom dolazi u Srednju Europu, i kako muhamedanstvo na neki način obuhvaća ovu kršćansku struju preko sjeverne Afrike, Španjolske i Francuske; okružujući ovo kršćanstvo.

Sada se može vidjeti da bi europska kultura bila sasvim drugačija da je kršćanstvo djelovalo samo. Međutim, što se tiče vanjske politike, europska kultura je potisnula muhamedanstvo – možda točnije arabizam. Ali svatko tko gleda na intelektualni život Europe može znati, naprimjer, da našeg sadašnjeg pogleda na svijet – s jedne strane duh materijalizma, s druge strane znanost s oštrinom misli, s logikom nalik arabeski, sa svime što ta znanost jest – ne bi bilo da nije, unatoč tome što je arabizam odbijen, nastavio djelovati. A iz te Španjolske, čak iz Francuske, sa Sicilije u južnoj Italiji, iz Afrike, dolazili su snažni utjecaji koji su utjecali na način razmišljanja u Europi, koji su sve oblikovali drugačije nego što bi inače bilo da je samo kršćanstvo bilo na djelu. U našoj znanosti ima više arabizma nego kršćanstva!

Kasnije se otvorio još jedan put: onaj križarski, gdje su Europljani upoznali orijentalnu kulturu koja je već bila u procesu dekadencije. On je donio mnogo tajni orijentalne kulture, tako da u zapadnoj civilizaciji ono

što je prešlo s orijentalizma na arabizam leži iznad razine kršćanstva. Ali vidite, ništa od ovoga zapravo ne postaje shvatljivo ako se gleda samo izvana. Sve se to mora gledati iznutra. Gledano izvana, čini se da je arabizam sigurno potiskivan kroz ratove, kroz dobivene bitke, da su Arapi, pristaše muhamedanstva, Mauri i tako dalje, potisnuti. Ali duše ovih ljudi ponovno su se utjelovile, vratile i nastavile raditi. I ne dobivate ništa ako na apstraktan način opišete kako je arabizam došao u Europu iz Španjolske; stvarni uvid se ima samo ako se poznaje unutarne konkretne činjenice.

Uzmimo jednu takvu činjenicu. U vrijeme kada se u europskoj kulturi govorilo o Karlu Velikom, u Aziji, u Bagdadu, živio je Harun al Raschid, u velikom sjaju, s velikim orijentalnim obrazovanjem, od 8. do 9. stoljeća, baš kao i Karlo Veliki. Na dvoru Harun al Raschida bilo je svega što je tada bilo dostupno na Bliskom istoku, u Aziji općenito, uronjeno u muhamedanstvo, ali sve što je bilo dostupno u obrazovanju, bilo je tu: matematika, filozofija, arhitektura, trgovina, industrija, geografija, medicina, astronomija, sve su to prakticirali najprosvjećeniji umovi Azije na dvoru Harun al Raschida. Danas ljudi nemaju pojma koliko je veliko bilo ono što je napravljeno na dvoru Harun al Raschida. Prije svega, tu je sam Harun al Raschid: ne neki neuki vladar koji je samo pozvao najveće mudrace Bliskog istoka kako bi zablistao, već osobnost koja je u vjerskom pogledu bila potpuno odana muhamedanstvu, ali otvorena i slobodna za sve što je imala orijentalna civilizacija. Dok je Karlo Veliki naučio čitati i pisati na improvizirani način, na dvoru u Bagdadu bio je mnogo veći sjaj, dapače, to se uopće nije moglo usporediti s postignućima Harun al Raschida.

To je također bilo vrijeme kada je veliki dio tadašnjeg Bliskog istoka već osvojilo muhamedanstvo, veliki dio Afrike, i ono što je tako briljantno funkcioniralo na dvoru Harun al Raschida nošeno je posvuda. Ali među onima koji su bili nositelji, geografije, prirodnih znanosti, medicine, na dvoru Harun al Raschida, bilo je mnogo onih koji su bili članovi stare škole misterija u još ranijoj inkarnaciji. Jer ljudi, čak i ako su ranije bili inicirani, nisu uvijek rođeni na takav način da se odmah primijeti da su bili inicirani u prethodnom životu. U bilo kojem dobu, čak i ako ste bili inicirani u starim misterijima, možete prihvatiti samo tu duhovnost, postići samo ono stanje duše, koje vam tijelo dopušta u određenom dobu. Ako se pogleda esencijalnu prirodu duše, ona se ne pokapa s dijalektičko- logičkim idejama koje netko ima o duši u čovjeku. Duša je zapravo smještena mnogo dublje nego što se obično shvaća.

Želim vam dati primjer. Zamislite osobu kao što je Ernst Haeckel. Prvo što vam padne u oči kod njega je da je njegov pogled na svijet materijalistički obojen, da je predstavljao svojevrсни mehanizam, ne samo u prirodi nego i u životu duše, da se silnim udarcima obrušio na katoličanstvo, da je ponekad bio divan, ponekad fanatičan, ali ponekad i

neukusan. Oni koji kod ljudi gledaju na veze između različitih života na Zemlji, najmanje će gledati na te osobine, gledati će na dublje osobine duše. Svatko tko dopušta da bude zaslijepljen onim što je upadljivo dok Haeckela, neće se moći, ako želi razviti praktične metode karme, vratiti na prijašnju Haeckelovu inkarnaciju. Jer tko god želi doći do Haeckelove prethodne inkarnacije, mora pogledati način na koji je Haeckel predstavljao ono što je imao kao poglede. Iz vremena u kojem je živio Haeckel, može se objasniti da je imao upravo to materijalističko obrazovanje. Ali to je najmanje važno, važna je unutarnja struktura duše. A ako netko može shvatiti ovu unutarnju strukturu duše i ako ima okultnu viziju, – osobito kod Haeckela, naprimjer – onda se pogled vraća natrag do pape Grgura VII, bivšeg redovnika Hildebranda, koji je bio jedan od najjačih, intenzivan predstavnik katolicizma. Ako se uspoređi te dvije figure, i zna da su te dvije figure u pitanju, saznat će što je slično, a također će dobiti uvid u ono što je beznačajno, a što važno, u odnosu na velike stvari čovječanstva u cjelini. Same teoretske ideje nisu bitne. Teorijske ideje bitne su samo u našem teorijskom, materijalističkom, apstraktnom vremenu. Iza kulisa svjetske povijesti, bitno je ono što je duša sama po sebi. Svatko tko to prozre, moći će otkriti sličnost između Grgura VII i njegove reinkarnacije kao Haeckel.

Takva gledišta se moraju steći kada se uđe u konkretnu prirodu karme, i ako bi vam to trebalo nešto reći, da su, naprimjer, na dvoru Harun al Raschida postojali ljudi koji su živjeli izvana, zato što su dobili fizičko tijelo i odgoj, u smislu osmog do devetog stoljeća, ali koji su bili reinkarnacije drevnih posvećenika u misterijima. Ako netko svoj duhovni pogled usmjeri na ovaj dvor Harun al Raschida, onda se posebno uočava osobnost koja je bila temeljit, usredotočeni savjetnik Harun al Raschida i za to vrijeme univerzalni duh, duh koji je iza sebe imao tu neobičnost da je u prethodnoj inkarnaciji prisustvovao svim inicijacijama u istom području u kojem je vladao Harun al Raschid – ali kada su tamo bili potpuno različiti narodi – i koji je u kasnijoj inkarnaciji kao drugačija osobnost čeznuo za inicijacijom, ali je nije mogao postići jer sudbina nije dopustila da bude iniciran u to vrijeme. Takva je osobnost živjela na dvoru Harun al Raschida, koji je stoga morao duboko u sebi skrivati ono što je u njoj od ranije inkarnacije. Nemogućnost postizanja leži u kasnijoj inkarnaciji, zatim je došla ona koja je bila na dvoru Harun al Raschida. A na dvoru Harun al Raschida ova osobnost – jer inicijacije u starom smislu u to vrijeme više nisu bile moguće – bila je jednostavno osobnost koja je djelovala iz snažnog impulsa, iz snažne imaginacije, egzaktne, logične imaginacije, djelovala je enormno poticajno na sve što se njegovalo na tom dvoru, i bila organizator na ovom dvoru. Tu su živjeli razni učenjaci i umjetnici, cijela vojska pjesnika bila je na dvoru Harun al Raschida, tamo su živjeli predstavnici svih znanosti. Osim toga, Bagdad je u to vrijeme bio središte za svu opsežnu znanstvenu i umjetničku djelatnost koja je postojala u kalifatu. I sve što je trebalo organizirati zapravo je proizašlo od ove osobnosti, osobnosti s visokom

Rudolf Steiner - Karmičke veze 5

razinom inicijative. Pa, takvi su pojedinci od velike važnosti u daljnjem napredovanju evolucije.

Pogledajmo sada osobnost samog Harun al Raschida. Svatko tko može okultnim pogledom shvatiti ovu osobnost u njenoj prirodi duše, a zatim je ponovno potražiti i vidjeti je li se ponovno utjelovila, otkriti će da je ova osobnost Harun al Raschida zapravo bila osoba koja je bila dalje povezana s onim što je utemeljila na Zemlji, prošavši kroz vrata smrti i dalje je sudjelovala u razvoju čovječanstva, dalje je utjecala iz duhovnog svijeta ali je i sama mnogo toga asimilirala. A onda se ponovno pojavila na način na koji se mogla pojaviti u tom dobu: ova se osobnost pojavljuje kao Lord Bacon od Verulama, koji je bio utemeljitelj moderne znanosti. Iz Engleske je Bacon od Verulama dao veliki poticaj modernom europskom mišljenju. Možete reći: da, on se jako razlikuje od ličnosti Harun al Raschida! Ali to je ista individualnost! Jer ono što se izvana pojavljuje kao vanjština to je samo vanjsko. I tako vidimo kako se duša Harun al Raschida kreće iz Azije nakon smrti, da tako kažemo, kako bi sa Zapada utjecala na modernu europsku civilizaciju na način na koji je to mogla, čak utemeljivši veći dio novijeg materijalizma.

Druga ličnost, koja nije bila samo desna ruka već i sama duša dvora Harun al Raschida, koja je imala tu čudnu sudbinu u duhovnom smislu, ova je duša krenula drugačijim putem. Ova duša, kada je prošla kroz vrata smrti, nije marila za to da živi izvanjskim sjajem. Naprotiv, ova je duša imala unutarnji poriv da živi pravim unutarnjim životom. Zato nije mogla napraviti put koji bi je u sljedećoj inkarnaciji odveo na Zapad. Primijetite samo kako je bilo s Harun al Raschidom: ogromna raskoš, unutarnja konsolidacija civilizacije na dvoru Harun al Raschida, ali u isto vrijeme poriv da se eksternalizira sve što je dano u muhamedanstvu. To se trebalo živjeti u sljedećoj inkarnaciji. Široka, ekstenzivna znanstvena priroda morala je doći do izražaja. I izašla je. U samom Baconu, ono što je na dvoru Harun al Raschida bilo izvanjski sjaj, izguralo se u prvi plan.

Druga osobnost koja je bila sama duša na dvoru Harun al Rasvhida, bila je duboko unutarnje prirode. Blisko povezana s onim što se njegovalo u starim misterijima. To se nije moglo proživjeti, barem ne do našeg vremena, kada je istekla Kali Yuga i počelo doba Mihaela, kada je ponovno postalo moguće potpuno nepristrano govoriti o duhovnom. Međutim, ono što je netko tako apsorbirao moglo se, pretočiti u civilizaciju na sveobuhvatan, na energičan način, na takav način da može imati duboki učinak. Nešto tako se može reći u vezi s ovom drugom osobnošću. Nakon što je prošla kroz vrata smrti to se u duhovnom svijetu razvilo na takav način da kada se konačno ponovno pojavila na Zemlji, nije mogla, da tako kažem, završiti na zapadu, odakle je došao materijalizam, nego je u Srednjoj Europi morala živjeti ono što je proizašlo iz starih misterija, ali se morala prilagoditi

promijenjenim okolnostima tog vremena. Ova osobnost postala je osobnost Amosa Komenskog. I tako bi se moglo reći da su ove dvije duše, koje su živjele na dvoru Harun al Raschida, u kasnijem vremenu prošle kroz svjetsku povijest na način da su išle dvama različitim putevima. Jedan koji, mogu reći, okružuje jug Europe, da bi bio organizator moderne povijesti, filozofije, znanosti, sa zapada, kao Bacon od Verulama; drugi je krenuo, mogu reći, kopnenim putem, istim putem kojim su išli i križarski ratovi, krenuo je putem u Srednju Europu. I on je postao izvrstan organizator, ali vidite kako je njegova organizacija drugačije funkcionirala. I doista, to je veliki spektakl, moćan spektakl koji su živjeli Amos Komenski i Lord Bacon od Verulama, iako u malo drugačijim vremenima – to se ne smije krivo shvatiti, već je to bilo povezano sa svjetsko- povijesnom karmom – to da su imali različite puteve. Ali onda se dogodilo da su se nedavno ponovno sreli, ako smijem upotrijebiti trivijalan izraz, u Srednjoj Europi. I mnogo od onoga što civilizacija mora pronaći moralo se odvijati na način da se ono što leži u ezoternom djelu Amosa Komenskog spoji sa snagom koja je ušla u tehnologiju, da se povezuje sa svime što leži u onome što je uspostavio Bacon od Verulama. Ali to je jedan od divnih primjera u svjetskoj povijesti, koji proizlazi iz dviju duša koje su radile na dvoru Harun al Raschida od osmog do devetog stoljeća. Sam Harun al Raschid koji ide u nekoj mjeri preko Afrike i južne Europe u Englesku kako bi radio od Engleske do Srednje Europe; Amos Komenski, koji dolazi u Srednju Europu kako bi se susreo s onim što je formirao drugi.

Tako, dragi moji prijatelji, povijesno razmatranje zapravo postaje stvarnost. Jer ono što ide iz jedne epohe svjetske povijesti u drugu epohu ne događa se u apstraktnim pojmovima, nego su same ljudske duše te koje prenose ono što se dogodilo. To kako u kasnijem vremenu nastaje ono što se razvilo iz ranijeg vremena, to razumijemo samo kada pratimo kako se duše razvijaju iz jedne epohe u sljedeću. Uvijek moramo biti ozbiljni po pitanju onoga što se zove maya i unutarnja stvarnost. Povijest je također maya ako je gledate samo izvana; čovjek to razumije samo kada prijeđe od maye do istine.

Neka sada – ova razmišljanja želimo nastaviti na sljedećoj generalnoj skupštini – dragi moji prijatelji, neka bude shvaćeno na pravi način ako sada, inaugurirano božićnom konferencijom, krenemo u realizaciju onoga što smo započeli na samom početku – možda malo naivno – najavljeno kao 'Praktične vježbe karme'. Međutim, nakon desetljeća priprema, vjerojatno će unutar Antropozofskog društva biti moguće pravo duhovno promišljanje o ideji karme, o praktičnim vježbama karme, bez nesporazuma i aberacija koje se pojavljuju u životu.

PREDAVANJE IV

Prag, 5. travnja 1924.

Nakon lijepih riječi profesora Hauffena, koje su izrečene u vaše ime, prije nego si dopustim da se pozdravim, održimo večeras sljedeća razmatranja.

Iz prethodnih razmatranja ovdje u Praškom antropozofskom društvu postat će jasno kako djelovanje duha – ili možda bolje rečeno duhovnih bića – upravlja ljudskom evolucijom i kako same ljudske duše, ispunjene duhom, prenose iz epohe u epohu ono što su postignule u jednoj epohi, ali i ono što su kao krivnju u jednoj epohi navalili na svoje duše. No, sve nam to omogućuje da duboko zavirimo u fizički, duševni i duhovni kozmos, i tek kada tako pogledamo razumijemo svoju ljudsku prirodu. Jer, ne padajući u bilo kakvu oholost, moramo priznati da smo s duhovnim izvorom kozmosa povezani svojom vlastitom ljudskom prirodom, i da svoju ljudsku prirodu razumijemo tek kada duhovno prodremo u kozmos. Sada, od božićne konferencije, ne samo da se antropozofijom treba upravljati unutar Antropozofskog društva, već će i sama administracija biti antropozofija. I to također mora naći izraz u preobrazbi antropozofskog rada. Stoga se u ovim predavanjima nisam ustručavao pustiti promatranje da se udalji od egzoternog i više ide u ezoterno, i želio bih još nešto dodati onome već rečenom. Želio bih dodati nešto što može ilustrirati kako ljudska duša prelazi iz jedne epohe u drugu. Ono što se događa općenito, događa se i pojedincu, i ako razumijemo karmu osobnosti koju svi poznajemo, možemo također baciti svijetlo na našu vlastitu karmu. Zato danas nastavimo naša razmišljanja o karmi konkretnije.

U toku ovih razmišljanja već sam spomenuo ime čovjeka koji na izvanredan način pokazuje kako se nešto vizionarsko može otkriti u prirodi volje. Spomenuo sam ime talijanskog heroja slobode Garibaldija, a naveo sam i neke njegove karakteristične osobine. Sve što je došlo do izražaja u ovom Garibaldiju je impuls volje. Koliko je silno volje potrebno ako je kao mladić, u opasno vrijeme, u drugom, početkom trećeg desetljeća devetnaestog stoljeća, na vlastitu odgovornost plovio Jadranom, više puta bio zarobljen, uvijek se iznova kroz svoje snage i hrabrost oslobodio. Koliko ogromna snaga volje leži u činjenici da je, kada je vidio da u to vrijeme u Europi za njega nema mjesta, otišao u Južnu Ameriku i tamo postao jedan od najhrabrijih ljudi u borbi za slobodu. Također sam istaknuo kako je, s obzirom na svoj brak, zapravo razvio život izvan uobičajenih zemaljskih okolnosti; a kada se vratio u Europu, on je bio taj kojem današnja Italija duguje sve.

Kada mi je jednog dana došlo pitanje: 'kakve bi mogle biti karmičke veze ove ličnosti?', pojavila su se dva pitanja. Jer iskustvo karmičkih veza nije nešto jednostavno, već nešto složeno. Već sam rekao da se ponekad mora početi s naizgled beznačajnim stvarima u životu, da bi se onda prešlo s tih beznačajnih stvari, koje su konkretne, na ono što prenosi činjenice jednog života na Zemlje u činjenice drugog života na Zemlji.

I tako je bilo s Garibaldijem da je on bio republikanac srcem, bio je republikanac do kraja, ali je u Italiji svom svojom snagom volje uspostavio kraljevstvo pod Vittorinom Emanuele. I zapravo, ako uzmemo u obzir samo Garibaldijevu vanjsku biografiju, vidimo duboku kontradikciju između njegova stava i onoga što je učinio. S druge strane, vidi se kako se osjećao povezanim s ljudima poput Mazzini-a i Cavoura, s kojima se uopće nije slagao u mišljenju, koji su imali mišljenje potpuno drugačije od njegovog. Tada upada u oči koliko je čudno da je Garibaldi, rođen 1807, zapravo trebao imati vrijeme i mjesto rođenja vrlo blizu rodnih mjesta kao i ove druge tri ličnosti: budući kralj Vittorio Emanuele, državnik Cavour i filozof Mazzini. Rođeni su u neposrednoj blizini da tako kažem. I to navodi da se potraži kako je povezana karma takvih osobnosti.

Drugo pitanje do kojeg to vodi je ovo – doista duboko pitanje! Uvijek kada se bavimo duhovno-znanstvenim razmatranjima moramo skretati pozornost na činjenicu da su u drevno doba postojali inicirani, vidovnjaci, ljudi vizije u najširem smislu. Sada se može postaviti pitanje: budući da se i ti mudraci iz drevnih vremena također moraju reinkarnirati, gdje su oni u modernim vremenima? Neki bi se mogli pitati: gdje su velike ličnosti iz starih dana koje su bile inicirane, gdje su u kasnijim vremenima? - Vidite, vratili su se, ovi veliki posvećenici, ali morate uzeti u obzir, dragi moji prijatelji, kada se čovjek pojavi u bilo kojem dobu, dužan je koristiti tijelo koje mu to doba pruža. Stara su tijela bila savitljivija, duhovno plastičnija, fleksibilnija; a tijekom života na Zemlji potrebno je tijelo, kako bi se ono što se upijalo prije nego se sišlo u zemaljski život, pretočilo u zemaljsko otkrivenje i aktivnost. I zato, kada smo suočeni s takvom zagonetkom, moramo razmisliti – i ne mislim na kritiku – kako je čitavo moderno obrazovanje stoljećima takvo da se ljudski organizam razvija, tako da se ono što je živjelo u posvećeniku uopće ne može pojaviti u životu. Mnogo toga mora ostati u dubini egzistencije. I zato se neki posvećenici starih vremena pojavljuju kao ličnosti za koje se u današnjem poimanju uopće ne vidi da su bili inicirani, jer se moraju služiti tijelom svog doba.

Pred nama je upravo takav slučaj s Garibaldijem. Vratimo li se daleko unatrag u europski život, nalazimo najdublje misterije i posvećenike, u staroj Irskoj. No irski su misteriji doista preživjeli u kršćanskom dobu. Čak i danas u Irskoj je mnogo duhovnog života – ne apstraktnog, konceptualnog, već stvarnog – duhovno aktivnog. Koliko god vanjska Irska

izgledala kaotično, u Irskoj postoji mnogo stvarnog duhovnog života; ali to je tek posljednji ostatak onoga što je nekad bilo. U Hiberniji, u Irskoj, postojale su duboke misterije koje su još uvijek imale učinka u Europi u ranim stoljećima kada je prihvaćeno kršćanstvo. A tu je i posvećenik koji je krenuo putem od Irske otprilike do današnjeg Alzasa u osmom do devetom stoljeću nakon osnutka kršćanstva. Usred oluja koje su tada prevladavale, ovaj je inicijal napravio puno za pravo kršćanstvo, za koje je Bonifacije učinio doista vrlo malo. I ovom inicijatu došla su tri učenika iz tri dijela svijeta, trojica učenika koji su mu bili povjereni. Ovo troje učenika daleko je doguralo – jedan više drugi manje. Ali bilo je strogo pravilo u irskim misterijima da učenike koji su povjereni inicijatu on nije napuštao u budućem životu na Zemlji, već bi postigao nešto u zemaljskom životu što bi ove učenike držalo zajedno s njim, što uspostavlja vezu između ovih učenika i njega. Posvećenik o kojem govorim ponovno se pojavio u devetnaestom stoljeću kao Giuseppe Garibaldi kada se mogao izraziti tom vizionarskom voljom, koja se ranije otkrivala na potpuno drugačiji način nego u tijelu iz devetnaestog stoljeća, koje je prošlo kroz potpuno drugačije obrazovanje nego ono iz devetnaestog stoljeća, zapravo vrlo malo obrazovanja. A ostala trojica koje sam spomenuo bili su učenici, koji su došli kao učenici iz tri različita dijela svijeta. Ali ono što je djelovalo kao impuls od jedne do druge inkarnacije, djelovalo je dublje od vanjskih principa. U usporedbi s onim što okuje čovjeka uz čovjeka kroz inkarnacije, beznačajno je reći: ja sam republikanac, ti si monarhist. - U tim stvarima mora biti jasno koliko je zemaljska maya, velika iluzija, privid postojanja, udaljena od duhovne stvarnosti, koja je iza egzistencije. I tako Garibaldi, naprimjer, nije mogao ostaviti Vittoria Emanuela, iako je bio potpuno drugačijeg mišljenja od njega. Stavovi, kada su povezani s onim vanjskim, a ne s ljudima, pripadaju dobu, a ne individualnosti koja ide iz jednog zemaljskog života u drugi zemaljski život.

Želio bih izabrati još jedan primjer koji me se dojmio na čudan način. Imao sam učitelja geometrije koji mi je bio od izuzetne pomoći. Možda ćete iz moje biografije znati da je geometrija jedna od stvari kojima najviše dugujem nadahnuće u životu. Tako mi je ovaj učitelj geometrije postao posebno vrijedan. Iz činjenice da je bio izvrstan konstruktor, moglo je naravno proizaći da sam mu jako privržen, jer sam volio konstrukcije, i zato jer je ono što je iznosio bilo stvarno neovisnog uma i uz svu jednostranost geometrijskog razmišljanja. Bio je toliko jednostrano školovan u geometriji da nije bio matematičar, naprimjer, već samo geometrista. Bio je briljantan u tome, ali nije imao nikakvo znanje, nikakvo pravo znanje o matematici. A živio je u vrijeme kada se sva deskriptivna geometrija koja je bila njegova specijalnost preoblikovala. On se držao starog. To je bila njegova karakteristična osobina. Ali za okultnog istražitelja, nešto drugo je bilo još karakterističnije. Imao je takozvano krivo stopalo. Sada je neobična stvar da, naravno ne fizička supstanca, već snaga koju čovjek nosi u svojim

stopalima u inkarnaciji, karakter njegovog hoda, kako ga stopala vode ukrivo ili ravno – to se preobražava. Sve što ima veze sa stopalima može doći do izražaja u organizaciji glave u sljedećem životu, dok ono što sada nosimo u glavi može doći do izražaja u organizaciji nogu u sljedećem životu. Te stvari se preobražavaju na neobičan način. Onaj tko je upućen u ove stvari, može vidjeti u načinu na koji se hoda, kako kroči petama i prstima, može vidjeti kako je razmišljanje bilo u prethodnoj inkarnaciji. A onaj tko prati posebnost nečijih misli, bilo da su brze, prolazne, ili se misli odmjereno, obazrivo, često je naveden da stvarno vidi kako je hodao u prethodnoj inkarnaciji.

Osoba koja razmišlja 'prolazno' u ranijoj inkarnaciji je imala takav hod s brzim malim koracima, koji je samo vrpoljenje na tlu. Čovjek koji obazrivo razmišlja imao je postojano držanje. I upravo takve naizgled podređene sitnice u životu vode dublje, ako se traže dublje, u duhovne, a ne vanjske, apstraktne, veze. I tako, dok sam stalno stavljao sliku svog dragog učitelja pred svoju dušu, bio sam odveden do njegove ranije inkarnacije. A onda se njegovoj slici pridružila još jedna, također čovjeka s krivim stopalom: Lorda Byrona. Sada su ova dva čovjeka stala ispred mene. A karma mog učitelja dovela me je, kao i posebnost koju sam vam objasnio, da shvatim kako su u desetom ili jedanaestom stoljeću ove dvije duše živjele u ranijoj inkarnaciji daleko u istočnoj Europi, i tamo su jednog dana bile pod utjecajem značajne sage, legende, proročanstva, one legende koja kaže da je *paladij*, koji je zapravo podržavao rimsku moć određenom magijom, doveden u Rim iz antičke Troje i da je skriven u Rimu. A kada je car Konstantin htio prenijeti rimsku kulturu u Carigrad, dao je da se *paladij* premjesti iz Rima u Carigrad uz veliku pompu, i dao ga je sakriti ispod stupa, koji je svakako ukrasio na takav način da se kroz njega izražavala njegova ogromna oholost. Na vrhu je dao postaviti stari kip Apolona, ali ga je modificirao da predstavlja njega. Poslao je po drvo s križa na kojem je razapet Krist, i od tog drva je ispleo svojevrzni vijenac oko glave kipa. Gotovo je slavio orgije ponosa! No tada je proročka legenda kazala da se jednog dana *paladij* treba odnijeti sjevernije od Carigrada, te da će se moć koja je u *paladiju* utjeloviti u carstvu Slavena. Ova dva čovjeka o kojima sam govorio, čuli su ovo proročanstvo i postavili su sebi cilj da odu u Carigrad i odnesu *paladij* u Rusiju. Nisu uspjeli. Ali impuls je ostao, posebno kod jednog, kod Byrona. To se pretvorilo u poticaj da se zauzme za slobodu Grčke, što je tada u devetnaestom stoljeću dovelo Byrona na gotovo isto mjesto gdje je tražio fizički *paladij* u ranijem životu na Zemlji.

Vidite, potrebno je pronaći niti koje vode natrag u ranija vremena. Tako sam jednom prilikom vođen do osobe koja je živjela u sjeveroistočnoj Francuskoj, današnjoj Francuskoj, oko devetog stoljeća, i bila je to osoba koja je u ranom dijelu svoj života imala veliki broj posjeda, koja je u to vrijeme bila bogata ličnost, u isto vrijeme i ratnička osobnost, prošla je

mnoge avanturističke kampanje – ne posebno velike. Kada je ta osobnost navršila određenu dob, okupila je ljude oko sebe, koji su potom krenuli s njom u avanturu, koja je završila nesretno, što je ovoj osobnosti donijelo veliko, ogromno razočarenje, i ne postignuvši ništa morala se vratiti kući. Ali kako je to u nekim krajevima tada bilo uobičajeno: dok je osobnost bila odsutna iz kuće i imanja, zemlje i ljudi, netko drugi je preuzeo njegovu kuću, imanje i ljude. Osobnost jednostavno više nije imala svoju imovinu, čudno je, ali dogodilo se – u budućnosti je morala služiti kao neka vrsta roba, kao kmet na vlastitom imanju. Obično su se noću održavali brojni sastanci s drugim ljudima, obično su se razuzdano i divlje razvijale ideje za zgrabiti moć, ali iz toga nije moglo proizaći ništa više od ideje. Moglo bi se reći da se s tim snažnim idejama za pobunu protiv gospodara igrala prava dijalektička igra – gotovo kao u antičko rimsko doba. Ova ličnost nam može biti zanimljiva, koja je bila lišena posjeda, imovine, i zapovjedničkog tona, ali je, nesputane volje, postala raspirivač u cijelom kraju, posebno protiv onih koji su uzurpirali imovinu. I opet se u devetnaestom stoljeću pojavila ova osobnost, kada je postala ono što se moglo očekivati da će postati od ove ranije inkarnacije, unutarne, mentalno, duhovno, postala je Karl Marx, socijalistički vođa. A sada razmislite, dragi moji prijatelji, kako postaje jasna svjetska povijest kada se na nju može gledati na ovaj način, kada se zapravo mogu pratiti duše iz jedne epohe u drugu; kako se ono što leži u duši prenosi iz jedne epohe u drugu. Time povijesni život i razvoj i bit čovječanstva dobivaju konkretne veze.

A nedavno sam u Dornachu, mogao skrenuti pozornost na još jednu vezu, vezu koja me je više puta tijekom rata, posebno na kraju rata, potaknula da skrenem pozornost na činjenicu da ljudi ne bi trebali dopustiti da budu zasljepljeni od strane novije osobnosti modernog vremena. Na tečaju u Helsinkiju 1913. skrenuo sam pozornost na vrlo ograničene kapacitete osobe o kojoj se radi. To je bilo zato jer sam razumio vezu između Muhamedovog sljedbenika iz sedmog stoljeća Muavija i Woodrow Wilsona. Sve što je živjelo u formi fatalizma u ovoj osobnosti Muavija, izašlo je na vidjelo u inače neobjašnjivom fatalizmu, koji je u ovom slučaju fatalizam volje, u fatalizmu Woodrow Wilsona. I ako netko želi naći potvrdu, za porijeklo četrnaest poznatih točaka, moći će ih pronaći u Kuran-u. To je veza, dragi moji prijatelji! U tim stvarima ne bi smjelo biti ni mrvicu simpatije ili antipatije, ne bi smjelo biti kriticizma, mora postojati najčistija objektivnost. Ali ta objektivnost vodi do točke u povijesti u kojoj se pojavljuje duša, što vodi do druge takve točke. I sigurno se može reći da kada čovječanstvo bude malo iznad onoga gdje je danas u dobu materijalizma, onda će se takve stvari gledati i slušati. I tada će se čovjek osjećati sasvim drugačije unutar moderne civilizacije, jer će je vidjeti u njegovom kontekstu; ne samo stvari koje su mrtve, nego one stvari koje su žive. To je ono što je bitno. Cijeli povijesni proces biti će prožet životom. A

ako čovjek želi izaći iz zastoja u civilizaciji, gdje se sada nalazi, treba mu živi duh, a ne apstraktni, mrtvi duh pukih ideja.

Povijesnim razmatranjima možda će ljudi pristupiti vrlo nevoljko, na način na koji sam to objasnio ovdje u svom javnom predavanju prije nekoliko dana, ali ipak moraju. Jer vanjsko povijesno razmatranje, koje se temelji na dokumentima, zapravo je nerazumljivo. Iskrsne nešto za što se ne može vidjeti odakle dolazi. Zašto? Jer se ne zna porijeklo. Porijeklo je izgubljeno. Upravo kada se ovakve stvari istražuju, mnoge stvari u povijesti ožive. Ali također pokazuje da su ljudi učinili dosta toga da bi povijest, u vezi s važnim stvarima, bila potpuno pogrešna, nešto neistinito.

Dragi moji prijatelji, sigurno će vam se činiti paradoksalno i čudno kada duhovni istraživač iz relativno nedavne povijesti bude morao ustvrditi da je jedno prekrasno pjesničko djelo izgubljeno, čisto zbog neprijateljstva određene duhovne struje. U prvim stoljećima kršćanskog razvoja u južnim krajevima europske civilizacije, postojalo je umjetničko djelo koje je predstavljalo prirodu napredne civilizacije, neposredno nakon što je kršćanstvo interveniralo u razvoj europskog čovjeka. Ovo umjetničko djelo, na svoj način epska drama, dramski ep, prikazalo je kako čovjek, nakon što je kršćanstvo bilo tu kao nova pojava, ne može pristupiti pravoj, istinskoj Kristovoj biti, već mora proći vrlo specifičnu misterijsku pripremu kako bi se približilo pravoj Kristovoj prirodi.

Da bismo vidjeli o čemu se radi, mora nam biti jasno sljedeće: Krist je vrlo jasno dao do znanja svojim intimnijim učenicima, kako je u tridesetoj godini Krist, kao biće Sunca, kao kozmičko biće, došao u biće koje je bilo Isus, koje je rođeno tamo na Orijentu. Isus iz Nazareta rođen je u lunarnoj religiji; jer kakva je bila priroda Jahve, religije Jehove? Što je bio sam Jehova? Kada se gleda Jahvu, gleda se ljudski ego, koji je izravno ovisan o fizičkom ljudskom obliku, o tom obliku koji se rađa s nama. Međutim, ono što se s nama rađa, što se formira u nama, što se u nama razvija dok se formiramo u ego u majčinom tijelu, ovisi o silama Mjeseca. A Jahve je zapravo božanstvo Mjeseca. I gledajući Jahvea, netko bi sam sebi rekao: Jahve je vođa mjesečevih bića, od kojih dolaze snage koje čovjeka dovode u fizičku egzistenciju na Zemlji. Ali kad bi u čovjeku djelovale samo mjesečeve sile, on nikada ne bi mogao nadići ono što mu je urođeno u životu na Zemlji. Ali čovjek to sada ne može; to je u starija vremena mogao. Ako se vratimo u pretpovijesna zemaljska vremena, nalazimo nešto osobito, što se ljudima danas čini čudnim. Tamo nalazimo ljude – veći dio određene klase ljudi – koji doživljavaju potpunu preobrazbu duše u svojoj tridesetoj godini života. Koliko god to ljudima izgledalo čudno i paradoksalno, to je još uvijek bilo tako u vrijeme kojeg su Vede samo odjek. U to vrijeme bilo je ljudi u staroj Indiji: ako bi susreli drugoga kojeg su vidjeli prije tri godine, mogli bi od njega saznati da su se vidjeli; ali ga nisu prepoznali. Sve bi zaboravili do

svoje tridesete godine, zaboravili sve čak i identitet svoje osobnosti. I tako je zapravo postojala institucija – danas bismo to nazvali ured, sve zovemo ured i autoritet – postojala je institucija da takva osoba može doći u ured, i da mu tamo kažu gdje je rođen i tko je bio. U misterijima bi te ličnosti dobile način da se sjećaju svog života do tridesete godine. Oni su bili ti koji su kasnije nazvani 'dvaput rođeni', koji su svoju prvu egzistenciju dugovali mjesečevim silama, a svoju drugu egzistenciju na Zemlji sunčevim silama.

Suncu se pripisivalo ono što je u drevno doba u životu na Zemlji bilo tako posebno radikalno, kao što je takva preobrazba; ono što se nazivalo rođenjem dva puta; s pravom, jer su sile Sunca povezane sa svime što čovjek može napraviti od sebe u slobodi. Ali postupno se u razvoju čovječanstva dogodilo da to više ne pripada ljudskom razvoju, da čovjek više o tome ne nosi svijest u fizički svijet, gledajući gore u kozmička prostranstva. Julije Apostata htio je skrenuti pozornost na tu činjenicu i oživjeti ove stvari, ali za to je morao platiti smrću. Ali Krist je, dajući snagu svojoj Riječi, htio čovjeku donijeti ono što priroda nije dala, kroz moral, kroz vjersko-moralno produbljanje. Krist je poučavao ljude: 'Ako osjećaš kako se ja osjećam, ako umjesto gledanja u Sunce gledaš ono što se probudilo u meni, koji sam posljednji primio Riječ Sunca u mojoj trideseto godini, onda ćeš opet naći put do Sunca.' - A učitelji u misterijima ranokršćanskog razdoblja vrlo su dobro znali: sada će se razviti intelekt, intelektualnost koja čovjeku donosi slobodu, ali oduzima staru vidovitost koja ga vodi u duhovnost kozmosa.

Stoga su ti mudraci drevnih kršćanskih misterija uspostavili neku vrstu učenja koje je sada dato u toj epskoj drami, dramskom epu, o kojem sam govorio. Prikazan je učenik kršćanskih misterija koji je, žrtvujući svoj intelekt, što je morao napraviti u određenoj dobi, trebao biti uveden u pravo kršćanstvo kako bi mogao vidjeti da je Krist biće Sunca, koje je živjelo u Isusu iz Nazareta od tridesete godine njegova života. A ta drama je na dirljiv način prikazala kako mladić koji teži pravoj biti kršćanstva, žrtvuje intelekt, odnosno zavjetuje se visokim svjetskim silama da se neće držati intelektualnosti, nego da će produbiti vlastitu nutrinu i biće, ne samo da bi upoznao kršćanstvo kao nešto povijesno i tradicionalno, nego da bi ga upoznao kao nešto kozmičko, da bi Krista promatrao kao onoga koji nosi biće Sunca kao duhovnost u sebi. Bila je to dramatična scena velikog karaktera, velikog sadržaja, koja prikazuje ovu transformaciju ljudskog bića žrtvom intelekta. A osoba koja je prihvatila kršćanstvo samo po riječima Evanđelja – kako je kasnije postao običaj – postala je netko tko je naučio gledati u kozmičko, tko je vidio živu vezu između Krista i kozmosa. Postajanje kršćanski vidovitim za nešto kozmičko, predstavila je ova stara epska drama kroz svog junaka. Katolička crkva se pobrinula da se iskorijeni svaki trag ove drame. Nije preostalo ništa, kršćanska crkva je za to imala dovoljno moći. Samo je zahvaljujući slučaju, primjerice, sačuvana

kopija od osobe na dvoru Karla Čelavog, o kojoj se inače ne bi znalo ništa: Scotus Erigene.

Onome tko vidi takve stvari, neće biti paradoksalno, ako se duhovnim istraživanjem ukaže na ovu epsku dramu, dramski ep, koji predstavlja preobrazbu čovjeka pod zavjetom na žrtvu intelekta, čime su za njega nebesa otvorena. Ali mnogi su fragmenti iz tog starog dramskog epa preživjeli u tradiciji, mnogo puta izmijenjeni, više ne shvaćeni u širem kontekstu, prije svega više ne shvaćeni u starom slikovitom obliku; jer ono što je predstavljalo sadržaj ovog umjetničkog djela, često je postajalo predmetom slikarstva. I te su slike iskorijenjene, samo su se tradicije sačuvale. A nešto od tih tradicija još je bilo poznato u krugu kojem je pripadao Danteov učitelj Brunetto Latini. Dante je od ovog učitelja naučio nešto, doduše ne baš precizno, već nešto tradicionalno, a u Danteovoj 'Božanstvenoj komediji' živi nešto od tog dramskog epa. Ali djelo je nekoć istinski postojalo kao što postoji i sama 'Božanska komedija'.

Vidite, povijest ne odgovara stvarnosti, a neke stvari će se čisto kroz duhovno istraživanje morati izvući iz svega što je neprijatelj iskorijenio. Jer postoji određeni interes za iskorjenjivanje i korijena i grana, onoga što skreće pozornost na činjenicu da je Krist došao iz kozmosa. Kristovo rođenje u tridesetoj godini pomaknuto je prema fizičkom rođenju. Ne bi bilo moguće napraviti sve ono što je kasnije postalo kršćansko učenje da drama o kojoj sam govorio nije iskorijenjena. Duhovno istraživanje morati će odigrati svoju ulogu ako čovječanstvo želi nastaviti živjeti u svojoj civilizaciji. Već znate užasno štetnu prirodu onih bolesti koje se javljaju, kao kod nekoga koga sam prilično dobro poznao, koji je imao vrlo respektabilan položaj, jednog je dana napustio svoju kuću, svoju obitelj, otišao na vlak, dobio kartu za udaljeno mjesto i odjednom zaboravio sve što je do tada doživio u životu. Njegov intelekt je bio u redu, ali mu je pamćenje bilo potpuno pomućeno, a kada je došao na tu stanicu, uzeo je novu kartu i tako prešao Njemačku, Austriju, Mađarsku, Galiciju, i konačno kada mu se sjećanje probudilo, našao se u azilu za beskućnike u Berlinu.

Zaista je propast cijelog 'Ja', zaboraviti ono što ste prošli. To bi značilo i propast civilizacijskog 'Ja', 'Ja' europskog čovječanstva, kada bi se potpuno zaboravilo ono kroz što se povijesno prošlo, ono što je iz njega iskorijenjeno. Samo znanost duha to može ponovno vratiti tamo.

Ali čak i ljudima koji su relativno dobronamjerni, čak i njima, dragi moji prijatelji, ono što znanost duha ima za reći i danas se čini vrlo čudnim. Ne može se bez određene ironije pročitati ono, što čovjek koji inače obećava poput Maurice Maeterlincka kaže o meni kao utemeljitelju antropozofije pod naslovom 'Velika zagonetka'. Čini se da Maurice Maeterlinck ne može poreći da uvijek postoji nešto sasvim razumno u uvodima u moje knjige. On to primjećuje. Ali onda, onda se upusti u nešto što ga silno zbuni, kroz što ne

može proći. Pa, mogle bi se promijeniti Lichtenbergove riječi: kada se knjiga i osoba sudare i zvuči šuplje, to ne mora ovisiti o knjizi. Ali jednostavno je tako – Maurice Maeterlinck zasigurno je vrhunac naše suvremene kulture – samo pomislite, on koristi rečenicu gotovo doslovno: 'U uvodima svojih knjiga, u prvim poglavljima, Steiner uvijek pokazuje promišljeni, logičan, široki duh; onda u sljedećim poglavljima kao da je poludio'. - Da, dobro, dragi moji prijatelji, što je posljedica toga? To bi značilo da: prvo poglavlje, promišljeno, logično, širokog duha. Posljednje poglavlje, ludo. Sad je knjiga gotova, sad dolazi nova. Opet prvo, promišljeno, logično, širokog duha, zadnje, ludo. Napisao sam priličan broj knjiga, pa bih za proći kroz ovaj postupak morao biti određeni virtuoz: prvo poglavlje, promišljeno, logično, širokog duha; zatim: zbunjen, tvrdoglav. I tako, prema Maurice Maeterlincku, moje knjige uključuju žongliranje. Ali način na koji se tako nasumično pristupa toj stvari, još nije otkriven u ludnicama.

Vidite, upadate u još veću zbrku kada pristupite knjigama ljudi koji misle da ste tvrdoglavi. I tako se može vidjeti iz ironije s kojom se neke od ovih stvari moraju shvatiti, koliko je ljudima i danas teško pronaći put do pravog duhovnog istraživanja. Ali to mora doći. A da nama, dragi moji prijatelji, ne bi nedostajalo potrebne snage za duhovno produbljivanje, upravo je tu Božićna konferencija koja bi trebala biti prekretnica za daljnji razvoj Antropozofskog društva, na način na koji smo to već raspravljali; koja bi prije svega trebala uvesti epohu antropozofskog pokreta u kojoj bez zadržke treba raspravljati o konkretnim činjenicama duhovnog života, kao što smo to činili danas i na prethodnim predavanjima. Potreban je jači poticaj nego je prije korišten, da bi duh koji je čovječanstvu potreban ušao.

Stoga, dragi moji prijatelji, bilo mi je najdublje zadovoljstvo što sam u ovih jedanaest predavanja, koja sam mogao držati javno ili u više-manje malim krugovima, mogao ući u dubinu duhovnog života. I iz ovog iskrenog zadovoljstva, dopustite mi da izrazim svoju srdačnu zahvalnost za tople, iskrene riječi koje je profesor Hauffen izgovorio ovdje na početku ovog sata. Zahvaljujem na vašoj dobrodošlici, i zahvaljujem na svemu što su vaše duše pokazale tijekom mog prisustva. I budite sigurni da ću svojoj duši nositi lijepe riječi koje je profesor Hauffen izgovorio, kao izvor iz kojeg će poteći misli, koje će slično biti s vama, ostati će dok budete ovdje radili. Kao antropozofi još uvijek smo zajedno srcem, čak i ako smo zemljopisno udaljeni jedni od drugih, i trebamo imati na umu i znati da smo zajedno. Dugi niz godina sam imao privilegiju govoriti ovdje u Pragu o različitim oblicima duhovnog života, i to mi je pružilo iskreno zadovoljstvo. A ovoga puta posebno, jer su pred vaša srca i duše postavljeni relativno novi zahtjevi, jer ste morali još više nepristrano pristupiti onome što sam ovaj put imao reći – mogao bih reći po duhovnom zadatku. Kada kažem, po duhovnom nalogu, protumačimo tu riječ tako da kažemo sebi: ostajemo zajedno u duhu. Odbor formiran u Dornachu je malen; u njemu su samo

oni ljudi koji mogu biti intimno povezani sa mnom kako bi iz ove inicijative mogli razraditi ono što treba učiniti. Ono što se želi postići, postići će se samo ako svi dragi prijatelji rade zajedno svim svojim srcem, zajedno, prije svega u antropozofskom mišljenju, osjećanju i volji.

Uz moju zahvalu i oprostaj od srca, ovo shvatite drugačije, ne kao razdvojenost, već kao uvod u duhovno zajedništvo. Ovo zajedništvo bi u osnovi trebalo biti ono što proizlazi iz svake naše riječi. Sve riječi koje se izgovaraju među nama trebale bi poslužiti da nas ujedine i zbliže. Imajući to na umu, dragi moji prijatelji, dopustite da vam dirnut u srce obećam da ću biti s vama, da će moje misli ostati među vama, da će među vama tražiti jedno od mjesta gdje bi antropozofska volja, antropozofska duhovna struja trebala djelovati na pravi način. U tom smislu, ako se samo fizički rastanemo, u tom smislu ostanimo duhovno zajedno!

ANTROPOZOFIJA KAO OSNOVA SPOZNAJE DUHOVNOG U SVIJETU I
ČOVJEKU I KAO POTICAJ DUŠE ZA MORALNI I RELIGIOZNI ŽIVOT

PREDAVANJE V

Pariz, 23. svibnja 1924.

Posljednji put kada sam mogao razgovarati s nekima od vas, bilo je to dok je još postojao naš Goetheanum u Dornachu. Bilo mi je u to vrijeme veliko zadovoljstvo što sam mogao razgovarati s brojnim francuskim prijateljima. To se zadovoljstvo ponavlja činjenicom da sada, na poziv naših francuskih prijatelja, sada mogu govoriti o temama antropozofije. Zahvaljujem prijateljima na ljubaznom pozivu, posebno gospođi Sauerwein, a također izražavam zadovoljstvo što je dr. Sauerwein, koji je predavanja u Dornachu preveo na tako lijep način, također i u Parizu pristao preuzeti taj posao. Na tome sam mu posebno zahvalan.

Nekoliko stvari se promijenilo u antropozofskom pokretu jer smo, relativno kratko nakon što nas je zahvatio požar, uspjeli održati Božićnu konferenciju s velikim brojem antropozofskih prijatelja, što je, vjerujem, antropozofskom pokretu dalo novi impuls, posebno novi zamah u pogledu antropozofskog rada. Ono što je novo u antropozofskom pokretu je da sam ja sada morao preuzeti predsjedavanje, dok su to do sada bili drugi, i ja sam sebe smatrao samo učiteljem. Pa, dragi moji prijatelji, to je bila vrlo važna odluka, također s obzirom na duhovni svijet, koju sam tada morao donijeti. Jer to je bio rizik. Rizik iz razloga što je uz pretpostavku vanjskog vodstva, jednako tako moglo biti da objave od strane duhovnih bića, o kojima apsolutno ovisimo kada je u pitanju širenje antropozofije – da se te objave duhovnih bića smanje jer sam sebi dopustio da budem okupiran vanjskom administracijom društva. Već danas vidim izvanredno značajnu činjenicu da to nije tako, već da je naprotiv, od Božićne konferencije narastao duhovni impuls koji mora sići iz duhovnih svjetova da bi se stvar antropozofije ispravno odvijala, pa od Božićne konferencije naš antropozofski pokret postaje sve ezoterniji i tako će se nastaviti. To je povezano s činjenicom da – mislim na duhovnu stranu – vrlo jake suprotstavljene sile, demonske sile, jurišaju na antropozofski pokret. Ali svakako se treba nadati da će snage saveza koji smo uspjeli sklopiti s dobrim duhovnim snagama na Božićnoj konferenciji moći u budućnosti pobijediti sve one suprotstavljene sile u duhovnoj oblasti koje još uvijek koriste ljude na Zemlji kako bi postigle učinke – pobijediti sve te suprotstavljene sile.

U ova tri predavanja, dragi moji prijatelji, želio bih si uzeti slobodu govoriti o tome kako, s jedne strane, antropozofija može živjeti kao znanje o duhovnom u svijetu i ljudima, a da je s druge strane moguće iz takvog znanja dobiti stvarne unutarnje duševne impulse za moralni i religiozni život. Budući da će to uopće biti moguće, doći do znanja koje u isto vrijeme

daje vjerske, moralne impulse, antropozofija će svijetu moći dati nešto drugačije od civilizacije prošlih stoljeća. Civilizacija je zapravo patila od činjenice da je tu bilo veliko znanje, prirodoslovno, ekonomsko, filozofsko znanje; ali sve to znanje zaokupljalo je glavu čovjeka. Moralni, religiozni porivi moraju dolaziti iz srca, moraju niknuti iz uma. Točno je, bili su tu kao religiozni, moralni ideali. Ali postoji li u tim moralnim idealima tako jaka snaga da moralni i religiozni osjećaji mogu stvoriti svjetove budućnosti kada ovaj fizički svijet sadašnjosti bude nestao, o tome moderna znanost ne može ništa reći. Iz toga su, međutim, proizašle velike sumnje u prošla i sadašnje doba.

Danas bih želio sagledati prirodu čovjeka s tri aspekta. Mi sami slijedimo tu bit čovjeka, sami stojimo u njoj sa svojom sudbinom između rođenja i smrti. Ono čemu mi tamo težimo ograničeno je s jedne strane rođenjem, odnosno začecem, s druge strane smrću. Rođenje i smrt nisu život, oni započinju život, oni završavaju život. Pitanje je sljedeće: možemo li na rođenje i smrt gledati na isti način kako stojimo u životu između rođenja i smrti, u vlastitom životu, u životu drugih ljudi – možemo li na rođenje i smrt gledati na isti način ili će naše gledanje na to također postati drugačije ako dođemo do granica, pri rođenju i smrti? Stoga neka aspekt smrti, koji tako jasno omeđuje ljudski život, bude prva stvar koju danas želimo duhovno razmotriti.

Smrt u umiranju oduzima čovjeku ono fizičko koje je pred nama. Kako to oduzima fizičko? Zemlja sa svojim elementima, kao na sprovodu, ili kroz element vatre na kremaciji – Zemlja sa svojim elementima oduzima fizičkog čovjeka. Što Zemlja može učiniti s onim dijelom čovjeka koji percipiramo fizičkim čulima, što može učiniti s tim? Ne može drugo nego to podvrgnuti uništenju. Pogledajmo sile koje su oko nas. Kad im se preda ljudski leš, one ništa ne grade u ljudskom tijelu, one ga uništavaju. Možemo reći: prirodne sile koje su oko nas nisu tu da grade; jer kad se ljudsko tijelo prepusti silama prirode, ono se raspada. Mora dakle, biti nešto drugo što ga izgrađuje, nešto drugo osim zemaljskih tvari, jer ga zemaljske tvari razgrađuju.

Ali ova cijela stvar izgleda drugačije ako se na smrt čovjeka gleda sa snagom spoznaje koja se izvlači iz duše kroz odgovarajuće vježbe. Obična spoznaja vidi leš, ništa drugo. Ali ako se kroz duševne vježbe dođe do prvog stupnja spoznaje, koji sam opisao u svojim knjigama, a to je imaginacija, tada se smrt potpuno mijenja. U smrti se čovjek otrgne od Zemlje. A kada razvijemo razinu imaginativnog znanja, u izravnom promatranju, u živim slikama vidimo da čovjek u smrti ne umire, već ustaje iz svog leša. Za razinu imaginativnog znanja, fizička smrt se pretvara u duhovno rođenje. Pred smrću čovjek tu stoji kao zemaljski čovjek. Može reći: ja sam ovdje na ovom mjestu, svijet je vani. - U trenutku kada nastupi smrt, čovjek nije

tamo gdje mu je leš. Započinje svoje postojanje u prostranstvu svemira, postaje jedno sa svijetom kojeg je prije samo gledao. Svijet izvan njegova tijela sada postaje njegovo iskustvo, a s tim ono što je prije bilo unutarnji svijet postaje vanjski svijet; ono što je prije bilo vanjski svijet postaje unutarnji svijet. Iz naše osobne egzistencije dobivamo egzistenciju svijeta. Zemlja – kako pokazuje imaginativno znanje – daje nam mogućnost da prođemo kroz smrt. Zemlja se pred imaginativnom spoznajom otkriva kao nositelj smrti u svemiru. Nigdje drugdje ne nalazimo smrt u oblastima u koje čovjek ulazi, u fizičkom ili duhovnom životu, osim na Zemlji. Jer u trenutku kada čovjek prođe kroz smrt i postane jedno sa svijetom, predstavlja nam se drugi aspekt – više ne aspekt smrti, nego onaj aspekt u kojem nam se prostranstva prostora čine da su svuda ispunjena mislima svijeta. Cijeli svijet, cijeli kozmos, sada je pun misli svijeta, koje žive i tkaju u prostranstvima prostora, za percepciju i za samog čovjeka, koji je prošao kroz smrt. Prostorni aspekt postaje očit tako da kada prolazimo kroz smrt, ulazimo u svijet svjetskih misli. U svjetskim mislima, sve radi i tka. Ovo je drugi aspekt smrti.

Kada se suočimo s ljudima u zemaljskom životu, pred sobom prije svega imamo osobnost, ako želimo njegove misli prije svega mora govoriti. Tada kažemo: misli su u njemu, dolaze nam kroz njegov govor. - Ali nigdje u sferi zemaljskog života ne otkrivamo misli kao takve. One su samo u ljudima i izlaze iz njih. Ako iz zemaljske sfere smrti zakoračimo u prostornu sferu misli, tada isprva tamo ne žive nikakva bića; isprva ne susrećemo bića u prostranstvima svemira – ni bogove ni ljude – već susrećemo misli svijeta posvuda. Kada smo prošli smrt i ušli u prostranstva svjetova, to je kao da ovdje u fizičkom svijetu nismo najprije vidjeli ljudsko biće, nego smo umjesto toga, kada smo se susreli s čovjekom, prvo uočili njegove misli, a da nismo mogli vidjeti samog čovjeka. Vidjeli bismo oblak misli. I vidimo drugi oblak: ne susrećemo bića, susrećemo misli svijeta, opću svjetsku inteligenciju.

U ovoj sferi kozmičke inteligencije čovjek živi nekoliko dana nakon svoje smrti. A u kozmičkim mislima koje se tu tkaju, kao detalj pojavljuje se posljednji doživljeni zemaljski život, rekao bih kao poseban oblak u koji se gleda. To je upisano u kozmičku inteligenciju. Jednokratno se gleda na svoj život, jednokratno u velikoj panorami na nekoliko dana. Sa svakim danom – malo ih je – ono što se upisalo u svijet inteligencije postaje sve slabije. Proteže se u kozmosu, nestaje. Dok na kraju života na Zemlji postoji aspekt smrti, na kraju ovog iskustva nakon nekoliko dana, dolazi do nestajanja u prostranstvu svijeta. Dakle, nakon prvog aspekta, koji možemo nazvati aspektom smrti, imamo drugi aspekt, koji možemo nazvati aspektom nestajanja zemaljskog života. Zapravo, nakon smrti postoji trenutak za svakog čovjeka kada se javlja ogromna briga, strah, strah da će se skupa sa cijelim svojim životom izgubiti u prostranstvu svijeta.

Ako se sada želi ići dalje u razumijevanju u iskustvima čovjeka nakon smrti, imaginativno znanje nije dovoljno. Treba doći druga faza znanja, inspirativno znanje. Nivo imaginativne spoznaje ima slike ispred sebe; one su u osnovi poput slika iz snova. Samo što se sa slikama iz snova nikada ne možemo uvjeriti u njihovu stvarnost; sa slikama imaginacije uvijek je slučaj da izražavaju stvarnost, svojom vlastitom inherentnom kvalitetom. S imaginacijom čovjek živi u svijetu slika, što je stvarnost. Ovaj slikoviti svijet treba prevladati ako se želi vidjeti što čovjek doživljava nakon smrti, nakon nekoliko dana u kojima je vidio svoj život.

Ova inspiracija, koja se sada mora postići nakon ili tijekom imaginacije, nema pred sobom slike; to je spoznaja u odsutnosti slika, ali duhovnog slušanja. Inspiracijska spoznaja upija svjetsku inteligenciju, svjetske misli na način da ih duhovno čuje. Sa svih strana govori, Riječ svijeta odzvanja svom jasnoćom; zna se da iza toga nešto stoji. Prvo je objava. A onda, kada se čovjek može posvetiti toj inspiraciji, tada počinje, u intuiciji, opažati bića svijeta – iza misli svijeta. Imaginacija opaža slike duhovnog, inspiracija čuje kako duhovno govori. Intuicija percipira sama bića. Rekao sam: svijet je ispunjen mislima svijeta. - One još ne upućuju ni na kakva bića, ali iza misli počinjemo čuti Riječ, intuicijom vidjeti bića svijeta.

Prvi aspekt je aspekt smrti, zemaljski aspekt; drugi aspekt, koji nas vodi u prostranstvo svemira, u koji inače kao zemaljska bića nerazumljivo zurimo, aspekt je nestajanja ljudskog bića. Zatim nam treći aspekt pruža ograničenje vanjskog prostornog opsega – treći aspekt je aspekt zvijezda. Ali zvijezde se ne pojavljuju kao što se pojavljuju fizičkom gledanju. Za fizički vid, zvijezde su svijetleće točke na granicama prostora prema kojem gledamo. Jednom kada smo došli do intuitivnog znanja, zvijezde su manifestacije bića svijeta, bića duhovnog svijeta. I umjesto da gledamo u fizičke zvijezde, intuicijom gledamo kolonije, duhovne kolonije u duhovnom svemiru, koje se nalaze na pojedinačnim mjestima gdje sumnjamo na fizičke zvijezde. Treći aspekt je aspekt zvijezda. Uvodi nas, nakon što smo upoznali smrt, nakon što smo prepoznali svjetsku inteligenciju kroz prostranstva prostora, treći aspekt nas uvodi, u sfere bića svijeta, bića duhovnog svijeta, ulazi u sfere bića svijeta kao ljudski aspekt, ali time i u sferu zvijezda. I kao što je Zemlja primila čovjeka između rođenja i smrti, tada nakon što je čovjek nekoliko dana nakon smrti prešao ponor svjetske inteligencije, svijet zvijezda upija čovjeka. Čovjek na Zemlji bio je zemaljski čovjek među zemaljskim bićima; nakon smrti postaje nebesko biće među nebeskim bićima.

Prva sfera u koju čovjek ulazi je mjesečeva sfera. Zatim kasnije ulazi u druge sfere svijeta. Mogao bih na ploči nacrtati shemu ovoga da vam malo pomognem. U trenutku smrti čovjek još uvijek pripada zemaljskoj sferi. U ovom trenutku sve što zemaljsko znanje može obuhvatiti više nema nikakvo

značenje za ljudsko biće. Na Zemlji imamo različite tvari, metale, i druge tvari. U trenutku smrti sva diferencijacija prestaje. Sva vanjska čvrsta tvar je zemaljska, a u trenutku smrti čovjek živi u zemlji, vodi, zraku i toplini. Nekoliko dana nakon smrti obilježeno je ovom plavom sferom, sferom svjetske inteligencije. Čovjek vidi svoj vlastiti život, on je između kraljevstva Zemlje i neba. Nekoliko dana nakon smrti ulazi u sferu neba, prvo u sferu Mjeseca. U ovoj sferi Mjeseca mi kao ljudska bića po prvi puta susrećemo bića iz stvarnog svijeta, ali još uvijek vrlo ljudska; jer s bićima koje susrećemo ovdje nekoliko dana nakon smrti u sferi Mjeseca, bili smo i prije zajedno na Zemlji. Dragi moji prijatelji, moći ćete u mojim knjigama pročitati kako se Mjesec jednom odvojio od Zemlje kao fizičko kozmičko tijelo. Bio je s njom povezan i postao je nezavisno kozmičko tijelo. Ali nije se samo fizički Mjesec odvojio od Zemlje. Nekada su među ljudima na Zemlji postojali veliki učitelji čovječanstva, veliki izvorni učitelji čovječanstva, koji su ljudima na Zemlji donijeli prvu mudrost. Ovi izvorni učitelji nisu bili u fizičkom ljudskom tijelu, na Zemlji su bili prisutni samo u eterskom tijelu. Kada je čovjek od njih primao poduku, čuo je to u sebi. Nakon što su ti iskonski učitelji ostali na Zemlji neko vrijeme, s Mjesecom su se odvojili od Zemlje, i sada su na Mjesecu formirali koloniju, koloniju mjesečevih bića. Ove izvorne učitelje ljudi na Zemlji, koji su dugo odvojeni od Zemlje, susrećemo kao prva bića svijeta nekoliko dana nakon smrti.

Ovo vrijeme nakon smrti, u kojem čovjek živi zajedno s bićima Mjeseca, to vrijeme daje čovjeku život koji je u izvanrednom odnosu prema životu na Zemlji. Ako se u život osobe nakon smrti uđe s nadosjetilnom spoznajom, moglo bi se vjerovati da je ovaj život prolazniji, manje konkretan od života na Zemlji, da u određenom smislu čovjek vodi 'prozračniju' egzistenciju u odnosu na život na Zemlji. To nije slučaj. Ako se s nadosjetilnom spoznajom prati život koji čovjek provodi nakon smrti, ispada da čovjek dugo živi životom koji na njega ima mnogo stvarniji učinak od života na Zemlji, za razliku od kojeg je život na Zemlji kao san. Ovaj period traje otprilike trećinu života na Zemlji. Ono što sada prolazi nakon nekoliko dana nakon smrti, različito je za različite ljude. Jer što onda doživljavamo? Kad se čovjek osvrne na život na Zemlji, predaje se iluziji. On vidi samo dane, ignorira ono što je duhovno doživio u snu. U životu, osim ako niste posebno pospana osoba, trećinu svog života provedete u snu. Sada se na to osvrnemo, svjesno to doživljavamo zajedno s mjesečevim moćima. Čovjek to doživljava jer ti veliki iskonski učitelji čovječanstva tada ulijevaju svoju egzistenciju u nas, žive s nama; čovjek ove noći, kojih nije svjestan na Zemlji, doživljava u mnogo jačoj stvarnosti od života na Zemlji.

Htio bih uzeti slobodu da ovo što sam ovdje rekao potkrijepim primjerom. Možda neki prijatelji znaju moju prvu ili drugu 'Misterijsku dramu' i znaju da sam tamo, između ostalih likova, ocrtao i lik izvjesnog Stradera. Ovaj Strader je umjetnički izvučen iz žive osobnosti, sada pokojne, ali tada žive.

Nije to tako da je naslikan njegov zemaljski život, već se portret Stradera u mojim 'Misterijima', temeljio na ovozemaljskom životu osobe koja mi je bila iznimno zanimljiva, jer je izrasla iz relativno jednostavnih okolnosti, prvo je vodio svećenički život, zatim je svećenički ogrtač zbačen, i postao je učenjak u izvjesnom racionalističkom smislu. Zanimale su me sve unutarne borbe ovog čovjeka. Pokušao sam ih duhovno shvatiti. Napisao sam četiri 'Misterija' gledajući njegov život na Zemlji. Nakon što je umro, kroz zanimanje koje sam za njega pokazao, mogao sam ga nakon smrti pratiti kroz vrijeme dok živi u mjesečevoj sferi. On je i danas tamo. Od tog trenutka, kada se ta osobnost, ta individualnost, u životu nakon smrti probila do mene u svoj intenzivnoj stvarnosti u kojoj je ovaj život sada aktivan, u tom je slučaju za sve što bi nekoga moglo zanimati o životu na Zemlji potpuno nestao interes. Čovjek potpuno živi s tom individualnošću nakon smrti, a to se u mom slučaju izrazilo na način da sam morao pustiti tu individualnost da umre u četvrtoj 'Misterijskoj drami', jer se to ljudsko biće više nije suočavalo sa mnom kao ljudsko biće na Zemlji. Ovo samo da podrži tvrdnju da ljudi ovaj život nakon smrti doživljavaju intenzivnije, suštinskije, iznutra stvarnije, nego život na Zemlji, koji je poput sna.

Moramo biti svjesni da čovjek nakon smrti prelazi u veliki svijet, u kozmos. Kozmos sada postaje on sam. On kozmos sada osjeća kao svoje tijelo, ali moralno, sada u sebi osjeća ono što je bilo izvan njega tijekom života na Zemlji. Ono što je bilo u njemu osjeća izvan njega. Uzmite vrlo trivijalan primjer. Pretpostavimo da ste tijekom zemaljskog života bili poneseni emocijom da nekoga udarite, prvo mu nanijevši fizičku bol, a drugo, nanoseći mu moralnu patnju. Nakon smrti, u mjesečevoj sferi, pod utjecajem tih mjesečevih individualnosti, ne doživljavate ono što ste doživjeli tijekom zemaljskog života, gdje ste iz unutarnjeg bijesa nekoga udarili, možda s unutarnjim zadovoljstvom gdje niste osjetili bol drugog – sada doživljavate ono što je drugi doživio. Fizička bol, patnja koju je drugi morao doživjeti, doživljavate sada vi u mjesečevoj sferi. Vi doživljavate ono što ste sami činili ili mislili tijekom života na Zemlji, ne onako kako ste vi to osjećali, već kako je to druga osoba doživjela. Nakon smrti, u periodu koji odgovara trećini života na Zemlji, čovjek proživljava unatrag, sve što je mislio i činio tijekom svog života na Zemlji, što mu pokazuju mjesečeva bića kao intenzivnu stvarnost. Kad sam ja, naprimjer, sa Straderom – tako ga zovem u 'Misterijskim dramama', iako se zvao drugačije – kad sam s njim proživljavao Straderov život – umro je 1912 – prvo je doživio ono što je na Zemlji doživio zadnje, zatim dalje tako unatrag. Kada sada dođe pred moju dušu, doživljava otprilike, u drugoj sferi, u mjesečevoj sferi, ono što je doživio 1875. Do sada je unatrag doživio razdoblje između 1912 i 1875, i tako će nastaviti sve do dana svog rođenja.

Za trećinu zemaljskog života, čovjek nakon smrti živi svoj život unatrag u sferama mjesečevih bića, koja su nekoć bila zemaljska bića. Taj život je prva

klica onoga što se ostvaruje kao karma u sljedećim životima na Zemlji. U ovom životu, koji se proživljava trećinu svog zemaljskog života, doista se upoznaje s vlastitim osjećajima i percepcijama, upoznaje se s time kako su njegova vlastita djela utjecala na druge ljude. I tada, dragi moji prijatelji, u duhovnom ljudskom biću se javlja silna želja da se ono što se sada doživi u duhovnoj sferi, u mjesečevoj sferi, jer je to izazvao kod drugih ljudi na Zemlji - da se rastereti, tako da postoji ravnoteža. Odluka da se ostvari sudbina prema svojim djelima i mislima na Zemlji, ta želja stoji na kraju razdoblja Mjeseca. I ako je želja koja se javlja iz tog iskustva, koje seže do rođenja, lišena straha, tada ljudsko biće postaje spremno da ga preuzme sljedeća sfera, sfera Merkura. Čovjek tada ulazi u sferu Merkura. U sferi Merkura – to ćemo morati razmotriti na sljedećem predavanju – kroz bića u čiju sferu sada ulazi, koja nikada nisu bila zemaljska bića, koja su uvijek bila nadosjetilna bića – u čijoj sferi čovjek doživljava kako može nastaviti oblikovati svoju sudbinu. Stoga ćemo ga morati pratiti kroz sfere Merkura, Venere i Sunca kako bismo upoznali što čovjek prolazi između smrti i novog rođenja, što kao njegova duhovna egzistencija odgovara onome što je prošao među zemaljskim bićima između rođenja i smrti. Jer ukupnost čovjekova života sastoji se u zemaljskoj egzistenciji između rođenja i smrti, i u nebeskoj egzistenciji između smrti i novog rođenja. Od toga se sastoji cijeli život: kako? – o tome ćemo govoriti na sljedećim predavanjima.

PREDAVANJE VI

Pariz, 24. svibnja 1924.

Jučer sam nastojao pokazati kako se čovjek, prolazeći kroz vrata smrti, uzdiže u prva iskustva nadosjetilnog svijeta koja doživljava u desetljećima nakon smrti. Pokazao sam kako čovjek boravi određeni broj godina u onome što se može nazvati mjesečeva oblast, kako u toj mjesečevoj oblasti dolazi u kontakt s bićima koja su nekada bila povezana sa Zemljom, koja na Zemlji nisu bila u fizičkom tijelu, već u eterskom tijelu, i kao takva bila su izvorni učitelji čovječanstva, oni su nadahnuli onu duboku mudrost koja je nekoć bila na Zemlji i koja je postupno nestala. S odlaskom fizičkog Mjeseca sa Zemlje, ova bića su također otišla; nastavljaju egzistenciju na Mjeseću, a čovjek se ponovno sastaje s njima kada prođe kroz vrata smrti i treba pregledati sve, na jučer opisani način, u mnogo intenzivnijoj stvarnosti nego što je to zapravo doživio tijekom zemaljske egzistencije.

Već sam naznačio da nakon što je ljudsko biće dovoljno dugo boravilo u području Mjeseca, pronalazi prijelaz u područje Merkura, gdje susreće bića koja ga vode u područje svijeta u kojem žive bića potpuno drugačija nego ona na Zemlji, međutim, ovoj oblasti on kao ljudsko biće sada pripada u vremenu između smrti i novog rođenja, kao što je prije pripadao Zemlji i njenoj stvarnosti.

Sada, dragi moji prijatelji, dopustite mi da sada nastavim ono što sam skicirao jučer. Možemo pretpostaviti da kada čovjek prolazi kroz smrt – to zapravo traje vrlo kratko – svoju egzistenciju doživljava u elementima, u zemlji, vodi, zraku i vatri. Različite tvari Zemlje, metali, sve druge tvari, nisu tu u trenutku smrti. Sve čvrste tvari su zemlja, sve tekuće tvari su voda, sve zračne tvari su zrak, a sve što pokazuje toplinu je toplina. U toj četverostrukoj diferencijaciji materije čovjek živi u trenutku smrti. Zatim ide u onu oblast koju sam jučer okarakterizirao kao oblast inteligencije svijeta. Misli svijeta isprepliću se i živi u oblasti u koju on tada ulazi i u kojoj se zadržava nekoliko dana. Zatim ide u oblast Mjeseca koju sam opisao i odatle u oblast Merkura.

Ovu skicu želim još jednom ponoviti: područje elemenata, područje svjetske inteligencije. I sada čovjek dolazi u oblast zvijezda, prvo u područje Mjeseca, a zatim u područje Merkura.

Sada razjasnimo kako život u lunarnoj oblasti može imati odlučujući učinak na kasniju karmu. Na to sam aludirao i jučer. Stvar je sljedeća: dok čovjek prolazi kroz smrt, učinio je ovo ili ono u svom zemaljskom životu, u dobru, u zlu. I sa svim tim, kroz iskustvo koje sam jučer opisao, stupa pred ona bića koja se mogu nazvati mjesečevim bićima. Ova bića Mjeseca

objavljaju strogu prosudbu, kozmičku prosudbu: koliku vrijednost neko djelo ima kao dobro djelo za cijeli kozmos, koliku vrijednost ima zlo, pogrešno djelo za cijeli kozmos. A onda je stvar u tome da u oblasti Mjeseca čovjek mora ostaviti sve čime je oštetiо kozmos. Rezultate svojih zlih djela čovjek mora ostaviti u oblasti Mjeseca. I time ostavlja dio sebe. Moramo shvatiti da je čovjek više nego što misli, da je jedinstvo sebe i onoga što čini, što postiže. Cjelokupno ljudsko biće povezano je, da tako kažem, s dobrim i lošim djelovanjem. Ako iza sebe moramo ostaviti zlo koje smo učinili, moramo ostaviti dio sebe. - Zapravo, iz ove oblasti Mjeseca možemo izaći samo s onim što smo za kozmos učinili u smislu dobra. Kao rezultat toga, kada prijedemo izvan oblasti Mjeseca, mi smo u određenom smislu unakaženo ljudsko biće, tim više unakaženo, jer smo zle misli spojili s vlastitim bićem. Toliko toga moramo ostaviti iza sebe kada smo svijetu nanijeli štetu.

Ako sada želimo proučavati daljnje napredovanje čovjeka u životu između smrti i novog rođenja, onda moramo uzeti u obzir sljedeće: čovjek, kakav je ovdje na Zemlji, sastoji se od članova koji se jasno razlikuju jedan od drugog. Predio glave je relativno najrazvijeniji, također je predisponiran u ljudskom zametku prije rođenja, tako da je relativno savršen, dok su ostala fizička svojstva čovjeka prilično nesavršena u životu embrija. U određenom smislu, tako ostaje tijekom cijelog života. Najrazvijeniji dio čovjeka je oblast glave; druge oblasti su manje razrađene. Ali upravo je slučaj da se ono što nakon smrti ostaje od ljudske glave kao duhovno, najbrže gubi u duhovnom području; nestaje, da tako kažem, gotovo potpuno prolaskom kroz područje Mjeseca. Naravno, morate dobro razumjeti: fizička materija otpada s truplom; ali u glavi nemamo samo fizičku materijalnost, imamo sile koje oblikuju i oživljavaju ovo fizičko tijelo čovjeka, nadosjetilne sile; prolaze kroz vrata smrti, imaginativnom spoznajom se mogu vidjeti i nakon smrti kao duhovna formu čovjeka, samo se u tom duhovnom obliku vidi glava ljudskog bića kako neprestano nestaje, sve više nestaje. Ono što zapravo ostaje i može biti osakaćeno, ostalo je područje osim glave. S ovim preostalim dijelom, koji može ući u sferu Merkura, više-manje potpuno ako je osoba u osnovi bila dobra osoba, ali i vrlo osakaćen ako je osoba bila loša osoba, s tim silama koje okružuju naše duše, s tim silama ulazimo u daljnji život između smrti i novog rođenja. Iz tih sila moramo oblikovati život između smrti i novog rođenja. Ova duhovna bića koja se nalaze u sferi Merkura, koja nikada nisu bila ljudi, koja nikada nisu poprimila ljudski oblik, u čiju blizinu sada dolazimo, imaju važnu zadaću. Jer sve što se sada približava – oprostite na izrazu – kao bezglavom čovjeku, nakon što su moralne mrlje odbačene u oblasti Mjeseca, povezano je sa onim, što je čovjek tijekom zemaljskog života doživio kao zdravlje ili bolest. Važno je, jer je tako značajno, iznenađujuće i zapanjujuće, da čovjek svoje moralne mane odbacuje u oblasti Mjeseca, ali da bolest koja ga je napala ne nestaje u oblasti Mjeseca, već samo u oblasti Merkura, preko onih bića koja nikada

nisu bila ljudi, gdje se ljudima mogu ukloniti duhovni učinci. Samo obraćanje pažnje na ovu činjenicu nešto je izuzetno važno: bolesti su oduzete čovjeku u oblasti Merkura, u svojim duhovnim posljedicama. A onda, kada to promatramo, prvo iskusimo kako fizičko i moralno međusobno djeluju u svijetu zvijezda, koji je stvarni svijet bogova. Ono što je moralno manjkavo ne može ući u duhovni svijet, ostaje, da tako kažem, u oblasti Mjeseca, koji ima toliko udjela kod ljudskih bića, jer su njegovi stanovnici bića koja su već bila među ljudima. Na Merkur su stanovnici koji nikada nisu bili Zemljani. Ova bića sada od ljudi oduzimaju bolesti. Vidi se kako se bolesti izljevaju u prostranstvo kozmosa, u duhovni kozmos, duhovne rezultate ljudskih bolesti apsorbira duhovni kozmos, one istječu, čak se primaju s određenim zadovoljstvom. Međutim, čovjek, koji to doživljava u životu između smrti i novog rođenja, ima prvi dojam koji je zapravo čisto duhovni, a ipak stvaran kao što je bilo što s čime se susreće na Zemlji. Kao što doživljavamo vjetar, munje, tok vode ovdje na Zemlji, tako kada smo prošli kroz vrata smrti i ušli u područje Merkura, doživljavamo duhovne učinke bolesti koji se nastavljaju, vidite kako ih primaju duhovna bića, te duhovne učinke bolesti, a dojam je: sada ste pomireni, o bogovi! - Prvo ću spomenuti – sutra ćemo moći detaljnije o tim stvarima – da se doživi, kako se bogovi pomiruju sa zlom koje se dogodilo na Zemlji, jer posljedice bolesti izbijaju u široki kozmos.

Ovo je vrlo važna činjenica našeg života između smrti i novog rođenja. Takve su činjenice nekada bile poznate, kada su bila prisutna ona bića koja su, kao veliki iskonski učitelji ljudi, koji su potom postali stanovnici Mjeseca, poučavali ljude. Tada se također znalo da se ono što odgovara istini o prirodi bolesti, može saznati samo kada istina dolazi od bića Merkura; stoga je svo liječenje, svo medicinsko znanje, bila tajna određenih misterija, misterija Merkura. U takvim misterijima, doista je bio slučaj, da tamo nije bio čovjek, kao na današnjim sveučilištima, nego da su zapravo viša bića iz nebeskih oblasti radila kroz kult koji je bio uobičajen u tim misterijima. Sami bogovi bili su učitelji ljudima, a u drevno doba, medicina je bila ono znanje i mudrost koju su čovjeku u misterijima izravno donijela bića Merkura; stoga je ovo drevno liječenje smatrano božanskim darom. U osnovi sve što je danas plodonosno u medicini, ili je iz drevnih vremena, posljedica onoga što smo naučili od bogova Merkura, ili se mora ponovno pronaći pomoću onih metoda koje vode ljude da imaju posla s bogovima, da mogu učiti od bogova. Stara je mudrost presušila, nestala; mora se pronaći nova mudrost, koja se pak temelji na ophođenju s bogovima. To je zadatak antropozofije u različitim područjima.

Iz područja Merkura čovjek dolazi u područje egzistencije Venere. Ono što čovjek može donijeti sa sobom u područje Venere, preobražavaju ona bića koja naseljavaju Veneru i koja su od bića na Zemlji još udaljenija od bića Merkura, tako da uopće može napredovati u duhovnom području.

Međutim, to je moguće samo zato što ljudsko biće ulazi u novi element kada uđe u područje Venere. Kada živimo ovdje na Zemlji, puno ovisi o tome da imamo ideje, koncepte, predodžbe. Jer što bi čovjek bio na Zemlji da nije imao koncepcije i ideje. Misli ga nose, one su vrijedne, a mi kao ljudi smo pametni ako imamo misli koje nešto vrijede. Ovih dana su skoro svi pametni. Danas je tako, nije uvijek bilo tako. I na kraju krajeva, život na Zemlji ovisi o tome da ljudi imaju misli. Iz ljudskih misli proizašla je velika tehnologija; u konačnici, uz pomoć misli, nastaje sve što čovjek ostvaruje u smislu dobra ili zla na Zemlji. Misli još uvijek djeluju u području Mjeseca; jer prema načinu na koji su dobra i loša djela proizašla iz misli, bića u području Mjeseca sude. Ali i bića u oblasti Merkura, koja sude o bolestima kojih ljude moraju riješiti, još uvijek sude na temelju misli. Ali u određenom smislu, ovo je granica do koje misli – općenito, sve što još podsjeća na ljudsku inteligenciju – imaju ikakvo značenje. Jer ako iz područja Merkura izađete u područje Venere, tada prevladava ono što u odrazu zemaljskog života poznajemo kao ljubav. Ljubav zamjenjuje mudrost, da tako kažem. Ulazimo u područje ljubavi. Ljudsko biće može biti odvedeno dalje, do egzistencije Sunca, samo ako ga iz sfere mudrosti u egzistenciju Sunca vodi ljubav.

Vidite, dragi moji prijatelji, pitanje u vašoj duši nešto će značiti: kako onaj tko to može doživjeti doživljava takve stvari? - Sigurno ste pročitali ono što sam dao o vježbama duše u knjizi koja je prevedena na francuski pod naslovom 'L'Initiation', i znat ćete da kroz takve duševne vježbe čovjek postupno dolazi do takve percepcije. Prvo, kada netko postigne imaginativnu svijest, cijeli svoj život doživljava duhovno do rođenja, u jednom velikom pregledu. Ono što se prirodno doživljava nakon smrti, kroz inicijaciju se doživljava u svakom trenutku života. Ali ovo iskustvo, kada je u pitanju inspiracija, pokazuje nešto što svijetli kroz taj prizor, kroz ovaj ljudski život. Sada je to najvažnije. Zapravo, o cijelom kontekstu misterija koji se kriju iza toga – a tako je oduvijek – može se govoriti tek kada se navrše određene godine. Može se inicirati u bilo kojoj dobi; ali potpunu vezu s kozmičkim misterijima kroz vlastito promatranje ovih stvari čovjek dobiva tek u određenoj dobi. To je tako iz sljedećeg razloga.

Ako pogledate unatrag ove prizore života, oni su podijeljeni na dijelove od sedam po sedam godina, na takav način da možete vidjeti prvi dio od rođenja do otprilike sedme godine, drugi dio od sedme do četrnaeste godine života, još jedan četrnaeste do dvadeset jedne godine života, i zatim ujednačeno razdoblje života od dvadeset jedne godine do četrdeset druge godine života; zatim razdoblje života od četrdeset druge do četrdeset devete godine života, razdoblje od četrdeset devete godine do pedeset šeste godine života, i od pedeset šeste do šezdeset treće godine života. Ove životne faze doživljavate jednu za drugom. U prvoj fazi života pogledate ovu retrospektivu, sve je tu simultano do promjene zuba. Tajne svijeta, tajne

kozmosa, pojavljuju se u svakom od ovih dijelova kao kroz maglu. U prvim fazama života, od rođenja do sedme godine, u ovoj retrospektivi čovjek vidi misterije Mjeseca. Čini se kao da Sunce sja kroz maglu, a misterije svijeta se promatranju kroz vlastito etersko tijelo. Ono što sam vam danas rekao, dragi moji prijatelji, o ostavljanju svojih mana, svojih zlih stvari, ono što sam vam rekao o stanovnicima Mjeseca, nalazi se u prvom dijelu ove knjige života.

Osvrnete li se na svoje djetinjstvo s imaginacijom, inspiracijom i intuicijom, kažete sebi: ovaj život ima jedno, dva, tri, do sedam poglavlja. U prvom poglavlju, koje obuhvaća naše rano djetinjstvo, nalaze se tajne Mjeseca. U drugom poglavlju života, koje uključuje razdoblje života između promjene zuba i spolne zrelosti, nalaze se misterije Merkura. U ovom dobu u kojem djeca žive u školi, u ovom dobu, kada se na njega osvrnemo, otkrivaju se misterije Merkura. Liječnicima je dobro poznato da je to doba u kojem se javljaju dječje bolesti, ali to je najzdravija dob u ljudskom životu, smrtnost je relativno najniža kada se gleda na čovječanstvo u cjelini. Nakon te dobi pojavljuju se misterije Merkura, tako da ako bi netko – nije baš vjerojatno, ali je moguće – već bio iniciran u dobi od osamnaest godina, iz njegove inicijacije bi mogao istraživati misterije Mjeseca, misterije Merkura. Ako se u kasnijim godinama osvrnemo na daljnje faze života, od četrnaeste do dvadeset prve godine života, u retrospektivi postaje vidljivo sve što u kozmosu pripada misterijima oblasti Venere. U razdoblju kada se u čovjeku javlja tjelesna ljubav, od četrnaeste do dvadeset prve godine života, u knjizi života su duhovno zapisane misterije egzistencije Venere. Ako onda nastavimo živjeti od dvadeset prve do četrdeset druge godine, potrebno nam je trostruko dulje razdoblje da to proživimo, jer tada, kada se osvrnemo iz kasnijeg života, otkriva nam se suština misterija Sunca. Morate navršiti četrdeset drugu da biste se osvrnuli; ali tada, u retrospektivi, u tom razdoblju života vidimo misterije Sunca. Kada netko bude prilično star i može se osvrnuti na razdoblje od četrdeset druge do četrdeset devete godine života, tada se otkrivaju tajne Marsa. Dakle, da biste proniknuli u misterije Marsa, morate imati više od četrdeset i devet godina. Čovjek može biti iniciran; ali da bi vlastitim promatranjem proniknuo u misterije Marsa, mora se biti sposoban osvrnuti na život koji je trajao od četrdeset druge do četrdeset devete godine. Ako netko ima više od četrdeset i devet godina, može se osvrnuti na misterije Jupitera. I – mogu i sam govoriti o ovome – kad netko navršši šezdeset i tri godine, odluka bogova je da mu se dopušta da također govori o misterijima Saturna.

Vidite, dragi moji prijatelji, unutar ovog života između smrti i novog rođenja, mi se sve više udaljavamo od uvjeta koji nas okružuju ovdje na Zemlji, prema drugim uvjetima. Ono što čovjek doživljava nakon što je prošao kroz područje Venere, činjenični je svijet oblasti Sunca. I nakon što

sam vam opisao kako se inicijacijom dolazi do ovih stvari, sada mogu nastaviti razmatranje kroz što čovjek prolazi između smrti i novog rođenja.

Međutim, urastanje u duhovni svijet također je ono koje se sve više približava bićima koja su viša od ljudskog bića. U području Mjeseca još uvijek smo uglavnom među bićima koja su živjela s ljudima na Zemlji. Ali u području Mjeseca već možemo vidjeti ona bića koja nas na Zemlji vode iz jednog zemaljskog života u drugi zemaljski život. Postoje bića koja sam u svojim knjigama spominjao pod imenom hijerarhija anđela, prema starom kršćanskom nazivu. Osvrćući se na to iskustvo, na to inicijacijsko iskustvo o kojem sam govorio, u ranom djetinjstvu, ujedno se vidi i ono što se dogodilo čovjeku kroz svijet anđela. Zamislite samo, dragi moji prijatelji, kako divno određena gledanja žive u naivnom čovjekovom umu i zapravo se potvrđuju kroz iniciranu mudrost! Govorimo o tome kako je rano djetinjstvo čovjeka protkano djelatnošću anđela. I zaista vidimo, kada pogledamo unatrag da proučavamo oblast Mjeseca, naše djetinjstvo, i u isto vrijeme, tkanje svijeta anđela. Ondje gdje se jače sile pojavljuju u ljudima, kada krenu u školu, vidimo prirodu arhanđela. A ti arhanđeli postaju važni za nas kada uzmemo u obzir postojanje Merkura. Unutar egzistencije Merkura nalazimo se u svijetu arhanđela. A kad čovjek dosegne pubertet, on prolazi kroz dob od otprilike četrnaeste do dvadeset prve godine života. U retrospektivi se vidi kako kroz ljudsku biografiju, kroz prikaz biografije, blistaju misterije Venere. Istovremeno se uči prepoznati koja su bića prvenstveno povezana s egzistencijom Venere, bića iz hijerarhije arhaja, iskonske moći. I sada se sazna važna istina, opet nešto što je, kada se uistinu nauči, silno zapanjujuće. Gleda se bića koja su povezana s egzistencijom Venere i koja zasjaju u ljudskom životu nakon puberteta. I ta bića su onda ona koja su, kao iskonske sile, povezana sa stvaranjem samog svijeta. Ta bića koja su kao iskonske sile povezana s nastankom samog kozmosa, aktivna su u svom odrazu, u nastanku fizičkog ljudskog bića u slijedu generacija. Na taj se način otkriva velika povezanost kozmosa i ljudskog života.

Zatim se također zagledamo u misterije života Sunca. Uostalom, što je ovo Sunce za naše moderne fizičare? - Užarena kugla plina, plinovi tamo gore, šire toplinu i svjetlost. - Za duhovni pogled, vrlo djetinjasta ideja; jer istina je sljedeća, ta da bi fizičari, kad bi mogli organizirati ekspediciju na Sunce, bili jako iznenađeni kad bi otkrili da je sve drugačije od onoga što su zamislili. Nema tu ništa od kozmičkih plinova. Kad bi mogao opremiti ekspediciju na Sunce, čovjek ne bi bio progutan plamenom. Ali netko bi bio rastrgan ulaskom u oblast Sunca, progutan na način da je rastrgan. Jer što je to tamo gdje je Sunce?

Pa, dragi moji prijatelji, ako prođete kroz prostoriju ovdje, ima stolica i ljudi na koje možete naletjeti. Želim skicirati neke od ovih stvari, one su tu,

na njih naletite. Tu postoje stvari, između je prazan prostor, kroz to se prolazi. To je razlika u prostoru u kojem se nalazimo, što su pojedini dijelovi prostorije ispunjeni stolicama ili vama; ostali dijelovi prostorije su prazni. Ako iznesem stolice, a vi uđete, naći ćete samo prazni prostor. Prazni prostor još je češći u kozmosu. Ovdje na Zemlji ne znamo ono što u kozmosu moramo znati. Prostor može postati prazan sam od sebe, tako da više nema prostora. Ako imate ono što se u Njemačkoj zove 'Selterswasser', unutra su mali mjehurići, tanji su od vode, njih vidite; vodu ne vidite, već vidite mjehuriće. Dakle, čak i ako pogledate u kozmos, ne možete vidjeti ništa. Ali ondje gdje je Sunce, manje je prostora. Zamislite da je ovdje prazan prostor kozmosa, ali u tom praznom prostoru ne bi bilo ničega, čak ni prostora, tako da bi vas doista, kada biste tamo stigli, usisalo i nestali biste. Nema tu ničega, ima mjesta za duhovno. Nema ničeg fizičkog, čak ni prostora. To je stvarna egzistencija Sunca, i fizičari bi bili jako iznenađeni. Tek na rubu ovog praznog prostora stvari počinju izgledati onako kako fizičari pretpostavljaju. Postoji neki užareni plin, u solarnoj koroni, ali unutar tog praznog prostora nema ničeg fizičkog, čak ni prostora. Sve je to duhovno. Unutar te sfere postoje tri vrste bića: Eksuziji, Dinami i Kirioteti, koji imaju solarnu egzistenciju. Sada ulazimo u područje Eksuzija, Dinama, Kirioteta, kada smo prošli egzistenciju Venere, dalje u vremenu između smrti i novog rođenja. Kada pogledate unatrag vidite – samo morate biti stariji od četrdeset dvije godine – vidite, da tako kažem, odsjaj Sunca. Tu su Eksuziji, Dinami, Kirioteti, među njima se živi većinu vremena između smrti i novog rođenja.

Pa, dragi moji prijatelji, kada čovjek zaista prodre u ovo područje Sunca između smrti i novog rođenja, onda sve postaje drugačije od onoga što smo navikli vidjeti u fizičkom, zemaljskom svijetu. U fizičkom, zemaljskom svijetu, imamo dobre namjere, pored nas može biti netko tko ima jako loše namjere; trudimo se raditi dobra djela, više-manje uspijevamo, pored nas je netko tko uspijeva u svemu, takoreći. Onda vidimo kako život prolazi. Godinama ili desetljećima kasnije, osvrnemo se na ono što se dogodilo i vrlo lako dolazimo do zaključka u odnosu na fizička zbivanja: nije tako da dobre namjere, ali i dobra djela imaju i dobre posljedice za ljude u ovozemaljskom životu. - Naprimjer, na Zemlji se čini da je dobro kažnjeno, a zlo nagrađeno, jer dobro može biti jadno i nesretno a zlo sretno. Ne vidimo nikakvu vezu između onoga što živi moralno i onoga što se ostvaruje fizički. S druge strane, sve fizičko ima svoje nužne posljedice; magnetska sila mora privući željezo, to je nužna posljedica. Za život koji živimo između rođenja i smrti, na Zemlji se ostvaruje samo ono što je fizički povezano. Pa, dragi moji prijatelji, ne postoji takva fizička povezanost u egzistenciji Sunca. U ovoj egzistenciji Sunca postoji samo moralni kontekst. Sve moralno tamo ima moć ostvariti se, ostvariti se na odgovarajući način. Dobro uzrokuje pojave koje ljude čine sretnima, zlo uzrokuje pojave koje ljude ne čine sretnima. Moralni kontekst, koji je ovdje na Zemlji samo ideal, također se

Rudolf Steiner - Karmičke veze 5

kao ideal može predstaviti samo na izvanjski izravan način kažnjavanjem zlih kroz jurisprudenciju – tu postaje stvarnost.

U oblasti Sunca sve počinje biti stvarnost, i najmanja misao kao dobra namjera, koju onda percipiraju Eksuziji, Dinami, Kirioteti. Bića oblasti Sunca vide vas kao da imate dobro u sebi, da to mislite, osjećate i doživljavate. Stoga vam oblast Sunca ne mogu opisati na teoretski način, nego samo na živ način. Nije lako dati definiciju kako ova ili ona dobra stvar funkcionira u oblasti Sunca, morate govoriti na način da slušatelj može razumjeti: ako ste kao ljudsko biće u zemaljskoj oblasti imali dobru misao, onda u oblasti Sunca u životu između smrti i novog rođenja imate posla s Eksuzijima, Dinamima i Kiriotetima. S tim bićima možete voditi duhovni- socijalni život. Ali ako ste mislili zlo, koje ste ostavili iza sebe, da tako kažem, u lunarnoj oblasti, usamljeni ste, napušteni od Eksuzija, Dinama i Kirioteta. Tako u solarnoj oblasti dobro postaje stvarnost, kroz naš suživot s tim bićima. Ne razumijemo jezik tih bića osim ako nismo mislili dobre stvari; ne možemo doći ispred njih ako nismo učinili ništa dobro. Tako je u oblasti Sunca sva stvarnost učinak našeg dobra.

To je ono što sam htio reći danas, želimo sutra nastaviti ova razmišljanja.

PREDAVANJE VII

Pariz, 25. svibnja 1924.

Govorili smo o životu između smrti i novog rođenja, i vidjeli smo kako čovjeka nakon smrti prima izvanzemaljski svijet, onaj izvanzemaljski svijet koji nam se na Zemlji javlja samo kroz znakove, jer zvijezde su znakovi drugog svijeta. A ako pokažemo na te znakove, onda to može ujedno biti ukazivanje na duhovne svjetove, u koje i sami gledamo kada smo u egzistenciji između smrti i novog rođenja. I vidjeli smo kako čovjek ulazi u sferu Mjeseca, sferu Merkura, sferu Venere, a jučer smo došli i do razmatranja sfere Sunca. Istodobno sam objasnio kako se može steći znanje o odgovarajućim svjetovima kroz inicijacijsko znanje. Nakon što steknete priliku da pogledate u duhovni svijet koristeći metode koje ćete pronaći opisane u mojim knjigama, prvo ćete se osvrnuti na cijeli svoj život na Zemlji. Odjednom tu leži, kao da je raširen u velikom prizoru, i promatra se u retrospektivi u razdobljima koja uvijek traju oko sedam godina. Vidimo rano djetinjstvo do promjene zubića. Kada ga vidimo, pred nama zasja misterij sfere Mjeseca. Ako tada vidimo ono što se nalazi između promjene zuba, sedme godine, i puberteta, zablista nam misterij sfere Merkura. Od četrnaeste ili petnaeste godine do početka dvadesetih godina, kada čovjek dosegne spolnu zrelost, dolazi epoha iz koje nam se, retrospektivno, javlja misterij sfere Venere. I kad čovjek malo ostari i osvrne se na vrijeme između otprilike dvadeset prve i četrdeset druge godine, na vrijeme kada je čovjek na vrhuncu života, a silazak još nije počeo – suočava se s misterijima sfere Sunca. Te se misterije sastoje u činjenici da, kao što sam jučer naznačio, u toj sferi nema učinaka prirode. Svi uzroci i posljedice u prirodi Zemlje koje ovdje opažamo, ne postoje u solarnoj sferi. Kada prođemo sfere Mjeseca, Merkura, Venere i uđemo u sferu Sunca, oko sebe nemamo nikakve prirodne učinke, samo moralne i duhovne. Sve što je dobro ima svoje odgovarajuće dobre posljedice, sve što je zlo odavno je otpalo u sferi Mjeseca. Sunčeva sfera je čista dobrota, blistava, svijetleća, dobrota. U njoj nema mjesta zlu. I mi moramo proživjeti ovaj život na Suncu, često stoljećima, jer vrijeme, da tako kažem, traje duže u životu između smrti i novog rođenja. Kada živimo u prolazu kroz ovu sferu Sunca, ne dolazimo samo u društvo onih duša koje su prošle kroz vrata smrti iz zemaljskog života, ušle s nama u duhovni svijet u isto vrijeme i s kojima smo bili povezani kroz karmu, također dolazimo i u područje Eksuzija, Dinama, Kirioteta. To su bića koja u potpunosti žive u duhovnoj aktivnosti, bića čisto duhovne prirode, i ono što doživljavamo kao moralno okruženje pripada tim bićima, kao što mineralni, biljno i životinjsko carstvo pripada biću Zemlje.

Ako netko želi razumjeti život ljudske duše u sferi Sunca, mora biti načisto s činjenicom da ovdje na Zemlji stojimo kao ljudska bića, takoreći prostorno zatvoreni u svojoj koži. Sebe nazivamo onim svime što je unutar naše kože, a sve što je izvan naše kože nazivamo svijetom. A na svijet gledamo iz onoga što je unutar naše kože. Upravo je obrnut slučaj u životu u sferi Sunca. Tu smo u svemu što ovdje nazivamo svijetom; Mjesec je u nama, ne izvan nas, Merkur je u nama, da, cijela sfera Sunca je u nama, a ne izvan nas. I kao što ovdje na Zemlji razlikujemo svoje tijelo i našu glavu i svjesni smo da se glava odvaja od tijela kao organ spoznaje – kao što znamo da glava mora biti nešto drugačije prirode od ostatka tijela, tako i u solarnoj sferi znamo: imamo kozmički organizam koji nam pripada kao bićima Mjeseca, kao bićima Merkura, kao bićima Venere, kao bićima Sunca. Ali još uvijek imamo nešto posebno u sebi, baš kao što ovdje u životu imamo glavu. Ono što je posebno kod nas je Mars, Jupiter, Saturn, to u određenoj mjeri čini našu glavu na Suncu. Možemo reći: U egzistenciji Sunca Mjesec, Merkur, Venera postaju naši udovi, samo Sunce naš je cijeli ritmički sustav; naše srce i naša pluća, u životu na Suncu, to je sama sunčeva sfera sa svim svojim bićima. S druge strane, ono što je ovdje organ razumijevanja, organ razuma, glava, ono je što u sunčevoj sferi nalazimo kao Mars, Jupiter i Saturn. Kao što ovdje možemo govoriti glavom u njenom najnižem dijelu, ustima, tako živimo kroz činjenicu da u svom kozmičkom tijelu nosimo Mars, kroz kozmičku riječ. Riječ odzvanja kroz širine prostora. I kao što mi ovdje nosimo misli u svojim glavama, ove male, sićušne zemaljske misli, kroz Jupiter nosimo kozmičku mudrost u sebi. I kao što ovdje imamo pamćenje, iskustvo sjećanja, tako u sunčevoj egzistenciji nosimo u sebi egzistenciju Saturna, što nam daje kozmička sjećanja. I dok živimo ovdje u svojoj koži i gledamo van, u našoj egzistenciji Sunca, kako sam je opisao, živimo i gledamo na vanjski svijet, na ljudsko biće. Čovjek je u našem unutarnjem svijetu. Ne, naravno, ljudsko biće o kojem govori zemaljska anatomije, već nešto što je veliko i moćno, veličanstveno poput kozmosa sa svim svojim zvijezdama.

Ako to gledamo sa zemaljske točke gledišta, dragi moji prijatelji, onda je to ovako: mi zapravo imamo – i to je dobro za zemaljske ljude da ne podlegnu megalomaniji – imamo veoma nisko mišljenje o onome što je zatvoreno u ljudima. U osnovi, ako uzmemo sve ljude zajedno na Zemlji, oni su nositelji svih hijerarhija; one svoju bit otkrivaju u čovjeku. Ono što je u čovjeku, što je mnogo veće od sveg zvjezdanog svijeta, svih zvjezdanih kretanja i manifestacija, naš je vanjski svijet u egzistenciji Sunca. I sa bićima koja sam imenovao, Eksuziji, Dinami, Kirioteti, s ostalim bićima koja žive na Mjesecu, s bićima iz hijerarhije anđela, s bićima koja žive na Veneri, s bićima iz hijerarhije arhaja, sa svim drugim ljudskim dušama s kojima smo karmički povezani, razrađujemo svoju sljedeću zemaljsku egzistenciju iz perspektive ljudskog tijela. I ovaj rad u egzistenciji Sunca za sljedeći život na Zemlji, ovaj rad je mnogo veći od svega što čovjek može

proizvesti za kulturu i civilizaciju na Zemlji. U konačnici, ono što zemaljska civilizacija nudi, djelo je čovjeka. Čovjek nije samo djelo čovjeka; u egzistenciji Sunca mora surađivati na kasnijem životu na Zemlji. Rezultat bi bio jadan kada bi čovjek sam radio u vezi s drugim ljudskim dušama na ovoj čudesnoj građevini koju on predstavlja u zemaljskom životu. Mora raditi zajedno sa svim višim hijerarhijama. Jer ono što je nastalo kroz majku čovjeka nije nastalo na zemlji, samo je prizor, da tako kažem, nastao na Zemlji. Ono što je dano kroz fizičko nasljeđe utjelovljuje prekrasnu kozmičku formaciju koja se formira u nadosjetilnim svjetovima egzistencije Sunca.

Ako netko shvati takve stvari pravom kognitivnom sposobnošću, mora pogledati u Sunce i sebi reći: njegov je fizički sjaj već lijep, kao i ono što se slijeva na Zemlju kao sunčeva toplina. Ali kada se prožmemo spoznajom što Sunce zapravo jest, osjećamo da gore, gdje sunčeva lopta prolazi svijetom, da tamo postoji scena gdje će se buduće generacije ljudi formirati u svojim modelima; u vezi s ljudskim dušama koje su ranije bile na zemlji, tamo rade više hijerarhije kako bi obrazovale ljude budućnosti. Ova sunčeva lopta zapravo je duhovni embrij onoga što zamišljamo kao život na Zemlji u budućnosti. U osnovi, prvu polovinu naše egzistencije Sunca provodimo na način da iz te egzistencije formiramo naše buduće biće na Zemlji, zajedno s bogovima.

Kada smo doživjeli pola vremena postojanja između smrti i novog rođenja i došli do onoga što sam u svoji 'Misterijima' nazvao 'Ponoćni sat', počinje još jedna vrsta rada. Čuli smo da je biti na Suncu čista dobrota. Kada bi iz više kozmičke mudrost djelovalo samo ovo što sam vam opisao, na Zemlju ne bi dolazili ljudi, već anđeoska, božanska, dobroćudna bića. Ali ta bogolika, dobroćudna bića ne bi imala slobodu, u njima ne bi bilo ničeg slobodnog. Jer bilo bi u skladu s njihovom prirodom, u skladu s egzistencijom Sunca iz koje su proizašli, činiti samo dobro. Ne biste imali izbora između dobra i zla.

U drugoj polovici egzistencije Sunca, dio onoga što je djelovanjem egzistencije Sunca postalo ljudska stvarnost se transformira, tako da se, da tako kažemo, razgradi u sliku. Za početak, čovjek je tako transformiran da bi u svom organizmu morao postati samo dobronamjerno biće. Ali tada se dio onoga što je formirano ne oblikuje u stvarnost, u drugoj polovici egzistencije Sunca, već samo kao slika, tako da prolazimo daljnji put u egzistenciji Sunca, dijelom kao duhovna stvarnost, dijelom kao slika. Ono što je duhovna stvarnost postaje osnova za naše tijelo u budućoj zemaljskoj egzistenciji. Osnova za našu glavu je u onome što je samo slika. Budući da je to samo slika, može se ispuniti mnogo gušćom materijom, koštanom materijom. Ali istovremeno čini dio tog dijela, koji je slika, nije duhovna stvarnost, već je slika; tu je integrirano ono što još uvijek doživljavamo kao

naknadni odjek ove slike. Ono što želi naš želudac, naša jetra i tako dalje, doživljavamo kao prirodnu nužnost. Kao duhovno iskustvo ovdje na Zemlji doživljavamo ono što sjedi u nama kao moralni impuls, a začetak onoga što u našoj savjesti odjekuje kao moralni impuls formira se u skladu s onim što ovdje postaje slika, prema dispoziciji sunčeva ljudskog zametka.

Pa, dragi moji prijatelji, Zemlja u svom razvoju, razvoj čovječanstva na Zemlji, ima svoju povijest. Kultura, civilizacija se razvija kroz povijest. Život Sunca, kroz koji dugo prolazimo u vremenu između smrti i novog rođenja, također ima povijest. I najvažniji događaj u povijesti Zemlje je misterij Golgote, i u povijesti Zemlje razlikujemo događaje, činjenice, prije misterija Golgote i nakon misterija Golgote. Na sličan način, u životu Sunca, kroz koji čovjek prolazi između smrti i novog rođenja, treba razlikovati ono što se dogodilo prije Golgote na Zemlji i ono što se dogodilo poslije. Samo je stvar sljedeća: ako pogledamo zemaljski život do događaja na Golgoti, tada nalazimo da biće Krista nije prisutno na Zemlji; Krist se očekuje na Zemlji, ali On još nije tamo, On je još u svojoj egzistenciji Sunca. Posvećenici u misterijima imali su sredstva i načine da sudjeluju u životu Sunca iz svojih misterija. Ako su se oni, inicirani, mogli uzdići do izvantjelesnog znanja, onda su izvan zemaljskog iskustva došli do Krista kroz inicijaciju, jer se Krista trebalo naći na Suncu. Nakon onoga što se dogodilo na Zemlji kroz misterij Golgote, Krist više nije na Suncu, On se povezo sa zemaljskom egzistencijom. Prvo je Krist bio tu u životu Sunca, a onda Ga više nema, upravo suprotno je na Zemlji, gdje Krist isprva nije tu, a onda je tu. Ali jednako radikalno kao što Kristov impuls intervenira u život na Zemlji, on također intervenira u život na Suncu. Kao što nas ovdje na Zemlji košta napora da produbimo svoj život duše u sebi kako bismo mogli iskusiti Krista, da bi bili iznutra ispunjeni Kristom, da smo prožeti Kristom, tako je i tijekom života Sunca teško pregledati i sagledati cjelokupno ljudsko biće prema njegovoj suštini, kao što sam prije rekao. A posebno je bilo teško u starim danima ljudske evolucije, kada je na Zemlji prevladavala instinktivna vidovitost, percipirati vrijeme smrti u životu Sunca. Činjenica da je čovjek na Zemlji vidio nešto duhovno u sebi otežavala mu je, posebno u životu Sunca, da vidi misterij čovjeka kao vanjskog svijeta. Prije misterija Golgote Krist je bio taj koji je ljudima u egzistenciji Sunca dao moć da stvarno vide ljudsko biće u njegovoj potpunosti. Od otajstva Golgote, mi kao ljudska bića na Zemlji morali smo proći kroz to unutarne produbljanje koje nam može doći kroz razmatranje otajstva Golgote, kroz život u otajstvu Golgote, kroz sudjelovanje u životu Krista. Na taj način možemo u slobodnoj svijesti sakupiti u sebi, tijekom naše zemaljske egzistencije, one sile koje možemo ponijeti sa sobom kroz smrt i koje nam mogu dati snagu da vidimo ljudsko biće u egzistenciji Sunca. I ako je Krist ljudima, u životu između smrti i novog rođenja, prije otajstva Golgote, dao moć da vide ljudsko biće u egzistenciji Sunca, onda nakon otajstva Golgote, priprema čovjeka u životu na Zemlji, da u životu u egzistenciji Sunca može vidjeti cijelo, puno ljudsko

biće. Dakle, bit kršćanstva u potpunosti upoznajemo samo ako pogledamo dalje od naše zemaljske egzistencije na egzistenciju Sunca. A u egzistenciji Sunca, kao što smo vidjeli, prepoznajemo prvu polovicu u kojoj se čovjek izvorno formira kao stvarnost, gdje je čista dobrota. Tada nastaje predodžba koja se proteže u kasniji život, oslobađajući ljudsko biće, u kojoj je sadržana klica moralnog iskustva.

Ako sada znanošću inicijacije pristupimo onome što se u čovjeku razvija u smislu moralnih sklonosti, sklonosti u pogledu zdravlja, ne vidimo ništa s našom imaginacijom, inspiracijom, intuicijom, ako se ne osnažimo, ako ne dopustimo da se naša imaginacija, inspiracija, intuicija, osnaži onim što može primiti iz sfera u koje se čovjek postupno izmiče od Sunca, da tako kažemo, u sfere Marsa, Jupitera i Saturna. I ako želimo suditi o ovoj drugoj polovici ljudskog života između smrti i novog rođenja, moramo se ponovno osvrnuti na određene sedmogodišnje epohe u retrospektivi. Ali da to stavimo u kontekst, kao što sam naznačio, moramo proći šezdeset i treću godinu. Kad se osvrnemo na razdoblje od četrdeset druge do četrdeset devete godine života, iz ove faze života zrače nam snage Marsa. Od četrdeset devete do pedeset šeste godine života misterije Jupitera svijetle prema nama; a iz razdoblja između pedeset šeste i šezdeset treće prema nama zrače misterije Saturna. Jednostavno osvrćući se sa ono što zrači prema nama, možemo razumjeti što se događa na Marsu, što se događa na Jupiteru, što se događa na Saturnu, kao priprema za našu novu zemaljsku egzistenciju. Jer ovdje, gdje čovjek ulazi, kada je prošao kroz egzistenciju Sunca, prvo u egzistenciju Marsa, zatim u egzistenciju Jupitera i kasnije u egzistenciju Saturna, tamo su bića viših hijerarhija, Prijestolja, Kerubini, Serafini, na način da se sa sferom Marsa pojavljuju Prijestolja, sa sferom Jupitera Kerubini, sa sferom Saturna Serafini.

Ako sada prođemo kroz ovu drugu polovicu života između smrti i novog rođenja, onda je opet u određenom pogledu suprotno onome što je u zemaljskom životu. Ovdje u zemaljskom životu stojimo na Zemlji, gledamo u prostranstvo zvjezdanog svijeta, vidimo čudesnost zvjezdanog svijeta, njegova uzvišenost utječe na nas. Kako napredujemo od egzistencije Sunca, pripremajući se za budući život na Zemlji, kroz sfere Marsa, Jupitera, Saturna, gdje god da pogledamo nalazimo se u religioznom životu. Ali gledamo dolje prema Zemlji. Zemlja nam se ne pojavljuje na fizički način na koji je imamo ovdje oko sebe, pojavljuje nam se – rekao bih u smjeru Zemlje – snažan duhovni život koji je satkan od događaja Marsa, Jupitera, Saturna, satkan od djela Serafina, Kerubina, Prijestolja. Ali sada nije baš kao prije, da osjećamo sav svijet u sebi. Osjetili smo Eksuzije, Kiriotete, Diname, u nama; i dok sada doživljavamo, gledajući dolje, djela Serafina, Kerubina i Prijestolja, prvo ih doživljavamo izvan nas; ispod nas vidimo nadosjetilno nebo, jer je za nas čisto duhovni svijet iznad njega. Vidimo nadosjetilno nebo, gledamo dolje u sfere Marsa, Jupitera, Saturna, vidimo

Prijestolja, Kerubine, Serafine, žive i trude se i rade. Ali kakav nam se prizor nudi gledanjem ovog djela? - Predstavlja nam se prizor da na nadosjetilni način doživljavamo među Serafinima, Kerubinima, Prijestoljima, ono što će biti ispunjenje naše karme u sljedećem životu na Zemlji, što ćemo kao ljudi doživjeti kroz druga ljudska bića, jer smo na određeni način isprepleli karmu s njima; to prvo doživljavamo kroz djela bogova pod Serafinima, Kerubinima, Prijestoljima. Oni među sobom odlučuju što ćemo doživjeti kao ispunjenje naše karme u sljedećoj zemaljskoj egzistenciji. Bogovi su zapravo tvorci čovjeka; ali oni stvaraju i našu karmu. Činjenica da prvo bogovi doživljavaju karmičko ispunjenje na slici nebesa, ostavlja na nas dojam koji se utiskuje dok nastavljamo svoju egzistenciju. Preuzimamo na sebe svoju karmu, onako kako će se ona ispuniti, mi to preuzimamo na sebe jer to prvo vidimo u djelima bogova, Serafina, Kerubina, Prijestolja. U tom gledanju doživljavamo ono što će nas zadesiti u sljedećem životu, provedeno od strane bogova.

Iz ovoga možete vidjeti da se znanje o karmi može steći kroz znanost inicijacije, ako se prati ljudski život u drugoj polovici prijelaza od smrti do ovog rođenja, i bude sposoban dešifrirati što se događa kroz Prijestolja, Kerubine, i Serafine, u sferama Marsa, Jupitera i Saturna. A onaj tko je naučio duhom se osvrnuti na svoj život od četrdeset druge do četrdeset devete godine, također ima priliku proniknuti u misterije Marsa, u ono što se događa na Marsu, da tako kažem, vidjeti što se događa između Prijestolja, ali u cjelini između Prijestolja, Serafina, Kerubina, ono što se događa kada ljudsko biće prolazi ovu sferu. Samo na temelju zemaljskog života ne može se suditi o karmi osobe i o tome kako ona funkcionira. Za pomoć se treba obratiti nadosjetilnom svijetu. A ako želite proučavati karmu, morate pogledati onaj dio svijeta kroz koji čovjek prolazi između smrti i novog rođenja, u sferama Marsa, Jupitera i Saturna. Sada je slučaj da je za neke ljude ono što se događa u sferi Marsa odlučujuće za njihov sljedeći život na Zemlji.

Gledamo u sferu Marsa između smrti i novog rođenja, mi vidimo što se događa. To je prvenstveno ono što bih mogao nazvati 'svjetskom riječi'. Sve je riječ. Bića Marsa, to su samo bića riječi, ako smijem upotrijebiti taj izraz. Predstavite sebi: čovjek se sastoji od krvi i mesa, on govori, on time pokreće zrak. Dok zračni valovi udaraju u naše uši, mi čujemo, tonovi se utjelovljuju u zračnim valovima. Od takvih se valova formiraju bića Marsa, njihovo se cijelo biće sastoji od riječi. Slušajući duhom, čovjek doživljava ta bića. Ako se u kasnijem životu osvrnete nad periodom od četrdeset druge do četrdeset devete godine života, kada je ova sfera ona koja najjače djeluje na čovjeka koji je između smrti i novog rođenja, ako je njegova karma uglavnom tamo razrađena, tada je ono što će doživjeti na Zemlji vrlo blisko povezano s egzistencijom Marsa, on iz sfere Marsa, u zagrobnom životu, gleda relevantno vrijeme; on na Zemlji razvija život koji je vrlo usko povezan

sa boravkom na Marsu. Uzmimo primjer, uzmimo čovjeka koji je živio u vrijeme kada su se Arapi, pod impulsom Muhameda, izlili iz Azije, iz sjeverne Afrike u Europu, i ugrozili španjolsko carstvo, i uspostavili maorsku i arapsku vlast. Uzmimo čovjeka koji je u razdoblju prije širenja arapske vlasti u Africi proučavao epistemologiju prema tadašnjem običaju. Bio je takav čovjek; upijao je unutar sjeverne Afrike – ne baš na isti način, ali slično kao što poznajete kod Svetog Augustina – sjevernoafričku znanost. Ne mislim na Svetog Augustina, već na drugu osobnost, koja je kasnije sjevernoafričku znanost primila nešto drugačije, obojeno maorsko-arapskom mišlju. Ta je osobnost potom došla u Španjolsku, tadašnju Španjolsku, gdje je doživio svojevrsnu transformaciju u svojim uvjerenjima, okrenu se više prema kršćanskom gledištu, i zamijenio arapsko gledište koje je ranije prihvaćao s kršćanskim gledištem koje je prihvatio. U tu osobnost tada je ušlo nešto kabalističke znanosti, još ne ono što se obično naziva kabalističkim, ali počeci kabalističkog razmišljanja ušli su u ovu osobnost. Tako je ova osobnost upila mnoge sumnje, unutarne sumnje i unutarnju nesigurnost, i također umrla u toj nesigurnosti. Bila je to muška osobnost koja se relativno kratko nakon toga, kasnije u Srednje vijeku, prije sredine Srednjeg vijeka, ponovno rodila kao žena, gdje su sve sumnje koje je život nakupio u ovoj ličnosti, još dublje živjele u njezinoj prirodi. A ta se osobnost kasnije ponovno pojavila, ponovno se pojavila na način da je, dijelom ranije, dijelom u životu između smrti i novog rođenja, prešla iz života žene natrag u život muškarca, na način da je svoju sudbinu za svoj sljedeći život na Zemlji oblikovala prvenstveno kroz sferu Marsa, i kroz to se sa sljedećim životom povezalalo sve što živi i tka na Zemlji kao oštra prosudba uma – sud uma, koji je često imao pojmovno-ratnički karakter. Ta osobnost, čije sam dvije inkarnacije ovdje opisao, zatim postaje *Voltaire*.

Vidite kako se život na Zemlji formira u životu između smrti i novog rođenja kroz vezu između čovjeka i onoga što živi iza zvijezda. Zemaljski život u njegovom povijesnom tijeku upoznajemo samo ako možemo pogledati vezu između ljudskog života i drugih zemaljskih života iste osobe.

Kako stvari koje su postojale kao uzroci i posljedice u ranijim epohama povijesnog razvoja dolaze u novu epohu? - Nose ih sami ljudi. Svi vi koji ovdje sjedite imate ono što doživljavate u sadašnjoj epohi civilizacije, prenijeto iz vaših iskustava u ranijim epohama. Ljudi sami stvaraju povijest. Ali ove povijesne slike razumijemo samo ako možemo percipirati a ne govoriti samo apstraktno, nego konkretno gledati ono što se događa ljudima između smrti i novog rođenja.

Za razumijevanje ljudskog života na Zemlji od posebne je važnosti ako se uzme u obzir karmički razvoj koji se događa kada čovjek sa sobom donese posebno stanje iz svojih ranijih zemaljskih života tako da glavne impulse svoje karme stvara u egzistenciji Saturna. Ljudi koji glavne impulse svoje

karme stvaraju u egzistenciji Marsa postaju poput Voltaire-a. Sve su njihove misli snažno povezane sa životom na Zemlji, kritiziraju ga, bore se protiv njega i tako dalje, i razlažu ga tako da ga sažimaju – kod Voltaire-a je to genijalno – u rečenice. Stvari su drugačije kada karmu formiraju uglavnom impulsi Saturna. Ovi impulsi Saturna zapravo imaju vrlo poseban učinak na ljude. Čak i samo razmišljanje o misterijama Saturna, koje se istražuju kada se osvrnemo na svoj zemaljski život između pedeset šeste i šezdeset treće godine, samo gledanje u misterije Saturna ima nešto vrlo depresivno i potresno u mnogim aspektima; to je na neki način strano zemaljskom životu. A tko postupno kroz znanost inicijacije, između pedeset šeste i šezdeset treće godine, iskusi kako mu se otvaraju misterije Saturna, doživi to dramatično, sve više razorno, ali i nešto što postaje sve teže doživjeti jer napada život. Ali može se reći: prekrasne postavke čovjekova života može se otkriti u njegovom kontekstu ako se pogleda kako se karma formira u ovoj sferi. - Također i ovdje primjer; međutim, nešto moram reći kao pripremu.

Među vama, dragi moji prijatelji, moglo bi se postaviti pitanje, koje bi bilo sasvim opravdano, pitanje koje se temelji na tvrdnji, koju često iznosim u knjigama i na predavanjima, da je u davna vremena bilo velikih posvećenika koji su živjeli među ljudima. Možete pitati: gdje su oni sada, u kasnijem vremenu? - I vjerojatno, ako pogledate oko sebe u sadašnje vrijeme, nećete reći da mnogi imaju karakter iniciranih, a uostalom, tako je već duže vrijeme. Stoga se mora postaviti pitanje: gdje su posvećenici u svojim kasnijim inkarnacijama?

Onaj tko je u ranijoj inkarnaciji bio potpuno svjestan kao posvećenik, ne mora to ponovno postati u sljedećoj inkarnaciji. Inicijacija može ostati u podsvijesti. Čovjek mora koristiti tijelo koje mu epoha može dati. Današnja tijela nisu baš prikladna za znanost duha, stalna su prepreka jer izlaze iz epohe materijalizma, a još veća je naš odgoj iz djetinjstva. Ako netko raste u tim uvjetima i prethodno je bio posvećenik, ne može izvana živjeti ono što je ostalo od inicijacije u ovoj inkarnaciji. Čovjek uči pisati, ali današnje pisanje ne može izraziti ono što je nekad bila znanost za inicirane. Tako i u drugim životnim okolnostima. I tako se posvećenici ranijih epoha pojavljuju na drugačiji način u životu, ali ne kao inicirani. Neki životi u sadašnjosti i neposrednoj prošlosti upućuju na raniju inicijaciju. Vidite, želim vam dati primjer, primjer osobnosti koja je zapravo inicirana u prethodnom životu. Bila je to ličnost koja je inicirana u misterije Hibernije, misterije Irske, u vrijeme prvog kršćanskog stoljeća, kada su stari misteriji Irske već bili u opadanju, ali su još uvijek zadržali veliko znanje. Osobnost je bila inicirana na viši stupanj. Irski misteriji su bili posebne dubine, ne intelektualne, već opće ljudske dubine. Naprimjer, jedan od dojmova koji se stekao u kultu bio je: nakon što se dugo pripremao da shvati varljivost istine na Zemlji, u mogućnost sumnje, treba u slici doživjeti ono što samo kroz sliku može

ostaviti veliki dojam. Učenik je doveden pred dva kipa. Jedan je bio potpuno elastičan, ali iznutra šupalj. Bio je ogromne veličine i imao je učinak da ostavlja snažan dojam. Učenik ga je morao dodirnuti. To bi mu pipanje izazvali zastrašujuću jezu, kip je odavao dojam da je živ – čovjek bi zabio prst u njega, trgnuo ga natrag i oblik se odmah vratio. Stječe se dojam živog koje je tu, koje se odmah obnavlja makar i samo malo uništeno. Na taj način treba tumačiti sve u čovjeku što je prirode Sunca.

Drugi kip je bio plastičniji. Opet bi ga se opipalo. Ostao bi dobiveni dojam. Tek kada bi vas sutradan vratili tamo, sve bi preko noći bilo obnovljeno. Takve izvedbe u kultu donijele bi preobrazbu unutarnjeg života. I tako su se u irskim misterijima dojmovi duboko utisnuli u osobnost, koja je u to vrijeme živjela kao muška osobnost. Shvatiti ćete, dragi moji prijatelji, da kada se danas daju primjeri inkarnacija, da je lako naići na muške inkarnacije, jer su u ranijim epohama gotovo isključivo muškarci igrali neku ulogu. Ženske inkarnacije su one između. Danas, kada žene počinju igrati glavnu ulogu u povijesnom razvoju, sprema se vrijeme kada ćemo intenzivnije govoriti i ženskim inkarnacijama.

Sada nalazimo osobu na koju su ceremonije kulta i inicijacije hibernijskih misterija ostavile ogroman dojam, duboko ju dirnule iznutra, i može se reći, da ju je ono što je doživjela ispunilo takvim unutarnjim dojmovima, da je zapravo cijelom dušom potpuno zaboravila Zemlju. Nakon što je iskusila i žensku egzistenciju, u kojoj je nešto od impulsa inicijacije bilo vidljivo samo u općem stanju duše, ponovno je došla na zemlju u devetnaestom stoljeću, kao važna ličnost devetnaestog stoljeća, ali takva osobnost koja je prošla posljedice njene karme u sferi Saturna, u toj sferi gdje se živi među bićima koja u osnovi nemaju *sadašnjost*. To je ono što je strahovito šokantno kada se vidovito gleda sfera Saturna, u smislu, kao što sam objasnio, da u sferi Saturna žive bića koja zapravo nemaju sadašnjost, već se samo osvrću na svoju prošlost. Ono što rade događa se nesvjesno, a radnja koju čine postaje svjesna tek kada se dogodi, kada je upisana u svjetsku karmu. Poznanstvo s tim bićima, koja svoju prošlost prate poput duhovnog traga komete, ima potresan učinak. Ova osobnost, koja je nekada bila inicirana i koja je narasla izvan zemaljskog postojanja, nosila je svoju dušu tim bićima, koja ne sudjeluju u sadašnjosti, i među njima razvila svoju karmu. Zaista sada kao da na veličanstven način, sve što je doživljeno kroz egzistenciju inicijata, osvjetljava cjelokupnu prošlost ljudskog života na Zemlji. Ono što je doživljeno kroz hibernijsku inicijaciju, živi kao oplodnja ove prošlosti. Kada se ova osobnost pojavila na Zemlji, kao kontrast, postojali su budući impulsi kroz koje se duša sada zapravo morala razvijati na Zemlji. Kada se ova duša spusti na Zemlju – iz sfere Saturna, potpuno usredotočena na prošlost na način da je prošlost osvjetljena svjetlom inicijata – spuštajući se na Zemlji ova duša čini kontrast: čvrsto stojeći na Zemlji, ali gledajući u budućnost, živeći važne,

sveobuhvatne ideje, impulse i osjećaje! Ovaj hibernijski inicijal postaje Victor Hugo. - Čovjeka doista vidimo tek kada ga gledamo u vezi se njegovim razvojem, također između smrti i novog rođenja. Vidimo ga s njegovim moralnim, religioznim, etičkim kvalitetama, kada ga tako gledamo. Osobnost ne postaje siromašnija kada je osvjetlimo duhovnim svjetlom, nego bogatija.

Kako shvaćati ljudski život, kako razumjeti interakciju svijeta i ljudskih bića, kroz ovakve primjere, koje je znanost duha, doista sa svom točnošću izvukla iz evolucije čovječanstva? Kako se treći primjer može upotrijebiti za razumijevanje nekih stvari koje bi inače mogle biti zbunjujuće i za nekoga tko na stvar gleda nepristrano? Kako kroz karmičku vezu u ovim slučajevima, razumjeti nešto što se čini prilično čudnim, što se inače čini neshvatljivim?

Gledamo tamo nekakve misterije, ali potpuno zapuštene misterije. Misterije, koje su nekada imale veliku ulogu u Americi, ali su postale toliko dekadentne da su ideje koje su se formirale u kultu, i izvedbe samog kulta, mogao bih reći, dječje, u usporedbi s veličinom koja je postojala prije. Čak i u praznovjernim magijskim, aspektima ovih misterija prije otkrića Amerike, ne tako davno, još je vidljivo nešto od moći, sugestivne moći ovih starih misterija. To je živjela osobnost o kojoj želim govoriti, koja je unutar tih misterija ne samo dobila ideje nego i dojmove o takvim bićima, koja su tamo opisana kao Taotel, Quitzalkaotel, Tetzquatlipoka, bića koja svakako ostavljaju snažan, ali želim reći, i nečist dojam na ljude. Često je posebnost dekadentnih misterija da ostavljaju nečist dojam u etičkom pogledu. Vidim ovu osobnost kasnije ponovno rođenu kao čovjek, u podsvijesti duboko prožet sugestivnom snagom koja može proizaći iz takvih misterija. Vidimo tu osobnost ponovno rođenu kao Eliphas Levi, a u njemu apstraktni, racionalistički koncepti jednostavno oživljavaju ono što je zapravo palo misterijsko biće. Svijetlo se odmah baca na inače zagonetnu pojavu, koja u svojim spisima ima nešto od veličanstvenosti, ali i nešto od onoga što ljudsku dušu čini prilično nesuvislom, čak je u određenom pogledu čini glupom i dosadnom.

Gdje god pogledamo, život nas prosvjetljuje kroz veze na koje antropozofija mora ukazati na konkretan, a ne apstraktan način. Ali možete li sada zamisliti, dragi moji prijatelji, da primete istinske opise onoga što leži s onu stranu života na Zemlji, a da iz ovih opisa ne primite i unutarnji pokret duše, unutarnje zagrijavanje i prosvjetljenje duše? Ne izgleda li ljudski život drugačije nakon rođenja i smrti, da, zar se ne osjećate drugačije ako zaista dopustite da ovi opisi nadosjetilnog života djeluju na vašu dušu svom svojom unutarnjom snagom? - Čovjek gleda i zna: došli smo iz svijeta koji se može opisati; nosimo u fizički svijet ono što je živjelo među bogovima. - Shvatiti to samo teoretski nije bitno. Ali osjećati se ovako

kao ljudsko biće: da smo sišli iz sfere koja se može opisati na ovaj način, znači da se mi kao ljudska bića u svom fizičkom tijelu na Zemlji osjećamo odgovornim što smo postali dostojni onoga što je sišlo s nama. Ako spoznaja postane unutarnji poticaj volje da postanemo dostojni života naše duše prije silaska kroz rođenje, onda ono što se uči u antropozofiji odmah postaje moralno. Jačanje moralnih impulsa bitan je aspekt antropozofije. Vjerujem da je to također moglo proizaći iz načina na koji su opisana ova tri predavanja.

Pogledajmo drugi aspekt, aspekt smrti, koji zatvara fizički zemaljski život. On ništa ne postavlja na mjesto čovjeka koji je živio. Ali ako opišemo ono što možemo iz nadosjetilnog svijeta, tada se iza toga ničega uzdiže duhovni svijet bogova, i čovjek postiže svijest: iza tog ništavila, imati ću snage započeti rad na novom fizičkom tijelu. To daje snažan religiozni impuls, i to daje stvaran religiozni impuls. Tako, dragi moji prijatelji, iz antropozofije nastaje slika života svijeta, ljudskog života. Na taj način moralni i religijski ideali dobivaju snagu od antropozofije. U tri kratka predavanja koja sam mogao održati, želio sam vam govoriti o ovom sadržaju antropozofije.

Želio bih završiti ova predavanja skrećući pozornost na ono što također mora biti među nama kao živa antropozofija, kao ono što je bitno, da kad se razidemo prostorno, da ostajemo zajedno duhom. Naše će misli pronaći jedna drugu, i zapravo se ne razdvajamo. Budući da razumijevanje stječemo kroz antropozofiju, kroz kontemplaciju nadosjetilnog, znamo da one osobnosti koje je antropozofija spojila uvijek mogu biti zajedno u duhu i duši. Zato završimo ova predavanja u ogranku govoreći si: bili smo, vi i ja, neko smo vrijeme prostorno zajedno; želimo ostati zajedno u duhu! S tim mogu zaključiti ova razmatranja.

KARMA KAO SUDBINA LJUDSKOG ŽIVOTA

PREDAVANJE VIII

Breslau, 7. lipnja 1924.

Antropozofska mudrost najdublje intervenira u ljudski život ukazujući na sveobuhvatne kozmičke misterije, na misterije svijeta, koji su pak mikro-kozmički sjedinjeni u čovjeku. Ali u svemu što nam je na ovaj način razjašnjeno iz kozmosa, postoji nešto što svijetli ne samo svakodnevno, nego i u svaki sat ljudskog života, zbog činjenice da je ovaj ljudski život povezan s njegovom sudbinom, njegovom karmom, svijetli ono što je neposredno blizu ljudskog srca. I tako, polazeći od raznih gledišta, želio bih vam ovih dana govoriti posebno o antropozofskom opravdanju tih ideja, duhovnih slika koje nam mogu približiti ljudsku karmu.

Znamo da u ljudskom životu, kako se odvija između rođenja i smrti, postoje, da tako kažem, dva trenutka koja se bitno razlikuju od svih drugih trenutaka u ovozemaljskom ljudskom životu. To je trenutak – naravno, nije trenutak u doslovnom smislu, ali ćete razumjeti – u kojem čovjek silazi u zemaljski život kao duhovno i duševno biće, prihvaća fizičko tijelo kao oruđe za svoj rad na Zemlji, ne samo da se oblači ovim fizičkim tijelom, nego se preobražava u ovo fizičko tijelo, da tako kažemo, da bi mogao biti aktivan na Zemlji: početak zemaljskog života, rođenje i začecje. Drugi trenutak je kada čovjek napušta zemaljski život vraćajući se kroz vrata smrti u duhovni svijet.

Ako najprije uzmemo u obzir posljednji trenutak, vidimo kako se fizički ljudski oblik do određene mjere očuvao u prvim danima nakon smrti. Ali pitamo se: kako se ono što ostaje kao fizički oblik čovjeka odnosi prema prirodi, prema onome što nas okružuje u zemaljskom životu u raznim carstvima prirode? Jesu li ta carstva prirode, je li sva vanjska priroda, toliko povezana s ostatkom ljudskog bića da može održati strukturu tog ostatka netaknutu? Ne, priroda to ne može. Ono što je izgrađeno kao ljudska fizička formacija od ulaska u fizički zemaljski život priroda je jedino sposobna uništiti, a sa smrću počinje raspadanje oblika koji čovjek smatra svojim zemaljskim oblikom. Svatko tko dopusti da ova sasvim očita istina djeluje dovoljno duboko na njegovu dušu, shvaća jednostavno kako protudokaz protiv svega materijalnog leži već u fizičkom ljudskom obliku. Jer da je materijalno ispravno, moralo bi se reći da priroda izgrađuje ljudski oblik. To se ne može reći, jer priroda može samo uništiti ljudski oblik, ne i izgraditi ga. I iz ove misli može proizaći snažan dojam. Ona emanira, samo što vrlo često nije dovedena u pravi misaoni oblik. Živi u nesvjesnom čovjekove duše, živi u svemu što osjećamo u vezi zagonetke smrti. Ali živi

energično. A antropozofija ne želi ništa drugo nego riješiti takve zagonetke, koje se javljaju u ljudskom umu bez predrasuda, do onog stupnja, koji je pak neophodan za ispravno vođenje života. I zato prvo mora nepristranom ljudskom duhu ukazati na ono što je trenutak smrti.

S druge strane, može se ukazati na trenutak rođenja. Ali dobiti predodžbu o ovom trenutku rođenja koja odgovara ideji smrti, može se samo ako se malo uputimo u nepristrano promatranje. Ova introspekcija mora duboko biti povezana s prirodom ljudskog mišljenja. Ljudsko mišljenje može se protezati na sve što se događa u fizičkom, osjetilnom svijetu na Zemlji. Mislimo o tome što se događa u svijetu. Ne bismo mogli biti ljudi da nemamo te misli; kroz formiranje tih misli se razlikujemo od svih drugih bića koja nas okružuju u zemaljskom području. Ali ako svoje misli promatramo nepristrano, onda se doista čini da su vrlo udaljene od svega što nas okružuje kao stvarnost. Zamislite samo na pravi način koliko iznutra apstraktni i hladni postajemo kada se prepustimo misli, u usporedbi s onim kakvi jesmo kada svoju dušu predamo životu. Um bez predrasuda uopće ne bi trebao sumnjati da misli kao takve isprva imaju nešto hladno, apstraktno, trijezno i suho. Ali to bi trebao biti dio prvog antropozofskog meditativnog iskustva, da se na pravi način sagleda svoj misaoni život. Tada će u tom misaonom životu sinuti nešto što bi se moglo učiniti vrlo slično onome što vidimo kada gledamo leš. Što je karakteristično za prizor leša? Imamo ga pred nama, ovaj leš. Kažemo si: u ovoj strukturi živjela je ljudska duša, ljudski duh; ova ljudska duša, ovaj duh, nestali su. Taj leš tu leži kao ljuska duše i duha, ali nam istovremeno pruža dokaz da sve što je vanjski svijet nikada ne bi moglo proizvesti ovu strukturu, da ta struktura proizlazi iz same najdublje duhovno-duševne ljudske prirode, da je ostatak nečega čega više nema. Sam oblik nam pokazuje: leš nije istina, on je samo ostatak istine, ima značenje samo ako u njemu žive duša i duh. U obliku koji je preostao izgubio je mnogo, ali takav kakav jest pokazuje da su u njemu živjeli duša i duh.

Potom možemo svoj duhovni pogled usmjeriti na život mišljenja. I on će nam – doduše, s nešto drugačijeg gledišta – izgledati kao da je riječ o nečemu sličnom lešu. Ljudsko mišljenje, ako ga nepristrano promatramo u sebi samima, zapravo ne može opstajati samo po sebi, kao ni ljudska forma u lešu. Ona nema nikakvog smisla, a ljudska misao, kako shvaća vanjsku prirodu, uopće nema nikakvog smisla, baš kao ni leš. Jer vanjska priroda je dakako, uvijek nešto što misli zacijelo mogu dohvatiti, ali ona nikada ne može proizvesti misao. Inače ne bi mogla postojati logika koja vidi što je intelektualno ispravno i pogrešno, neovisno o svim prirodnim zakonima. Ako shvatimo misao ovdje, u ovozemaljskom svijetu i prozremo je kako treba, ona nam se mora pojaviti kao leš, kao leš duše, kao što se ono što ostaje od čovjeka pojavljuje kao fizički leš, kada on prođe kroz vrata smrti. Ljudsku formu razumijemo samo kada je promatramo kao ostatak onoga

što je živo ljudsko biće ostavilo za sobom u smrti. Zamislite da postoji samo jedna osoba na Zemlji i da je umrla, a Marsovac siđe i pogleda ovaj leš: uopće ga ne bi razumio. Mogao bi proučavati sve forme u mineralima, biljkama, životinjama, a ipak ne bi razumio kako je ova forma koja leži mrtva uopće mogla nastati. Jer proturječi samoj sebi, i proturječi cijelom izvan-ljudskom, zemaljskom svijetu. U sebi otkriva da ju je nešto napustilo, jer ne bi mogla biti to što jest da je uvijek bila prepuštena samoj sebi.

Isto je i s našim mislima. One ne bi mogle biti onakve kakve jesu da su tu samo kroz vanjsku prirodu. One su leš duše, u usporedbi s fizičkim lešom. Ako postoji leš, nešto je sigurno umrlo. Što je umrlo? Umrkla je vrsta mišljenja koju smo imali prije nego što smo sišli u zemaljski svijet. Bilo je živo ono što je mrtvo u apstraktnoj misli. Mišljenje duše, koja još nije imala tijelo, povezano je s mišljenjem kakvo sada imamo, kao što je dušom i duhom ljudsko biće povezano s lešom. A mi ljudi u fizičkom tijelu smo grob u kojem je pokopan život duše pred-zemaljskog postojanja. Misao je u duši bila živa. Duša je umrla za duhovni svijet. Mi u sebi ne nosimo živu misao, u sebi nosimo misaoni leš.

To je ono što se događa kada odemo na drugu stranu zemaljskog života, koja je suprotna strana smrti. Kažemo sebi: na određeni način duhovno u čovjeku umire rođenjem; fizičko u čovjeku umire smrću. - Tada o tim činjenicama govorimo točnije nego što se obično govori u naše vrijeme.

Ako ulaz u antropozofiju prvo potražimo vodeći dušu prema smrti na duševan način i shvatimo kako je mišljenje leš u usporedbi s pred-zemaljskim mišljenjem, tada se naš pogled na čovjeka širi izvan života na Zemlji, i onda se pripremamo da upijemo antropozofsko učenje, antropozofsku mudrost. Samo zato jer se na pravi način ne gleda ono što postoji u zemaljskom životu, makar i kao leš – iako je zemaljski život mjesto baš za to – zato je tako teško pronaći prirodni put do antropozofije. Danas se mišljenje precjenjuje, ali se ne zna što to jest; čovjek ga poznaje samo kada je nalik na leš duše.

Pa, ako netko vodi svoje misli na način na koji sam ih pokušao usmjeriti pred vama, onda se snažno ukazuje na dvije strane vječnog života ljudske duše. Uglavnom, u modernim jezicima, imamo samo jednu riječ za pola vječnosti, koja počinje sada i nema kraja. Koristimo samo riječ 'besmrtnost' jer ljude našeg vremena prvenstveno zanima što se događa nakon smrti. Čovjek je sada ovdje, a spoznaja što se događa nakon smrti povezana je sa svim njegovim interesima. Ali bilo je trenutaka u ljudskoj evoluciji kada je ljude zanimalo nešto drugo. Danas više egoističan čovjek sam sebi kaže: zanima me ono što slijedi nakon smrti, jer želim znati živim li nakon smrti; što je bilo prije rođenja ili prije začeca me ne zanima. - Jer on je tu, pa ne razmišlja o pred-zemaljskom životu toliko koliko o zagrobnom životu. Ali ove dvije strane pripadaju vječnosti ljudske duše: besmrtnost i nerođenost.

Stariji, izvorni jezik misterija ljudi koji su još vidjeli nadosjetilni svijet, u skladu s godinama, također je imao odgovarajuću riječ za nerođenost. Mi se moramo dobro pomučiti usmjeravajući misli u takvim smjerovima. Međutim, na taj način dolazimo i do zakona koji postoji u čovjeku a koji je sasvim drugačiji od zakona prirode: do zakona ljudske sudbine.

Prije svega, ta ljudska sudbina dolazi pred naše duše, tako da nas pogodi kao slučajno, kao da se slučajno proživi. Ostvarujemo ovo ili ono iz ovog ili onog poriva i suočavanja sa svakodnevnim životom, i moramo si priznati: u bezbroj slučajeva događa se da oni dobri imaju teška, bolna, tragična životna iskustva, dok oni bez dobrih namjera imaju dobra životna iskustva, a ne loša. Kao što je poznato, mi ne vidimo vezu između onoga što iz nas izvire duhovno i onoga što nas zadesi u smislu sudbine, s običnom sviješću u običnom životu. Vidimo kako ono dobro može biti pogođeno najgorom sudbinom, zlo ne mora biti pogođeno ničim, osim često, relativno dobrom sudbinom. U prirodnim događajima vidimo nužnost da posljedice slijede uzroke; ali u onome u čemu se vrti naš moralni život, ne možemo vidjeti ono duhovno. Pa ipak, ako opet nepristrano gledamo na život, također vidimo kako se sudbina odigrala na način da si moramo reći: sudbina se odigrava tako da smo je sami tražili.

Samo budite potpuno nepristrani prema sebi. U bilo kojem trenutku u životu koji ste dosegli u ovoj inkarnaciji, pogledajte dotadašnji život. Recimo da je netko napunio pedesetu i da se nepristrano osvrće na svoje djetinjstvo; tada možete vidjeti kako ste kroz unutarnji poriv pristupili svemu što vas pogađa. Neugodno je gledati, ali pratite stvari natrag i vidite kako se o onome što je ključno u životu mora reći: čovjek se prema tim događajima života u vremenu kretao kao što se kreće prema nekoj točki u prostoru. - Sudbina već teče iz nas samih. Stoga je sasvim razumljivo kada takvi ljudi koji su sada postali malo stariji, poput Goetheova prijatelja Knebela, govore sami sebi: ako se pogleda ovaj ljudski život, čini se da je doista isplaniran. Naravno, taj plan nije uvijek takav da kad se osvrnete na njega, da uvijek kažete: osvrćući se unatrag, opet bih to učinio na taj način. - Ali svejedno, ako pogledate detalje onoga što ste učinili, uvijek vidite: iz unutarnjeg poriva se onom ranijem dodalo sljedeće, i dogodilo se da je u naš život upao ovaj ili onaj događaj. - Na taj se način vidi da je u našem moralnom duševnom životu izražen potpuno drugačiji zakon nego u životu prirode. Kroz sve to se onda može usvojiti raspoloženje kakvim se mora pristupiti duhovnom istraživanju, koje iz percepcije duhovnog svijeta sada zna kako opisati oblikovanje sudbine, kao što prirodoslovac opisuje zakone prirode iz prirodnih procesa. I upravo je to shvaćanje duhovnih zakonitosti u kozmosu zadatak antropozofije u sadašnjem dobu.

Prije svega par riječi o ovome. Sjetit ćete se da sam u svojoj '*Tajnoj znanosti*' naprimjer, naveo i također objasnio u drugim kontekstima, kako

je ono što sija s neba kao Mjesec jednom bilo povezano sa Zemljom, kako se lunarno fizičko tijelo odvojilo od Zemlje kao cjeline u jednom trenutku. Mjesec će se ponovno ujediniti sa Zemljom u nekom budućem vremenu. Ne samo da se fizički Mjesec odvojio od Zemlje, već su se i određeni stanovnici koji su bili na Zemlji kada je fizički Mjesec još bio povezan sa Zemljom, također odvojili od Zemlje. Ako promislimo o duhovnim dobrima unutar ljudskog razvoja, onda ćemo gledajući to na ovaj način sve više shvaćati da, iako je današnje stanovništvo nevjerojatno pametno – danas su gotovo svi nevjerojatno pametni – da nije mudro. Blaga mudrosti – ako ne u intelektualnom obliku, nego više u pjesničko-slikovitom obliku – postojala su na početku ljudske evolucije, raspršena među čovječanstvom naše Zemlje od strane velikih učitelja, od izvornih učitelja koji su bili među ljudima. Ovi iskonski učitelji čovječanstva nisu živjeli u fizičkom ljudskom tijelu, utjelovili su se samo u eterskom tijelu, a odnos s njima bio je nešto drugačiji od onog između fizičkih ljudskih bića. Ovi učitelji lutali su Zemljom u eterskom tijelu. Osoba kojoj su postali vodiči osjetila je njihovu blizinu u svojoj duši. Osjećala je kako joj u dušu ulazi nešto što je bilo poput nadahnuća, kao unutarnje prosvjetljenje istinama, također i vizijama. Poučavali su na duhovni način. Ali u to vrijeme evolucije Zemlje, pravljena je razlika između ljudi koji se mogu vidjeti i ljudi koji se ne mogu vidjeti. Čovjek se nije pretvarao da vidi ljude koje ne vidi, jer je imao dar primanja učenja od njih čak i kada ih nije mogao vidjeti. Čovjek je čuo ta učenja koja dolaze iz duše i rekao sam sebi: kada dođu ova učenja, tada mi se obratio veliki iskonski učitelj čovječanstva. - Nije se imao vanjski pogled na te izvorne učitelje; čovjek ih je susreo u duhovnoj viziji. S njima se niste fizički rukovali, ali ste se sreli i osjetili nešto poput duhovnog rukovanja.

Ovi iskonski učitelji dali su čovječanstvu izvornu veliku mudrost, koja je sačuvana samo u naknadnim odjecima, čak i u takvim kreacijama kao što su Vede i filozofija Vedante. Čak su i velika učenja Orijeanta samo odjeci. Nekada je iskonska mudrost bila raširena među čovječanstvom na Zemlji, koja je potom nestala da bi ljudi svojom slobodnom voljom mogli doći natrag do duha. Sloboda ljudskog bića ne bi bila moguća da su izvorni učitelji ostali. Oni su stoga slijedili Mjesec, relativno kratko vrijeme nakon što se Mjesec odvojio od Zemlje i utemeljili svoje prebivalište u koloniji Mjeseca. Oni su postali glavni stanovnici ove mjesečeve kolonije od vremena kada su se odvojili od Zemlje i ostavili ljude da se brinu sami za sebe. Ali čak i ako od tog vremena više ne susrećemo ove velike izvorne učitelje ovdje na Zemlji, još uvijek ih susrećemo kao ljudi koji idu od zemaljskog života do zemaljskog života u životu nakon smrti, vrlo brzo nakon što smo prošli kroz vrata smrti. Također je opisano da ljudsko biće, kada prođe kroz vrata smrti, doživljava kako se, nakon što je napustilo fizičko tijelo, etersko tijelo sve više širi, postaje sve veće i veće, ali i rjeđe, i na kraju nestaje u kozmosu. Međutim, tada svoje postojanje ne osjećamo na Zemlji, već u neposrednoj blizini Zemlje ovih nekoliko dana nakon smrti, nakon što smo

odbacili etersko tijelo. Nekoliko dana nakon smrti ne osjećamo se kao da živimo na tijelu Zemlje, već kao da je ovo zemaljsko tijelo prošireno do mjesta gdje Mjesec kruži oko Zemlje. Osjećamo se na uvećanoj Zemlji, a Mjesec ne osjećamo kao još jedno tijelo, nego cijelu sferu osjećamo kao jedno, a putanju Mjeseca samo kao kraj sfere; Zemlja se jednostavno povećala do sfere Mjeseca i postala duhovna. Mi smo u sferi Mjeseca i ostajemo u ovoj sferi Mjeseca dugo vremena nakon smrti. Ali tada se prvo susrećemo s onim duhovnim bićima koja su bila veliki izvorni učitelji, na početnoj točki čovjekove zemaljske egzistencije. Prva bića koja susrećemo u kozmosu nakon naše smrti, da tako kažemo, ti su prvi iskonski učitelji ljudskih bića; u čije područje opet dolazimo. I to je sada čudno iskustvo koje imamo.

Lako bi moglo izgledati da nakon smrti, koje traje neko vrijeme – još ću imati za reći o ovome trajanju – ima nešto sjenovito, u usporedbi s životom na Zemlji. Život na Zemlji nam se čini tako robustan, možemo se uhvatiti u koštac sa stvarima bilo gdje, one su guste, čovjek je gust, kompaktan. Označavamo nešto stvarnim kada to možemo pravilno uhvatiti. Kada smo prošli kroz vrata smrti, ovaj robusni život zapravo nam se čini kao san. Jer kad na opisani način uđemo u oblast Mjeseca, ulazimo u egzistenciju koja nam se sada čini mnogo stvarnijom, puno više zasićena stvarnošću, i to iz razloga što nas ti iskonski učitelji čovječanstva, koji svoju egzistenciju nastavljaju u oblasti Mjeseca, prožimaju svojim vlastitim bićem i čine da se za nas sve čini mnogo više stvarnim, nego ono kako ovdje kao zemaljski ljudi doživljavamo stvari svijeta. A što mi to doživljavamo?

Pa, vidite, mi zapravo život na Zemlji doživljavamo samo u fragmentima. Ako gledamo unatrag običnom svijesću, onda nam život izgleda kao jedinstveni tijek. Ali kako smo živjeli? Živjeli smo zasjenjeno, jedan dan, pa jednu noć. Ali obična svijest ovo ne pamti. Onda dođe još jedan dan, pa još jedna noć, i prođe, a mi samo spojimo dane u sjećanje. U pravoj reminiscenciji uvijek moramo prekinuti dan onim što smo doživjeli tijekom noći, uvijek prekinuti dan noću. Obična svijest to ne čini, uz izvjesno opravdanje, jer je u snu nadvladana. Kada smo među tim mjesečevim bićima, koja su nekoć bila izvorni učitelji čovječanstva, tada doživljavamo ono što smo prošli tijekom noći ovdje na Zemlji. To također pokazuje koliko traje ovaj oblik egzistencije u oblasti Mjeseca. Osim ako netko nije pospanko, on spava oko trećine svog života na Zemlji. Ali život u oblasti Mjeseca traje jednako dugo: oko trećine života na Zemlji. Kad netko napuni dvadeset, treba oko sedam, kad netko napuni šezdeset, treba dvadeset godina i tako dalje. Živimo među tim bićima, svojom egzistencijom prodiru u nas.

Ali da bismo razumjeli što je netko tamo, moramo prodrijeti u ono što postaje kada napusti fizičko tijelo. Inicirani i umrli znaju što reći o tome, jer

umrli napuštaju fizičko tijelo u području prostora. U trenutku kada netko napusti fizičko tijelo, postaje apsorbiran u ono što je izvan fizičkog tijela. Kad stojim ovdje i napustim svoje tijelo, prvo u čemu sam je stol, a onda sve što me okružuje. Uvijek sam unutar onoga što ispunjava svijet, i sve dalje unutra, samo ne unutar svoje kože. Ono što je prije bio moj fizički unutarnji svijet postat će moj vanjski svijet, a sve što je prije bilo vanjski svijet postat će moj unutarnji svijet. Tako i moj moralni život postaje vanjski svijet. Zamislimo da sam ja, kao zločest, ošamario nekoga, a sada nakon smrti živim u svojoj četrdesetoj godini: tada sam ga povrijedio. To je na njega ostavilo užasan moralni dojam. Možda sam se u životu tome smijao. Sada ne doživljavam ono što sam ja tada doživio, nego ono što je drugi doživio u smislu fizičke boli, moralne patnje. Sav sam u njemu. Dapače, to je bilo svake večeri, samo to ostane u podsvijesti, ovdje se to ne doživi, to je samo slika. Sada smo prožeti suštinom velikih izvornih učitelja koji žive na Mjesecu. Tamo to prolazimo na intenzivniji način nego ovdje na Zemlji. Ono što je ovdje na Zemlji kao san, postaje veća stvarnost; prolazimo kroz nju. Ovu intenzivnu stvarnost doživljavaju i oni koji iz vidovite svijesti nastavljaju živjeti s umrlom osobom nakon njene smrti, koji s njima mogu živjeti na nadosjetilni način jer se mogu vinuti do inspiracije. Tada iskusite kako ljudi prolaze kroz intenzivniju stvarnost nakon smrti nego prije smrti. Doživljavanje onoga što osoba prolazi nakon smrti ima mnogo jači učinak kada to stvarno doživite nego što to mogu imati bilo kakvi zemaljski utjecaji. Primjer za to.

Sigurno će neki znati moje '*Misterije*' i u mojim misterijama lik Stradera. Lik Stradera ocrtan je iz života. Takva je osobnost, približno dano, postojala, a mene je iznimno zanimala. Izvana sam pratio život ove ličnosti, koja je data u liku Stradera – naravno, pjesnički izmijenjeno. Znao sam da sam napisao četiri *misterijske* drame. U četvrtoj, Strader umire. Ovu četvrtu misterijsku dramu, napisanu 1913, doživio sam na takav način da nisam mogao ne dopustiti Straderu da umre. Zašto? Pa dokle god je Straderov uzor živio ovdje u fizičkom svijetu, moj je pogled također bio usmjeren prema Straderovu uzoru. Ali u međuvremenu je taj model umro. To me toliko zanimalo da sam nastavio dalje. Dojmovi o životu nakon smrti bili su toliko jaki da su potpuno izbrisali moje zanimanje za to kako je bilo za vrijeme života na Zemlji. Nije da suosjećanje nije ostalo, ali ta simpatija nije bila dovoljna u usporedbi sa snažnim dojmovima onoga što je doživio nakon svoje fizičke smrti na Zemlji, ako ste to pratili. Morao sam pustiti Stradera da umre jer mi je njegov uzor pokazao kako se nakon smrti život nastavlja, a to je bilo snažnije od prethodnog života.

Vidite, to je imalo i praktične posljedice. Par prijatelja je pogodilo tko je Straderov uzor, te su s određenom plemenitom predanošću nastojali istražiti nasljeđe Straderovog uzora. Donijeli su mi to s neizmjernom radošću. Morao sam postati malo zločest, da tako kažem, jer me to uopće

nije zanimalo, jer u trenutku kada su se pojavili utisci života nakon smrti, nasuprot ovih ostataka zemaljskog, oni su izbrisali sve što su mi prijatelji donijeli od zemaljskog života. I upravo sada ovi dojmovi, koji su uzrokovani činjenicom da supstanca mjesečevih bića ulazi u ljudsko biće, ti dojmovi zaglušuju sve što se može doživjeti u zemaljskom životu, čine egzistenciju stvarnijom. Djelo kompenzacije doživljava se snažnije. Ono što za drugu osobu znači da joj je netko napravio ovo ili ono, osjeća se snažnije od onoga što je ona sama učinila.

Iz ovog iskustva nakon smrti, kroz koje prolazimo u sferi velikih iskonskih učitelja, formira se prva klica karme. Tada shvaćamo namjeru: ono što smo učinili moramo sami nadoknaditi. Prva stvar koja se događa je da namjere imaju posljedice u životu. Ovdje u ovozemaljskom svijetu dobro ne treba uvijek slijediti dobro, a zlo, zlo. U trenutku kada uđemo u izvanzemaljski svijet, nešto što odlučimo učiniti unutar mnogo stvarnijeg svijeta od zemaljskog mora biti nešto što živi u nama kao impuls: morate nadoknaditi onim što se čini suprotno od onoga što se učinili – u ovom trenutku, sve što shvatimo kao namjeru mora postati pravi razlog za kompenzaciju kasnije u životu.

Želio bih vam opisati kako se postupno oblikuje karma, koja za čovjeka, kada se ponovno pojavi nakon što je prošao razdoblje između smrti i ponovnog rođenja, stvara novi život. Prvo vrijeme, kroz koje prolazimo nakon smrti, doživljavamo na način da shvatimo namjeru da svoju karmu oblikujemo živeći zajedno s mjesečevim bićima. Stoga bih vam želio konkretno opisati faze u kojima čovjek uravnotežuje svoju karmu između smrti i novog rođenja.

PREDAVANJE IX

Breslau, 8. lipnja 1924.

Jučer je objašnjeno kako čovjek provodi svoj život između smrti i novog rođenja, kako bi pripremio snage svoje karme u onome što se može nazvati oblast Mjeseca, i vidjeli smo kako se u toj sferi Mjeseca susreće s bićima koja su nekoć bila na zemlji: velikim iskonskim učiteljima čovječanstva. To su bića s kojima se čovjek susreće odmah, moglo bi se reći, nakon svoje smrti. Zajedno s tim bićima su i ona koja ćete naći u mojoj '*Tajnoj znanosti*' pod imenom anđeli. To su ona bića koja nikada nisu bila izravni stanovnici Zemlje, koja nikada nisu nosila zemaljsko tijelo, čak ni etersko tijelo kakvo nosi čovjek. Drugi stanovnici Mjeseca, o kojima sam govorio, nosili su čovjekoliko etersko tijelo, iako ne i fizičko ljudsko tijelo.

Ovi anđeli su bića koja nas prate iz zemaljskog života u zemaljski život. U današnjem kozmičkom periodu našeg razvoja oni su vodiči od jednog života na Zemlji do drugog. A vode nas iz sfere Mjeseca. Sada smo vidjeli kako čovjek uspijeva položiti temelje svoje karme u ovoj sferi Mjeseca, i apsorbirati unutarnje impulse koji ga potom navode da živi svoju karmu. Ali ono što je ljudsko biće ponijelo sa sobom kroz vrata smrti u obliku krivih djela, takvih djela koja se ne mogu tolerirati u duhovnim svjetovima, to sve ljudsko biće mora ostaviti iza sebe u ovoj sferi Mjeseca, tako da je, ako smijem tako reći, zla karma ostavljena u sferi Mjeseca. Jer kako dalje napreduje u životu između smrti i novog rođenja, bilo bi nemoguće da čovjek ostane opterećen onim što je posljedica njegovih zlih djela.

Zatim, kad je čovjek otišao izvan ove sfere Mjeseca, ponovno je proširio svoj unutarnji život dalje u kozmosu. Ulazi u onu sferu koja se može nazvati sferom Merkura. Ne živi zajedno s bićima koja su s njim naseljavala Zemlju, već živi zajedno s bićima hijerarhije arhandela. Tamo ih upoznaje. Naravno, u svim ovim oblastima živi zajedno s dušama koje su također prošle kroz vrata smrti. U sferi Mjeseca, to je treća vrsta bića s kojima živi: bestjelesne ljudske duše koje su poput njega prošle kroz vrata smrti. Kasnije ćemo vidjeti zašto učinci, duhovni učinci zle strane karme moraju ostati u sferi Mjeseca. Sada se samo zadovoljimo tom činjenicom.

Kako čovjek ulazi u sferu Merkura on se dodatno čisti i pročišćava. Jer kada je čovjek, da tako kažemo, u sferi Mjeseca ostavio po strani ono što je moralno beskorisno za kozmos, on još uvijek ima duhovne protuslike svoje tjelesne nesposobnosti, svojih fizičkih slabosti. U sebi ima predispozicije i posljedice bolesti koju je doživio ovdje na Zemlji. Sad će vas to iznenaditi, ali činjenica je da u životu između smrti i ponovnog rođenja prvo odbacujemo moralne slabosti, dok se fizičke slabosti odbacuju tek kasnije,

naime u sferi Merkura. Tu se čovjek u svojoj duši pročišćava i čisti od svega što je doživio u duši tijekom vremena na Zemlji: najrazličitijih bolesti. U sferi Merkura, ljudsko biće je duševno potpuno zdravo. Jer morate uzeti u obzir da je čovjek svakako jedinstvena cjelina. S okultne točke gledišta sasvim je pogrešno govoriti o čovjeku i reći da je čovjek spoj duha, duše i tijela. On nije sastavljen od ove tri komponente, već ako ga pogledate, s jedne strane poprima oblik tijela, s druge strane duha, s dušom između; ali u stvarnosti je sve to cjelina. Kada je osoba bolesna, i duša doživljava bolest; kroz to prolazi i duh. A kad je ljudsko biće u smrti odbacilo fizičko tijelo, prvo ima učinke onih iskustava u duši kroz koja je prošao kao rezultat procesa bolesti. Ali oni su potpuno odbačeni u sferi Merkura pod utjecajem onih bića koja nazivamo arhandjelima. Malo-pomalo, kroz sfere Mjeseca i Merkura, čovjek postaje biće koje više nema nikakvih moralnih ili fizičkih slabosti. U ovom stanju on sada ulazi – u međuvremenu je prošlo mnogo desetljeća – u sferu Venere. A u ovoj sferi Venere, u koju je čovjek prodro kroz sfere Mjeseca i Merkura, obrađuje se na način da nakon što je prošao kroz sferu Venere, čovjek može prijeći u sferu Sunca. I doista, veliki dio našeg života između smrti i novog rođenja živimo u ovoj sferi Sunca.

Iz informacija koje vam dajem vidjet ćete u kolikoj je mjeri sve dobro utemeljeno u onim drevnim misterijima koji su proizašli iz instinktivne, ali veličanstvene, moćne vidovite mudrosti u davnim vremenima. U ta davna vremena, naprimjer, medicina se nikada nije proučavala na način na koji se proučava danas, jednostavnim proučavanjem fizičkog čovjeka u simptomima njegove bolesti, isprobavanjem što mu tu može pomoći, seciranjem leša, proučavanjem promjena na lešu u usporedbi s normalnim organizmom i tako dalje. U danima stare misterijske mudrosti to bi se smatralo nečim izvanredno djetinjastim, jer su tada točno znali kako ljude treba liječiti. To se može naučiti samo kada bića iz sfere Merkura daju o tome objašnjenje, jer je to u vezi sa svim kozmičkim procesima. Tamo je osoba izliječena, Stoga, ako pogledate ono što sam s druge točke gledišta opisao u mojoj 'Tajnoj znanosti', kao proročište misterija Merkura, vidi se kako su se zapravo tamo stvari događale u tim misterijima, koja su u biti bila u službi drevne medicine.

Vidite, jučer smo čuli o velikim izvornim učiteljima. Nekada su bili zajedno s ljudima na Zemlji. Bili su posvuda gdje su bili ljudi, jer su naseljavali etersku sferu Zemlju kao nekakva druga rasa. Ali u ta davna vremena ljudi su bili svjesni i drugih bića, u svojoj sanjalačkoj, snolikoj svijesti, čije stanište nikada nije bila Zemlja. Naravno, ono što se ima za reći o takvim stvarima nije samo paradoks, nego i potpuna besmislica za čovjeka koji je potpuno odan današnjoj materijalističkoj znanosti. Ali ova 'glupost' je istina. Oni drevni misterijski mudraci, znali su: samo nadosjetilna bića Merkura mogu pružiti informacije o procesu ozdravljenja. Stoga su ovi misteriji Merkura bili raspoređeni na način da su se stanovnici

Merkura zapravo mogli spustiti dolje na oltar kroz odgovarajući kult, te su se svećenici misterija Merkura mogli posavjetovati s duhovnim bićima koja su sišla kroz izvođenje radnji kulta. A ono što je u ta davna vremena bila umjetnost iscjeljivanja, u tom je smislu bilo prihvaćeno u misterijima Merkura. Pojedinačna bića – koja nisu uvijek morala biti ista, ali su se osjećala kao ista – koja su se spustila na oltare zvala su se bog Merkur. Stari misterijski lijek primijenjen je na takav način da bi se reklo: bog Merkur je to priopćio svojim liječnicima- svećenicima. Tako si ozdravio.

I danas se znanost duha temelji na činjenici da se bića kozmosa spuštaju na Zemlju kroz odgovarajuću pripremu posvećenika. Oni koji su inicirani u današnju misterijsku mudrost vrlo dobro znaju da se i ovdje bitne stvari temelje na ulasku u dijalog s bićima kozmosa, ali u današnjoj općoj ljudskoj svijesti prisutno je suprotno od onoga što je definitivno bilo u starim misterijima. Danas kažu: on je doktor koji je doktorirao na sveučilištu. - U stara vremena to nisu govorili. U davna vremena bio je liječnik koji je razgovarao s bogom Merkurom. U vremenima koja su uslijedila, sve je već u procesu rastakanja; tu su bile samo tradicije onoga što je nekoć proizašlo iz misterija, iz dijaloga između liječnika-svećenika i boga Merkura.

Pa, u sferi Venere, ono što je zapravo ostalo od čovjeka nakon što je odbacio svoje zle i nezdrave tendencije, prenosi se u sferu Sunca. Vidite, ako želimo ovo razumjeti, moramo ukazati na posebnost cjelokupnog ljudskog bića. Ovdje na Zemlji čovjek nam se uvijek pojavljuje kao cjelina. Mora postati veliki zločinac da mu se odrubi glava, a onda se nakon odrublivanja više ne pojavljuje kao cjelina u fizičkom tijelu. Ali u manjim prijestupima i zločinima, koliko god strogo kažnjava, uvijek se pojavljuje kao cjelina. Pa, to nije slučaj s duhovno-duševnim pandanom koji prolazi kroz sfere Mjeseca i Merkura. Kad čovjek s duhom i dušom stigne u nadosjetilni svijet, nakon što je prošao kroz vrata smrti i odbacio slabosti zla i slabosti bolesti, on u izvjesnom smislu više nije cjelovito ljudsko biće. Jer čovjek je identičan svome zlu, zlo je dio njegovog bića. Da je netko samo lukavi zločinac, da nema ništa dobrog ljudskog u sebi, onda bi morao cijelo svoje biće ostaviti iza u sferi Mjeseca, ne bi stigao dalje; jer u onoj mjeri u kojoj smo zli, ostavljamo vlastito biće na Mjesecu. Mi smo jedno, istovjetni s tim što je zlo u nama prema duhovnom svijetu, tako da u izvjesnom smislu dolazimo u sferu Venere kao osakaćena ljudska bića. Sada, u duhovnom smislu, u sferi Venere zapravo vlada najčišća ljubav. Venera je element najčišće ljubavi, a ono što je na taj način ostalo od čovjeka prenosi se kozmičkom ljubavlju iz sfere Venere u egzistenciju Sunca.

U sferi Sunca čovjek na stvaran način mora raditi kako bi oblikovao svoju karmu. Naši sadašnji fizičari bili bi začuđeni kada bi doista došli na Sunce. Jer sve što bi se moglo saznati o Sunca ovdje na Zemlji, nije istina.

Za Sunce se kaže da je nešto poput užarene kugle plina. Nije, stvar je ovakva – htio bih početi s usporedbom koja je pomalo banalna – ako imate mineralnu vodu u boci, morate biti vrlo pažljivi i dobro gledati ako želite vidjeti vodu, morate gledati gdje je kraj, inače je uopće nećete vidjeti. Što zapravo vidite? Ne vidite vodu, nego mjehuriće ugljične kiseline, rjeđe od vode. Vidite rjeđe, a ne vidite gušće. A sada, što za Sunce? Ako gledate Sunce, ne vidite Sunce jer je to kondenzirana, užarena plinska kugla u praznom prostoru, vidite Sunce jer je tamo posebno rijetko. I sada se morate priviknuti na ideju koja nije baš obična.

Ako gledate ovako, vidite prostor. Ne želim govoriti o prirodi prostora. Ovdje gledate u vodu; svuda su mjehurići, rjeđi su od vode. Onamo gdje je gore Sunce, rjeđe je od prostora. Reži ćete: sam prostor je već ništa. - Ali stvarno, tamo gdje je Sunce, čak je i manje od ništa! Pa, ljudi na Zemlji mogli bi, posebno danas, znati, iz potpuno drugačijih razloga, da postoji i manje od ničega. Ako ima pet maraka u džepu, imam pet maraka. Ako ih malo po malo trošim, konačno imam nulu. Ali ako se zadužim, onda imam manje od ništa. Danas svi znamo što znači imati manje od ništa. Vidite, to je tako: gdje je samo prostor, nema ničega; ali gdje je Sunce ima manje od ničega. U prostoru postoji rupa, prostora uopće nema, a u ovoj rupi u prostoru žive duhovna bića, Eksuziji, Dinami, Kirioteti. Oni žive u ovoj rupi – iako se njihovo postojanje proteže posvuda – kao bića Eksuziji, Dinami, Kirioteti, koja ćete naći citirana u mojoj 'Tajnoj znanosti'. I s njima čovjek živi veći dio svog života između smrti i novog rođenja. S njima u jedinstvu, s onim ljudskim dušama koje su s njim prošle kroz vrata smrti i s kojima je karmički povezan, i s drugim bićima koja ljudi teško mogu i slutiti, u zajedničkom radu razrađuje se karma za sljedeći život na Zemlji.

Na području Sunca stvari su drugačije nego ovdje na Zemlji. Zašto naši pametni znanstvenici – oni doista jesu pametni – zamišljaju Sunce kao užarenu kuglu plina? Jer, iz određenog iluzornog materijalističkog nagona, oni žele moći zamisliti nešto fizičko što se događa na Suncu. Na Suncu se ništa fizički ne događa. To se događa najviše u sunčevoj koroni, nikako na mjestu samog Sunca. To je najčišći duhovni svijet. Tu nema zakona prirode. Materijalisti bi željeli da zakoni prirode prevladavaju i na Suncu; ali tamo ne postoje zakoni prirode, oni su isključeni. Tamo su na snazi samo oni zakoni koji proizvode odgovarajuće karmičke posljedice iz dobra, i koji, kada osakaćeno ljudsko biće sada uđe u sferu Sunca, kroz ljubav bića Venere za njega tako osakaćenog, što je rezultat njegove zle karme, imaju

dopunski učinak. Naravno, ljudi sigurno mogu imati poštovanje za sve što se događa ovdje na Zemlji, a kada se opisuje život između smrti i novog rođenja, ljudi će često imati dojam: toliko smo dugo tamo, što zapravo radimo tamo? - Da, u usporedbi s onim što se tamo radi kako bismo imali učinke karme u našem sljedećem zemaljskom životu, u usporedbi sa svim tim moćima koje su oko nas i prolaze kroz nas tijekom naše egzistencije Sunca, sve što se događa u visokoj kulturi Zemlje je sitnica. Samo tamo se sve događa na čisto duhovan način.

Vidite, dio karme se već priprema u sferi Venere, čak i u sferi Merkura, dio karme je već razrađen. Na sljedećim ćemo predavanjima upoznati slavnu povijesnu ličnost tijekom devetnaestog stoljeća koja je svoju karmu razradila upravo u sferama Venere i Merkura. A one ličnosti koje svoju karmu za sljedeći život počinju pripremati već u sferama Venere i Merkura, često postaju izvanredno značajne ličnosti u svom sljedećem životu na Zemlji. Ali za veliku većinu ljudi, najveći dio onoga što se izražava kao karma u zemaljskom životu razvija se unutar solarne sfere, gdje smo najduže. Kasnije ćemo morati ići detaljnije; danas želim započeti skiciranjem slike kako se karma postupno razrađuje u različitim sferama. Trebate samo zamisliti, da ne proturječite opisima koje sam dao s drugih stajališta o životu između smrti i novog rođenja, da kada čovjek napreduje u te sfere, da ulazi u potpuno drugačije uvjete. Naprimjer, ako ste ušli u solarnu sferu, a zatim izašli iz Sunca i ušli u sferu Marsa, tada niste potpuno izvan ove sfere Sunca, već Sunce i dalje radi u onom dijelu kozmosa koji je udaljen od Zemlje. U sferi Sunca zanima nas samo ono što je od čovjeka ostalo kao moralno i što je ostalo zdravo; drugo je odbacio. Ostaje u njemu kao svojevrsna nedovršenost; ali sve što je nepotpuno dovršava se u solarnoj sferi. U solarnoj sferi živimo prvu polovicu svoje egzistencije; tamo posebno pripremamo ono što onda može dovesti do osnova fizičke organizacije sljedećeg ljudskog tijela. U drugoj polovici naše egzistencije Sunca posvećujemo se razradi moralnog elementa, koji se onda pojavljuje u našem sljedećem životu, moralnom dijelu karme. Samo taj moralni dio i duhovni dio karme, naprimjer posebne predispozicije za ovo ili ono, razvija se u sferi Marsa, u koju ulazimo nakon sfere Sunca, u sferi Jupitera, i u sferi Saturna. I upravo je to ono što je posebno, da kada prolazimo kroz te sfere prepoznamo što su to zapravo fizičke zvijezde.

Fizička zvijezda je 'contradictio in adjecto'. Uostalom, što je zvijezda? Današnji fizičari zamišljaju: tamo nešto gori, plin ili nešto slično. Kad bi se približili Suncu, začudili bi se kad bi našli ne nešto što gori u svemiru, već rupu u svemiru, tako rafiniranu tvar kakva se ne može zamisliti u odnosu na bilo koju tvar koja postoji na Zemlji. Tu bi bilo samo duhovno. Dakle, ostale zvijezde koje vidimo nisu onaj blistavi, gorući plin; postoji nešto sasvim drugo. Uz ovu Zemlju koju nastanjujemo, koja ima svoje fizičke supstance i fizičke sile, nalazi se opći kozmički eter. Ovaj opći kozmički eter

postaje nam vidljiv jer kada jednostavno gledamo u eter, naše je vidno polje ograničeno; tada se pojavljuje ocrtan plavom bojom. Ali uopće držati da postoje fizičke tvari koje lutaju kozmosom, kako to zamišlja materijalističko mišljenje, djetinjasta je ideja. Nema nikakvih fizičkih tvari koje lutaju okolo, već tamo gdje je zvijezda nešto je sasvim drugo. Postupno, ako idete sve dalje i dalje u eterskom, izlazite iz kozmosa i ulazite u one sfere u kojima žive bogovi. A sada vrlo živo zamislite duhovni odnos između ljudi koji se izražava fizički. Drastično rečeno, zamislite da vas netko voli; on vas miluje, osjećate milovanje. Bilo bi djetinjasto zamišljati da tamo gdje idu strujanja milovanja, kada ne gledate, da postoji fizička materija. Oni se uopće ne dotiču fizičkom materijom, postoji proces, a ono što je bitno je osjećaj duše, osjećaj dodira. Tako je to kada gledamo u eterske sfere. Bogovi u svojoj ljubavi miluju svijet, da tako kažem. To je dobra usporedba: miluju svijet, dodiruju ga na određenim mjestima; ali ovaj dodir traje jako dugo jer su bogovi postojani. Izraz ove ljubavi u eteru su zvijezde. Stvarno jesu; tu nema baš ništa fizičko. A vidjeti kozmički zvijezdu je isto što i osjetiti dodir koji je proizašao iz ljudske ljubavi. Tako kada gledamo zvijezde osjećamo ljubav božansko-duhovnih bića. Moramo shvatiti da su zvijezde samo znakovi prisutnosti bogova u kozmosu. Naša fizička znanost morat će mnogo naučiti ako se želi pomaknuti od iluzije do istine. Ali ljudi uopće neće doći do samospoznaje i neće upoznati vlastitu prirodu prije nego što ovu fizikalnu znanost – za izvanzemaljski kozmos – nisu potpuno preobrazili u znanost duha. Fizička znanost, ima smisao samo za Zemlju, jer samo na Zemlji postoji fizička supstanca.

I tako, kako napuštamo Zemlju prolazeći kroz portal smrti, sve više dolazimo u čisto duhovna iskustva. Činjenica da naš život u početku izgleda drugačije od fizičkog života tijekom ovih iskustava osvrtnja unatrag, za trećinu života na Zemlji, to je zbog činjenice da sfera Mjeseca prodire u nas svojom supstancijalnošću. Tu se radi na duhovni način. A među mnogim stvarima koje se moraju dogoditi u zvjezdanim sferama je razrada karme.

Sada bih vam također želio reći, da te stvari uvijek podržavaju jedna drugu, kada netko tko danas prolazi kroz znanost inicijacije dolazi do takvih zapažanja. Već neko vrijeme, čak i na javnim predavanjima, opisivao sam, kako čovjek, kada koristi metode koje nalazite u mojoj knjizi 'Kako se stječu spoznaje viših svjetova?', kako se uzdiže do stvarne nadosjetilne spoznaje, kako se prvo osvrće na svoj zemaljski život i promatra ga kao na ploči. Sve što je unutra je istovremeno u moćnoj panorami, koju promatramo do rođenja 'Ja, ali su pojedinačne epohe u izvjesnom smislu razdvojene. Osvrćete se na ono što ste prošli od rođenja do promjene zubića, osvrćete se i vidite što se događa od promjene zuba do puberteta, pa opet do ranih dvadesetih i tako dalje. Ali kako netko raste u koncentraciji i nastavlja na sebe primjenjivati metode za spoznaju duhovnog svijeta, ne

samo da ćete vidjeti ono što vidite tamo, već ćete to postići tako što ćete pregledati sliku života i prvo vidjeti ono od rođenja do sedme godine, i kasnije do točke u kojoj ovaj ljudski život nestaje: čovjek prozre vlastiti život, da tako kažemo. U točki vlastitog života koja označava rano djetinjstvo, gdje se prije vidjelo ono što se događalo od rođenja do sedme godine, kada se uđe u praznu svijest, kada se uzdigne do inspiracije, vidi se život i tkanje lunarne sfere. Tako da znanost inicijacije donosi to da se prepoznaju tajne sfere Mjeseca za današnju normalnu inicijaciju, ako netko inspiracijskim znanjem izbriše vlastiti životni prizor i vidi što tada zasvijetli na mjestu onoga što se događa u životu od rođenja do sedme godine.

Ako se zatim osvrnemo na područje koje smo proživjeli od sedme do četrnaeste godine, i ako ga izbrišemo u inspiracijskom znanju, zavirimo u sferu Merkura. Sve je povezano sa samim ljudskim bićem. Čovjek je povezan s cijelim kozmosom. Ako stvarno upozna sebe, ako se pronade u sebi, tada upoznaje cijeli kozmos. A sada vas molim da razmislite o jednoj stvari. Zaista stječete veliko poštovanje za staru instinktivnu znanost inicijacije. Ona je stvari nazvala pravim imenima koja imamo i danas. Oznake koji bi skovali danas, rezultirale bi samo kaosom. Jer moderno učenjaštvo nije u stanju formirati nazive u skladu sa stvarnošću. Ali ako na život gledamo nepristrano, stječemo poštovanje, poštovanje prema onome što je činila stara znanost inicijacije. Još uvijek je instinktivno znala ono što se danas može utvrditi raznim statistikama: da ljudsko biće ima dječje bolesti u vrlo ranoj dobi, kada je vrlo osjetljivo na bolesti, lako umire i tek nakon puberteta je opet osjetljivo. Najzdravija dob je od sedam do četrnaest godina, kada je smrtnost niska. Tu djeluje sfera Merkura. Znali su to stari mudraci, a mi to prepoznamo i danas kada se kroz današnju znanost inicijacije pronikne u misterije egzistencije. Čovjek bi htio kleknuti pred onim što može doći pred njega iz najsvetijih tradicija čovječanstva.

A onda, ako se osvrnemo na ono što čovjek doživljava od četrnaeste do dvadeset prve godine života, i izbrišemo to u inspiracijskoj spoznaji, prodiremo u misterije sfere Venere. Opet vidimo predivnu mudrost drevne znanosti inicijacije. Čovjek postaje spolno zreo, pojavljuje se ljubav. U tu životnu epohu ulazi se kada se otkrije misterije Venere, kada se na njih osvrnemo da znanošću inicijacije. Sve stvari koje se mogu opisati na način na koji sam ja to učinio dio su prave samospoznaje, produbljene samospoznaje do koje se dolazi na taj način.

A opet, ako se osvrnemo na razdoblje od dvadeset prve do četrdeset druge godine i ugasimo vlastito imaginativnu spoznaju kroz inspiracijsku spoznaju, dolazimo do tajni solarne sfere i, kako sam već u raznim prilikama naznačio u danim objašnjenjima, ljudsko biće može, kada se osvrne na vrijeme između dvadeset prve i četrdeset druge godine života, kroz dublju samospoznaju spoznati Sunce. Kako bismo stekli znanje o

Suncu, moramo vidjeti kroz životni vijek tri puta duži od životnog vijeka za druga nebeska tijela u našem planetarnom sustavu. - A sada uzmite stvarno-konkretno. Kad bih vam rekao da bi neka povijesna osoba razradila svoju karmu po mogućnosti u sferama Merkura i Venere, sada vidite kako se to istražuje. Dobiva se mogućnost da se u vlastitom životu osvrne na epohu života između sedme i četrnaeste godine, a zatim na godine između četrnaeste i dvadeset prve godine; zatim ih se gasi u inspiraciji, i onda dobiva pogled na sfere Merkura i Venere. Kroz te se uvide vidi kako takva individualnost djeluje zajedno s drugim bićima viših hijerarhija i s drugim ljudskim dušama, i kako je njihova zemaljska inkarnacija u devetnaestom stoljeću nastala kao rezultat.

Ako su bića morala posebno naporno raditi na svojoj karmi u sferi Marsa, to je teže istražiti. Jer ako je netko iniciran prije četrdeset devete godine, ne može se osvrnuti na životno razdoblje koje je ovdje važno, život od četrdeset druge do četrdeset devete godine. Morate navršiti četrdeset devetu godinu da biste mogli izbrisati ono što ste bili tamo; tada se može zaviriti u misterije sfere Marsa. A ako je netko iniciran nakon pedeset šeste godine, još uvijek se može pogledati u neko drugo razdoblje, u razdoblje između četrdeset devete i pedeset šeste godine života, u razdoblje kada se razrađuje karma Jupitera. I sada vidite cijelu povezanost ovih stvari. Tek kad se osvrnemo na razdoblje između pedeset šeste i šezdeset treće godine, može se sagledati cijela veza i govoriti o unutarnjem znanju, jer se tada možemo osvrnuti na izvanrednu sferu Saturna. Jer Saturnovci su oni koji, na najčudniji način, ponovno spajaju ljude u svijetu. Ali da bi se prozrela ta veza pomoću znanosti o inicijaciji – dakako, može to biti objašnjeno – ali da bi se samostalno sagledalo i prosuđivalo cijelu vezu, mora se navršiti čak šezdeset tri godine. Dakle: ljudi se pojavljuju unutar određenog života na Zemlji, naprimjer, pojavljuje se veliki pjesnik, o kojem ću vam govoriti; kroz svoje sposobnosti, kroz svoje kreacije, on posebno živi u svojoj karmi što se može razraditi samo u sferi Saturna.

Dakle, možemo reći: ako pogledamo naš planetarni sustav sa Suncem – i tako možemo pogledati i gore prema ostalim zvijezdama, jer je ostatak zvjezdanog neba definitivno povezan s ljudskim bićem, također ćemo govoriti i o tome – ako pogledamo gore, svjedočimo, između ostalog, kako se ljudska karma formira u kozmosu. - Ovaj Mjesec, ova Venera, ovaj Jupiter, zapravo nisu samo ono što nam fizička astronomija opisuje. U njima, u njihovim konstelacijama, u međusobnim odnosima, u njihovoj raskoši i cijelom njihovom biću, moramo vidjeti graditelje ljudske sudbine, sudbinski

sat u kojem možemo čitati svoju sudbinu. Ona zapravo svijetli s neba u konstelacijama. To je nekoć bilo poznato u staroj instinktivnoj mudrosti misterija, ali ova stara astrologija, koja je čisto duhovno-znanstvena i radi s duhovnim temeljima egzistencije, svela se na nasljeđe degradirano u amaterski oblik. I tek će se kroz antropozofiju pojaviti nešto što će u stvarnom duhovnom kontekstu otkriti kako je ovaj ljudski život ovdje na Zemlji oblikovan prema zakonu kroz veliki kronometar sudbine.

Ali pogledajmo ljudsku karmu s ove točke gledišta. Pogledajmo osobu čiju karmu ćemo pustiti da djeluje na nas. Zaista je tako da netko tko s antropozofijom prerasta u zdrav svjetonazor u odnosu na naš današnji patološki, ne dolazi samo do drugih pojmova i ideja o svijetu i ljudima, nego i do drugih osjećaja i percepcija. Jer razmislite, ako upoznate sudbinu ljudskog bića, tada ćete upoznati i tajne cijelog zvjezdanog sustava. Čovjek na misterije kozmosa gleda tako što ima ljudsku sudbinu ispred sebe. Današnji ljudi dolaze i pišu biografije i nemaju pojma što zapravo profaniraju kad na svoj način pišu biografije. U vremenima kada je znanje bilo sveto jer se smatralo emanacijom misterija, biografije se nisu pisale u smislu kako se to radi danas. Biografija bi se pisala dopuštajući da se pretpostavi djelovanje tajni svijeta zvijezda. Ako netko promatra ljudsku sudbinu, onda u njoj vidi vladavinu viših bića, egzistencije prije Sunca, anđela, arhandžela, arhaja; zatim vladavinu viših bića egzistencije Sunca, Eksuzija, Dinama, Kirioteta; entitete koji razrađuju svu karmu, koja je prvenstveno karma Marsa, Prijestolja; vladavinu onih koji rade na karmi Jupitera, Kerubina; vladavina onih bića koja rade zajedno s ljudskim bićem na karmi, Saturna, Serafina. Budući da pred sobom imamo sliku sudbine, ljudsku karmu, u ovoj ljudskoj karmi vidimo vladavinu hijerarhija. Ova ljudska karma je prije svega pozadina, zavjesa, poput vela. Pogledajmo iza ovog vela, tkaju i rade i djeluju i utječu, arhaji, arhandželi, anđeli; Kirioteti, Dinami, Eksuziji; Serafini, Kerubini, Prijestolja. Svaka ljudska sudbina je zaista kao nešto što je zapisano na komadu papira. Razmislite samo, mogla bi postojati i osoba koja pogleda ovako nešto ispisano na komadu papira i kaže: na njemu su oznake, prvo K - E - I, i tako dalje; više ne razumije, ne može složiti ova slova u riječi. Kakva je monstruoznost u sastavljanju ovih slova u riječi! Imamo dvadeset dva do dvadeset osam slova – pa, trideset do trideset četiri ako ih uzmemo sva – : cijeli Goetheov 'Faust' ne sastoji se ni od čega osim od ovih slova! Tko ne zna čitati, ne može čitati Goetheova 'Fausta', ima samo ova trideset i četiri slova, ništa drugo ne vidi u Goetheovom 'Faustu'. Ako netko sada vidi nešto drugačije, jer u njihovoj kombinaciji može sagraditi Goetheova 'Fausta', onda bi se i netko tko nije znao čitati, nepismen, mogao skandalizirati i reći: '*Habe nun, ach.*' pa to je stvarno velika budala! - Pa ipak, cijeli se Faust sastoji samo od ovih slova. Da, vidite, baš kao kada se gleda ljudsku karmu, jednu ljudsku karmu, vidi se samo slova. U trenutku kada počnete čitati, vidite anđele, arhandžele, arhaje i njihova zajednička djela. I takav jedan ljudski život u svojoj sudbini

postaje toliko bogatiji, kao što i ova mala knjiga postaje od trenutka kada prijedete preko trideset četiri slova i 'Fausta' u njoj. Ono što s čisto zemaljske točke gledišta, prelazi od kozmičke nepismenosti do znanja, postaje toliko bogatije kada se vidi kroz ono što čini sudbinu, da su slova znakovi za djela viših hijerarhija.

Karma kao sudbina ljudskog života toliko je ogromna, tako uzvišena, tako veličanstvena, za one koji je prozru, da jednostavno razumijevanjem veze karme s kozmosom, s duhovnim kozmosom, izrastaju u potpuno drugačiji svijet osjećaja, a ne samo u teoretsko znanje. A sve što se stječe antropozofijom ne bi trebalo biti stjecanje samo teoretskog znanja, uvijek bi trebalo postupno djelovati i na formiranje mišljenja i osjećaja, jer nas srce vodi sve dublje, i to nas oslobađa ideje da živimo egzistenciju glista na Zemlji i čini nas svjesnim da pripadamo zemlji duha. Jer mi ljudi ne pripadamo samo Zemlji, mi pripadamo zemlji duha. U onome što je zatvoreno unutar naše kože na Zemlji, može se vidjeti interakcija vremena kojeg provodimo između smrti i novog rođenja. Unutar onoga što je ljudska koža, uvijek su sve tajne svijeta sadržane u određenom obliku. Ljudska samospoznaja nikako nije ona trivijalna riječ o kojoj se tako često govori, niti je nešto sentimentalno. Ljudska samospoznaja je znanje o svijetu. Iz tog razloga često sam pisao u knjizi za prijatelje koji su imali priliku to učiniti:

Ako želiš sebe prepoznati,
Pogledaj u prostranstvo svijeta.
Da bi shvatio prostranstvo svijeta,
Pogledaj u sebe.

Willst Du Dein Selbst erkennen,
Schaue hinaus in die Weltenweiten.
Willst Du die Weltenweiten durchschauen,
Blicke hinein in das eigene Selbst.

PREDAVANJE X

Breslau, 9. lipnja 1924.

Koncepti koje smo jučer stekli o pozadini karme, još uvijek se mogu znatno produbiti. Vidjeli smo kako iza onoga što nazivamo ljudskom sudbinom stoje svjetovi, u usporedbi s onim što se obično percipira o ljudskoj sudbini i svodi se na ne više od poznavanja slova pisma svojstvenih jeziku nasuprot onoga što se recimo, pojavljuje u djelu poput Goetheovog 'Fausta' što proizlazi iz raznih kombinacija slova. Zaista možemo vidjeti život i tkanje viših svjetova i njihovih bića iza ljudske sudbine. Ali, kao što sam rekao, ovo se gledište može još produbiti. Već smo spomenuli da kada ljudsko biće prolazi kroz ono što smo nazvali sferom Mjeseca, tada živi u zajednici s izvornim učiteljima čovječanstva koji su sada u ovoj sferi. U cjelini života između smrti i novog rođenja, živi zajedno s onim ljudskim dušama koje su također prošle kroz vrata smrti i nalaze egzistenciju u životu između smrti i novog rođenja; konkretno s onim ljudskim dušama s kojima je na neki način karmički povezan. Ali čovjek već živi u sferi Mjeseca i sa bićima koja zovemo anđeli, arhanđeli, arhaji, i dok prolazi kroz sljedeće sfere nastavlja živjeti sa sve višim i višim bićima. Nije sasvim ispravno razgraničiti to dodjeljivanjem precizne hijerarhije svakoj zvjezdanoj sferi. U stvarnosti nije tako. Ali u cjelini možemo reći da se anđeli, arhanđeli, arhaji, okupljaju s nama prije nego što uđemo u sferu Sunca, a tada moramo razraditi sve što moramo učiniti između smrti i novog rođenja s bićima hijerarhije Eksuzija, Dinama, Kirioteta, i sada na više neodređen način živimo u sferi Prijestolja, Kerubina, Serafina, u tome što se krećemo prema Marsu i Jupiteru. Nije baš točno reći da se neka hijerarhija podudara s planetarnom strukturom, planetarnom sferom. Ali postoji još nešto što će nam također biti važno kada uđemo u detalje karmičkih veza.

Samo moramo steći jednu vrlo specifičnu ideju, koja se u početku može činiti pomalo čudnom, u odnosu na navike mišljenja i osjećanja na Zemlji. Kada mi kao ljudi stojimo na Zemlji i osjećamo svoju egzistenciju, tada smatramo da je zemaljsko neposredno oko nas, na površini zemlje, ispod površine zemlje, malo iznad, u blizini, a kada se naš um okrene nadosjetilnom, instinktivno je naš pogled usmjeren gore. Tada u svom umu vidimo nadnaravno kao nešto što stoji iznad nas. Sada je čudno, ali ipak istinito: kada smo i sami u onim sferama na koje gledamo za Zemlje kao na nadosjetilne, tada vrijedi upravo suprotno. Tada iz tih nadosjetilnih svjetova gledamo s visine na zemaljsko, i na neki način gledamo na zemaljsko tijekom cijelog našeg postojanja između smrti i novog rođenja. Pitat ćete: nije li naš doživljaj zemaljskog ovdje na Zemlji toliko neadekvatan, da između smrti i novog rođenja moramo iz nadzemaljske sfere na Zemlju

gledati kao na neku vrstu podzemnih nebesa? - Ali morate pogledati nešto drugo. Ono što vidimo ovdje na Zemlji, kada živimo unutar kože u svom fizičkom tijelu između rođenja i smrti, ono što vidimo oko sebe u prostranstvu svijeta, svakako je veličanstveno, uzdiže osjećaje, srce i duh, ili nas stavlja u tragične, bolne situacije, to je bogat život. A stojeći ovdje na Zemlji čovjek će lako sebi reći: u usporedbi s veličanstvenošću i veličinom svega, naime zvjezdanog neba, koje može promatrati kao vanjski svijet, ono što živi u našoj koži samo je beznačajna stvar, odnosno ono što smo mi ljudi ovdje na Zemlji između rođenja i smrti. - Ali jednostavno nije tako za pogled koji imamo između smrti i novog rođenja. Sve što je vanjski svijet ovdje na Zemlji postaje naš unutarnji svijet. Postupno se širimo u sfere svijeta. Ono što osjećamo kao sebe postaje sve veće i veće. A ako bismo ovo što proživljavamo izrazili na ovozemaljski način, sami sebi moramo reći sljedeće.

Ovdje na Zemlji kažemo 'moje srce' i mislimo na nešto što je unutar naše kože. Kada smo u životu između smrti i novog rođenja, ne kažemo 'moje srce', nego kažemo 'moje Sunce'. Jer Sunce je tada na određenom stupnju između smrti i novog rođenja, nakon što smo se raširili u kozmosu, ono što je naše srce u nama na Zemlji, a isto tako i ostali zvjezdani svjetovi na njihov duhovni način, kako sam ih opisao. S druge strane, naš vanjski svijet postaje, sve što leži unutar naše kože. Ali nemojte misliti da to u bilo čemu slično kao kada školski anatom secira leš. Ne izgleda tako, već izgleda veličanstvenije i veće od cijele strukture svijeta koju možemo promatrati ovdje sa Zemlje kao vanjski svijet. U onome što se fizičkim osjetilima samo predstavlja kao srce, pluća, jetra i tako dalje, u svemu tome, s gledišta koje zauzimamo između smrti i novog rođenja, pojavljuje se veličanstven, moćan svijet, veći od svijeta kojeg ovdje promatramo sa zemaljske točke gledišta.

I pojavljuje se još jedna posebnost. Reći ćete: pa da, ali svako ljudsko biće ipak ima ovaj svijet, i koliko ljudi umre toliko svjetova se tada nosi kroz smrt. Stoga nakon smrti zapravo treba vidjeti onoliko svjetova koliko je ljudi. - Ali tajna je u tome što, prvo, sve te ljude s kojima smo na neki način fizički povezani vidimo kao jednu cjelinu, kao jedan jedinstveni svijet. A tim ljudima, s kojima smo karmički povezani, pridružuju se i ostali, koji također više-manje, iako ne tako striktno, čine cjelinu i, opet pak, s nama tvore cjelinu. Jer kada se iz fizičkog svijeta uđe u duhovni, sve se mijenja. Svakako su neke stvari paradoksalne za one koji nisu navikli na takve ideje. Ali tu i tamo treba ukazati na osobitosti duhovnog svijeta, onako kako se pokazuju mudrosti inicijacije. Vidite, ovdje se u fizičko-osjetilnom svijetu može brojati; jedan, dva, tri; može se čak – ako ne baš sada – u fizičko-osjetilnom svijetu brojiti novac; ali u duhovnom svijetu brojenje nema pravo značenje. Tamo broj ne znači ništa posebno, sve je više-manje jedinstvo, a ta razlika koju treba imati između stvari kada ih se broji, gdje jedna mora biti pored druge, u duhovnom svijetu ne postoji. Mnogo toga se za duhovni

svijet mora opisati sasvim drugačije nego za fizički-osjetilni svijet. I tako je ono što je ovdje u fizičkom ljudskom unutarnjem biću, to je s duhovnog gledišta sasvim drugačije nego što se ovdje čini. Velika je i moćna ljudska struktura, veća i moćnija od nebeske građevine koja se može promatrati sa Zemlje. A ono što radimo u zajednici s višim hijerarhijama za sljedeći život na Zemlji, koji prati život između smrti i novog rođenja, to se mora uklopiti u ljudsku strukturu, to mora biti nešto duševno-duhovno što prožima i oživljava ljudsku strukturu. Jer kako se razvija ovaj ljudski život na Zemlji?

Kada smo rođeni u zemaljskom životu iz našeg pred-zemaljskog postojanja, čini se da u potpunosti dobivamo naše fizičko tijelo preko naših roditelja. Stvari bi mogle izgledati kao – ali nije baš tako – kao da smo sišli iz nadosjetilnog svijeta, iz pred-zemaljskog postojanja, s dušom i duhom, i povezali se samo izvana s onim što su nam roditelji uredili u fizičkom svijetu, što se razvija u majčinom tijelu. Ali nije tako, zapravo je ovako: ono što imamo u fizičkoj tvari u našem fizičkom tijelu stalno se mijenja. Stalno nestaje i zamjenjuje se. Sve o čemu morate misliti su nokti i kosa. Odsijecite nokte, uvijek izrastu. Ali to je samo izvana; u stvarnosti čovjek se neprestano ljušti prema van i zamjenjuje od iznutra, iz unutarnjeg središta, ono što se izbacuje prema van. On neprestano gura materiju prema van, odbija je. I nakon sedam ili osam godina, izbacili smo i zamijenili sve fizičke stvari koje smo imali u sebi prije sedam godina. Vidite, to je ovako: imao sam zadovoljstvo razgovarati s brojnim ljudima ovdje u Breslau prije sedam godina. Prijatelji su također sjedili na stolicama ispred mene. Ali fizičke materije koja je tada bila na stolicama danas više nema: sve je nestalo, sve je zamijenjeno drugom fizičkom materijom, a ostala je duhovno-duševna individualnost. Međutim, individualnost je bila prisutna prije rođenja, u pred-zemaljskom postojanju. Bila je tu u ranijim životima na Zemlji, vjerna je, da tako kažem. Ali tvar koja je nekada sjedila u stolicama odavno je odletjela svim vjetrovima i u druge krajeve svijeta.

Pa ova razmjena koja se događa svakih sedam do osam godina, događa se od rođenja. Supstancu i njenu formu primamo od roditelja samo do promjene zuba. Ono što sada suštinski formiramo, radimo iz naše individualnosti. Ova promjena zuba je nešto vrlo važno. Model do promjene zuba smo naslijedili od roditelja; ovaj model je sličan roditeljima, tu leže nasljedne osobine. Prema ovom modelu, naša duhovno-duševna individualnost formira drugo tijelo, koje postoji od promjene zuba do puberteta, a zatim se ponovno izlučuje; tada počinje treće tijelo. Ali ono što zapravo nasljeđujemo, tako da nasljedne karakteristike ostaju, u našem drugom tijelu se oponaša od modela. Ono što smo kasnije kopirali od modela slažemo u skladu s onim što smo stekli u pred-zemaljskom postojanju kao nesvjesno umijeće oblikovanja ljudskog organizma iz njegovih tajni. Prvo tijelo nam do promjene zuba ne služi ničemu, nego da se po svojoj karmi učinimo sličnima svojim roditeljima. Prave tajne, duboke,

sveobuhvatne tajne prema kojima je izgrađen ljudski organizam kao prekrasna naknadna slika vanjske nebeske građevine, moramo naučiti u životu između smrti i novog rođenja. To moramo naučiti nakon što smo prošli polovicu egzistencije Sunca. To moramo naučiti, i to nas dovodi u drugu polovicu, što uzrokuje da razvijamo instinkte naše karme. Tu ponovno imamo prekrasan pogled na ono što se događa između nas i bića viših hijerarhija u životu između smrti i novog rođenja.

Baš kao što se ovdje na Zemlji bavimo mineralima, biljkama, životinjama i dugim ljudima, između smrti i novog rođenja ne bavimo se mineralima već drugim ljudskim dušama na opisani način, ali sada, umjesto minerala, biljaka, životinja, s arhajima, arhanđelima, anđelima, i zajedno s njima oblikujemo našu karmu. I cijelo to vrijeme s čežnjom gledamo dolje na zemaljsku oblast, u kojoj naša karma mora živjeti, kao nešto za čime teže sve naše emocije, sve naše čežnje, baš kao što čeznutljivo gledamo, unutar svojih emocionalnih snaga između rođenja i smrti, prema nebu. I sada, dok se uspinjemo u sfere Mjeseca, Merkura i Venere, nalazimo put do hijerarhije arhaja, arhanđela, anđela. U njima imamo suce našeg dobra i zla, a u smislu koji sam objasnio na prethodnim predavanjima, naše osakaćenosti. Jer nas zlo duševno-duhovno osakaćuje. Tu imamo suce, uključeni smo u kozmičku pravdu. Stigavši u egzistenciju Sunca, dolazimo do Eksuzija, Dinama, Kirioteta. Stojimo unutar rangova bića koji nisu samo suci, već s nama oblikuju našu karmu.

Ova bića, Eksuziji, Dinami, Kirioteti, prvenstveno su stanovnici Sunca, ali, naravno, time i stanovnici cijelog kozmosa. Po svojoj prirodi pripadaju duhovnim svjetovima. Ali potrebni su posrednici između duhovnih svjetova i fizičko-osjetilnih svjetova, a posrednici su Prijestolja, Kerubini i Serafini. Oni stoga imaju viši rang u duhovnom kozmosu jer su moćniji, ne samo duhovno u duhovnom iskustvu, već zato što ostvaruju ovo duhovno, ono što doživljavaju u duhovnom, u fizičkom. Kada se nalazimo između smrti i ponovnog rođenja i s čežnjom gledamo dolje na Zemlju, kako sam to opisao, tada, dok smo svjesni da gledamo odozgo na zemaljsko, zapravo vidimo kakve čudne stvari doživljavaju Serafini, Kerubini, Prijestolja, zajedno. Pa gledamo dolje, vidimo iskustva međusobne aktivnosti, djela, između Serafina, Kerubina, Prijestolja, djela koja nas duboko potresu. Postupno razumijemo ta djela, ta djela koja se događaju između Serafina i Serafina, Kerubina i Kerubina, Prijestolja i Prijestolja, i opet između Prijestolja i Serafina i tako dalje. Oni nešto rade, nešto što uravnotežuje stvari, za što osjećamo da nas se tiče kada to postupno naučimo razumjeti. Što je to? To je slika koja u kozmičkim događajima proizlazi iz onoga što smo bili u našem prethodnom životu na Zemlji, dobrom i zlom. Dobro mora imati dobre posljedice, zlo mora imati loše posljedice. Serafini, Kerubini, Prijestolja, oni oblikuju posljedice onoga što smo među sobom posijali na Zemlji. Ono što smo učinili kao zla djela ima zle posljedice u kozmosu.

Vidimo Serafine, Kerubine, Prijestolja, u aktivnosti koja je rezultat naših zlih djela. I postupno učimo prepoznati da je u evoluciji svijeta ono što se događa pod Serafinima, Kerubinima, Prijestoljima, da je to nebeski život naše karme prije nego je možemo živjeti na Zemlji. Šok je pojačan činjenicom da sada sa svom snagom koju možemo imati u duhovnom životu koji provodimo između smrti i novog rođenja, sada govorimo sebi: ono što Kerubini, Serafini, Prijestolja, doživljavaju u svojoj božanskoj egzistenciji, nalazi svoju punu ravnotežu kada to iskusimo iznutra u svom sljedećem životu na Zemlji.

Naša je karma najprije prikazana nebeski kroz Serafine, Kerubine, Prijestolja. Da, bogovi su u svojoj duhovnosti tvorci svega zemaljskog. Prvo moraju sve sami proći. To doživljavate u sferi duhovnog; onda je ovdje dolje ostvarujete u sferi osjetilno- fizičkog. Ono što doživljavamo kao svoju karmu također doživljavaju Serafini, Kerubini, Prijestolja, u svojoj božanskoj egzistenciji, a time se stvara zbroj sila koji tvori našu karmu. Tako doživljavamo postojanje planetarnih sfera, tako doživljavamo ono što se događa na Merkuru, kao sud, prije svega arhaja, arhandela, anđela. Ali onda se između njih miješaju Serafini, Kerubini, Prijestolja, da bi nam dali primjer naše karme. I tako u sebi doživljavamo ono što smo dužni svijetu kroz svoja prijašnja djela, tako doživljavamo ono što bi se trebalo dogoditi kroz naš život kroz sliku bogova. Ovo je složeno iskustvo, ali ono koje je kao nadosjetilni život u osnovi zemaljskog života. A onda, kada shvatimo koliko je bogat ovaj život između smrti i novog rođenja, i kada spojimo njegov sadržaj sa sadržajem zemaljskog života, onda tek dobijemo valjanu, pravu ideju o tome što se zapravo događa kroz ljude, i ljudima u svijetu. Tek tada se naša samospoznaja produbljuje, duševno i duhovno, na pravi način. I samo kada gledate na ono što se događa u tijeku ljudskog života na Zemlji, u pozadini onoga što se događa u duhovnom svijetu, tada gledate na ovaj život u njegovoj istini.

Pa, vidimo ljude kako se pojavljuju ovdje na Zemlji. Oni rođenjem postaju djeca, odrastaju, pojavljuju se s ovom ili onom životnom sudbinom uživajući, oblikujući, radeći, imaju u sebi ovu ili onu sposobnost. Kroz vrijeme, povijesni život ljudi čine ljudske sposobnosti, njihova djela, njihove misli, njihovi osjećaji. Ali svi ti ljudi koji ulaze u život na Zemlji koji teče između rođenja i smrti, svi su ti ljudi proživjeli ranije živote na Zemlji, u kojima su doživljavali zemaljsko na nešto drugačiji način, oblikovali zemaljsko na drugačiji način. U svim kasnijim zemaljskim životima daju se osjetiti učinci ranijih zemaljskih života. Ali cijelu ovu povezanost možemo razumjeti samo ako pogledamo u epohe života između smrti i novog rođenja.

Tako dolazimo do ispravnog poimanja povijesnog života. Jer tada će nam se sve dogoditi na način da sami sebi kažemo: ono što se događa kroz ljude

u zemaljskoj epohi, dio je ranije zemaljske epohe. Ali kako se ono što se događa u ranijim zemaljskim epohama prenosi u kasnije? - Povjesničari su dugo bili zadovoljni jednostavnim bilježenjem povijesnih činjenica. Uopće se nije moglo vidjeti da ono kasnije slijedi ono ranije. Tada su neki rekli: u povijesti rade ideje, ideje se ostvaruju. - Onaj tko realno razmišlja ne može zamisliti da je to tako, da bi se ideje trebale realizirati. Onda su došli drugi, materijalistički povjesničari, i rekli su: ideje – to je kolebljivo! Ostvaruju se samo ekonomske veze i iz njih sve proizlazi. - Pojavio se mehanicistički, materijalistički pogled na povijest.

Sve je to samo žamor na površini. U stvarnosti, ono što se događalo u ranijim povijesnim epohama, sami ljudi prenose u kasnije. Svi ljudi koji ovdje sjede živjeli su u ranijim povijesnim epohama. Ono što radite rezultat je onoga što ste radili u prethodnim životima. Tako je sa svime velikim, sa svime malim, što se događa kroz povijest. Ono ranije se prenosi u ono kasnije, kroz samu ljudsku dušu. Time se produbljuje ljudsko poimanje života, čovjeka se može vidjeti kao nositelja povijesnog razvoja. Možete ga tako gledati, ali to možete samo kada dođete do onoga što se u ljudskom životu događa između smrti i novog rođenja, u nebeskim sferama, kroz bića viših hijerarhija koja su zajedno s ljudima.

Ilustrirajmo to primjerom. U relativno rano vrijeme, otprilike kada je kršćanstvo skoro bilo utemeljeno, postojao je posvećenik utjelovljen na Orijentu, u životu Indije. Budući da je ova individualnost imala loš vid u svom zemaljskom utjelovljenju u indijskom životu – kada se govori o karmičkim vezama treba ići u detalje – sve je percipirala više-manje površno.

Bila je unutar mističnog gledanja tipičnog za indijski pogled na život, a zatim je prošla kroz druge inkarnacije koje su bile manje važne. Ali sada je prošla kroz život između smrti i ponovnog rođenja, u kojem se sve indijsko površno iskustvo nataložilo u duši ove individualnosti, sada razvijalo u sferi Merkura, dijelom u sferi Venere, dijelom u sferi Marsa. Tamo je surađivala s bićima viših hijerarhija kako bi se oblikovala na određeni način. Kod većine ljudi je slučaj da je karakteristično da se karma formira prvenstveno iz sfere zvijezda. Ali kroz ovu interakciju pojavila se individualnost u kojoj su sfere Merkura, Venere i Marsa, gotovo podjednako djelovale na formiranje unutarnjih sposobnosti, na karmičku transformaciju sposobnosti koje su proizašle iz indijskog iskustva. Ova se individualnost pojavila u devetnaestom stoljeću i kao takva postala *Heinrich Heine*.

Pa, pogledajmo jedan takav primjer, koji je iz dubine duhovnog života izvučen na površinu posebno savjesnim duhovnim istraživanjem. Kruti, površni filistar bi rekao: gubim svu atmosferu osobnosti; želim je imati u njenim elementarnim svojstvima. - Neka to kaže kruti filistar, on ima i svoja prava na to, a i po svojoj karmi ima pravo biti kruti filistar. Ali on dolazi

samo do određenog fragmenta istine. Ako pogledate dublje u činjenice, tada na svijetlo izlaze temelji i pozadina istine, stvarnosti. I ovdje treba reći: život, uključujući i život pojedinca, ne postaje siromašniji, već beskrajno bogatiji kada se pogleda nasuprot takve pozadine; ako se vidi ono što je nekoć bila indijska inkarnacija i onoga što se onda kroz utjecaje može iskusiti kao posljedice ranije egzistencije na Merkur, Veneri, Marsu, koje izbija iz ovog problematičnog, fragmentarnog Heine-ovog života devetnaestog stoljeća: u egzistenciji Marsa, gdje je razvijen određen agresivni osjećaj za sljedeću zemaljsku inkarnaciju, gdje se ono što je stečeno u ranijem zemaljskom životu razvilo kao posebna sposobnost u određenom agresivnom smislu, zatim u egzistenciji Merkura, gdje duša može steći, budući da se ta sposobnost karmički posebno razvija u egzistenciji Merkura, lepršavost u senzacijama i pojmovima, zatim i u egzistenciji Venere, gdje bi opet u ljudsku dušu mogao ući stanoviti duhovno-erotski element.

Dakle, kada promatramo ljudski život na ovaj način, i istovremeno gledamo u svijet, nije ništa manje bogato od onoga što vidimo u takozvanom izravnom elementarnom promatranju, kakvo imaju filistri. Tako se vidi kako se raniji povijesni događaji prenose u one kasnije, i kako su posrednici zvjezdani svjetovi sa svojim bićima. Tako povijest postaje stvarnost, inače ostaje knjiško slovo, trideset i dva knjiška slova. Ali tada počinjemo čitati povijest, kada vidimo kako iza pojedinačnih ljudskih sudbina stoje djela bogova, ali grandioznija, moćnija od povijesti čovječanstva, u kojoj uvijek nalazimo utkane pojedinačne ljudske sudbine.

I uzmimo još jedan primjer. Postoji individualnost koja je stekla temeljito obrazovanje za vrijeme kada se Zemljom širio islam, sjevernom Afrikom do Španjolske. U sjevernoj Africi postojale su škole slične školi u kojoj se školovao sv. Augustin; ali su kasnije škole postale dekadentne. Ova individualnost naučila je mnogo toga što je bilo svojstveno ovim školama, koje su još uvijek sadržavane mnogo starih misterija, ali u opadanju. Zatim je ta individualnost završila u Španjolskoj, došla u vezu, ne s kasnijom, već s ranijom židovskom kabalističkom školom, preuzela velik dio ranije, a ne kasnije kabalističke škole, i postao duh koji je u svojoj duši imao nešto manihejsko-kabalističko s velikom unutarnjom pokretljivošću. Ta je individualnost prolazila svoj daljnji razvoj u životu između smrti i novog rođenja, a posebno s bićima koja imaju veze s egzistencijom Marsa. U svojoj egzistenciji na Marsu stekla je izvjesnu agresivno sklonost, ali opet, pored te agresivne sklonosti, lakoću jezika, gotovo nešto zavodljivo u daru jezika, lakoću u jezičnom tretiranju svih vrsta problema koje je imala u svom unutarnjem biću iz ranijeg zemaljskog života. Tako se utjelovila u osamnaestog stoljeću, postala *Voltaire*.

Vidite, znajući da egzistencija Voltaire-a vodi natrag u iskustva koja su čak bila slična Augustinovim u mladosti, slična kasnijim kabalističkim iskustvima, sa svom tom ironijom koja je bila prisutna u izvornoj kabalistici, znajući da je sve to tu, ako se ponovno pogleda u spajanje dva zemaljska života s onim što se nalazi između smrti i novog rođenja: to je ono što svijet čini cjelovitim, to je ono što vodi u stvarnost. Kad pogledamo živote na Zemlji, prvo vidimo stvari nesuvislo, nema veze između uzastopnih života. Ne vidimo kako jedan ulazi u drugi. Ali to su samo fragmenti. Ne vidi se ono što je između; ali stvarnost obuhvaća sve to zajedno. I doista je slučaj da stvarnosti prilazimo, ako ne samo prirodu, već i ljudska bića promatramo prema duhovnoj pozadini.

U tom pogledu mora biti tako da od sada u naš pokret uđe novi trend. Kada je 1902. u Berlinu osnovana Njemačka sekcija Teozofskog društva, najavio sam da će prvo predavanje koje želim održati biti 'Praktične vježbe karme'. Da, dobro, predavanje je bilo najavljeno, ali se nije moglo održati iz jednostavnog razloga što su bile takve okolnosti. Bilo je tu raznih starih članova teozofskog pokreta, koji su imali svoje ideje o tome što se smije, a što ne smije reći; međutim, onda se stvorio cijeli milje, cijela atmosfera. Oni koji su bili vođe bili bi zaprepašteni da se u to vrijeme počelo govoriti o praktičnim vježbama karme. Teozofski pokret jednostavno nije bio spreman za to. Najprije se mnogo toga moralo pripremiti. I doista, priprema je trajala dva desetljeća, čak i više. No, na Božićnoj konferenciji došao je poticaj ne samo da se bezrezervno otkrije što se može istražiti općenito o duhovnom, nego i da se bezrezervno otkrije, ono što se može istražiti o čovjekovu životu u oblasti duha. Stoga će se ubuduće, unutar Antropozofskog društva voditi bezrezervna rasprava o onome što je bilo namijenjeno od samog početka, ali za što je ovo Antropozofsko društvo postupno moralo sazrijevati. To je također nešto što je u Antropozofsko društvo ušlo kao ezoterijska osobina kroz Božićnu konferenciju. Božićna konferencija nije bila tek igra, već preuzimanje novih odgovornosti za antropozofski pokret, posebice iz duhovne oblasti.

Vidite, ako možete pogledati što se nalazi između smrti i novog rođenja, možete shvatiti koliko je svijet raznolik i višestruk. Jer ako se s jedne strane kaže: u sferi Marsa osobina agresivnosti, tečnost govora, moć jezika, stimulirana je za kasniji život – to je samo jedna strana; i drugi aspekti se stimuliraju na Marsu. I tako je naprimjer i s Jupiterom. Sferu Jupitera i njegovih bića doživljavamo, kada se uvidom inicijacije osvrnemo na ono što vidimo između četrdeset devete i pedeset šeste godine, i ugasimo introspekciju. Prozorom onoga što se događa u Jupiteru čovjek se može donekle potresti. Zato što su ta Jupiterova bića prilično različita od ljudi. Uzmimo samo jednu osobinu ljudi, koja je sama po sebi više-manje uobičajena, uzmimo mudrost. Ljudi kažu: mi smo mudri. - Ali kako je čovjeku teško steći tu mudrost! Ako je makar i malo mudrosti, to je nešto

što je teško postići. Morate proći kroz mnogo toga u sebi da biste stekli samo malo mudrosti u nekom području. Bićima Jupitera ništa od ovoga nije potrebno. Ona su s mudročću – ne mogu reći rođena, jer bića Jupitera ne nastaju kao što ljudi nastaju iz embrija na Zemlji. Morate zamisliti da u blizini Jupitera postoji nešto poput formacija oblaka oko Zemlje. Ako sada zamislite ljudska tijela koja se formiraju iz oblaka i potom lete na Zemlju, to bi nekako bio način na koji se nova bića formiraju iz neke vrste oblaka na Jupiteru, ali na način da ta bića, koja su možda izletjela iz oblaka, imaju mudrost kao svoju osnovnu osobinu. Kako mi imamo cirkulaciju krvi, tako i oni imaju mudrosti. Ali to nije zasluga, nije postignuće, ona to jednostavno imaju. Kao rezultat toga, ona također misle sasvim drugačije od ljudi. Šokantno je, ali morate se malo po malo naviknuti na prizor. I kao što je sve na Zemlji prožeto zrakom, tako je i na Jupiteru sve prožeto mudročću. Tamo je mudrost velika, struji oko Jupitera na vjetru i olujama, izljuje se kao kiša na Jupiter, podiže se kao magla. Ali to su uvijek bića koja se uzdižu u magli mudrosti. Tu žive Kerubini, koji u tom kontekstu zajedno s ljudima oblikuju karmu ljudi. Ali u Jupiteru žive i drugi impulsi. Ali ovo je apsolutno točno: ono što je osoba prošla u prethodnom životu na Zemlji, karmički je formirano moćima mudrosti, samorazumljive mudrosti. Zatim se individualnost spušta na Zemlju i nosi otisak onoga što proizlazi iz činjenice da je ranija iskustva na Zemlji oblikovao u samorazumljivu mudrost, samo koja dolazi do izražaja na najrazličitije načine. Primjer i za to.

Postoji individualnost koja nas vraća u staru Grčku, u nekakvu platonsku, ali u isto vrijeme u atmosferu kiparstva. Ova individualnost doživjela je najvažniju inkarnaciju kao kipar u tom kiparskom razdoblju Grčke. Ono što je tamo doživjela prenijela je u kasnije manje važne inkarnacije. To je individualnost koja posebno razradila karmu za svoju posljednju zemaljsku inkarnaciju, posebno u sferu mudrosti Jupitera.

Još jedna individualnost vraća nas u vremena prije nego je Amerika bila naseljena od Europe, preko Srednje Amerike, do Meksika. Tamo je živjela u dekadentnim misterijima nekadašnjih meksičkih starosjedilaca. Upoznala je ono što je tamo živjelo kao meksički bogovi, dok su veze između tamošnjih ljudi, učenika misterija i duhovnih bića, još bile žive. Danas ljudi koji su učeni – posebna karma, ali karma koja nije posebno sretna za ljude – govore o tim bogovima, Quetzalkoatl, Tetzkatlipoka i Taotl; ali iz tih opisa dobivate malo toga više od imena. Ali individualnost o kojoj vam govorim, živjela je u tim, premda dekadentnim misterijima. Za njih je takav bog, Taotl, Quetzalkoatl, bio nešto živo. Oni su doista bili magijska, živa bića. I tamo, u dekadentnim misterijima Quetzalkoatl, proživjela je svoj put u ono što je tada već bilo prilično praznovjeren, magijski sadržaj, u biće kao što je Tetzkatlipoka – Tetzkatlipoka je bio vrsta boga-zmije, s kojim se osjećao astralno povezan – i to je za nju postalo intenzivno živo. Ta individualnost

tada nije prošla kroz druge inkarnacije, iskusivši svoj život između smrti i novog rođenja, kao drugi koji su prošli kroz muške inkarnacije u Grčkoj a zatim prošli kroz ženske inkarnacije. Ova je individualnost živjela kao muškarac unutar meksičkih misterija, u životu između smrti i novog rođenja prošla kroz sferu mudrosti Jupitera, a zatim živjela u osamnaestom, devetnaestom stoljeću. Druga individualnost koja je živjela u Grčkoj također je prošla kroz sferu Jupitera, kao što se može proći ako ste kipar, a istovremeno je iskusio ovaj plastični način mišljenja na grčki način, koji je tada bio zaista živ način. To je transformirano i preoblikovano u sferi Jupitera, gdje je mudrost koja je u pozadini grčkog talenta za plastičnost ljudske forme, sa slikovni prikaz svijeta, gdje je sva ta mudrost suštinski prisutna, i individualnost je ušla u tijelo sa svojom grčkom sklonošću koja je razvijena u sferi Jupitera i ponovno se rodila kao *Goethe*.

Druga individualnost također je prošla kroz sferu Jupitera, oblikovala ono što se može doživjeti u meksičkim misterijima u sferi Jupitera. Ali u sferi Jupitera nije mogla nastati ista stvar iz života na Zemlji koji je doživljen u Grčkoj kako sam ga opisao i iz života na Zemlji koji je doživljen u Meksiku onako kako sam opisao. Oboje su prošli kroz sferu mudrosti Jupitera, ali su oboje postali onakvima kakvi su morali biti prema formativnim silama iz ranijeg života. Individualnost koja je prošla kroz meksičke misterije, i prošla kroz sferu Jupitera, ponovno je rođena kao *Eliphas Levi*. Tu imate primjer kako se magijsko-obredne radnje, kultovi, na čudan način preobrazuju u mudrost. To je jednostavno inferiorna Jupiterova karma, ipak izvanredno inteligentna, puna mudrosti. Vidi se kako ono što je čovjek doživio u zemaljskom životu i ono što postaje između smrti i novog rođenja, djeluje zajedno. Kasniji život se definitivno formira nakon ranijeg života, ali ono što je osoba prošla u zemaljskom životu u karmi se može preoblikovati na mnogo različitih načina kroz istu sferu. Ako gledate na formiranje ljudskog života u karmičkom smislu, zaista produbljujete ovaj ljudski život. Tada se on obogaćuje, tek tada se pojavljuje u svoj svojoj stvarnosti, tek tada stvarno spoznajemo čovjeka i ljudski život.

PREDAVANJE XI

Breslau, 10. lipnja 1924.

Jučer smo počeli govoriti o povezanosti ljudskog života ovdje na Zemlji između rođenja i smrti, i drugog ljudskog života u nadosjetilnom svijetu između smrti i novog rođenja, u odnosu na karmu. Vidjeli smo da ono što je ljudsko biće doživjelo, učinilo, mislilo, osjetilo u prethodnom zemaljskom životu i u nizu zemaljskih života, radi zajedno u karmi, a ono što je potom oblikovano, oblikovano je kao osnova iskustva u budućem zemaljskom životu, kroz suradnju s drugim ljudskim dušama koje su s njim karmički povezane, a zatim i bićima viših hijerarhija. Kao što smo vidjeli, to čini povijesni život čovječanstva transparentnim. U određenoj mjeri svakog pojedinog čovjeka – bilo da postiže izvanredne stvari koje oblikuju svijet, bilo da radi u malim krugovima – vidimo u pozadini sveobuhvatnih duhovnih događanja. Osobito smo vidjeli kako nam razmatranje ljudske sudbine izgleda kad je počinjemo shvaćati, kao vanjski, zemaljski izraz snažnog univerzalnog događaja iza njega, koji se također pojavljuje u duhovnom svijetu. Pokazali smo kako je sam čovjek taj koji nosi ono što se dogodilo u ranijoj zemaljskoj epohi i provodi to u kasnijoj zemaljskoj epohi. Veze povijesnog razvoja nastaju kroz čovjeka, i vjerujem da je dojam koji takvo povijesno promatranje može ostaviti na čovjeka uzdižući. Da, način na koji osjećamo svoju vlastitu karmu, to kako možemo proživjeti tu karmu, osjećamo ispravno ako prije svega – prije nego uđemo u iskustvo individualne karme na sljedećim predavanjima – vidimo upravo u ličnostima čiji su životi više-manje općepoznati, kako se učinak individualnog života na Zemlji odražava na sljedeći život na Zemlji.

Iz primjera smo naučili kako cjelokupna duhovna konstitucija i duhovna bića koja pripadaju planetarnoj sferi, djeluju na ono što ljudsko biće, kada prođe kroz vrata smrti i nastavi živjeti u duhovnom svijetu, donosi sa sobom u ovaj duhovni svijet. Dali smo primjedbe posebno o tome kako djeluje Jupiterova sfera. Saturnova sfera je još više potresna u svojoj posebnosti, i način na koji Saturn djeluje još je šokantniji. Znae – spomenuo sam – da se čak i uz inicijacijski uvid, da bi se moglo samostalno proučiti sve veze, da se treba osvrnuti od šezdeset treće godine, i osvrnuti se na epohu od pedeset šeste do šezdeset i treće godine, osvrnuti se na ono što može utjecati na čovjeka iz sfere Saturna, da bi se moglo suditi o cijeloj povezanosti duhovnog života i tkanja svemira. Jer sve što postoji u sferi Saturna je uvjetovano tako da postoji snažna, prodorna svijest o prošlosti, i više-manje nespvesnost sadašnjosti. To ostavlja šokantan dojam. Bića Saturna zapravo djeluju u sadašnjosti, uključujući Serafine, kao iz nespvesnog, ne znaju, da tako kažem, izravno što se kroz njih događa u

sadašnjem trenutku; ali znaju odmah, nepogrešivo i precizno, što su radili, mislili, čim se dogodilo.

Želio bih upotrijebiti sliku kako bih okarakterizirao ovu osebnju egzistenciju u sferi Saturna. Zamislite da hodate Zemljom kao ljudsko biće, nikad ne znajući u sadašnjem trenutku što radite, o čemu razmišljate, što se događa s vama, ili kroz vas, ali ste išli – uzmimo jednostavan događaj – negdje. Ne vidite sebe kako hodate, ali ostavljate tragove: izranja snjegović, recimo, iz vašeg neposrednog položaja od prije. Napravite još jedan korak, još jedan snjegović, još jedan korak, još jedan snjegović i tako dalje. Na ovaj način, uvijek ste plastično uhvaćeni i gledate unatrag točno ono što ste bili. Čim se kroz vas nešto dogodi, vidite kako je to tu, kako ostaje, kako se postavlja u vječnost. I gledate natrag u perspektivi, i vidite sve što se kroz vas dogodilo, zabilježeno kao u kronici vječnosti. Jer takva je samosvijest bića Saturna. Ali sve što bića Saturna na taj način vide kao prošlost povezano je zauzvrat s cjelokupnom evolucijom svih pojedinačnih bića cjelokupnog planetarnog sustava, tako da su bića Saturna, da tako kažem, svjesna da se osvrću na cjelokupno sjećanje, svih bića planetarnog sustava. Sve je zabilježeno u ovoj kozmički- univerzalnoj sposobnosti pamćenja bića Saturna.

Ako je promatrač već izvanredno potresen otkrićem tkanja i bivanja u sferi Saturna, to je još više kada vidi kako ta bića prenose učinke prethodnih zemaljskih života u novi zemaljski život individualnosti, nakon što su prošli kroz svoja posebna iskustva i morali svoju karmu razraditi unutar sfere Saturna. A kontemplacija kozmosa zapravo dobiva na veličanstvenom, moćnom sadržaju, ako se to zna za svjetske povijesne ličnosti.

Ako pogledate život takvih osoba ovdje na Zemlji, to vas vodi – ako ga gledate duhovno, ne samo slovate već ga čitate – gore u život i prirodu sfere Saturna. Percepcija duhovnog neizmjerljivo dobiva kada se sfera Saturna vidi na djelu. Vidi se kako to djeluje na Zemlju u onome što se događa na Zemlji; vidi se odraz onoga što se događa u sferi Saturna. Želio bih to objasniti na primjeru.

Može se pogledati individualnost koja je prošla kroz svoj život u južnoj Europi u prvom ili drugom kršćanskom stoljeću, kada je grčka kultura još imala snažan utjecaj na tijek kršćanskog razvoja; koja je u to vrijeme imala snažnu, finu, pomalo intelektualno naglašenu prijemčivost duše za kršćanstvo s grčkim odsjajem, te je prebačena u Rimsko carstvo, gdje je prošla sve što se može proći u prvim stoljećima širenja kršćanstva u Rimskom carstvu: nepravedni progon kršćana, nasilje rimskih cezara, sve što je bilo u načinu na koji su se rimski cezari općenito ponašali prema finijim ljudima; duša koja je prošla kroz ono što se može gledati s ogorčenjem u najdubljem smislu te riječi i zapravo prošla smrt u to vrijeme

u raspoloženju rezignacije, koja je sama sebi rekla: može li se svijet u kojem su ovakve stvari moguće doista razvijati? - Uz izvjesnu sumnju postoji li još ravnoteža između dobra i zla u svijetu, ova je duša izašla iz kontemplacije rimskog cezarizma, a pred njenim duhovnim pogledom stajalo je s jedne strane zlo cezara a s druge strane narav pojedinih kršćanskih mučenika. U teškoj, oštroj suprotnosti, ova duša je vidjela s jedne strane dobro i s druge strane zlo. S tim dojmom prošla je kroz vrata smrti, zatim kroz manje značajne zemaljske živote. Jer ono što se u ovu dušu utisnulo u tom zemaljskom životu, u grčko-rimskoj egzistenciji, ostavilo je duboke brazde u životu duše. Tada se, kako se približavalo osamnaesto stoljeće, razrađivalo unutar sfere Saturna u daljnju karmu te individualnosti.

Na formiranju karme sfera Saturna radi duboko i intenzivno. A upravo kada se radi o zahvaćanju najvećih dubina ljudske duše i razvijanju jakih radikalnih sila iz najvećih dubina ljudske duše, daje im te jake sile, jer sve što se događa unutar sfere Saturna je snažno duhovno, ali toliko duhovno da također zahvaća mnogo dublje u zemaljski oblik; duboko, duboko zahvaća u fizičku organizaciju. Nastaje fizička organizacija koja s entuzijazmom želi nadoknaditi ono što je duša prošla u prethodnom životu na Zemlji. Postoji snažno gledanje unatrag. Kada se karma oblikuje unutar sfere Saturna, gleda se u sjećanja, u prošlost, kako se biće oblikuje u sferi Saturna; gleda se unatrag. Zatim, kada se ljudsko biće spusti u zemaljsku sferu, u određenom pogledu, pojavljuje se negativna slika onoga što je prošao. Intenzivno gledanje unatrag pretvara se u energičnu težnju za idealima koji idu naprijed, prema budućnosti, tako da su upravo ljudi koji svoju karmu spuštaju iz sfere Saturna, ljudi s entuzijazmom za budućnost, to jest, žele raditi u idealima, koji teže budućnosti, jer su u sferi Saturna u čisto duhovnom životu, prvenstveno gledali u prošlost.

Ova individualnost o kojoj govorim pojavila se u drugoj polovici osamnaestog stoljeća kao *Friedrich Schiller*. A sada uzmite cijeli Schillerov život, uzmite kako je to izgledalo nevjerojatno efektno, s možda slabim stilom Schillerovih mladenačkih drama, sa svom tom vatrenošću, ali promislite o krajnjoj ozbiljnosti, moglo bi se reći s golemoj melankoliji koja počiva na Schillerovoj duši, a posebno zadivljujuće aspekte njegove mladenačke sudbine koji izranjaju iz njegovog melankoličnog duhovnog raspoloženja; i vidjeti nadahnuti pogled na Grčku kada se upoznao s Goetheom – vidjeti sve to u prvom planu, a iza toga vidjeti čovjeka koji je osnovu za ovo gledište stekao u prvom, drugom kršćanskom stoljeću, u iskustvu s jedne strane grčkog kršćanstva, a s druge strane ogorčenjem rimskim cezarizmom, i kako se onda sve oblikuje u novu karmu u sferi Saturna, koja se čini tako ozbiljnom. Schiller je po svojoj karmi doista Saturnov.

Te stvari duša ne doživljava ako samo teoretski želi slušati. Duša ih ispravno razumije samo kada ih zahvati cijelim srcem i umom, kada uroni um u cijelo ovo duhovno biće i život u svijetu zvijezda – ovdje u sferi Saturna – a zatim, a zatim nakon što se um produbi, da shvati jedno zemaljsko djelo sudbine, tako pogleda na tu manifestaciju sudbine.

Želim navesti još jedan primjer, kada je sudbina radila na potpuno drugačiji način. Može se pogledati individualnost koja je u određenoj mjeri, bila jedan od inicijata u kratkom prethodnom životu na Zemlji. Međutim, prije nego što progovorim o ovoj ljudskoj karmi, moram iznijeti pitanje koje si moraju postaviti svi koji razmišljaju o stvarima o kojima sada raspravljamo, a koje su, siguran sam, mnogi od vas već postavili. Pitanje koje se nameće kada slušate što se govori u antropozofskim razmišljanjima: u ljudskoj evoluciji na Zemlji postojali su inicirani u velike misterije egzistencije, inicirani unutar zemaljske mudrosti. Gledamo na ove davne inicijate s ogromnim poštovanjem, s dubokim poštovanjem. Ako se sada govori o reinkarnacijama, ponovljenim zemaljskim životima, onda se može postaviti pitanje: što je s reinkarnacijama ovih inicijata? - A pitanje se može postaviti i ovako: da, zar ne postoje reinkarnirani inicijati koji žive u sadašnjosti? Jesu li se inicirani trebali apsolutno povući iz svijeta u kojem se sada živi između rođenja i smrti, posebno sada?

To uopće nije slučaj. Ali ne smijemo zaboraviti da kada čovjek kao individua siđe iz pred-zemaljskog duhovno-duševnog postojanja u zemaljski život na Zemlji, vezan je za ono što mu to doba može dati u fizičkom tijelu, a zatim za obrazovanje i slične stvari. Ove stvari moraju prihvatiti oni koji se reinkarniraju unutar oblasti Zemlje. Svakako možemo pogledati neku iniciranu osobnost, možda u dalekoj prošlosti, čija će karma opet biti tu nešto kasnije, u osamnaestom ili devetnaestom stoljeću. Ali u osamnaestom stoljeću u zemaljskoj civilizaciji nigdje nema takvih tijela kakva su bila u tim davnim danima, tijela koja su tako plastično usklađena s ljudskom-duhovnom individualnošću. Samo je predrasuda degenerirane znanosti da je ljudsko tijelo od pamtivijeka uvijek ostalo isto. Zapravo, u doba materijalizma, postalo je tvrdo, nefleksibilno, neelastično, i s njim se ne može lako rukovati. Uvjeti nasljeđa, koji su pak povezani s dispozicijom, cjelokupnom unutarnjom konstitucijom duše, upravo su takvi – pojedinac si ne može pomoći, kriva je cijela civilizacija – da se ne može uroniti u fizički organizam s dijelom onoga što se u duši nosi od trenutka inicijacije, stoga ne može to dovesti u vlastitu neposrednu svijest.

Da, moram reći nešto vrlo paradoksalno, ali morate prihvatiti ovaj paradoks jer je istinit. Vidite, inicirani su u starim, sivim danima bili zaštićeni od onoga što se danas smatra velikim dobrom za ljudski rod, ali što ovi inicirani, uopće nisu vidjeli kao korist, nego se smatralo velikom preprekom inicijaciji. Danas se neće dopustiti da se osoba poput inicijata

starih dana, spriječi da nauči čitati i pisati na način kako se to danas može naučiti. Mnogo se gubi s načinom na koji s danas uči čitati i pisati: to se utisne u oblike slova s kojima se nema ljudski odnos. Baš kao što su Europljani, ti 'bolji ljudi' u usporedbi s divljacima, pokazali američkim Indijancima svoje slovne oblike, kada su ovi 'bolji ljudi' došli do divljih Indijanaca, ali ovi Indijanci su osjećali blagi strah i tjeskobu zbog toga, i pismo su primili kao male goblino i demone. Dakle, to je nešto gdje su unutra mali goblino, i sasvim je neprirodno, da se u šestoj ili sedmoj godini ljudi uvode u nešto tako čudno kao što su oblici slova našeg pisma. Što zaboga ima A ili B s tim što se mi, kao djeca, moramo približiti ljudskom životu? Ništa, nikakve veze! U starom Egiptu barem je bilo slikovno pismo gdje je slika koju je netko naslikao imala sličnost sa stvarnošću, i također je bila i svijest da ono što je naslikano ima veze sa stvarnošću. Danas učite A, B, C, kao nešto potpuno strano životu. U Waldorfskoj školi želimo ispraviti najveće greške, pa je ovaj drugačiji način učenja čitanja i pisanja jedna od stvari koje smo uveli u našu školu. Ali o svemu što je izbačeno iz ljudskog bića, sve što je u nekom ubijeno, kada se nauči čitati i pisati na ovaj način, ne može se suditi ako se o svemu sudi materijalistički, ako živite u svijetu samo s običnom sviješću.

Vidite, nisam bio šokiran zbog toga, ali mnogi drugi jesu: U 'Mom životu' naznačio sam da s petnaest godina nisam mogao točno pisati. Tome dugujem mnogo. Bio sam zaštićen od mnogih stvari od kojih niste zaštićeni kad s petnaest godina možete pisati pravopisno. Čovjek je odsječen od duhovnog života zbog mnogih stvari koje proizlaze iz materijalističke kulture vremena. To je mnogo ozbiljnije pitanje nego što bi se moglo pomisliti. Ovdje na to ukazujem, kako biste vidjeli da bivši inicirani može koristiti samo obrazovanje koje mu se nudi. Što drugo može napraviti nego prilagoditi se životu tijela i duše svog vremena? Za sobom mora ostaviti mnogo toga što mu je u duši. Ali karmička veza s prijašnjom inicijacijom bit će prilično prozirna u pojavama života koje se mogu javiti u određenom dobu, čak i kod osobe koja se pojavljuje kao običan građanin Zemlje, a ne kao inicijant. Ono što djeluje u karmi nije ono za što se u početku vjeruje da je najučinkovitije u ljudskom životu. Naprimjer, ako imate osobu s određenim stanjem uma koja karmu prosuđuje isključivo intelektualno, vrlo je sklona vratiti se na sličnu mentalnu konstituciju u prethodnom životu na Zemlji. Ali to nije tako. Stvari koje postaju karmički oslobođene i imaju učinak iz jednog života u drugi, leže u mnogo dubljim oblastima duše od mentalne konfiguracije. Trebam vam dati samo jedan primjer i vidjeti ćete da ono što utječe na karmu dolazi iz drugih oblasti duše od onoga što je čisto intelektualno.

Zanimljiva ličnost devetnaestog stoljeća bio je *Ernst Haeckel*. Ono što je najupadljivije za ljude kod njega bio je njegov materijalistički iznijansirani pogled na svijet, njegova borba protiv *ultramontanizma*, rimskog papinstva i

Rimokatoličke crkve. Razvio je takav entuzijazam da je u izrazima koje je koristio u ovoj borbi ponekad divan, ponekad neukusan. Ali ako se vratimo u njegovu karmu, kao jednu od najvažnijih prijašnjih zemaljskih inkarnacija nalazimo papu Grgura, velikog, moćnog papu koji je htio uspostaviti vanjsku, svjetovnu vlast papinstva; papa Grgur, koji je kao Hildebrand proizašao iz Cluniacove reforme, koja je, doduše na svoj način, vodila ovu borbu protiv carstva od 10. do 11. stoljeća, sve dok jedan od njih nije postao papa, koji se isprva također bunio i protiv svjetovne vlasti, protiv tadašnjeg carstva. Entuzijazam u pogledu na svijet, u realizaciji impulsa koji dolaze iz pogleda na svijet, to je djelovalo od inkarnacije Hildebranda u inkarnaciju Haeckela. Ovo je samo jedan primjer činjenice da se ne smije vjerovati da se raniji zemaljski život koji je odlučujući, može naslutiti iz vanjske procjene konfiguracije duše. Tu treba biti oprezan i gledati na ove stvari koje se u stvarnosti ponekad moraju shvatiti, u duhovnoj percepciji, kao sitnice koje se mogu primijetiti kod ljudskog bića, i koje postupno dopuštaju onome što je u čovjeku, da se iza njih pojavi njegov raniji život na Zemlji.

Pa, vidite, Saturnova karma djeluje posebno duboko. Ovdje bih želio skrenuti pozornost na individualnost koja je doista bila inicijant u prethodnoj inkarnaciji. U ovom slučaju govorim stvarno objektivno, i trebalo mi je dosta truda da doznam istinu koju sada moram iznijeti, jer mi se individualnost u novom utjelovljenju baš i nije svidjela, a ni danas mi se ne sviđa. Riječ je o utvrđivanju objektivnih činjenica, a iako je za to potreban trud, zapravo se za osobe kojima niste skloni karma može prozreti s velikom šansom za točnost. Želio bih vašu pozornost usmjeriti na individualnost koja je zaista bila inicijant u prethodnom životu na Zemlji, naime inicijant u misterijima koji su bili nešto veliko i moćno u evoluciji, inicijant u irskim misterijima, i misterijima Hibernije, na koje sam referirao u mojoj 'Misterijskoj drami'. Trebalo je proći mnogo toga prije nego je netko bio iniciran u taj oblik mudrosti koji bi trebao dobiti u irskim misterijima. Osoba koja je trebala biti inicirana prvo je morala iskusiti sve sumnje u velike istine koje se mogu nakupiti u ljudskoj duši; učenik je odgojen da može sumnjati u sve onoliko snažno koliko se uopće može sumnjati, da može sumnjati u najviše istine. I tek kada čovjek prođe svu tu bol, unutarnju tragediju, depresiju, unutarnje razdiranje, sve što se može doživjeti sumnjajući u najviše istine u svojoj duši, tada se dovodi, prvo na način imaginacije, a zatim u duhovnoj stvarnosti, do stvarnog razumijevanja istine. Tako da su svi oni koji su bili inicirani u hibernijske misterije naučili ne samo vjerovati u istinu nego i ne vjerovati u istinu. Samo tako se nepokolebljivost privrženosti istini moga pokazati vitalnom.

Još jedan osjećaj se probudio u onima koji su tražili inicijacijsku mudrost Hibernije. Natjerani su bili na osjećaj da sva egzistencija može biti poput zemaljske egzistencije: iluzija, a ne stvarna egzistencija. Čovjek je

doveden do toga da ne samo da sumnja u istinu, nego da osjeća ništavilo u egzistenciji, nestvarnost egzistencije. I onda, da bi učenik doživio eterske snage koje se neprestano preoblikuju, i fizičke snage koju su stalno uključene u destrukciju što duh stalno obnavlja s duhovne strane, doživio bi destruktivne i konstruktivne snage nakon što bi bio doveden u pravo raspoloženje, kako bi došao do imaginacije, vođen je pred dva moćna kipa. I bio je natjeran da pritisne jedan stup: stalno iznova stup bi se ponovno oporavljao, budući da je bio napravljen da bude elastičan; ono što bi gurnuo, stalno bi se vraćalo natrag. Kip je zadržao svoj oblik, činio se živim. A budući da je atmosfera u koju je uronjen bila svečana, ovaj neposredni dojam, koji je doživio dodirom, ukazivao je na posebnost živoga. Drugi kip je bio konstruiran na takav način da bi, ako ga pokušate pritisnuti, ostao unutra, deformirao se. Bio je obnovljen tek idućeg dana kada bi vas opet pred njega vodili. Unutarnja konstitucija fizičkog i eterskog, odnosno nešto od istine koja se otkriva introspekciji, ovako je predstavljena učenicima.

To je bio prvi korak. Zatim su ih vodili ispred drugih slika, sve više u aktivno shvaćanje unutarnje konstitucije. Zapravo, ovi učenici Hibernije snažno bi doživjeli ono što se naziva duhovnom stvarnošću, u svojoj konstituciji duše. Kada su dosegli određeni stupanj inicijacije, više nisu obraćali puno pažnje na vanjsku fizičku stvarnost, već su inicirani u Hiberniji znali živjeti u duhovnoj stvarnosti. U jednom od svetišta Hibernije – dok se u Aziji u fizičkom svijetu odvijalo misterij Golgote u fizičkoj stvarnosti – visoko svećenstvo Hibernije dovelo je aktivnosti kulta do takve točke da su se odvijale istovremeno dok se u Palestini u vanjskoj fizičkoj stvarnosti odvijao misterij Golgote, tamo se u svetištu misterija Hibernije u isto vrijeme misterij Golgote slavio kao čin kulta. To znači da je u Hiberniji, na drugom mjestu na Zemlji, fizička činjenica doživljena kao duhovna činjenica. To bi vam trebalo dati neku ideju o dubini ovih misterija Hibernije.

Sada postoji individualnost koja je do određenog stupnja inicirana u ove misterije Hibernije u vrlo rano vrijeme, a zatim je kasnije prošla žensku inkarnaciju; ali inkarnacija Hibernije imala je dubok, dubok utjecaj na dušu. Zatim, u životu između smrti i ponovnog rođenja, ova individualnost je prošla kroz ono što čovjek doživljava prolazeći kroz Saturnovu razradu karme. Cjelokupno značenje postignuća duše koje se moglo postići inicijacijom Hibernije – ne u najvišem, već u inicijaciji do određenog stupnja – gledano unatrag u perspektivi koja slijedi kozmičke događaje. Važnost onoga što se moglo naučiti u Hiberniji sagledana je u odnosu na cjelokupnu prošlu evoluciju. Kako se ova Hibernija postupno razvijala iz ljudskih težnji tijekom stoljeća, tijekom tisućljeća, razrađeno je u veličanstvenoj kozmičkoj viziji. Ali moderno doba za tu individualnost je imalo tijelo i odgoj u kojem je ono najvažnije zatamnjeno, a ipak je živjela u skladu s civilizacijom devetnaestog stoljeća. I opet se dogodilo, da se preobrazilo ono što je duša

unijela spuštajući se u ne baš prikladno fizičko tijelo, i prošla vrstu obrazovanja koja nije odgovarala iskustvima proživljenim u inicijaciji Hibernije, i razvijenim u Saturnovoj sferi, da se to preobrazilo u ideale koji dosežu u budućnost. Ali zato jer je morala uroniti u tijelo koje nije bilo poput čudesnih tijela starih irskih posvećenika, već tijelo Francuza iz devetnaestog stoljeća, mnogo toga se povuklo, ali se preobrazilo u žive, fantastične slike koje još uvijek imaju nešto snažno, veličanstveno. Ta je individualnost tada postala *Victor Hugo*.

Opet vidite da karma djeluje čak i u slučaju dva uzastopna života, različita kao što su životi irskog posvećenika i život Victora Hugo-a. Jer ne smije se tražiti učinke karme u vanjskim sličnostima, nego se mora gledati ono što se prenosi iz jednog zemaljskog života u drugi u dubinama bića. Da bismo mogli sagledati karmu pojedinca, čak i vlastitu karmu, potrebno je pravo raspoloženje, pravi duševni sklop. Zapravo, svaka karmička kontemplacija je profanirana kada se primi u raspoloženju koje proizlazi iz današnjeg obrazovanja, civilizacije, današnjih škola i tako dalje. Stvarati stavove u duši o karmi doista bi trebalo biti učinjeno na temelju svetog raspoloženja, raspoloženja potpune predanosti. Zapravo, svaki puta kada se približite karmičkoj istini, trebali biste osjetiti nešto u svojoj duši, kao da ste podignuli dio vela Izide. Jer u osnovi karma otkriva na najočitiiji način ono što je bila Izida, čija je karakteristična izreka bila: 'Ja sam ono što je bilo, što jest, i što će biti'. To mora biti stav duše kada se gleda ljudska karma. A zapravo kada gledamo karmu na način na koji smo mi to radili, kako se ona odvija u povijesnom razvoju, potrebno sveto raspoloženje za razmatranje karme stječe se, tek kada se može na pravi način, u ispravnom raspoloženju duše, pogledati što je možda vlastita sudbina i kako se ta sudbina oblikovala kao vlastita karma iz ranijih života na Zemlji, u sprezi s onim što je ljudsko biće prošlo između smrti i novog rođenja u duhovnim zvjezdanim sferama. Kada čovjek u pravom raspoloženju prodre u karmu, cijelim svojim bićem gleda u nadosjetilne svjetove. Jer karmička razmatranja upoznaju nas sa zakonom koji je sasvim suprotan zakonu vanjske prirode. Prirodni kontekst djeluje u vanjskoj prirodi, ali treba biti sposoban nadići ovaj prirodni kontekst, i pogledati duhovni kontekst, ako se želi shvatiti zakone karmičkog djelovanja. Naravno, najbolji način da se za to pripreмимо je pogled na karmu koja sjaji izdaleka, kako bismo primili svjetlo za ono što nam mora biti jasno u iskustvu vlastite karme, za promatranje vlastite karme. I pokazujući vam učinke karme na karakteristične ličnosti u povijesti, želio sam vas pripremiti za druga razmatranja karme u nadolazećim danima.

PREDAVANJE XII

Breslau, 11. lipnja 1924.

Tijekom naših razmatranja postupno ćemo prijeći na ono što karma može značiti u pojedinim ljudskim životima, iako ću uvijek usmjeravati pozornost na određene karmičke veze koje su se dogodile kroz osobnosti i koje su postale povijesno vidljive. Čak i individualne stvari koje nas zanimaju u našoj vlastitoj karmi, ono što nas se mora ticati, i one su osvijetljene na način na koji nam je to potrebno kada pogledamo povijesne karmičke pojave. Prije svega treba istaknuti da uopće nije potrebno imati bilo kakve vidovnjačke uvide da bismo se približili osjećaju postojanja karme. Naravno, takvi su uvidi nužni da bi se dobio pregled cijelog opsega karmičkih zakona, a mnogo onoga što sam ovdje tumačio proteklih dana, može se naravno steći samo kroz takve uvide. Ali put do takvih uvida popločan je, mogao bih reći, osjećanjem, jasnim osjećanjem karme, koje može intervenirati u svaki pojedini ljudski život, pod uvjetom da ovaj ljudski život ne uzima stvari samo površno i usmjerava pogled samo na vanjske osjetilne događaje, već ako ovaj ljudski život može dobiti nešto iz smjera preispitivanja intimnih iskustava egzistencije, proniknuti s osjećajem i na taj način dobiti svojevrsnu predodžbu o tome kako u životu postoje određene sudbonosne veze, koje već svojom prirodom pokazuju da se ne mogu temeljiti samo na jednokratnom životu na Zemlji između rođenja i smrti.

Pogledajmo na koji način možemo upoznati ljude u životu. Daleko najveći dio naših životnih sudbina ovisi o našim susretima s ljudima u životu. Susretnemo jednu, upoznamo drugu osobu. Ono što proživljavamo zajedno s njom intervenira u našu egzistenciju. I upravo u tom zajedničkom iskustvu s ljudima u ovoj ili onoj situaciji, pomno promatranje će pokazati da karma ne proturječi onome što nosimo u sebi kao svoj slobodni osjećaj, kao osjećaj onoga što je u našim postupcima podložno slobodnim odlukama. U početku smo kao djeca smješteni u životnu epohu u kojoj se ne može govoriti o slobodi, što se tiče zemaljskog impulsa. A koliko toga ovisi o načinu na koji smo kao djeca uvedeni u egzistenciju! Koje su sposobnosti iznjedrene od našeg unutarnjeg bića, koji su nam putevi dodijeljeni, to je od beskrajno velike, od sudbinske važnosti u cjelokupnom našem zemaljskom životu. Naravno, kasnije možemo intervenirati u vlastiti život kao više-manje neovisni ljudi, ali to možemo učiniti samo na mjestu koje nam je djetinjstvo dodijelilo. I tako ćemo, ako poblize pogledamo, jasno vidjeti što igra ulogu u našim slobodnim postupcima u smislu sudbine.

Uzmimo sada sljedeći slučaj: upoznajemo ljude u životu. Postoji jasna razlika između jedne vrste susreta koje imamo s ljudima i druge vrste. Može

se dogoditi da u ovom životu na Zemlji prvi put susretnemo osobu i da odmah imamo osjećaj da između naših duša postoji most. I sasvim je moguće da intenzivno osjećamo tu osobu, ali nije nam bitno kako izgleda, je li lijepa ili ružna, izgleda li prijateljski ili neprijateljski. Ono što nas privlači ovoj osobi proizlazi iz nas, razvijamo osjećaje simpatije. Da, u ovom ili onom slučaju može se dogoditi da razvijemo osjećaj antipatije, jednostavno kad se približimo toj osobi ili postanemo svjesni da je tu; ali ono što osjećamo prema njoj ne zavisi o dojmu koji na nas ostavlja djelima ili riječima koje nam kaže. Takva se iskustva pojavljuju u našem zemaljskom životu kao veliki upitnici, kao životni problem koji nam baca stvarnost. A onda je vjerojatno slučaj da kada smo sklopili to poznanstvo, da se ne osjećamo prisiljeni razmišljati o tome: kakva je osoba, čime se bavi? Sve što nas privlači k njoj sakupljeno je takoreći u zbroj osjećaja, zbog unutarnjih iskustava i našeg duševnog stanja, kojem nemamo potrebe opravdavati ono što ona čini.

Ali postoje i druge vrste susreta s ljudima, u kojima se takav osjećaj ne javlja. Ali ti ljudi nas počinju zanimati, a da zapravo ne osjećamo da postoji ova ili ona osobina simpatije ili antipatije, koja je duboko u duši. Zanimaju nas ljudi. Osjećamo se primorani istražiti jesu li dobri, loši, dobronamjerni, zlonamjerni, jesu li nadareni ili nisu nadareni. A u vremenu koje slijedi nakon takvog poznanstva, ispostavi se – recimo ako slučajno sretnemo nekoga tko poznaje osobu koju smo i mi upoznali i sada razgovaramo o istoj osobi – da osjećamo poticaj za razgovor s ljudima. Volimo se raspitivati o njemu, tko je, gdje je u životu i tako dalje, zanima nas kod njega ono izvanjsko. Kod ljudi prve vrste čak se može dogoditi da nam bude krajnje neugodno kada sretnemo drugu osobu koja ih također poznaje i odmah počinje o njima razgovarati. O toj osobi ne želimo ni razgovarati. Kad se tako nešto dogodi u životu – a duhovno- znanstvene metode pokušavaju proći iza takvih misterija – ispada da kada sretnemo nekoga koga volimo ili mrzimo, imamo neobjašnjiv osjećaj da smo s tom osobom na neki način karmički povezani kroz prošlost i da je ono što nam je zajedničko s njom, da je zapravo vodilo cijeli naš zemaljski život da ga susretnemo u određenom trenutku. A ono što smo s njom imali zajedničko u prošlosti, oblikuje naše osjećaju prema njoj. I ti osjećaji, ti osjećaji su odlučujući, a ne da li je lijep ili ružan, ili je li dobronamjerna ili zlonamjerna osoba. Upravo kada se ovako nešto sasvim jasno osjeti, moguće je da duhovno- znanstveno istraživanje rasvijetli takvu stvar, čovjek će ovaj osjećaj naći za opravdan s onime što duhovno- znanstveno istraživanje ima za reći o karmi formiranoj u prošlosti. Ovo što govorim naći ćemo potvrđeno na razne druge načine.

Kada spavamo, napustili smo svoje fizičko i etersko tijelo, u svijetu smo duhovno prisutni u svom 'Ja' i svom astralnom tijelu, naše fizičko i etersko tijelo ostalo je ležati u krevetu, odvojeno od stvarnog duhovnog i duševnog

bića, dakle, za običnu svijest, javlja se san. Ali nije li slučaj – zapitajte se u intenzivnoj retrospekciji – da u određenim susretima, koji su takve prirode da se iznutra rađaju senzacije i osjećaji, da odmah sanjamo svakojake snove o toj osobi? Tako nam je lako sanjati ovu ili onu osobu. To pokazuje da je to ljudsko biće povezano s našim duhovno-duševnim, koje je prošlo kroz mnoge živote zajedno s njom ili nekoliko života na Zemlji, ili jedan život na Zemlji, da ovaj duh i duša, u kojima smo sada mi sami, 'Ja' i astralno tijelo, imaju neke veze s ovim ljudskim bićem. Susrećemo druge ljude, nešto profesionalno ili slično nas spaja s njima. Zanimaju nas na način koji sam naveo. Da, čak se događa da bismo mogli imati puno posla s njima; život nas u početku stavlja pored njih, ali ne možemo ih sanjati. Ne možemo, snovi ne dolaze. Tada smo s njima povezani samo u ovom životu na Zemlji, a veza se u početku uspostavlja kroz ono što veže duševno-duhovno ljudskog bića s fizičkim i eterskim. U ovaj interes koji imamo prvenstveno su uključeni fizičko i etersko tijelo, koji je povezan s vanjskim aktivnostima i vanjskim pojavama, a ovo fizičko i etersko tijelo ostaju ležati u krevetu a naše duhovno i duševno biće je nestalo, i mi ne možemo sanjati te ljude. Ovdje nam opet znanost duha pokazuje da je karma na djelu, ali djeluje tako da se karma tek sada razvija, da se samo iz duhovnog života nakon smrti može osvrnuti na ovaj život na zemlji i može reći: postoji karmička veza. Tu ulazimo u karmu u nastajanju.

Vidjeli smo kako je ta karma tkana, kako ono što doživljavamo zajedno s višim duhovnim bićima između smrti i novog rođenja djeluje na tkanje ove karme. Ali ako razmislite o onome što je rečeno u vezi sa zakonima karme: tada ćete morati sebi reći: ljudi se okupljaju kroz život na Zemlji; ono što ih spaja u zemaljskom životu također ih veže i karmički. Zatim zajedno prolaze kroz život između smrti i novog rođenja, razrađuju karmu za sljedeći život na Zemlji s višim bićima. Što iz toga slijedi za čovjekov zemaljski život u cjelini? U cjelini proizlazi da će ljudi koji su zajedno za jedan život na Zemlji, jer se tu formira karma, također težiti jedni drugima za sljedeći život na Zemlji. Tamo će ponovno uspostaviti karmičke veze, ponovno će proći kroz život između smrti i novog rođenja – ali to ih sada čvršće spaja – kako bi ponovno tražili zajednički život na Zemlji. I tu dolazi do izražaja čudna stvar, da tijekom evolucije Zemlje ljudi zapravo žive zajedno u grupama. Tako je kako je. Ako ovu stvar vizualiziramo shematski, to je ovako: vrijeme prolazi; određena skupina ljudi koji žive zajedno u nekom trenutku i karmički su povezani jedni s drugima, ponovno se pojavljuju na Zemlji nakon što prođu kroz život između smrti i novog rođenja. Druga skupina ljudi, koji se sa svoje strane karmički povezuju jedni s drugima, ponovno se pojavljuje zajedno na Zemlji; treća također. A kako su vremena između smrti i novog rođenja daleko duža, iz toga proizlazi da se većina ljudi na Zemlji zapravo susreće samo između smrti i novog rođenja, te da ljudi koji su posebno karmički povezani jedni s drugima prolaze kroz evoluciju čovječanstva u grupama, i uvijek se iznova susreću na Zemlji. Ovo je

također pravilo. U pravilu je slučaj da na Zemlji ne susrećemo ljude koji su se u prošlosti inkarnirali u drugačijem vremenu od našeg.

Vidite, čovjek to doživljava kada, u duhovnoj kontemplaciji svijeta, doista ulazi u događaje iz ljudskog konteksta. Samo ako netko nepristrano razmišlja o životu, onda dolazi do toga da se ove stvari, koje su izrečene, potvrđuju duhovnim promatranjem. Kao što znate, Goethea sam dugo proučavao dok sam bio mlad. Često sam se morao pitati, budući da me duhovna preokupacija Goetheom duboko u srce dirala: da, što da sam bio Goetheov suvremenik? - Izvana bi tako nešto trebalo izgledati ljupko! Ako volite Goethea, ako stvarno volite ulaziti u ono što je stvorio, ako koristite dio svog života da to objasnite i interpretirate, zar vam ne bi trebalo pasti na pamet da je moralo biti divno živjeti u Weimaru dok je Goethe šetao i vidjeti ga, možda bi mogli moći razgovarati s njim? Ali to je samo površno zapažanje, koje se odmah ispravlja kad se поближе uđe u stvar. Na kraju sam si rekao: pomisao da sam živio u isto vrijeme kad i Goethe zapravo bi bila nepodnošljiva. Jer Goethe je za mene posebno vrijedan, jer ono što je ostavio bilo je tu, djelovalo je neko vrijeme, jer to se moglo ponovno potražiti iz iskonskih dubina egzistencije svijeta. I to je ovako: bilo bi nepodnošljivo živjeti s Goetheom u isto vrijeme! Kada je jasno da je konkretan odnos prema njemu rezultat rođenja u kasnije vrijeme, i ako se prijeđe na finije veze u životu duše, posebno u slučaju osobnosti s kojom se ne živi u isto vrijeme, s kojom se životna karma ne može izravno spojiti, već su prisutni složeni karmički uvjeti, tada duhovno razmatranje pokazuje: da je netko u isto vrijeme živio s takvom osobnošću, to bi imalo otrovan učinak na dušu. - Znam, time je puno rečeno, ali tako je. Ne bi se mogao održati na okupu u svom unutarnjem stanju duše da je bio suvremenik ove osobnosti.

U cjelini, takvo razmatranje izoštrava pogled na ljudski život, na unutarnju istinu i na unutarnje veze ljudskog života. O tome više ne govorimo nejasno. Neće se doći u iskušenje da se ispali običnom retorikom: 'Ma da sam tada živio!' Kada se karma ispravno objasni, ona da tako kažem, ona vas ispravlja u životnim uvjetima, također vas postavlja na mjesto gdje živite sa svojom zemaljskom egzistencijom. To već pokazuje stvarno sudbonosni karakter karme. Pojavljuje se kada počnemo razmišljati zašto smo ušli u zemaljski život u određeno vrijeme. Činjenica da smo pripremili svoju karmu s drugim dušama s kojima smo karmički povezani, tako pripremljeni za vrijeme u koje ćemo zakoračiti u ovu fizičku egzistenciju, dovela nas je ovdje u ovo vrijeme.

Ovo što sam vam objasnio je pravilo, ali u duhu je sve individualno. Pravila su važna, ali ne na način koji nam dopušta da ih smatramo principima. Svatko tko slijedi načela, tko pravila prihvaća na takav način da ne smiju imati iznimke, zapravo nikada ne može ući u duhovni svijet. Jer u duhovnom svijetu sve je drugačije nego u fizičkom svijetu. Čak su i

najjednostavnije stvari različite u duhovnom svijetu nego u fizičkom svijetu. Želim vam dati primjer toga. Što bi čovjeku koji živi u fizičkom svijetu moglo biti jasnije od općeg matematičkog principa: cjelina je veća od svakog pojedinog dijela, ili 'pravac je najkraći put između dvije točke'. Pa, morali bi stvarno biti malo ludi za poreći da cjelina nije veća od svakog svog dijela. Takve stvari se nazivaju aksiomima jer su same po sebi istinite i ne treba ih dokazivati, kako se kaže. To se zove formula. Isto je i s teoremom: pravac je najkraći put između dvije točke. Ali obje ove izjave više ne vrijede u duhovnom svijetu. U duhovnom svijetu čak vrijedi rečenica: cjelina je uvijek manja od svakog svog dijela. I već u ljudskom biću to nalazimo potvrđeno i provjereno. Kada u duhovnom svijetu pogledate ono duhovno vaše fizičke osobe, ono je otprilike jednako veliko – malo veće, ali otprilike onoliko koliki ste vi u fizičkom svijetu. Ali ako u duhovnom svijetu pogledate svoja pluća ili jetru, oni su golemi, a ipak su dijelovi malog. Moramo naučiti razmišljati drugačije. U duhovnom svijetu ravna linija uopće nije najkraći put, već najduži, jer u duhovnom svijetu stvari stoje sasvim drugačije kada idemo od jedne točke do druge. U fizičkom svijetu stvari su pedantne: ovaj put je dug, ovaj put je duži, ovaj put je najkraći: ravna linija. - u duhovnom svijetu nije tako, već dolazak 'ravno' predstavlja tako velike poteškoće da je svaki od krivudavih puteva kraći od ravnog. I također nema smisla reći: ravna crta je najkraći put između dvije točke – jer je zapravo najduži.

Važno je shvatiti da je sve u duhovnom svijetu drugačije od onoga u fizičkom svijetu. Zato je ljudima tako teško ući u duhovni svijet s vježbama, koje vjerno rade, jer se njihove prosudbe drže takvih predrasuda da je cjelina veća od njenih dijelova, ili da je ravna linija najkraći put između dvije točke. Toliko o aksiomima. Ali i od svih drugih istina koje vrijede za fizički svijet također se moramo odviknuti ako želimo prodrijeti u duhovni svijet. I to je tako, u duhovnom svijetu ne može biti principa, već je sve individualno. Svaku stvar morate upoznati pojedinačno. Ovo strašno logičko rezimiranje, ovo izdavanje općih pravila ne postoji u duhovnom svijetu. I to je naravno, slučaj i s ovom istinom, iako je istina i uglavnom vrijedi: da ljudi prolaze kroz razvoj u zemaljskom životu u skupinama – to je ponekad narušeno. I upravo kad se to naruši, čovjek upozna značaj toga. Također primjer za to.

Morate oprostiti što su to primjeri iz vlastitog života. Jer kako upoznati primjere koji su u bližem odnosu s takvim stvarima nego kada su primjeri iz vlastitog života? Tu imate svoju individualnost. Opisujući svoj život, osvrnuo sam se na učitelja geometrije kojeg sam imao. S ovim učiteljem geometrije bio sam izuzetno blizak, ne samo dok sam bio njegov učenik nego i poslije. I bilo mi je zanimljivo pratiti njegovu karmu, kontekst njegova života. Bio sam izuzetno, kako se kaže, slab na geometriju. U dobi od devet godina, knjiga iz geometrije koja mi je upravo došla u ruke, učiteljica je mislila da još nisam dovoljno zreo da upoznam tako nešto, bila

je moja sreća, takoreći. Naučiti i znati da tri kuta trokuta čine 180 stupnjeva činilo mi je izuzetno zadovoljstvo u mojoj devetoj godini. Ali onda sam dobio učitelja geometrije koji je bio stvarno neobičan lik. Imao sam oko dvanaest godina kada sam ga dobio, i onda mi je bio učitelj geometrije sedam godina. Zaista, bio je zanimljiv lik jer je zapravo sav bio geometrija, ali na vrlo osebujuan način: deskriptivna, konstruktivna geometrija. Kad sam došao u više razrede, u takozvanu analitičku geometriju, sve što si naučio o analitičkoj geometriji morao si učiti od drugih, jer on o tome ništa nije razumio. Bio je izvrstan konstruktor, konstruirao je sve i ostavljao je izvrstan dojam. I zapravo sam prilično značajno napredovao u geometriji, jer sam ga tako neobično volio. Uvijek mi se sviđalo kada bi ovaj učitelj došao u razred i razvijao svoju geometriju na svoj način.

Kasnije sam vidio – jer sam još imao interesa za njega – da stvarno nisam mogao ne razmišljati o kontekstu njegova života. Sada, ako želite istraživati karmu, doista je tako da je uopće ne možete istražiti, ako u početku odmah pogledate ono što je najupečatljivije u životu. Da sam samo gledao na činjenicu da je samo izvrstan učitelj geometrije, na sve što je on mogao reći, zasigurno nikad ne bih razumio niti njegove karme. Ali na mene je ostavilo dubok dojam u vezi s cijelim njegovim životom to da je ovaj učitelj šepao. Jedna noga je bila kraća od druge.

Vidite, to su stvari za koje se obično smatra da ne pripadaju životu. Ali ono što nas duboko zanima su one stvari koje, ako ih uključite, vode u karmičke veze. Ne mora uvijek biti nešto tako upadljivo; može se doživjeti da smo odvedeni u karmičke veze kada netko ima naviku koju u nekom uvijek iznova viđa, i koja se oblikuje u sliku. Oblikovati se može neka mala navika i karmički uvesti u prošle živote osobe. Dakle, s još jednim učiteljem kojeg sam imao, a koji mi je bio jako drag, bio sam upoznat s dubokim karmičkim vezama – o kojima sada ne želim govoriti – iz činjenice da je svaki puta kada bi taj učitelj došao pred nas, prvo što bi napravio bilo izvadio svoj rupčić i ispuhao nos. Nikada nije započeo sat drugačije. Upravo to, što se stalno ponavljalo, razvilo mi se u sliku, jer je to, da tako kažemo, karmički vodilo u prijašnje živote ove osobe na Zemlji. Tako je bilo i s onim drugim koji je šepao. Eto, tek tada, iz ovog krivog stopala, zasjalo mi je svjetlo na cjelokupni duhovni kapacitet ove osobe. Ljudi obično misle da oblikovanje linija u geometrijske oblike dolazi iz glave. Ali to ne dolazi iz glave, uopće nije istina da ljudi geometriju doživljavaju glavom. Nikada ne biste mogli misliti o kutu da niste hodali. Činjenica da kut doživljavate nogama, omogućava da nešto znate o kutu. Glava samo gleda kako ruke i noge prave kutove i tako dalje. Mi u geometriji zapravo doživljavamo kako se naša volja provlači kroz naše udove. Naši udovi nas uče geometriji. Samo zato jer smo postali tako apstraktna stvorenja, mi to ne znamo, mislimo da geometriziramo iz naših glava. Glava promatra kako hodamo, plešemo i tako dalje, a zatim u geometriji oblikuje figure. Ona gleda. I cijela ta veza,

taj neobičan način predstavljanja geometrije, postao mi je jasan kada sam pogledao unutarnji život upravo te osobe koja je morala šepati, jer je to šepanje posebno dobro osjećala, kao izvrstan geometrista, samo jednostran.

Ali kako sam stigao dalje? Sada sam ovog učitelja stavio pored drugog čovjeka sa sličnom nogom, naime engleskog pjesnika Lorda Byron-a. To dvoje ljudi koji su izvana imali fizičku sličnost, stali su jedno uz drugo, i sada se mnoge stvari koje su se događale u Byronovom životu činile povezane sa svime što se u njegove moralne i etičke životne uvjete uvuklo iz ranije karme, ali je izraženo i u njegovom šepanju. A onda, kada jednom imate karmu u takvoj točki, ona se dalje razvija. I sada sam uspio otkriti kako su to dvoje ljudi živjeli zajedno u određenom razdoblju Srednjeg vijeka u istočnoj Europi, kako su tamo dijelili istu sudbinu. Došao sam do sadržaja njihova života u to vrijeme.

Rani Byronov život nije bio poput Byronovog života u devetnaestom stoljeću; rani život mog učitelja nije poput njegova života u devetnaestom stoljeću, ali oboje imaju vrlo intimnu simultanu sudbinu. Dok su bili stanovnici europskog istoka, saznali su za onu značajnu legendu, da je nekada dragulj paladija, koji je bio zakopan i štovan u Troji – kao da je u njemu magična moć snage Troje – došao preko Afrike u Rim i dugo vremena bio u Rimu, i da je car Konstantin, kada je osnovao Carigrad, uz veliku žrtvu i uz veliku cijenu, paladij donio u Carigrad, u kojem je u početku trebala ležati moć Troje, zatim Rima, i onda bi moć Carigrada trebala zamijeniti moć Rima. Priča se, a čak je i istina u velikoj mjeri, da je oholost cara Konstantina donijela paladij iz Rima u Carigrad, te da je na mjestu gdje je dao potopiti paladij podigao moćni kip, podigao neku vrstu kipa Apolona, na samom stupu. Pa, stup je bilo jako teško dovesti u Carigrad, jer je za njega morao biti postavljen poseban put. Stup koji je nekoć bio donesen iz Egipta u Rim bio je toliko težak da je svaki put kojim su ga nosili potonuo i postao opasan. Zatim je stup postavljen, i paladij je dobro zaštićen u temelju. Iznad njega, na vrhu stupa, dao je podignuti kip Apolona, ali se govorilo da kip predstavlja njega, cara Konstantina. Zatim je dao donijeti drvo s Kristova križa na Orijentu, koje je sakrio u brončani kip, i čavle s Kristova križa koje je oblikovao u zrake; time je dao okruniti glavu Apolona. Tako da je tamo stajao Konstantin, blistajući zrakama uzetim sa čavala samog Krista. Ali za ovaj paladij se u kasnijim vremenima vezala legenda, a ta je legenda čak odigrala svoju ulogu u oporuci Petra Velikog: da će ovaj paladij ljudi s istoka donijeti u glavni grad Istoka i da će se jednog dana i slavenska moć Istoka temeljiti na magijskoj moći ovog paladija kada bude pognut više prema istoku ili sjeverno od Carigrada, te da bi uslijed toga vlast prešla na Slavene, kao što je jednom u paladiju ležala moć Troje, moć Rima, moć Carigrada. U takvim stvarima se kriju duboke istine, čak i ako se pojavljuju u obliku legendi.

No, naposljetku, svatko tko razumije povijest paladija može razumjeti dosta od smjera europske povijesti. I ova dva čovjeka o kojima sam govorio, Byron i onaj drugi koji mu je tada bio drug u ranom Srednjem vijeku, čuli su za ovu legendu i odlučili su da paladij odnesu na sjever, u Rusiju. Nisu uspjeli; nisu uspjeli, jer je to naravno, moralo propasti. Ali dobili su nešto od toga. U karmičkim vezama ljudima ostaje nešto na vrlo čudan način. Byron je kasnije tražio paladij na drugačiji način, pridružio se pokretu za slobodu u Grčkoj, želio je dobiti duhovni paladij. I to je bio poriv koji je ostao s njim iz vremena o kojem sam pričao. I moj učitelj je svima koji su ga mogli intimno promatrati pokazao da gdje god je stajao, čak i ako je bio relativno beznačajna osoba, imao nepokolebljiv osjećaj za slobodu, koji je bio duboko povezan s tjelesnim nedostatkom, kao i njegov drug.

Pa, što se zapravo tamo dogodilo? Vidite, ovo dvoje ljudi su se razdvojili, nikad se više nisu našli: jedan je poznati pjesnik Byron, drugi nešto kasniji, beznačajni učitelj geometrije. Pravilo o kojem sam govorio je prekršeno. Ali život mi je na čudan način to potvrdio. Vidite, taj učitelj geometrije kojeg sam jako volio, kojeg sam čekao svaki puta da dođe na sat, taj učitelj geometrije mi nikada nije dao priliku da progovorim ni jednu privatnu riječ s njim dok mi je bio učitelj. Ponašao se kao lik o kojem sam upravo čitao iz povijesti. Nije se uklapao u vrijeme, izgledao je neumjesno u vremenu. I nastavilo se ovako: kasnije, kada sam došao na antropozofsko predavanje u gradu u kojem je odlazio u mirovinu, potražio sam njegovo ime u adresaru. Naslutio sam da će morati biti tamo, i samo sam htio nasamo razgovarati sa starim učiteljem, da tako kažem, jer sam ga volio, barem jednom nakon mnogo godina – prošlo je trideset godina. U međuvremenu je ostario i živio je u glavnom austrijskom sveučilišnom 'umirovljeničkom' gradu, u Grazu. Došao sam u Graz na antropozofsko predavanje, uzeo adresar, odlučio se vidjeti s njim: to se nikad nije dogodilo, posjetitelji su stalno dolazili, zadržali me, ni tada nisam mogao s njim nasamo razgovarati. Za mene je ostao osobnost koja je kao sjena bačena u moj život, iako sam ga neizmjerljivo volio. Kada sam se opet vratio u Graz, ponovno sam ga htio posjetiti: tada je već bio umro. Tako je ostalo da sam stajao licem u lice s osobom koja mi se, iako mi nije bila tako bliska, zapravo činila kao da negdje čitam o njoj, kao da je osoba iz sasvim drugog doba. Bilo je to otprilike ovako: bio sam njegov suvremenik, ali nimalo karmički povezan s njim. Nikada mi nije bio suvremenik ni u jednoj od svojih prijašnjih inkarnacija. Stoga je u svom posljednjem životu bio sasvim očito izvan stalnih karmičkih grupa u kojima je zapravo trebao biti. Ali i drugi mi je pokazao da se na jednak način odnosio prema tim skupinama, jer je odstupio od niza inkarnacija u kojima je bio, budući da u ovom životu nije bio s onom individualnošću s kojom je u početku bio vezan, tako da se nisu sreli, on i Byron. Govorim vam ovakve stvari kako biste vidjeli kako karma zapravo funkcionira, i kako se, kada uđete dublje u život, zaista morate otvoriti iskustvima koja su u početku zagonetka – i život posvuda ostaje

zagonetka, misteriozan, čudesno tkanje karme. Ali kao što netko može imati suvremenike koji mu se čine kao slike, jer su upravo stavljeni izvan svog karmičkog slijeda, tako i s druge strane postajemo sasvim svjesni da je velika većina ljudi smještena u svoje vrijeme s određenom snažnom unutarnjom nužnošću. To je često slučaj s povijesnim ličnostima.

Ovdje bih također istaknuo jedan primjer. Talijanski junak oslobođenja Garibaldi postao je poznat: zaista čudan život. Jednostavno mi se Garibaldi kao osobnost nije sviđao više od onog kojeg sam spomenuo jučer, kojeg sam karmički slijedio. Zapravo mi je postao simpaticniji tek tijekom karmičkog istraživanja, jer prije nego sam istražio njegove karmičke veze neke stvari u vezi s njim su mi izgledale neprirodne, retoričke, što uopće nisu bile. Ali u svakom slučaju, čini se da je ova ličnost netko tko, iako praktičan, radikalno politički i praktičan, ispada tako čudan kada ga pogledate – kao da živi u imaginarnom svijetu, lebdi malo iznad Zemlje. Koliko god Garibaldi bio praktičan, bio je i idealist. To pokazuje već njegov vanjski život. Dovoljno je pogledati nekoliko karakterističnih crta iz Garibaldijeva života, i to je odmah vidljivo. Budući da je vremena malo spomenuti ću samo neke. Nije uobičajeno da čovjek u prvoj polovici devetnaestog stoljeća, kada je Jadran bio tako nesiguran – Garibaldi je rođen 1807. – uvijek iznova bude zarobljen, kao mladić stalno iznova plovi Jadranom na tako hrabar, odvažan način, prolazi kroz najveće pustolovine, ponovno se oslobađa; ali to je možda i u redu, događa se i drugima. Ali ne događa se svakome: da se nalazi u okolnostima u kojima je izvan svijeta, ne čita novine, a kada je prvi put došao do toga da propisno pročita novine, da tako kažem, u novinama je pročitao vlastitu smrtnu osudu! Dogodilo se ovako: vratio se iz neke pustolovine na moru, i ne znajući za to optužen je da je sudjelovao u određenim političkim zavjerama. Bio je osuđen na smrt u odsutnosti i o tome je pročitao u novinama. Činilo se da mu je suđeno da bude iznad života.

Ali druge osobine njegovog života su još čudnije. Tako se dogodilo, naprimjer, da je baš kada je trebao sudjelovati u borbama za slobodarske pokrete u stranoj zemlji, na moru u blizini obale, pogledao kroz dalekozor prema obali. Ono što je vidio bila je vrlo ljupka djevojka, i gle, Garibaldi se u nju zaljubio kroz dalekozor! To nije svakodnevni način da se zaljubite! Ljudi koji su potpuno uronjeni u život ne zaljubljuju se kroz dalekozor. Ali sada se stvarno zaljubio do ušiju, svom je snagom plovio u smjeru u kojem se zaljubio. Kad je stigao, naravno, njegove voljene više nije bilo, ali tamo je stajao muškarac; toliko mu se svidio da ga je pozvao na ručak, i eto, to je bio otac dame u koju se zaljubio kroz dalekozor! I tako je mogao biti na jelu na kojem je bila i dama. On je znao samo talijanski, ona samo portugalski, ali jezikom srca razumjeli su se i zaručili. Bio je to zajednički život koji je od žene tražio hrabrost. Pratila ga je u njegovim ratnim pohodima s istinskim herojstvom. Također se ne događa često da se u odsutnosti muškarca,

mного milja daleko, rodi prvo dijete, da žena prvo mora tražiti muškarca na bojnopolju kroz strašne avanture, da se dijete veže s užem oko vrata tako da ga može grijati na grudima. I tako sada juri kroz sve moguće kako bi pronašla čovjeka za kojeg je čula da je ubijen; ali našla ga je još živog. - Ipak je to bio sjajan brak. Umrula je prije nego što je on umro, što će znati oni koji poznaju Garibaldijev životopis. I eto, nakon deset godina, što god život nosio, zaručio se i oženio drugom damom na sasvim običan, građanski način, kako se to obično radi među filistrima. Ovaj brak, koji je sada bio uredno sklopljen, trajao je samo jedan dan, a potom su se rastali. Vidite, on je bio povezan sa zemaljskim životom drugačije nego drugi ljudi. I zanimao me takav život.

Tu sam opet, dok sam slijedio ovaj život, bio odveden u područje irskih misterija. I ovaj Garibaldi je duša u kojoj je individualnost koja je prošla kroz misterije Hibernije i koja je, u nekom stupnju inicirana, otišla na istok, čak surađujući s drugima u oblasti Rajne. Ali posebno me zanimao karmički aspekt Garibaldijeva života, u njemu postoji osobnost čiji je život teško objasniti. Jer Garibaldi je na neki način personifikacija istine. Bio je republikanac, duboko u sebi, u duši. Pa ipak, on je bio taj koji je, unatoč svojim republikanskim sklonostima, promaknuo Vittoria Emanuele u kralja Italije. Promicao je kraljevsku obitelj u liku Vittoria Emanuele. To na prvu izgleda nevjerojatno. Kako je ovaj republikanac uspio Vittoria Emanuele učiniti kraljem Italije? Pogledajte u povijesti. Bez Garibaldija kraljevina Italija nikada ne bi postojala. Može se ići dalje, onda se otkriva da je Garibaldi povezan s drugim osobnostima koje su zapravo različitog unutarnjeg stanja od njegovog: Cavour, Mazzini. Posve različite prirode: Mazzini, idealist koji se ne miješa u praktične stvari, Garibaldi, posvuda praktično-vojno-državnički, a opet lebdi iznad zemaljskog, Cavour, lukavi, pametni političar. Kako se ti ljudi slažu? To je postalo pitanje. Upravo se tada pokazalo nešto što bih vam želio naglasiti kao nešto svojstveno karmi. Tada se otkrilo da su ova druga tri čovjeka slijedila individualnost Garibaldija, dok je on bio irski posvećenik, bili su njegovi učenici. U irskim misterijima ima nešto neobično, da se između učenika i učitelja razvija životna veza. Oni se ne mogu ponovno odvojiti, barem ne kroz određene inkarnacije. Tu je karmička veza, ne mogu se ponovno odvojiti. Sada se događa nešto neobično: oko 1807. godine ova četvorica su ponovno rođena, jedan u Genovi, drugi u Torinu, treći u Nici, to jest, na jednom te istom mjestu na Zemlji, i također otprilike u isto vrijeme. Rođeni su zajedno u isto vrijeme na istom području. Ispostavi se da su oni koji spadaju zajedno ponovno okupljeni, čak i unatoč njihovim sklonostima. Dakle, tako kruti republikanac kao što je Garibaldi, okovao je uz sebe vrlo različitog Vittoria Emanuele, ljudsko zajedništvo znači više od takozvanog uvjerenja. Dajem ovaj primjer kako biste mogli vidjeti što znače ljudski odnosi koji se temelje na karmi. Jedan može vjerovati da je ovo istina, drugi da je ono; zajedništvo u karmi više obvezuje. U životu su na djelu ljudski odnosi, a ne toliko

apstraktni koje imamo kroz razumijevanje. Ali to kako su ljudi povezani u životu i kako mogu prolaziti kroz život kao sjene kada su izloženi svojoj karmi, to postaje vidljivo tek kada u određenim slučajevima slijedimo karmu.

Htio sam to danas reći. Sutra ćemo nastaviti ovo razmišljanje.

PREDAVANJE XIII

Breslau, 12. lipnja 1924.

Danas želimo ukazati na pojave duševnog života koje nas mogu približiti takvom samopromatranju, da se osobna karma, osobna sudbina, pokazuje kao svojevrsni bljesak munje. Isprva, kada svom duševnom životu pristupamo s više ili manje površnom samospoznajom, imamo dojam: u ovom životu osjetilni dojmovi i misli koje formiramo o osjetilnim dojmovima, jedini su jasni i čisti dojmovi u običnoj svijesti u kojima smo potpuno budni. U osjetilnim dojmovima i mislima koje imamo o njima, zapravo se iscrpljuje ono u čemu smo potpuno budni s običnom sviješću. Naravno, osim ovog života misli i osjetilnih dojmova, osjetilne percepcije, imamo i svoj život osjećaja. Razmislite samo o tome kako neodređeno teče ovaj život osjećaja, koliko u svom životu osjećaja zapravo imamo malo toga jasnog i potpuno budnog. A tko god može bez predrasuda uspoređivati stvari u životu, morat će sam sebi reći: kada se približimo osjećajima, sve je neodređeno, u usporedbi s mislima. Život osjećaja zasigurno je intimniji, osobno bliži, od života misli, ali je neodređen i po načinu na koji se odvija i, mogao bih reći, u zahtjevima koji se prema njemu iznose. Što se tiče naših misli, nećemo si lako dopustiti da na bilo koji način odstupimo od misli drugih ljudi kada je riječ o nečemu što vrijedi kao istinito. Tada ćemo u sebi imati nejasan osjećaj: naše misli, naši osjetilni dojmovi moraju se slagati s onima drugih ljudi. Ne izgleda tako kada su u pitanju naši osjećaji. Dajemo si za pravo da se osjećamo na neki intimniji, osobniji način. A ako svoje osjećaje usporedimo s našim snovima, onda možemo reći: snovi svakako proizlaze iz noćnog života, dok osjećaji dolaze iz dubine duše u svakodnevnom životu, ali opet, naši su osjećaji jednako nejasni kao i naši snovi sa njihovim slikama. Svatko tko pokuša napraviti usporedbu, usporediti snove koji dolaze u svijest, osjetiti će kako se ti snovi u nama pojavljuju kao nešto neodređeno, baš kao i osjećaji. Stoga možemo reći: mi smo zapravo budni samo u svojim osjetilnim dojmovima, u svojim mislima, dok smo u svojim osjećajima sanjari i kada smo budni. Osjećaji nas čine sanjarima u našem običnom budnom životu.

A još više naša volja! Da, što imamo od svega toga što kažemo: sad ću napraviti ovo ili ono! – u svijesti? Ako želim nešto zgrabiti, onda prvo imam ideju: želim to zgrabiti; onda se ta ideja potpuno raspline, a u svojoj običnoj svijesti ne znam ništa o tome kako se ono što je u 'želim' spušta u moje živce, moje mišiće, moje kosti. Kada zamislim: želim uzeti sat – zna li moja obična svijest kako to dolazi do moje ruke i kako ga moja ruka zatim uzima? Tek kroz drugi osjetilni utisak, drugu predodžbu, vidim što se događa. Običnom sviješću prespavam ono što se nalazi između ova dva

utiska, kao što spavam kroz ono što noću doživljavam u duhovnom svijetu. Nisam svjestan toga, ni jednog ni drugog. Tako da možemo reći: u budnom životu imamo tri zapravo vrlo različita stanja svijesti. U razmišljanju smo budni, stvarno budni, u osjećaju sanjamo, a u volji spavamo. Stvarnu bit volje uvijek prespavamo, jer ona počiva duboko u podsvijesti.

Međutim, postoji nešto što uvijek iznova izlazi iz dubina naše duše čak i kada smo budni: to je sjećanje. O sadašnjosti imamo misli. Ova prisutnost ostavlja određeni dojam na nas. Ali ono što je prošlost u ovom životu na Zemlji, neprestano odjekuje u sadašnjosti u obliku misli i sjećanja, zapamćenih misli. Kao što znate, ove zapamćene misli su mnogo bljeđe, mnogo manje određene, od dojmova sadašnjosti. Ali ipak se pojavljuju, miješaju se s našim običnim svakodnevnim životom. A kada pustimo da se sjećanje razigra, sjeti se svega što smo prošli u životu, tada iz tog naviranja sjećanja, shvatimo: ovdje se naš život duše, kakav je u nama, ponovno pojavljuje. Osjećamo da smo u ovom životu na Zemlji zapravo ono čega se možemo sjetiti. Treba samo zamisliti što biva s čovjekom kada se ne može sjetiti nijedne epohe svog života, kada za jednu epohu zataji sjećanje. Takve ljude možete upoznati. Navesti ću jedan primjer. Osoba na relativno uglednom položaju u početku je imala sve dok je živjela normalnim životom, sjećanje na sve što je bilo, sjećanje na ono što je radila kao dijete dok je odrastala, sjećanje na sve doživljeno tijekom studentskih dana, sve što je doživjela u svom poslu. Ali eto, jednog dana sjećanje u njoj nestane. Više ne zna tko je bio. Osobito – govorim vam stvarnost – je neobično: u njemu se ne gasi razumijevanje, niti predodžbe o sadašnjosti, nego se gasi sjećanje. Više se ne sjeća kakav je bio kao dječak, kao mladić, kao muškarac, može samo imati predodžbu o onome što na njega trenutno ostavlja utisak. I zato što ne zna što je bio kao dječak, kao mladić, kao čovjek, ne može povezati svoj sadašnji život sa svojom prošlošću, to ne može otkako mu je sjećanje izbljedio.

Upravo kada se razmotri takav slučaj, lako se vidi zašto nešto radimo u bilo kojem trenutku. Ne zato jer nas na to tjera sadašnjost, nego zato jer smo to i to, iskusili u zemaljskoj prošlosti. Samo promislite što biste napravili ili ostavili nenapravljeno da sjećanje ne igra ulogu! Čovjek je puno više ovisan o ovom sjećanju nego što bi se moglo misliti. Ali ovaj je čovjek jednog dana imao nesreću da mu se sjećanje ugasilo, pa se sada usmjerio samo na ono što su mu tada sugerirali porivi, a ne na ono što mu je sugeriralo sjećanje. Odjenuo se, napustio obitelj, jer je s obitelji bio vezan samo kroz sjećanje koje ga je napuštalo. U njemu su se javili porivi koji nisu imali veze sa sjećanjima na njegovu obitelj. Imao je svoj um; pa je odabrao trenutak – jer bilo bi glupo učiniti sve to dok su oni tu – trenutak kad njih nije bilo. Živio je među njima kao pametan i razuman, samo što nije imao pamćenja. Odjenuo se, otišao na željezničku stanicu, uzeo kartu za vrlo udaljenu postaju. Sve o čemu je mogao misliti bilo mu je savršeno

jasno. Ustao je i otišao. Ali sjećanje na ono što bi doživio uvijek bi blijedilo, čak je izbledjelo i sjećanje na uzimanje karte za vlak. Sadašnjost je uvijek bila tu, sjećanje je bilo patološki izbrisano. Ali bio je toliko zadubljen u sadašnjost da je na kraju znao: sada sam stigao, mogao je to usporediti s redom vožnje. Ono što je već postalo navika, što više nije bilo sjećanje, sposobnost čitanja, ostalo je; samo se sjećanje izbrisalo. Opet je otišao. Za sljedeći vlak uzeo je drugu kartu za drugu postaju. I tako je putovao po svijetu, a da nije znao tko je. I jednoga dana opet mu se vratilo izbrisano sjećanje; jedino ono o čemu nije znao ništa je ono što je učinio otkako je kupio prvu kartu za vlak. Jednog dana sjećanje se vratilo. Našao se u berlinskom azilu za beskućnike. Sve što se dogodilo na željeznici i na mjestima gdje je bio, samo je izbrisano; jer nije pripadalo sadašnjosti. Samo promislite kako se čovjek zbuni, kako postaje nesiguran! Iz ovoga ćete zaključiti koliko je usko povezano ono što nazivamo 'Ja', s riznicom naših sjećanja. Jednostavno se ne prepoznavamo ako nemamo riznicu naših sjećanja.

Pa, na koji način su sjećanja u nama? Vi ste duševni. Ta su sjećanja u nama duševna; međutim, ona nisu samo duševna u cjelokupnom čovjeku, ona su tu i na drugi način. Zapravo samo duševno rade kod osobe koja je navršila dvadeset i prvu ili dvadeset drugu i živi dalje. Prije toga, sjećanja ne djeluju samo na dušu. Moramo biti svjesni onoga što sam ovih dana govorio: da smo prvih sedam godina postojanja naslijedili naše supstancijalno fizičko tijelo od svojih roditelja. Promjena zuba, izbijanje mliječnih zuba, nije prvi, već posljednji čin ispadanja; cijelo prvo tijelo se odbacuje. Drugo tijelo, koje imamo do puberteta, izgrađujemo iz naše duše i duha, onako kakve smo donijeli sa sobom kada smo sišli iz duhovnog svijeta u fizičko i zemaljsko postojanje. No, od rođenja do promjene zubića primili smo mnogo dojmova okoline. Apsorbirali smo sve što se u nas ulijevalo učenjem jezika. Pomislite samo koliko je neizmerno ono što se u nas ulijeva s jezikom! Tko to nepristrano promatra zasigurno će se složiti s Jean Paulom, koji je rekao da je sasvim svjestan da je u prve tri godine života naučio više nego u tri akademske. Što to zapravo znači jasno je. Jer čak i ako su akademske godine sada povećane na pet ili šest – vjerojatno ne zato jer u njima previše naučite, nego zato jer naučite premalo – još uvijek je sitnica s onim što je čovjek upio u prve tri godine života i u godinama koje slijede tri do promjene zuba. Od određenog trenutka to ostaje u svojevrsnom nejasnom sjećanju. Ali pomislite kako su blijeda i nejasna ta sjećanja na prvih sedam godina našeg života u usporedbi s onim kako je kasnije! Samo pokušajte usporediti: ponekad je ono što se pojavi poput neurednih blokova sjećanja, ali nije baš koherentno. Zašto nije? Da, ono što primimo u prvih sedam godina ima nešto sasvim drugačije od onoga što primite kasnije. Ono što apsorbirate u prvih sedam godina života intenzivno djeluje na plastično formiranje vašeg mozga; to ulazi u organizam. I velika je razlika između relativno nerazvijenog mozga kojeg posjedujemo kada

dođemo u zemaljsku egzistenciju i onog lijepo razrađenog kojeg imamo kada prolazimo kroz promjenu zuba. I to ide od mozga do ostatka tijela. Zaista je velika stvar kako taj unutarnji umjetnik kojeg donosimo iz predzemaljskog postojanja u svoje fizičko tijelo, djeluje u prvih sedam godina života. Promatrate, ako sada počnemo učiti čitati – ne samo da bismo mogli samo slovati u odnosu na ono što je kod djeteta – kako je to prekrasna pojava, kako dijete ulazi od svog prvog dana, kada je sve tako nejasno, izraz lica, pogled, geste lica, pokreti ruku i tako dalje. Kada vidimo kako dolaze dojmovi koje dijete upija, kako se dijete na sjajan način produhovljuje, onda je to jedna od najvećih stvari koja se može promatrati, to produhovljenje djeteta u prvih sedam godina života. Ako promatramo ovaj razvoj djetetove fizionomije, ili geste od rođenja do promjene zubića, čitajući ga na način kao da ga dešifriramo kao što dešifriramo bilo što u knjizi iz slova, i ako to spojimo, kao što možemo spojiti slova u riječi, tako da možemo pročitati riječ - tada fokusirano gledamo na rad mozga, koji je pak u svom radu potaknut dojmovima koji se samo rijetko razvijaju u sjećanja, jer moraju plastično raditi na mozgu, a time i na fizionomiji.

A kada život ide dalje, od promjene zuba do spolne zrelosti, onda je ono što je na djelu u čovjeku više-manje skriveno. Rad se nastavlja, kao što rekoh, do početka dvadeset prve godine, na razvoju, na formiranju, na oblikovanju organizma; ali od sedme godine nadalje na ljudskom se tijelu radi manje nego prije, a od puberteta do početka dvadeset i prve godine, radi se još manje. Ali stoga može doći nešto drugo. Može se, ako se uopće ima smisla za takva zapažanja i dopusti da se to čulo razvije za ovu divnu pojavu, vidjeti kako se fizionomija djeteta otkriva iz mjeseca u mjesec, iz godine u godinu, pogotovo ako se ima oko za ono što se otkriva u djetetovim gestama, kako iz vrpoljenja proizlazi čudesno duhovno kretanje udova – ako razvijete finu percepciju svega toga, onda možete produbiti ovu percepciju i dobiti, da tako kažemo, finiji duševni osjetilni organizam iznutra. Tada postoji mogućnost, s djetetom koje se razvija između sedme i četrnaeste godine, između promjene zuba i puberteta, da više ne razvija svoju fizionomiju i geste na tako grub način, već taj razvoj pokazuje u više prikrivenom obliku – čovjek ima mogućnost, kada se približi djetetu, kroz unutarnji osjećaj, koji djeluje sigurno kao oko duše, vidjeti kako ono sada dalje razvija svoje tijelo na tajanstveniji način. A s tim tjelesnim razvojem između sedme i četrnaeste godine, ako se stekne intimniji pogled na to, može se razviti osjećaj zagledanja u život prije zemaljske egzistencije, koji je proveden između smrti i novog rođenja, prije nego je sišao u ovu zemaljsku egzistenciju.

Vidite, moramo se vratiti na takve stvari. Moramo to učiniti tako da djetetu u prvih sedam godina života možemo reći: ti si čovjek, oko tebe nije samo priroda koja se otkriva u osjetilnim objavama. Duh živi u svemu što se otkriva osjetilima, u boji, u obliku. - Zaista je divno vidjeti duh koji se

obraća u svemu, a zatim ga doživjeti kao odraz u načinu na koji dječja fizionomija postaje sve duhovnija. Ako prođete kroz ovo s pravim unutarnjim produblivanjem i svoju dušu možete održavati aktivnom uz određenu predanost životu, tada će vam iz te predanosti životu, doći to da u djetetu između sedme i četrnaeste godine života, vidite to kako u njemu dok je ovdje na Zemlji, funkcionira njegovo pred-zemaljsko postojanje između smrti i novog rođenja. I osjetiti ćete taj vanjski razvoj ljudskog bića u svojoj duši, osjetiti ćete da u njoj više ne vlada ono što je u zemaljskom okruženju, nego da sada u formiranju čovjeka vlada drugi fizički organizam, kojeg sami formiramo samo po uzoru na prvi. To može biti nešto jako veliko u životu. I to će ljudi morati naučiti: gledati same ljude. Tada će život doživjeti ono produbljivanje bez kojeg daljnji napredak civilizacije jednostavno više nije moguć. Jer vidite, naša civilizacija je postala potpuno apstraktna, potpuno apstraktna! U našoj običnoj svijesti možemo misliti i stvarno misliti samo ono što je u nas ucijepljeno. Više ne dolazimo do takve suptilnosti percepcije kakvu sam upravo opisao. Zato ljudi danas prolaze jedni pored drugih. Čovjek puno uči o životinjama, biljkama, mineralima, ali ne uči baš ništa o zamršenosti ljudskog razvoja. Cijeli život duše mora postati intimniji, mora postati finiji, nježniji, tada ćemo opet vidjeti nešto od tog života. A onda, iz samog čovjekovog razvoja, vidjeti ćemo pred-zemaljski život.

A onda dolazi ono što slijedi nakon puberteta, godine između puberteta i dvadeset prve ili dvadeset druge godine. Da, što nam sve čovjek otkriva? Za običnu svijest otkriva nam potpunu promjenu u svom životu u odnosu na ranije, ali zapravo na grub način. Govorimo o mladenačkim godinama, o 'klipanu', pokazujući da smo svjesni da se događa promjena u životu. Čovjek više iznosi svoje unutarnje biće. Ali ako steknemo finiji osjećaj za prve dvije životne epohe, ono što ljudsko biće otkrije nakon puberteta izgledati će kao drugo ljudsko biće, doista se pojavljuje kao drugo ljudsko biće. Ono tada postaje vidljivo kroz fizičko ljudsko biće koje stoji pred nama; a ono što je 'klipansko' ali i mnoge lijepe stvari, pojavljuje se kao oblak, kao drugo ljudsko biće u čovjeku. Nama treba ova kontemplacija koja je poput oblaka u ljudima. Danas je to pitanje posvuda. Ali naša civilizacija na njega nema odgovor.

Mnogo se toga dogodilo u duhovno-fizičkom razvoju Zemlje na prijelazu iz devetnaestog u dvadeseto stoljeće. Drevni istočnjaci su to već osjećali kada su rekli da Kali Yuga, mračno doba, završava na kraju devetnaestog stoljeća i počinje doba svijetla. I to je počelo, samo se ne zna, jer ljudi su s umom još u devetnaestom stoljeću i ideje su tako tromе u njihovim srcima i dušama. Ali svuda oko nas već je svijetlo, blistava jasnoća. I trebamo samo slušati ono što se želi otkriti iz duhovnog svijeta; možemo to čuti. A budući da je um mladih posebno prijemčiv, na prijelazu stoljeća u mladim umovima pojavljuje se i nejasna čežnja za boljim upoznavanjem ljudi, za

prisnijim sagledavanjem ljudi. Svatko tko je rođen u ovom dobu, na prijelazu iz devetnaestog u dvadeseto stoljeće, osjeća instinktivno da mora znati puno više o ljudima nego što to ljudi mogu reći. - Živi se i odrasta a instinktivno se osjeća: treba puno više znati o ljudima, ali nitko ne govori to što želite. - Traži se čovjek, čini se sve moguće da se nađe čovjek. Bilo vam je neugodno s onim koji su bili stari kad ste bili dijete ili mlada osoba, jer ste htjeli nešto znati o ljudima, a oni o ljudima nisu ništa znali. Jer moderna civilizacija ne može ništa izraziti, ne zna ništa reći o ljudskom duhu. To se jednostavno ne da usporediti s ranijim vremenom. Tada su iz srca znali puno više reći mladima o ljudima. Dok su stvarne ideje još bile žive, stari su još imali puno toga za reći; sada se nema što reći. I tako ste htjeli otrčati nekamo, da saznate nešto o ljudima. Mladi su postali ptice selice, izviđači; bježali su od ljudi koji ti nisu imali što za reći, htjeli su naći nešto što bi im moglo reći nešto o ljudima.

Pokret mladih dvadesetog stoljeća, tu ima svoje korijene. Što ovaj omladinski pokret zapravo na kraju želi? Da, želi uhvatiti ono ljudsko biće poput oblaka koje se pojavljuje nakon puberteta, koje živi u ljudskom biću! Mladi žele biti odgajani na način da shvate tu osobu. Ali tko je ta osoba? Što ona zapravo predstavlja? Što se pojavljuje, takoreći, iz ovog ljudskog tijela, koje smo vidjeli kako razvija svoju fizionomiju, njegove geste, u kojem se također može osjetiti kako u drugoj dobi, od promjene zuba do spolne zrelosti, ono što je imalo pred-zemaljsku egzistenciju dobiva oblik? Što je to što se sada čini kao nešto sasvim strano, ono što izbija iz čovjeka kada nakon puberteta postane svjestan svoje slobode, kada odlazi drugim ljudima, traži asocijacije iz unutaršnjeg poriva, koji je njemu neobjašnjiv, i druge neobjašnjive osobine, ta vrlo specifična osobina u ljudskom biću? Što je ovaj čovjek, ovaj drugi čovjek koji se pojavi? To je onaj koji je živio u prijašnjem životu na Zemlji i koji je sada u sjeni u sadašnjem životu na Zemlji. Čovječanstvo će postupno naučiti uzimati u obzir karmu u onome što na osebujan način utječe na ljudski život u vrijeme spolne zrelosti. U trenutku u životu kada čovjek postane sposoban iznjedriti ljudsko biće svoje vrste, u njemu se pojavljuju i impulsi koje je predstavljao u ranijim životima na Zemlji. Ali mnoge stvari se moraju pojaviti u ljudskoj duši kako bi se moglo dogoditi jasno iskustvo onoga što sam vam sada opisao.

Promislite na ogromnu razliku koja postoji za običnu svijest između ljubavi prema sebi i ljubavi prema drugima. Pa, svi prilično dobro razumiju samoljublje, jer se svi toliko vole! U to nema sumnje. Vole se i oni koji misle da se ne vole. Vrlo je malo ljudi, a u tim slučajevima morate pažljivo ispitati njihovu karmu, vrlo je malo ljudi koji kažu da se ne vole. S ljubavlju prema drugima malo je teže. To svakako može biti vrlo iskreno, ali je vrlo često zamagljeno primjesom samoljublja. Sviđa vam se druga osoba jer vam radi ovo ili ono, jer je s vama – iz mnogo razloga koji su intimno povezani s ljubavlju prema sebi. Ali nesebična ljubav je unutar našeg dosega. Ona

postoji. Čovjek može postupno naučiti istjerati samoljublje iz ljubavi. Tada se upoznaje stapanje s drugim, prava predanost drugome. Pa vidite, kroz ovu odanost drugima, kroz ovu nesebičnu ljubav, čovjek može povratiti onaj osjećaj koji mora imati za sebe ako želi baciti pogled na svoje prijašnje živote na Zemlji. Jer pretpostavimo da ste čovjek koji je rođen 1881; živite do sada, a jednom ste bili u ljudskom biću na Zemlji, recimo rođeni 737. godine, umrli 799. godine u to vrijeme. Sada čovjek, osoba B, hoda okolo u devetnaestom, dvadesetom stoljeću; nekada je ta osobnost, vi sami, hodala okolo u osmom stoljeću. To povezuje život između smrti i novog rođenja. Ali ako želite imati ideju o tome što se događalo tada u osmom stoljeću, morate voljeti samoga sebe točno onoliko koliko volite drugoga. Jer onaj koji je hodao u osmom stoljeću je u vama, ali je u istoj mjeri drugačiji od vas, postao vam je tuđi, kao što su i drugi, vama je sada druga osoba. Morate se moći suočiti sa svojom prethodnom inkarnacijom kao što ste sada suočeni s drugim ljudskim bićem, inače nećete imati pojma o prethodnoj inkarnaciji. Niti ćete doći do objektivne koncepcije onoga što se u ljudskom biću pojavljuje kao drugo ljudsko biće poput oblaka kada postane spolno zrelo. Ali kada nesebična ljubav postane moć spoznaje, kada ljubav prema sebi zaista postane toliko objektivna da se može promatrati i sebe kao i druge, tada se nudi način da se osvrnemo na ranije živote na Zemlji, barem u početku s predosjećajem. To se pak, mora kombinirati s vrstom promatranja koje sam opisao, kroz koje se postaje svjestan osobnosti ljudskih bića. U suštini, već je danas jasno vidljivo da čovječanstvo želi razumjeti ponavljanje zemaljskog života, karmu, od kraja Kali Yuge. Samo se to tako ne kaže jer se ne osjeća tako jasno. Ali promislite samo, kad bi se, naprimjer, jedan sasvim pošten pripadnik današnje omladine probudio ujutro na način da bi sve ono što se dogodilo tijekom noći, stajalo pred svijesti četvrt sata, a za to vrijeme netko bi ga upitao: što je to što zaista želiš?, tada bi on rekao: konačno želim razumjeti cijelo ljudsko biće koje je prošlo kroz ponavljane živote na Zemlji. Želim znati što je to što u meni živi iz ranijih faza egzistencije. Ne govoriš mi o tome. Nemaš ništa za reći o tome.

U ljudskom umu danas postoji poriv da se prozre, da se prepozna karma. Stoga je danas i vrijeme kada se mora potaknuti povijesno promišljanje, kao što sam vam iznio u pojedinačnim primjerima, koji pak, ako se njima bavite vrlo ozbiljno i intenzivno, vode do vlastitog života u svijetlu ponovljenih zemaljskih života i karme. Zato u ovim predavanjima kombiniram takva povijesna razmatranja s postupnim uvođenjem karme pojedinaca. To je tema ovih predavanja. Do posljednjeg predavanja želimo u svojim promišljanjima otići toliko daleko da imamo jasnu ideju kako čovjek može osjetiti svoju karmu u sebi. Ali ne može se napraviti drugačije nego prvo vidjeti stvari u velikoj strukturi svjetske povijesti. Ova opažanja, koja su prvo htjela osvijetliti nutrinu čovjeka, osvijetlila su i nutrinu jednog

kretanja vremena, dopustite mi da zatvorim ovo promišljanje izlažući pred vama ponovno svjetsko-povijesnu sliku.

U budućnosti se povijesna razmatranja moraju vezati uz cjelokupno ljudsko biće, moraju jasno pokazati kako sam čovjek prenosi iz jedne zemaljske epohe u sljedeću impulse koji žive u povijesti, u povijesnom razvoju. Pogledajmo vrijeme kada je u Europi živio Karlo Veliki, koji je vladao od 768. do 814. Na trenutak razmislite o svemu što znate o povijesnim aktivnostima Karla Velikog. Budući da se u školi toliko naučilo o Karlu Velikom, u dušama poštovanih slušatelja sada se mora pojaviti čitavo mnoštvo ideja! Pa, u isto vrijeme kad i ovaj Karlo Veliki, zajedno sa svim stvarima koje se sada rađaju u dušama poštovanih slušatelja, tamo je na Orijentu živjela vrlo važna ličnost: Harun al Raschid. Izrastavši iz obrazovanja koje se tada vezivalo uz muhamedanstvo, bio je oduševljen idejom da se ovo orijentalno obrazovanje njeguje u centru, u obrazovnom centru na vrlo poseban način. A na tom je dvoru postignuto izvanredno mnogo, jer je to bilo, da tako kažem, stjecište svega što se u to vrijeme moglo postići u fizikalnim, astronomskim, alkemijskim, kemijskim i zemljopisnim nastojanjima. Umjetnička, književna, povijesna, obrazovna nastojanja, na dvoru Harun al Raschida, tekla su zajedno. Kad se to vidi, ima se puno više divljenja za ono što se može naći na ovom orijentalnom dvoru od svega što je učinjeno na dvoru Karla Velikog, posebno duhovno. A neke stvari u kampanjama Karla Velikog nisu baš nešto što može tako silno oduševiti današnje srce. Istovremeno s Harun al Raschidom živjela je na toj visini još jedna osobnost, koja je tada bila samo mudrac, ali je u ranijoj inkarnaciji, mnogo prije toga, bio posvećenik. Već sam vam rekao da ono što je bila inicijacija u prethodnoj inkarnaciji, da to u sljedećem životu može ostati u pozadini. Bila je to zaista grandiozna akademija koja je osnovana tamo na Orijentu. Ali ova druga ličnost bila je neka vrsta organizatora: znanje, umjetnost, poeziju, arhitekturu, plastičnu umjetnost u tom vremenu, znanost, organizirao je ovaj čovjek na dvoru Harun al Raschida.

Obje duše, Harun al Raschid, kao i njegov mudrac, sada su prošli kroz vrata smrti i dalje se razvijali. Znamo da je to bilo razdoblje kada se arabizam proširio Europom. Tom širenju arabizma došao je kraj. Ali i sam Harun al Raschid i njegov mudrac, držali su se svojih djela. Dok je Harun al Raschid pratio tijek arabizma od Orijenta, da tako kažemo, preko Sjeverne Afrike, preko Španjolske i dalje u Zapadnu Europu, u životu između smrti i novog rođenja, drugi, njegov mudri savjetnik, razvijao se tako da se orijentirao preko Crnog mora u Srednju Europu i tamo gledao stvari. Vrlo je neobična stvar da se čovjekov život između smrti i novog rođenja može pratiti na način da se prati ono u što gleda kada gleda dolje. Naravno, kao što sam vam objasnio, on vidi učinke Serafina, Kerubina, Prijestolja, ali to je još uvijek povezano s onim što se događa na Zemlji. Kao što netko ovdje gleda gore u nebo, tamo gore kada je u životu između smrti i novog rođenja

gleda dolje na Zemlju. I kad je vanjski fizički život davno završio, njih dvoje su ipak nastavili svoj posao. Izvana su to potpuno različite stvari. Harun al Raschid postao je utemeljitelj modernog svjetonazora, lord Bacon od Verulama. Za one koji stvari mogu gledati nepristrano, sve što je Bacon nametnuo svijetu zapravo je novo izdanje onoga što je nekoć bilo na Orijentu. Na istoku ljudi su se okrenuli od kršćanstva. Bacon je izvana bio kršćanin, ali iznutra opet nekršćanin u onome što je nastojao. Drugi, koji je bio njegov mudri savjetnik, trasirao je put na sjever, od Crnog mora do Srednje Europe. Bio je to onaj koji je arabizam uveo na potpuno drugačiji, mnogo više unutarnji način od Bacona, ali i koji je arabizam unio u moderno doba potpuno preobražen: Amos Komenski.

Vidite, tako se isprepliću dvije struje u osvit modernog duhovnog života. Tako se najprije jasno shvaća taj povijesni razvoj, gdje je s jedne strane kršćanstvo potpuno zaboravljeno, gdje je znanstveno obrazovanje eksternalizirano, ali s druge strane postaje sve više internalizirano. U svojoj inkarnaciji koja ima korijene na Orijentu i koja tek preuzima produbljeni duhovni život Srednje Europe, djeluje zajedno s onim što dolazi sa Zapada. U Srednjoj Europi teče zajedno ono što dolazi s obje strane; ali u tome ima mnogo orijentalnog. No ako ne gledate na stvaranje povijesti samo otvaranjem knjige i samo – da, kažu 'bubati' na određenom dijalektu, ne znam sada drugu riječ – i samo 'bubaju', gledaju ono što je lord Bacon napravio, zatim ono što je napravio Amos Komenski, već gledajući kako su određene epohe razvijali sami ljudi, kako se impulsi iz ranijih epoha prenose u kasnije. Samo pokušajte razumjeti što se događa. Kršćanstvo se proširilo, na određeni način kršćanstvo je zavladao krajevima srednje i sjeverne Europe. Ali onda kroz ljude poput Bacona iz Verulama, vraćenog Harun al Raschida, poput Amosa Komenskog, vraćenog mudrog savjetnika, gura se nešto što nije izvorno kršćanstvo, nego se miješa sa svime što djeluje kao duhovno strujanje u razvoju svijeta. Tek tada se razumije što se zapravo događa, u kojem se kontekstu u svijetu čovjek nalazi.

Ako se vratimo od Harun al Raschida do jednog od Muhamedovih neposrednih nasljednika, mora nam biti jasno što je u istočnjački duhovni život došlo upravo kroz muhamedanstvo. Ako pratimo izvorno kršćanstvo, to će pokazati duboko značenje Trojstva. Ako pogledamo ono duhovno u cijelom svijetu prirode, ono duhovno što nas kao fizička bića smješta u svijet, ono duhovno koje je duh zakona prirode, biće Oca, možemo se zapitati: što bismo bili da u nama djeluje samo biće Oca? - Prošli bismo kroz život od rođenja do smrti s istom nuždom kakva funkcionira u svijetu oko nas. Ali u određenoj dobi postajemo slobodna ljudska bića, zbog toga ne gubimo svoju ljudskost, nego se budimo za njen viši oblik. Ono što djeluje u nama kada postanemo slobodna ljudska bića, kada se potpuno odvojimo od prirode: to je sunčevo Biće, Krist, drugi oblik Trojstva. Ali ono što nam daje poticaj da prepoznamo da ne samo da živimo u tijelu, nego se

– kada smo prošli kroz tijelo u njegovom razvoju – ponovno budimo, uzdižemo se kao duh, koji u nama živi kao poticaj Duha Svetoga. Cjelokupno ljudsko biće jedino možemo prepoznati u interakciji ovog Trojstva; tu percipiramo konkretnu stvarnost. Protiv ove konkretnosti muhamedanstvo postavlja apstraktnost: nema drugog božanskog bića osim jedinog Boga Oca, jedinog Boga. Otac je sve. Ne postoje tri oblika božanstva koje treba prepoznati. – Ovaj neposredni Bog Otac-protest, to je sam Muhamed, i oni koji su bili njegovi nasljednici.

U dobu u kojem se samo apstraktno, čisto misaono, suhoparno, trijezno, može razviti kao najviše ljudska sposobnost, u tom dobu se sve više identificira, jer se poznaje samo jedan apstraktni Bog, ovaj s mišljenjem, čovjek čini božanstvenim svoj misaoni život; idoliziramo ovo ljudsko mišljenje, ovaj ljudski intelekt, kad smo zaboravili da ta misao ima altruističku nijansu. Kod Muhamedovih sljedbenika ovo je izvorno bio veliki talent, ovaj apstraktni način razmišljanja o svijetu. Jedan od nasljednika bio je Muavija. Volio bih da ga možete potražiti u povijesti. Kod njega bi pronašli osebujnu duhovnu konfiguraciju, to je početak, da tako kažem, tipa ljudskog bića kojeg se može opisati kao čovjeka koji misli u pukim apstrakcijama, koji sve na svijetu želi oblikovati iz jednostavnih propozicija. Muavija, jedan od Muhamedovih nasljednika, vratio se u naše doba, postao Woodrow Wilson. U njemu je oživjela apstraktnost muhamedanstva, pojavilo se mišljenje da se svijet može oblikovati iz četrnaest hladnih, apstraktnih, besmislenih prijedloga. Istina, nijedna svjetsko-povijesna iluzija nije bila veća od ove, a zapravo gotovo cijelo čovječanstvo nije palo ni na jednu drugu svjetsko-povijesnu iluziju toliko koliko na ovu. I ljudi nisu htjeli razumjeti kada sam na svojim predavanjima u Helsinkiju prije rata ukazao na neadekvatnost Woodrow Wilsona – jer je u to vrijeme bio u usponu svoje slave – ljudi to nisu htjeli razumjeti iako to govorim stalno iznova, gdje god sam mogao razgovarati, ukazivao sam na to kako je nesreća koja sviće povezana s idolopoklonstvom koje se u svijetu provodi s Woodrow Wilsonom.

Sada, nakon božićnog impulsa, došlo je vrijeme kada će se o ovim stvarima slobodno raspravljati; također se trebaju provesti povijesna razmatranja o stvarima koje su neposredno aktivne. Jer ezoterizam bi trebao prožimati cijeli naš antropozofski pokret tako da se otkrije ono što je skriveno pod velom vanjskog fizičkog razvoja. Čovječanstvo će se moći nositi sa svjetskim pojavama i onim što treba učiniti, tek kada uđe u razmatranje karme i pojedinačno ljudsko biće vidi sebe i svjetsku povijest u svijetlu karme.

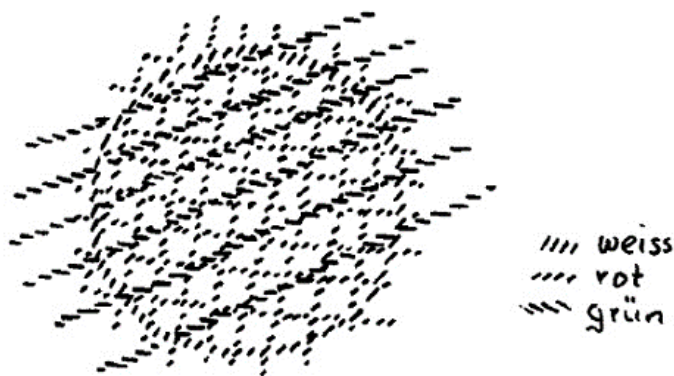
PREDAVANJE XIV

Breslau, 13. lipnja 1924.

Sve smo bliže shvaćanju onih elemenata života u individualnim osobnostima koji mogu potaknuti ideju o vrijednosti karme u osobnoj egzistenciji. Danas će mi biti zadatak, kako bih tijekom ovih predavanja postigao ovaj cilj, s jedne strane ukazati na to kako sama znanost inicijacije može ispitati karmu, polazeći najprije od karmičkih iskustava, i kako potom čovjek može, bez inicijacijskog znanja, ali s određenim intimnim osjećajem promatranja života, kako može dobiti uvid u to kako karma funkcionira. Zatim se prisjetimo što sam rekao o sjećanju i onim hrpama misli koje izviru iz dubine duše, pozvane ili nepozvane, slobodno se podižući, i koje nam, doduše, daju sjenovitu sliku, više ili manje apstraktnu, ali ipak sliku našeg prijašnjeg postojanja na Zemlji, kroz koje smo prošli od našeg posljednjeg rođenja. Ovih smo dana skrenuli pozornost na ono što čovjek izgubi kada izgubi ovo sjećanje. On tada još uvijek može djelovati sasvim razumno, sasvim inteligentno, ali ne djeluje iz konteksta svog cijelog života; ponaša se kao da je, da tako kažem, u trenutku kada počinje djelovati, bez sjećanja na prethodni život; ponaša se kao da je doista došao na svijet kao zrelo, inteligentno, razumno ljudsko biće, ali kao da ranije uopće nije provodio život na Zemlji. Iz ovoga vidimo kako je 'Ja' usidreno i utemeljeno u sjećanju, za iskustvo u sadašnjoj, običnoj svijesti. Tijekom ovog života na Zemlji, 'Ja' više ne može pronaći put do sjećanja.

Ali kako imamo ovo sjećanje? Usporedimo ovo sjećanje s potpuno doživljenom stvarnošću iz koje to sjećanje izvire. U sjećanjima stojimo u životu, prolazimo kroz njih radosno ili bolno, nalazimo se protkani cijelim svojim bićem u svojim iskustvima. Ali samo usporedite ovaj intenzivan način isprepletenosti s vlastitim bićem, sa sjenovitim sjećanjem koje čuvamo u duši. Samo uzmite jedan vrlo važan životni događaj, smrt prijatelja koji vam je bio posebno važan, ili smrt vašeg oca ili majke, u trenutku kada se ovakvo nešto doživljava posebno duboko zbog stanja duše. Usporedimo puni intenzitet doživljaja i doživljenog trenutka s onim što doživljavamo u sjenovitim sjećanjima koja nam dolaze deset godina kasnije! Pa ipak, moramo imati ta sjenovita sjećanja kako bismo osjetili kontinuitet, unutarnju čvrstoću, stvarnost našeg 'Ja' u zemaljskom životu. Ali zar iz ovoga ne vidite kako je 'Ja', koji u običnoj svijesti ne može postojati bez sjećanja, kako se 'Ja' zapravo doživljava u sjeni, kako je to 'Ja' usidreno u onome što u osnovi svake noću ulazi u nesvjesno? U osnovi, svoje 'Ja' ne doživljavamo jako intenzivno u običnoj zemaljskoj svijesti. Postaje više misleće, sve promišljenije, ono stvarno 'Ja' života koje nije prisutno, međutim, za koje znamo da je povezano sa sadašnjim 'Ja'.

Sadašnje iskustvo je intenzivno, ali nije ono koje već poprima oblik sjećanja. Da bismo mogli reći [vidi crtež]: ako je ovo naša perceptivna duša, naš duh, koji je u živom kontaktu sa svime što nam struji iz vanjskog svijeta, onda iza toga, u sjenovitom sjećanju, doživljavamo ono što nam od toga ostaje. I upravo je to ono što je karakteristično za ovo sjećanje, da se od tog sjećanja sve više i više odvajaju osjećaji, a i impulsi volje. Možda smo imali tako intenzivan osjećaj za smrt neke osobe koja nam je izvanredno vrijedna, koliko god to intenzivno bilo: slika sjećanja koja ostaje, to sjećanje je prigušeno, sve prigušenije u osjećaju. Tu je još i manje toga što živi u nama što smo poduzeli svojom voljom, pod vanjskim dojmom! Osjećaj i volja su prigušeni; obično ostaje mirna slika sjećanja, sjena proživljenog. I ne može biti drugačije na Zemlji nego da ova sjena iskustva ostaje s nama. Drugačije se suočavamo sa sjećanjem, a drugačije se suočavamo sa sadašnjim iskustvom.

Ali s ovim sadašnjim iskustvom možemo se suočiti i na drugačiji način nego što je onaj na koji smo navikli u običnom životu. Možemo postaviti nova pitanja o našim iskustvima. Međutim, život poprima vrlo čudan oblik kad se osvrnemo na njega. Zapitajmo se: što smo zapravo mi u sadašnjem trenutku, što smo sa svojim znanjem, svojom osjećajima, s energijom svoje volje? - A vratimo li se na naša iskustva s tim pitanjima, s novim pitanjima, tada ćemo otkriti koliko bismo bili mali kad bi dosegli određenu dob, da tih iskustava nije bilo! Osvrnimo se na neke mladenačke doživljaje, povezujući ih sa sadašnjošću na način sjećanja: kako su samo bili radosni! Ako se u životu često osvrćemo unatrag, možemo si reći nešto što je iznimno važno za sadašnjost. Lakoću s kojom svoju dušu, da, možda i svoje fizičko tijelo, koliko-toliko vješto prilagođeno životu, vodimo kroz egzistenciju, zapravo dugujemo činjenici da u mladosti nismo smjeli živjeti u depresiji, nego živjeti sretno, da smo s radošću uvedeni u mnoge stvari. Upravo ti duševni dojmovi radosti kasnije nas u životu obdaruju određenom radošću, koja se, međutim, preselila u dublje oblasti našeg bića. Zapitajmo se sada koliko od onoga što nam život donosi kao produbljivanje, što produbljuje našu dušu, treba pripisati našoj patnji, našoj boli, i zapitajmo se: što se zapravo može pojaviti u duši kada s tim pitanjima na umu gledamo svoj život? - Odgovor na ovo pitanje ne trebamo pronaći svojim

intelektom, odgovor moramo pronaći svojim osjećajima. A osjećaji odgovaraju: moram biti zahvalan na svemu što se dogodilo u životu, jer me to učinilo onim što jesam i s čime se više-manje poistovjećujem. Ne mogu znati bih li inače bio još manji; mogu samo biti zahvalan ovom životu jer sam postao takav kroz velike i male patnje i radosti svog života.

Na ovo pitanje mora se odgovoriti osjećajem zahvalnosti životu. A za život puno znači kada se ta zahvalnost za ovozemaljsku egzistenciju useli u ljudsku dušu. Ta se zahvalnost javlja uvijek s određenim produbljanjem duše, ako se o životu ne sudi iz osjećaja, nego iz čistoće duše. Možda ćete žaliti za nekim stvarima koje vam je život donio, ali u mnogim aspektima ono što izražava takvo žaljenje je potpuna pogreška. Jer da onog za čim se žali nije bilo u životu, čovjek ne bi bio ono što jest. U konačnici, osjećaj koji čovjek može imati prema životu svodi se na ovu zahvalnost prema životu. Ova zahvalnost može biti prisutna i kada niste sasvim u suglasju sa životom, kada biste željeli da vam život daje više. A može se biti zahvalan i kada nam netko pokloni malu tortu od koga bi se zapravo očekivala velika torta. To što se očekivala velika torta ne smije pokvariti zahvalnost. I tako se zapravo može reći: što god nam je život uskratio po našem mišljenju, što uzgred može biti i pogrešno, život nam je u svim okolnostima nešto dao. Trebali bismo razviti osjećaj zahvalnosti za ono što nam je doneseno. Ali ako netko ozbiljno razvije osjećaj zahvalnosti – treba samo razmisliti o tome, odmah će se prozreti – onda mora postojati zahvalnost prema nečemu drugom. Svatko tko je ikada razvio zahvalnost za život, upravo je kroz zahvalnost za život vođen do prepoznavanja nevidljivih duhovnih davatelja života i do preobrazbe sjećanja u odanu ljubav prema njima.

I najljepši način da se osobnost vodi prema nadosjetilnom je kada se vodi kroz zahvalnost, kroz zahvalnost prema životu. Ta zahvalnost, ona je i put u nadosjetilno, a na kraju završava poštovanjem i ljubavlju prema živototvornom duhu čovjeka. Zahvalnost rađa ljubav. Kad se ljubav rađa iz zahvalnosti za život, ona rađa otvaranje srca duhovnim moćima koje prožimaju život. A budući da je život počeo kada smo rođeni i nemoguće nam je započeti s ovom zahvalom pri rođenju, iako tada očito posjedujemo neke kvalitete, stoga sasvim sigurno zahvalnost životu ide i izvan ovog života u prenatalno postojanje. Međutim, da bismo u potpunosti razumjeli ono što govorim, to mora biti iskušano u životu. Ali ako razvijete zahvalnost koja proizlazi iz nepristranog pogleda na život, trebali biste provjeriti ne rađa li se iz te zahvalnosti doista duhovno rođena ljubav, i otkriti će se da je tako. Na pitanje koje se ovdje postavlja može odgovoriti samo sam stvarni život. Ali ovaj pravi život će odgovoriti kako sam sada objasnio. Ali ako tako pristupimo svojim stvarnim iskustvima, razvijemo zahvalnost, ljubav prema duhovnim snagama koje daju život, onda imamo potpuno drugačiji osjećaj kada gledamo ta iskustva nego kada gledamo u sjećanje. Kod sjećanja, moramo reći: doživljaj je živ, intenzivan, stvaran; u sjećanju je samo sjena

onoga što doživljavamo, ono što doživimo postaje blijeda sjena. Sjećanje duguje postojanje našim iskustvima; ali sada se približavamo nečemu moćnijem od našeg običnog 'Ja'.

Kada gledamo iskustva koja su nas okružila, ne mislimo samo na svoja sjenovita sjećanja. Imamo u vidu nešto moćno: imamo u vidu ono što nije sjena koja protječe vremenom, već kreator ovog zemaljskog 'Ja' koje protječe vremenom. Događaji kojima dugujemo svoje postojanje su posvuda vani, a kada ih pogledamo, te događaje, moramo ih zamisliti kao moćne kreatore našeg zemaljskog 'Ja'. Tako stojim sa svojim trenutnim, sadašnjim 'Ja' u sredini: iza nas, natrag, kada pogledamo u svoju dušu, stoje sjenovite, naknadne slike iskustva: ispred nas se plete sudbina, uzastopna iskustva sudbine koje je snažno formiralo i oblikovalo naše 'Ja'. Prijelaz iz razmišljanja u osjećaj dio je ovog snažnog osjećaja sudbine, jer se zahvalnost i ljubav mogu doživjeti samo u osjećaju. U tom osjećaju ljubavi se najprije otkriva slutnja neizbježne sudbine. I tako se počinje naslućivati neizbježna sudbina, nakon što se prođe kroz zahvalnost i ljubav, snažno se osjeti tekuće događaje koji su nas stvorili. Promislimo o nekome od četrdeset godina. On je nešto. Recimo, da uzmemo ekstreman primjer: postao je slavan pjesnik – bilo je i takvih pjesnika; mogao bih reći i poznati fiziolog, fizičar, imao bih očiti primjer, ali želim dati izmišljeni primjer – koji se osvrnuo na osamnaestu godinu. Gleda događaje od svoje četrnaeste do osamnaeste godine i, u svojoj osamnaestoj godini, otkriva da nije uspio s maturom. To mu je tada nanijelo veliku bol. No morao je drugačije urediti život jer nije imao dovoljno novca da ponovi godinu ili da kao propali maturant obiđe svijet. Sve je već bilo pripremljeno: da je dobro prošao u srednjoj školi, postao bi solidan financijski inspektor, postigao mnogo, ne bi imao vremena razviti sposobnosti i snage koje leže u dubini njegove duše. Svakako, može se reći: ako su te snage fantazije prisutne, onda su toliko jake da se u svim okolnostima probijaju kroz financijsku aktivnost. - To se može reći apstraktno, to se uvijek i kaže; ali nije istina. U stvarnosti mnogi pjesnici, svoj poseban temperament, ono što su postali, duguju činjenici da im se dogodilo nešto poput ovoga što sam spomenuo. Bit će zahvalan – ako pridaje važnost tome da je postao poznati pjesnik – onima koji su ga 'bacili', i nisu mu omeli karijeru dajući mu 'odličan' u svakom pojedinom predmetu. Dakle, tu zahvalnost svakako možemo razviti, kakav god život bio – ako stvari uzmemo stvarno, a ne sentimentalno – i možemo reći: iskovani smo od sudbine koja ide uz nas, i protiv nas. - Ali moramo proći kroz te osjećaje da bi vidjeli kako sudbina plete život pred nama, da tako kažem.

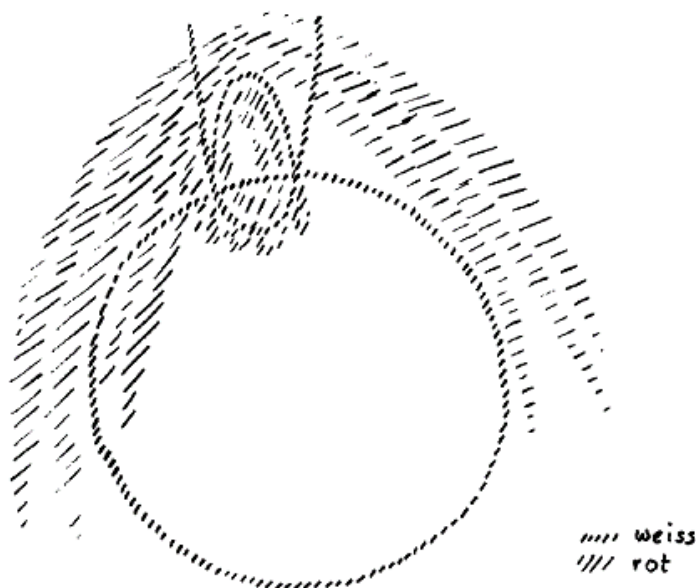
Želio bih umetnuti to kako se s istim iskustvima sada suočava netko tko posjeduje znanost inicijacije, koji stoga može gledati u duhovni svijet. Otvorena mu je mogućnost da tu stvar proživi na sljedeći način.

On usmjerava svoj pogled, koji je već izoštren činjenicom da ima imaginativno, inspiracijsko znanje – o tome što to znači možete pročitati u mojoj knjizi 'Kako se stječu spoznaje viših svjetova?'. Svatko tko je zgusnuo i ojačao svoje znanje, može to znanje s posebnim intenzitetom primijeniti na svako iskustvo u sadašnjosti. Ako netko ima inicijacijsko znanje, nije manje, već je više pod utjecajem iskustva, nego da nema to znanje. Ne smije se zaključiti iz toga da netko tko ima znanje inicijacije, da on prolazi pokraj iskustva s mnogo većom smirenošću od onih koji ga nemaju, da je manje njima pogođen. Pogođen je mnogo više nego drugi. Jedino što je stekao snagu da teške životne događaje mirno gleda; duboko u sebi osjeća ih smislenije nego ih drugi osjeća. Otuda su i doživljaji, kada se s njima suočimo obdareni imaginacijom, inspiracijom, intenzivniji i snažniji; i budući da je prakticirao - prošao za to vježbe u ovom životu i u prethodnom životu, može te događaje oblikovati u slike pune sadržaja, transformirati ih u imaginaciju.

Kakva je to transformacija? Ona se sastoji u tome da ne samo da je ono što čovjek vidi tu, od događaja, iskustva, nego su tu i dublje, duhovne veze, da postoji slika koju čovjek nosi sa sobom čak i kad je iskustvo nestalo; onda je slika tu. Iskustvo je intenzivno, a duhovne veze igraju ulogu kroz imaginaciju; duša je intenzivno dirnuta i onda je moguće pogledati u duhovno i zadržati iskustvo. Dok prolazi noć, iskustvo koje je postalo intenzivnije jer astralno tijelo i 'Ja' napuštaju fizičko tijelo, prenosi se u duhovni svijet kroz san. Ono što je netko doživio u fizičkom svijetu zajedno s fizičkim i eterskim tijelom, u duhovnom svijetu se može iskusiti samo s 'Ja' i astralnim tijelom; ali onda kad se probudimo, ponovno ga guramo natrag u fizičko tijelo. Ali čovjek ga sada ne nosi natrag na način na koji ga obična svijest nosi natrag, što je tada ovisno o sjećanju, koje postupno postaje zasjenjeno; nosi se natrag tako da prožima cijelo biće kao fantom, nosi se sa sobom u punoj objektivnosti, u svom intenzitetu, tako da odjekuje kao stvarnost druge osobe koja stoji pred vama. A onda prođu još dva-tri dana ili noći. A ono što se onda događa nakon ova dva-tri dana i noći je sljedeće: ono što je prvo nošeno u duhovni svijet od 'Ja' i astralnog tijela, što je opet vraćeno da bude moćno i živo i vibrira u fizičkom tijelu, to se obraća – to se sada ispostavi – i stoji iz iskustava kao vladajuća sudbina. Iskustva nisu sama, već su ta iskustva sada prožeta onim što ih je proizvelo u ranijim životima na Zemlji, onim što će nastaviti imati učinak u sljedećim životima na Zemlji. Kao što sjećanje stavljamo iza sebe kao zasjenjenu sliku, tako i osoba koja ima znanje inicijacije stavlja iskustva ispred sebe, tako da su iskustva neposredno ispred nje. Ali ona postaju prozirna poput stakla, a iza njih stoji nova karma, objektivno sjećanje, poput moćne kozmičke memorije. I čovjek postaje svjestan da čovjek ne samo da ima sjenovite uspomene na život na Zemlji u sebi, već da je njegova karma zakopana oko njega u kozmičkom eteru, u Akaša zapisu. Unutra je

sjenovito sjećanje; vani je kozmičko sjećanje na našu sudbinu u svim zemaljskim životima, čak i ako obična svijest toga nije svjesna.

Prolazimo svijetom na način da svoj hod svijetom možemo nacrtati dijagramom [vidi crtež dolje]. Hodamo po licu Zemlje, u sebi imamo sjenovita sjećanja. Kad bismo zamislili čovjeka i ta sjenovita sjećanja u njemu, morali bismo ih zamisliti kao mali oblak u predjelu njegove glave – tamo gdje se glava postupno spaja s tijelom – kako postaje sve sjenovitiji bliže tijelu. Dok čovjek na taj način korača svijetom, okružuje ga kao eterska magla u koju su upisana sva iskustva, ali upisano je i sve iz prijašnjeg života na Zemlji. Imamo unutarnje pamćenje i sjećanje na svijet izvan nas. Svaki čovjek je okružen ovom aurom. Ne samo da je sadašnji

život ugraviran u nama, kako ga se sjećamo, već su oko nas ugravirani zemaljski životi. Nije uvijek lako dešifrirati ovo sjećanje, ali ono je tu. Dešifriranje je teško, a one slučajeve o kojima sam vam govorio proteklih dana nije bilo lako iznijeti na vidjelo. Ali tamo je sve. Čovjek ne samo da ima sjećanje u sebi, čovjek ima aurično sjećanje oko sebe. Nije moguće u jednom trenutku – dok se približavate onome što ste prošli u zemaljskom životu – prizvati to sjećanje. Pamćenje uvijek traje danima. Buđenje, i padanje u san, kao što sam opisao, funkcioniraju zajedno. Nikada se ne može reći kada se prolazi kroz bilo kakvo iskustvo, da se nužno treba sjetiti kako je ono oblikovano iz ranijih života na Zemlji. S tim se iskustvom treba suočiti jasno i imaginativno i prožeto inspiracijom; onda treba čekati da se otkrije. U odnosu na duhovni svijet, nikada ne treba špekulirati kod istraživanja, nikada ništa ne smišljati, već samo pripremati da se nešto iz duhovnog svijeta otkrije. Svatko tko misli da može prisiliti duhovni svijet da otkrije ovo ili ono bit će jako u krivu, iz toga će izići samo pogreške. Treba se pripremiti za ono za što se može nadati da će biti otkriveno iz duhovnog svijeta, više-manje kao milost.

Vidite, ovo je put znanja koji uz znanost inicijacije može otkriti karmu. Kroz njega se otkriva da svako ljudsko biće nosi oko sebe karmu poput svojevrsne aure. Ali na ovom putu zahvalnosti u životu, kako sam ga opisao, može se dobiti predodžba o tome što ljudi nose u sebi. Može se dobiti pojam o zatvorenosti u takav karmičko-aurički plašt. No, to se neće dogoditi tijekom nekoliko dana, kao kod inicijacijskog znanja, već će se uz intimnije samopromatranje čovjeka, postupno pojaviti, često za događaje koji su daleko u prošlosti, na koje se možemo osvrnuti. Ali kada je određeni događaj iz prošlosti našeg zemaljskog života spreman da ga prosuđujemo na način da vidimo kako snage ranijih zemaljskih života u njemu igraju ulogu, tada već imamo slutnju. Nažalost, danas je rijetkost da se u duševnom životu čovjeka tako duboko zadubimo u vlastitu dušu da dođe do ovakvog shvaćanja vlastitog iskustva, do kojeg se pokušava doći tim osjećajem zahvalnosti. Ljudi danas uzimaju život previše izvanjski. Čovjek juri kroz život, ne staje da osjeti pojedina iskustva. To je ovako: ako je netko odrastao s određenim osjećajem kozmičkog značaja ljudskog života, onda bi se ponekad moglo činiti dosta čudnim koliko su ljudi daleko od onoga što zamišljaju o sebi da jesu, koliko ih često ponese život bez ikakvog snažnog pojedinačnog impulsa.

I ovdje bih se osvrnuo na konkretne pojedinačne slučajeve. Vidite, jednom sam u životu naišao na učitelja povijesti, koji je bio vrlo pametan čovjek, koje je i na svoje učenike ostavljao dojam pametnog čovjeka, koji je, moglo bi se reći, s određenim unutarnjim entuzijazmom, naglašavao riječi u pravom trenutku, i među učenicima bi uspio izazvati entuzijazam. Bilo je nešto čudno u vezi s tim učiteljem povijesti. Vidio sam ga kako nastupa, i doista je u početku uspio izazvati entuzijazam među svojim studentima. Onda ga je život prikovao za mjesto; postao je nemaran, više nije mogao prikupiti entuzijazam koji je ulagao u svoja predavanja. Čitao je iz knjiga za koje je mislio da ih učenici ne znaju i da do njih neće doći. Onda se jedan od učenika približio govornici i pogledao iz koje knjige dolazi ono što je pročitao. Svi učenici su to kupili i naučili sve napamet i bili 'odlični'. Napokon je postao toliko površan da više nije bio prisutan u onome što je govorio svojim učenicima u razredu. Ova se transformacija dogodila u relativno kratkom vremenu, i morali ste se čuditi koliko je malo bio uključen nakon što bi prije izazivao entuzijazam. Prošlo je još nekoliko godina, a isti učitelj povijesti za kojeg sam čuo od nekoliko učenika da govore s karakterističnim mladenačkim entuzijazmom: 'Evo čovjeka koji je oduševljen poviješću, od njega možete nešto naučiti!' - ovaj čovjek je završio prilično čudno, u životu stagnacije i trivijalnosti. Za nekoliko godina toliko je zaglibio u trivijalni život da je morao živjeti izvan grada u kojem je bio učitelj, imao je tako slabu reputaciju da uopće nije mogao živjeti u gradu.

Čini se da je takav preokret sudbine velika zagonetka, a upravo se pri takvim preokretima sudbine počinje postavljati karmička pitanja, ako

dovoljno duboko razumijete život. Jer brojni drugi ljudi – kako da to kažemo – samo se muče ostajući takvi kakvi jesu, ne prolazeći kroz takve radikalne zaokrete. Za izvorno znanje o duhu, sudbine kao što je ova o kojoj govorim postaju veliki problem. S jedne strane, kroz duhovno znanje, vođeni smo do velikih problema koji su nas na kraju jučerašnjeg predavanja vodili do niza inkarnacija Woodrow Wilsona, ali s druge strane u životu koji nas neposredno okružuje, misli nas uvode u velika pitanja ljudske sudbine. Kada ovako nešto pogledate sasvim nepristrano otkriti ćete: to ne može proizaći iz života u kojem se trenutno nalazite! i onda će tu biti brojni drugi životi na Zemlji u kojima nećete pronaći takav zaokret sudbine; onda se mora pojaviti snažna čežnja za razumijevanjem takvih pitanja sudbine. A uz to, tu su i drugi slučajevi. Želim navesti još jedan primjer. Uvijek su mi se ovi primjeri činili – kako bi smo pogledu na karmu dao potrebnu boju – kao postavljeni za mene mojom vlastitom karmom.

Osobno sam upoznao još jednu osobnost, također učitelja. On je zapravo bio još više poštovan od ovog drugog o kojem sam govorio, bio je izvanredno poštovan od strane učenika. Učenici su imali predodžbu: ovo je najveći mudrac koji danas postoji na svijetu. - Dotični je ostavljao takav dojam na svoje studente – ne na sve, naprimjer ne na mene, ali to je privatna stvar, nije karakteristično – nego na brojne studente. Sada se dogodilo nešto vrlo čudno. Iako se moglo vidjeti iz načina na koji se temeljio odnos ovog gospodina prema studentima – uostalom, on je u to uložio sav svoj entuzijazam, svo tkivo svoje duše, tako da se činilo da ga predavanje zadovoljava – iznenada se otkrilo da mu je bilo izuzetno drago što više ne mora predavati, budući da je postavljen za ravnatelja mnogo lošije škole od one u kojoj je predavao. Bio je sretan što se mogao baviti direktorskim poslom, što je bilo mnogo trivijalnije od stvarne nastave. A ono što je najupečatljivije, najčudnije, bilo je to da je taj isti čovjek koji je s oduševljenjem znao govoriti o Homeru i Eshilu, koji je svojim studentima na divan način objašnjavao zemljopis, da je taj isti čovjek završio u trivijalnom sustavu političkih stranaka. Gotovo nevjerojatno!

Ovo dajem samo kao primjer, jer bih mogao dodati popriličan broj na ova dva koja sam naveo. To su bile takve osobnosti, danas raširenije, kod kojih se doista ima osjećaj da život njihovo 'Ja' zapravo nije dodirnuo. Oni tu stoje kao ličnosti koje život pojedinačno nije dotaknuo, nego ih je dotaknuo izvana. Zahvati ih, ako su još blizu ispita, sveučilišne naobrazbe, koju su s oduševljenjem slušali, onda u vezi toga imaju entuzijazam. Ako ih život vodi više u trivijalno, onda i oni nađu put u trivijalno, i oni su zadovoljni; ništa zapravo u njima ne dira dušu. Da je riječ o pameti, o razumijevanju – da, koliko bi ljudi danas bili antropozofi! Danas su milijuni i milijuni ljudi dovoljno pametni za antropozofiju. Ono što vas sprječava da pristupite antropozofiji u naše vrijeme je ovo: svojom dušom površno uzimati život, svojom dušom ne dosezati život, puštati da život svojim površnostima i

banalnostima prolazi onkraj dubina duše. Ulaze u jedan život kao i u drugi, možeš neko vrijeme biti školski reformator, zatim po cijele dane sjediti u kafiću i igrati biljar, čak bez pauze tamo cijeli dan. Takve se stvari događaju u našem životu.

Vidite, postavlja se veliko pitanje: kako je do toga došlo? - Za mnoge duše se pokazuje kako se to čudno dogodilo. Cijeli niz takvih osobnosti koje sam opisao kroz dva primjera vodi unatrag u prva kršćanska stoljeća, kada su te osobnosti imale svoje odlučujuće ranije živote na Zemlji, u ona kršćanska stoljeća kada je kršćanstvo bilo na jugu, a nešto i u sredini Europe već je poprimilo oblik koji je kasnije na mnoge načine zadržalo; gdje je izbljedinila ta tajanstvena mudrost, za koji sam u svojoj knjizi 'Kršćanstvo kao mistična činjenica' pokazao da je kršćanstvo iz nje izraslo, iz kozmičkog iskustva Krista, spoznaje da je iz Sunca, koje je duhovni element u kozmosu, iz kojeg je Krist došao na Zemlju, da na Zemlji bude ono što je postao. Ovo znanje, koje se širi od Zemlje u kozmičku duhovnost, bilo je dostupno utjecajnim kršćanskim ljudima u prvom stoljeću i nestalo je u četvrtom, petom, šestom i sedmom stoljeću nakon Krista. Zatim je toliko izbljedinjelo da je danas dospjelo tako daleko – ali počelo je već u to vrijeme – da su u tome sastoji najveća kritika antropozofskom poimanju Krista; antropozofija shvaća Krista kao kozmičko biće, kao biće Sunca. Vidite to posvuda kod protivnika: to se smatra jednim od najvećih grijeha antropozofije, što Krista zamišlja na kozmološki način. Tamo se kaže: to je podgrijavanje onoga što je nekoć postojalo kao gnostičko kršćanstvo. - Pa, ljudi sada uopće ne znaju što je gnostičko kršćanstvo. Jer osim nekoliko fragmenata, iz kojih se može malo izvući, kao što je Pistis Sofija, ljudi su postali svjesni gnoze tek kroz spise protivnika. Stoga se stvarno ne poznaje Gnoza. O tome znamo samo iz pisanja protivnika. Razmislite o pitanju: da se o antropozofiji ne zna ništa osim spisa mojih protivnika danas, kada bi sve osim spisa mojih protivnika bilo uništeno, kako bi se antropozofija opisivala u vremenu koje dolazi! - To je ono čemu neki ljudi i neki kritičari teže: da se antropozofske knjige, kojih ima mnogo, tretiraju poput gnostičkih spisa. Tada bi tu bili samo spisi protivnika; to bi bilo prvo što bi čovjek pogledao: ništa osim knjiga protivnika! To bi bilo vrlo zanimljivo. Što se tiče Gnoze, ljudi nisu mogli doći ni do čega osim knjiga protivnika. Tako da je rečenica naprosto besmislica: 'Podgrijava se stara Gnoza'; jer to ne može učiniti nitko tko ne poznaje samu Gnozu iz njezinih spisa, ali oni su izgubljeni! Ne može je se upoznati iz spisa, koje su većinom napisali protivnici; ali ništa drugo nije došlo do potomstva. Ali svejedno, to također pokazuje da se zbližavanje Krista s duhom kozmosa ubraja u najveći grijeh. U pravom tumačenju evanđelja, svaka stranica, svaka rečenica evanđelja mora upućivati na kozmičko u Kristu. Ali to je postupno izbrisano. A u vrijeme kada je većina toga bila uništena, uglavnom su se inkarnirali oni ljudi koji, kada se danas vrate, ne mogu pronaći vezu sa životom, jer u njihovoj prethodnoj inkarnaciji, gdje su već bili mudri i pametni, bilo je nemoguće znati išta o povezanosti Zemlje s

duhovnim životom kozmosa kroz obrazovanje tog vremena. Budući da su se u određenoj mjeri kretali kroz život kao da je Zemlja potpuno samostalna, i da se vani ne može vidjeti ništa osim fizičkih zvijezda, oni se stvarnom životu mogu okrenuti samo posrćući korakom.

I tako gledamo na sudbinu ljudi. Shvaćamo da je kultura tog vremena toliko utjecala na veliki broj ljudi da ih je učinila površnima i oni se u životu pojavljuju ka sklonošću površnosti, kako sam opisao. Jer ovako doživljavate te ljude, koji su u ranijoj inkarnaciji izgubili vezu s duhovnim silama u kozmosu: oni ne mogu pronaći vezu sa zemaljskim životom u sljedećoj inkarnaciji za koju je ova relevantna bila odlučujuća. Međutim, kozmičke misli ne bi trebale unositi samo refleksije u naše živote, razmišljanja, već volju, djela. I zato moramo razmisliti kako će to ići u budućnosti, kada je nerazumijevanje duha u kozmosu praćeno nerazumijevanjem života na Zemlji, prolazeći kroz trivijalnosti na isti način kao i kroz dubine života? - Ovdje razmatranje karme postaje stvarno ozbiljno. Ono se među nama može odvijati samo na najozbiljniji način.

Danas sam htio dati pogled na karmu više sa strane osjećaja.

PREDAVANJE XV

Breslau, 14. lipnja 1924.

Već ste mogli vidjeti iz raznih zapažanja povezanih s formiranjem čovjekove sudbine, formiranjem karme, da se ljudski život ne razmatra u cijelosti ako se život spavanja ne uključi u samopromatranje. Ali život u snu zapravo ostaje izvan svijesti. Kad se čovjek osvrne na sebe u svojoj svijesti u današnjem životu, osvrne se i zapravo vidi samo dane; izostavlja noći jer prolaze nesvjesno. Dakle, kod normalnih spavača, pošto mi danas nismo puhovi, trećina života je nestala. Ali za razmatranje nadosjetilnog dijela ljudskog bića u duhovnom svijetu, ovo treće je od ogromne važnosti. Želimo povući par linija da shematski prikazemo što se zapravo misli [crtež]. Kada osoba dosegne određenu dob, prvo se osvrne na prvi dan kojeg se sjeća, zatim preskoči ono između, zatim na drugi predzadnji da, zatim treći unazad, i tako dalje, koliko se sjeća. Između su noći, čovjek ih ignorira. Ne sjeća se na način da sebi kaže: uvijek postoji vrijeme između. - Zapravo bi to trebao učiniti. U današnjem životu čovjek ne dolazi do tako preciznog pregleda. Premalo pažnje posvećuje životu da bi došao do tako precizne retrospektive. Ali ako bi to učinio, prošao upravo kroz ono što ne vidi u retrospektivi, što mu nedostaje, imao bi naznaku karme. A upravo promatranje sna daje važne informacije o pojedinoj, individualnoj karmi. Samo se mora stvarno uključiti pažnja i primijetiti koliko su različita dva trenutka u ljudskom životu: onaj od buđenja i onaj od padanja u san.

Ova razlika se može osjetiti običnom sviješću, ali samo inicijacijska znanost može osvijetliti taj osjećaj. Trenutak buđenja i trenutak uspavlivanja posebno se razlikuju kod donekle bolesnih, ili bolesnih osoba. Primijetili bi, lakše nego zdravi, da trenutak uspavlivanja često nosi nešto kao blagi osjećaj zadovoljstva. Trenutak buđenja, kada se čovjek vrati u sebe, nosi nešto od blagog osjećaja nelagode. Trenutak buđenja zapravo je popraćen radošću tek onda kada čovjek odmah postane svjestan vanjskog svijeta i kada vanjski svijet zagluši ono što se diže u njegovoj svijesti. Trenutak buđenja za mnoge ljude ima nešto sumračno; čak i trenutak uspavlivanja. Ali u trenutku uspavlivanja čovjek ima osjećaj da vuče događaje dana koje je proživio, da postaje sve maglovitiji i on ih, da tako kažem, napušta; postaju mu sve lakši i lakši. Trenutak buđenja ima nešto poput osjećaja težine, osjećaja da se dižete, kao iz nekih dubina iz kojih se penjete i iz kojih nosite nešto sa sobom što nosite u dan, čega se tijekom dana samo riješite, pri čemu pozadinski osjećaj pri buđenju može imati nešto neugodno. Imamo neugodan osjećaj okusa, koji može ići čak do neugodnog osjećaja tuposti glave. Ljudi u pravilu ne razlikuju ta finija iskustva koja imaju u sebi, ali ta fina iskustva na vrlo jasan način ukazuju

na mnogo toga u cjelokupnom ljudskom životu. Što se zapravo događa kod ljudi? Sasvim ispravno, s određene točke gledišta, vrlo precizno opisujemo što se događa s čovjekom kada kažemo: fizičko i etersko tijelo ostaju ležati u krevetu; kada čovjek zaspi, 'Ja' i astralno tijelo izlaze u duhovni svijet; s druge strane, 'Ja' i astralno tijelo ulaze u fizičko i etersko tijelo ujutro kada se probudite. Ali kako se to događa? Upravo da bismo išli dalje u razmatranju karme, želimo jasno predstaviti kako se to događa, što opravdano opisujemo pomalo apstraktno.

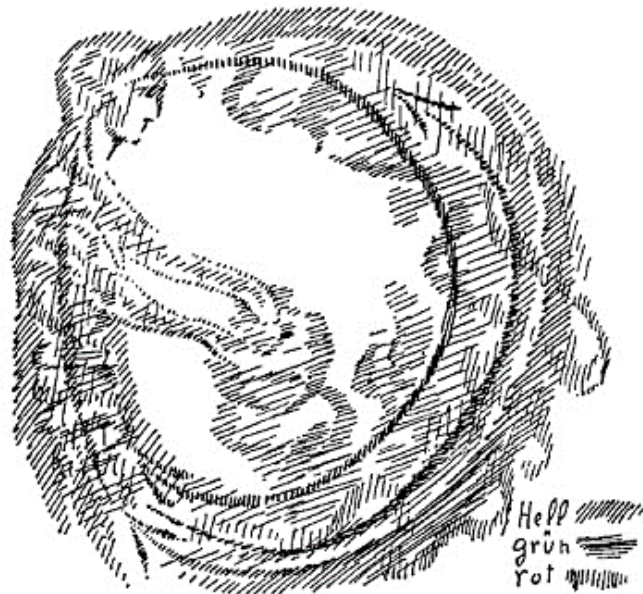
Vidite, ovaj izlazak 'Ja' i astralnog tijela iz fizičkog i eterskog tijela može se shematski prikazati na sljedeći način [crtež]. Pretpostavimo da je ovo čovjek. Ako je ovo fizičko i etersko tijelo, onda navečer kada zaspate 'Ja' i astralno tijelo izlaze na takav način da se kreću prema glavi. I shematski crtamo kako to dvoje postaje sve veće i veće, ali opisujemo neku vrstu perimetra. A ujutro, kad se probudite, 'Ja' i astralno tijelo se stvarno vraćaju u fizičko tijelo kroz udove, kroz prste, kroz nožne prste. Dakle, stvar je u tome da se opisuje krug, a to, da se opisuje krug, treba shvatiti više doslovno nego što se misli. U stvarnosti, kad se ujutro probudimo kao normalni ljudi, nemamo odmah pred svojom vidovitom sviješću sliku da su cijelo astralno tijelo i cijelo 'Ja' sada unutar fizičkog i eterskog tijela, već polako napreduju od jutra do podneva i poslijepodneva. 'Ja' i astralno tijelo polako prelaze u fizičko tijelo. Reći ćete: da, onda bi stvar morala biti krajnje neobična; tada bismo trebalo postupno osjetiti kako se naše 'Ja' i astralno tijelo kreću od vrhova prstiju na rukama i nogama prema našim glavama. - To vrijedi za egzaktni vidoviti uvid, ali to čovjek ne osjeća tako u sebi. Zato jer je način djelovanja ovih viših članova čovjeka drugačiji od načina djelovanja bilo koje fizičke aktivnosti. Vidite, kada lokomotiva gura vagon, ona uvijek gura ispred sebe na mjestu gdje se trenutno nalazi. A ako

je kolosijek dugačak trideset metara i lokomotiva gura, prvo gura prvi metar, pa drugi i tako dalje, a na petnaestom metru još uvijek nema učinka ako lokomotiva nije tu. Ali to nije slučaj kod duhovnih stvari; duhovne stvari također djeluju negdje drugdje osim tamo gdje jesu. Tako da se zapravo budimo da se, cijeli dan, koristi tako da polako, vrhovima prstiju na rukama i nogama, unosimo svoje 'Ja' i astralno tijelo u naše fizičko i naše etersko tijelo, ali oni tamo rade od početka, već od trenutka kada se probudite, tako da u sebi imate osjećaj da ste potpuno ispunjeni njima. Međutim, vidoviti pogled pokazuje kako tijekom dana postoji ciklus; tijekom noći odvija se drugi komplementarni krug. Ali takav ciklus se događa – ne ovisi puno o vremenu – i kada popodne odrijemate: tada se također vrti u krug. Tada biste stvarno trebali zamisliti da se 'Ja' i astralno tijelo ponovno gase i da se stvari poslažu prema vašim potrebama za snom. Spavanje već zna kada će se spavač probuditi. Spavanje je prorok, i sve se odvija ispravno, brzinom kojom se odvija. Vi ne znate ništa o tome, ali spavanje to zna; astralno tijelo to zna pod svim okolnostima. Čak i kada, ako zbog neke smetnje spavate manje nego što želite, spavanje zna; čak i ako prije spavanja kažete da želite spavati samo pola sata, a zatim ležite tri sata umjesto pola sata: astralno tijelo točno zna koliko ćete dugo spavati. Ono je vrlo precizan prorok jer se unutarnji duhovni uvjeti razlikuju od vanjskih uvjeta koje čovjek doživljava.

Iz ovoga ćete vidjeti da je drugačije kada zaspate i drugačije kada se probudite. Jer kada se probudite bili ste u duhovnom svijetu, a kada zaspate izlazite iz fizičkog u duhovni svijet. Čovjek zna struju kroz koju pliva u duhovnom svijetu između uspavlivanja i buđenja, ali on tamo i doživljava. Obična svijest jednostavno nije prikladna da zna što netko doživljava; doživljava se u nesvjesnom. Ali i tamo se doživljava, pa čak na sličan način kao što se doživljava tijekom dana, samo na mnogo izraženiji način, na mnogo intenzivniji način. To je kako slijedi.

Ako promatrate ovaj budni život duše tijekom dana, prvo ćete doživjeti ona iskustva koja su misaona iskustva koja su izazvana raznim životnim dojmovima. Oni su tu. Ali uvijek se miješaju s onime što se nalazi na putu sjećanja iz već proteklog života na Zemlji. Samo pokušajte ispitati kako su u svakoj situaciji sjećanja pomiješana s trenutnim životnim dojmovima. Konkretno, može se dobiti lijepa slika o tome kako se stvari miješaju ako se stvarno obrati pažnja na to da je život u različitim trenutcima prava kaša koja miješa uspomene i trenutne dojmove. Pa, to su dva sasvim različita elementa unutarnjeg života: misli koje se podižu, i misli koje ulaze preko osjetila. Dvije takve različite struje unutarnjeg života također su prisutne tijekom spavanja. Jer tijekom spavanja ono što je uglavnom tu pri uspavlivanju, utisci dnevnog života, i u određenoj mjeri nastavlja se tijekom noći, tako da kad se ujutro probudimo, potpuno nam pobjegne jer teče prema glavi, što doživljavamo kada se probudimo [vidi prethodni crtež].

Ove dvije struje idu jedna prema drugoj. Jedna struja, čiju se kvalitetu posebno okusi kad se zaspi, ona je već spomenuta, koju svjesno i snažno proživljavamo u prvim desetljećima nakon smrti, kada ponovno živimo život, ali tako da doživimo sve unatrag. Kao što sam se drastično izrazio: ako nekoga udarite po licu, nećete u životu nakon smrti doživjeti ono što ste osjećali tijekom svjesnog života na Zemlji u smislu ljutnje kada ste udarili, možda u zadovoljstvu što ste mogli 'istresti' ljutnju, već prolazite kroz ono

što je druga osoba proživjela kada je dobila šamar, njenu fizičku bol i moralnu patnju. To biste doživjeli u slici, a ne u stvarnosti, kada biste svjesno nastavili život kad zaspate, kada već postaje zamagljen. Ako bi potpuno svjesni ušli u to, onda bi proživjeli iskustva svakodnevnog života unatrag, ali u slikama. U prvim desetljećima nakon smrti čovjek to doživljava u stvarnosti.

Ono što sam opisao približno odgovara životu koji čovjek ima tijekom dana kada se vanjskom životu prepušta samo svojim mislima. Ali imate i drugu struju. A ova druga ima nešto stvarno gigantsko. Doživljavamo je pri buđenju, kao što sam objasnio. Ali ima nešto teško u tome što unosite u dan i tek postupno prevladavate; kasnije čovjek postaje oslobođen toga. Ako se to pogleda pogledom inicijacije, onda je u ovoj drugoj struji sadržana cjelokupna ljudska karma. Cijela karmička prošlost prelazi preko ljudskog bića svakim snom. Dok čovjek ima mali predokus karme koja se razvija za budućnost, po mogućnosti u onome što može doživjeti kada zaspri, kada se probudi, u ovom osjećaju koji sam opisao, ima blagi predokus, naravno vrlo slab, osjećaj za karmu koju nosi. Trenutak buđenja jedan je od onih za koji se mora reći: on označava slabu naznaku svega što čovjek nosi u sebi iz svojih prošlih života na Zemlji. Međutim, to se sve apsorbira kroz ono što zasja astralno tijelo i 'Ja' kada se iz vrhova prstiju i nožnih prstiju širi u

čovjeku. Ali činjenica je da vrlo problematična karma, karma koju čovjek teško nosi, ima posebnost da sve nezdrave deponirane tvari zrače gore u nečiju glavu, dok je dobra karma zapravo dobra nataložena supstanca koja zrači prema gore. I tu se susreću duhovno i prirodno. Dobro u karmi čovjeka, zrači u glavu dobra stanja organizma, čisti glavu; nema toliko bolesti u glavi od dobre karme. Od loše karme, od ostatka svega što smo postigli u lošem smislu, razne nezdrave naslage u ljudskom organizmu dovode se u glavu svojevrsnom vaporizacijom. Čovjek tada osjeća da je glava mrzovoljna i tupa od zle karme. Čovjek može osjetiti djelovanje i tkanje karme sve do fizičke razine, u uvjetima koje ima ujutro. A karma se razvija u interakciji spavanja i budnosti. Baš kao što karma u razvoju, koja se sastoji od onoga što postignemo svaki dan do kraja naših života, baš kao što nam sva ova karma odrađena do kraja života znači isto za noć kao što misli koje se formiraju znače za dan, tako i ta gigantska stvar koja je tu za nas teče prema onome s čime se susrećemo kad smo zaspali, da tako kažem, od večeri do jutra, kozmička sjećanja na našu prošlu karmu. Kao što imamo osobna sjećanja kada smo budni, tako i kada se svijest širi, imamo svoja karmička sjećanja od padanja u san do buđenja. Sjećanja na razne živote na Zemlji kroz koje smo prošli dolaze nam u susret. Ubrzo nakon uspavlivanja, oni koji to znaju shvatiti kroz mudrost inicijacije, inicijacijske uvide, mogu upoznati posljednji, pretposljednji život na Zemlji, pa sve do onih života na Zemlji koji postaju neodređeni, jer je sam čovjek živio u kozmosu s neodređenom sviješću nalik snu, biljci. Dakle, taj san je zapravo prozor kroz koji čovjek gleda u svoju karmu. Postaje upoznat sa svojom karmom i nastavlja je tkati kroz svoja djela i misli, koji čine sadržaj njegova života dok je budan, i nastavlja tkati razvoj svoje karme posebno tijekom spavanja. To je prvo tkanje karme: tijekom spavanja. Već smo razmotrili drugo tkanje; to se događa u prvim desetljećima nakon smrti.

Steći ćemo ozbiljan pogled na život kada na ovaj način budemo imali značenje spavanja pred dušom, kada sebi kažemo da svake noći zaspimo jer tkamo, od uspavlivanja do buđenja, formiranje naše karme, i zato što tu naša karma iz prošlih života na zemlji počinje intervenirati u naš svakodnevni život. Iz noći, karma postupno intervenira u svakodnevni život ljudi, a mi iz noći u dan nosimo nešto vrlo specifično sa sobom. Svatko tko može ispravno razmisliti o tome kako svakog dana prolazi kroz posebno značajan događaj u svom životu, i tko ima intimniju, finiju introspekciju, lako će osjetiti kada poslijepodne, recimo, doživi ovaj značajan događaj u svom životu, kako od jutra može osjetiti nelagodu zbog guranja prema tom događaju. Većina ljudi koji mogu osjetiti ovako nešto zapravo će imati osjećaj da su od prve stvari ujutro počeli trčati za takvim događajem koji ima značaj u životu. Svi prethodni sati u danu bili su obojeni takvim događajem, pa makar to bio i sasvim neočekivan događaj, ako se radilo o stvarno sudbonosnom događaju. U dane kada prolazimo kroz nešto značajno u životu, budimo se drugačije nego u dane koji prolaze u

uobičajenoj rutini. Samo to ne primjećujemo. Prosti ljudi koji su živjeli u ruralnim uvjetima na selu – sada je to sve rjeđe – znali su za takve stvari i zato se nisu htjeli probuditi iz sna, jer ako se netko probudi iz sna, i uđe u budan život bez prijelaza, istrgnut je iz takvih intimnih iskustava. Zato seljak kaže da se nikada ne smije gledati u prozor čim se probudi, nego da se skrene pogled s prozora i još gleda mrak, i još se može promatrati ono što izlazi iz sna. Seljak ne želi odmah pogledati kroz prozor, i ne voli da ga u tom trenutku probudi bilo što šokantno, voli se buditi uz tijek prirode, uz crkveno zvono koje ga svaki dan budi u isto vrijeme, da se za to pripremi dok spava. Zatim mu svane, crkveno zvono polako zazvoni, i onda ujutro ima svoje slutnje sudbine; događaja sudbine, ne događaje slobodne volje. Njemu se to sviđa, čak i ako civilizirani ljudi vole da ih budi budilica, jer vas ona temeljito, smrtno ozbiljno, tjera iz svega duhovnog, mnogo više nego prozor na koji ćete pogledati čim se probudite. Ali razvoj naše suvremene kulture išao je ukorak s materijalizmom u životnim uvjetima, i nastavit će to činiti. Mnogo toga u modernom životu onemogućuje ljudima da zapravo promatraju duhovno što tka i živi u svijetu. Što više osoba promatra taj neodređeni, moglo bi se reći polu-mistični element koji u njegov život može zračiti iz sna, to više obraća pozornost na svoju karmu.

A sada ćete razumjeti zašto sam mogao reći: lako je sanjati ljude koje susrećemo u životu i gdje simpatija i antipatija proizlaze iznutra, bez obzira na to kakve vanjske dojmove ostavljaju. Što se tu događa? To su ljudi s kojima smo već bili zajedno u ranijim zemaljskim životima. Tako ste, recimo poslijepodne 14. lipnja 1924. doživjeli ovo iskustvo: upoznali ste osobu koja vam može biti antipatična. Sada to iskustvo, koje je u vama izazvalo podizanje osjećaja, nosimo u san. Ali unutra je karma; ondje ona stoji kakva je bila u pretposljednem i posljednjem zemaljskom životu, tamo je se susreće u obliku iz ranijeg života. Susrećete se sa svime što ste prošli s osobom koja se tamo pojavila i koja vas je tijekom dana samo na nešto podsjetila. Susrećemo ga u tijelu, ali na duhovan način. Nije ni čudo što ga se u početku sanja; s običnom sviješću ne može se učiniti ništa drugo. Ali ako sretnoš osobu prvi put u životu, ma koliko ti njene oči ili nos bili lijepi ili ružni, ma koliko te zanimala: ako sada zaspate, nećete je susresti nigdje, jer niste s njom bili u prijašnjim životima. Nije ni čudo da se nju ne može sanjati! Vidite kako stvari postaju transparentne ako se promatraju duhovno na odgovarajući način.

Pa, ono što se događa između padanja u san i buđenja u formiranju karme, može se odvijati normalno, stvarno normalno; tada će čovjek doživjeti kako se njegova sudbina oblikuje kao ispunjenje onoga čega se držao u ranijim životima na zemlji. Ili će doživjeti konačnu karmičku vrijednost onih stvari koje misli ili čini u ovom životu na Zemlji. Obično dolazi do izražaja u onome što čovjek misli ili čini. Ali može se dogoditi i nešto drugo.

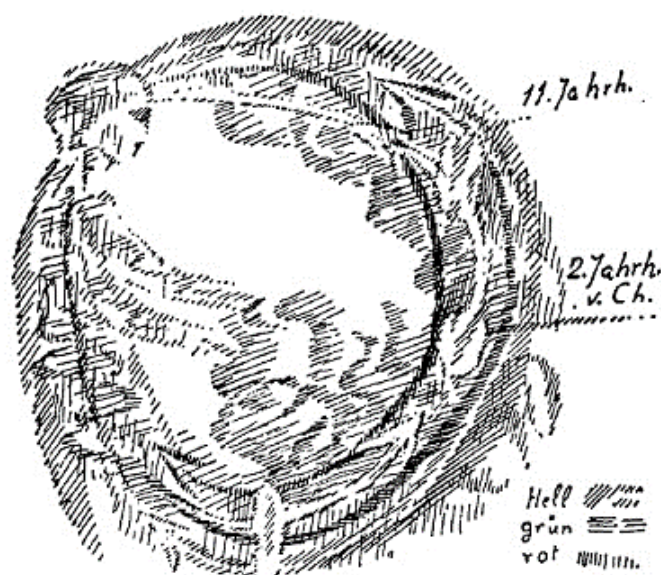
Vidite, netko je u jednom životu mogao postići bilo što a što je ozbiljno djelo ili razmišljanje. Dakle, pretpostavimo da je bilo koji čovjek koji danas živi na Zemlji postigao nešto ozbiljno u prethodnom životu. Ono što se pokaže kao karmički rezultat, ne živi u fizičkom tijelu koje se prima od svojih roditelja, niti u eterskom tijelu koje prima od svojih roditelja, već živi u astralnom tijelu i u 'Ja'; živi u onome što je noću vani izvan fizičkog i eterskog tijela. Ali pretpostavimo da je ono što karmički opterećuje ljudsko biće nešto toliko snažno da ne može čekati do one dobi kada astralno tijelo može biti slabo, jer su u starosti mišići i kosti već postali krhki. Recimo, zar ne, normalni životni vijek čovjeka je sedamdeset godina – patrijarhalna dob. Tijekom sedamdeset godina koliko čovjek može normalno živjeti na Zemlji, astralno tijelo i 'Ja' također prolaze kroz razvoj. Astralno tijelo djeteta je takvo da može snažno djelovati na cjelokupni fizički i eterski organizam; kod djeteta može, da tako kažem, udarati po mišićima i kostima. U starosti to više ne može; tada astralno tijelo također postaje relativno slabo. 'Ja' postaje jače, ali se povlači u slabije astralno tijelo i tako slabije djeluje; ali to je uglavnom zbog astralnog tijela koje u starosti više nije baš prikladno za udaranje po mišićima i kostima. Sad pomislite da je netko živio u dvadesetom stoljeću, recimo, a ranije je živio u četrnaestom, u jedanaestom stoljeću. Ali onda, kada je živio u jedanaestom stoljeću, izvršio je zaista ozbiljno djelo, djelo koje je ostavilo snažan dojam u astralnom tijelu; sada je rezultat toga u astralnom tijelu. Kad se čovjek vrati u dvadeseto stoljeće, on to želi živjeti, želi stimulirati ovo astralno tijelo da to proživi. Da, ako je ono što proizlazi iz iskustva u jedanaestom stoljeću toliko ozbiljno da se ne može zadovoljiti slabim, ostarjelim astralnim tijelom koje teško može pomicati noge za velika djela, onda mora koristiti astralno tijelo u ranijoj dobi. A ako je događaj bio toliko važan da je pomračio sve druge životne događaje, onda se u mladenačkom dobu puno toga mora utisnuti u astralno tijelo. Što to znači? To ne znači ništa drugo nego: osoba će imati kratak životni vijek u inkarnaciji koja se događa u dvadesetom stoljeću. Ovdje možete vidjeti kako je životni vijek određen načinom na koji su rezultati ranijih zemaljskih misli i djela usidreni u astralnom tijelu. Usidreni su u astralnom tijelu.

Sada idemo dalje. Pogledajmo takvo astralno tijelo, koje je doslovno napuhano važnim životnim djelima u nekom ranijem zemaljskom životu, naima lošim životnim djelima; oni se gomilaju u astralnom tijelu tako da ovo astralno tijelo snažno udara u fizičko tijelo i etersko tijelo. Ovo udaranje nije zdravo. Zdrav je samo određeni normalan odnos između astralnog tijela i fizičkog i eterskog tijela. Snažan utjecaj koji može izazvati loša karma, naprimjer, razbija organe, istroši ih, uzrokuje bolesti u organima. Sada imamo drugo. Takva odgovarajuća misao ili radnja u jedanaestom stoljeću može naduti astralno tijelo, nanijeti smrt čovjeku u ranoj dobi. Ali ovo gomilanje također čini čovjeka bolesnim; osoba je bolesna, možda teško bolesna, od posljedica te bolesti umire. To je fizički gledano. Jer kad vidimo

što se događa u fizičkom tijelu čovjeka, onda kažemo: čovjek je bolestan, a bolest završava smrću, čovjek umire; razboli se u dvadeset petoj i umire od bolesti u tridesetj.

Je li tako i duhovno gledano? Govori li se tako i u smislu znanosti o inicijaciji? Ne. Treba reći suprotno. Teški doživljaj koji čini ili misli postaje smrt za sljedeći život na Zemlji; djelo u jedanaestom stoljeću postaje za dvadeseto smrt. A smrti prethodi bolest. Čovjek se razboli da bi mogao umrijeti u pravom trenutku. Kao što sada možete vidjeti, posljedica te kasnije smrti koja se mora karmički dogoditi, je bolest s predumišljajem. To je gledano duhovno. Kad se iz fizičkog svijeta uspinje u duhovni, sve se zapravo okreće, ide suprotnim tijekom i vidimo kako se bolest na taj način karmički unosi u čovjeka. To je karmička strana bolesti. Ova karmička strana bolesti može biti izuzetno važna za dijagnozu. Ne morate odmah razgovarati s pacijentom o tome, ali može biti važno. Ako smatrate da ono što leži u karmi apsolutno ima svoje mjesto, oda ćete to morati shvatiti.

Vidite, ako je u neposrednoj prethodnoj inkarnaciji, recimo u jedanaestom stoljeću, postojao značajan događaj u djelovanju ili mišljenju prema osobi ili stvari, onda kada zaspate nailazite na ono što je bilo u jedanaestom stoljeću prije onoga što se susreće iz još ranijih inkarnacija, recimo naprimjer, iz drugog stoljeća prije Krista. Malo po malo upoznate ono kroz što ste prošli u prethodnim životima na Zemlji. Ali vidite [poziva se na crtež], kada se ovdje uđe, ono što se tamo prvo susreće je ono što je prešlo put od odavde do ovdje; ono što je tamo bilo, samo je put odavde do ovamo. Karma vam dolazi u susret; ali to ukazuje da ono što je gore dolazi od onoga što je dolje, ono što je ovdje dolje možda dolazi iz srca; ali ono što je na dnu organizma, ono što je prošlo u prethodnoj inkarnaciji, dolazi iz glave. Iz karme, ako se vidi koliko daleko se nalaze odlučujući događaji, može se reći u slučaju bolesti koje se pojavljuju: ono što se bolesno pojavljuje na nogama je iz relativno nedavnih zemaljskih života, ono što se bolesno pojavljuje u glavi iz relativno udaljenih zemaljskih života. Tako da se već prema karmi može suditi o prijelazu iz duhovnog u fizičko.

Pa, ono što iz ovoga slijedi bitno je terapijski. Gdje će se morati tražiti lijek za ono što je bolesno u glavi, a gdje će se morati tražiti lijek za ono što je bolesno u nogama? Za ono što je bolesno u glavi, lijek treba tražiti u onome što je već postojalo, što je moguće dalje u evoluciji prirode – odnosno u onome što podsjeća na ranije prirodne procese, recimo, u gljivama, koje u svom sadašnjem nesavršenom obliku, da tako kažem, ponavljaju ono što je bilo prijašnje formiranje biljaka, ili u algama i lišajevima, ili u potpuno razvijenim biljkama s korijenjem, koje je ono što je ostalo na najranijem stupnju. Ono što je bolesno u trbuhu, u abdomenu, više prema periferiji, morat će se liječiti onim što se kasnije pojavilo u evoluciji: cvjetovima, cvjetnicama, ili također iz mineralnog carstva onim što je došlo kasnije. Sve što se kasno pojavilo u čovjeku mora se liječiti i onim što se kasno pojavilo u prirodi. Tu se ulazi u sve detalje. Naravno, postoje i organi u glavi koji su se pojavili relativno kasno. Čovjek je živio u evoluciji dok je Zemlja još bila evolucija Mjeseca i Sunca, bez današnjih očiju, bez osjetilnih organa općenito, iako su osjetilni organi već bili prisutni u svom najranijem obliku tijekom stare evolucije Saturna. Ovakvi kakvi su sada, odražavajući vanjski svijet u sebi, razvili su se relativno kasno, istodobno s pojavom, naprimjer, silicija u svom današnjem obliku. U prirodnom razvoju, kakav je danas, silicij prirodno seže daleko unatrag u prirodi, u prirodi je kasni proizvod; geologija sve miješa i ne zna kako stvari idu. Stoga, kada se pravilno koristi kao lijek, silicijeva kiselina djeluje na sve što je osjetilni i živčani sustav, odnosno osjetila, kroz cijeli ljudski organizam. Osjetila su se zadnji put formirala u svom sadašnjem obliku u vrijeme kada su se u sadašnjem obliku formirale i stijene koje sadrže silicij. Prema našoj karmi, jednostavno smo bili u prvoj inkarnaciji, koja se već može nazvati inkarnacijom, kada smo cijelim tijelom još bili upijeni u prirodu, zajedno s drugim oblicima biljnog i životinjskog svijeta koji danas imaju nasljednike. Gljive i korijenje biljaka, ne izgledaju tako, kako su tada izgledali, ali na neki način ono što je danas prisutno u gljivama, lišajevima, algama, u korijenju biljaka, slično

je onome što smo prošli tada u našoj prvoj mjerodavnoj inkarnaciji. Uz sve ono što je danas prisutno u cvjetovima i cvjetnicama, i u jednako razvijenim mineralima ...[praznina u rukopisu]. Ovo vam spominjem samo da biste vidjeli kako ispravno razmatranje karme također vodi prirodnoj evoluciji. A iz odnosa prirode i čovjeka već se iz karme može prepoznati kako se mora liječiti. U konačnici, sve u životu mora se proširiti na način da postupno uđe u znanost duha. Jer sve ostalo u životu je nabadanje i pipanje, kao život u duhovnoj tami, a to je čovječanstvo i dovelo u sadašnju situaciju. Ako čovječanstvo želi izaći iz toga, mora probiti put do svijetla; odnosno fizičko treba proširiti na duhovno. I mogu reći da ne postoji ništa, što čovjeka vodi u duhovno tako ispravno kao predodžbe o karmi. Ako sebi predočimo kako se formiranje karme tka iz sna, kako se ponovno tka u san kada zaspimo, kako normalno formiranje karme tjera čovjeka na djela, njegova djela su opet podložna karmi, i tako čovjek živi običnu karmu života, ili kada se vidi kako se život mora spojiti, čovjek mora umrijeti ranije, pa karma izgrađuje astralno tijelo koje je uvelike opterećeno ranijim djelima, što doprinosi da se osoba razboli: svugdje se vidi kako karma funkcionira. Ili pretpostavimo da je osoba doživjela nesreću i da se zbog toga razboli. Zatim, pod određenim okolnostima, takva nezgoda, koja može biti karmički uvjetovana, ali ne mora biti, ima učinak na daljnji tijek odvijanja karme tijekom sljedećih života na Zemlji. Bolest također može biti početak karme. Tada će se opet primijetiti da takve bolesti, koje su početak karme, čine padanje u san neugodnim, posebno teškim. Ali ako su bolesti početak karme, onda zapravo imaju nešto utješno u sebi. I moramo si reći kada su neke bolesti u pitanju: bolesti koja su ispunjenja karme, koje su neugodne za buđenje, to su one što upućuju na prijašnja, ranija iskustva; bolesti koje razvijaju karmu i koje su neugodne u trenutku padanja u san, koje nam ne daju zaspati, početak su dobre karme. Jer ono što propatite u takvoj bolesti je nadoknađeno. Sada imate bol, poslije imate kompenzaciju za bol, da tako kažemo, uzdižuće i radosno iskustvo. Opet, neke stvari u životu izgledaju drugačije iz duhovne perspektive nego iz fizičke. Ponekad je prilično bolno za fizičko iskustvo ne moći zaspati; ispravna kontemplacija duhovnog tada može utješiti nekoga u vezi toga. A ako se trenutni fizički život ne stavi iznad duhovnog života, može se zapravo reći: hvala Bogu što često teško zaspem, jer mi to pokazuje da ću u budućem životu na Zemlji doživjeti mnogo pozitivnih stvari; mnogo toga iz mog sadašnjeg života želi doći u sljedeći život na Zemlji. - Nesanica ponekad može biti dobra utjeha, a da nesanica nije karmičko dobro od duha, onda bi bila mnogo štetnija za ljude. Jer vam neki ljudi pričaju cijele legende o svojoj nesanicu, da bi se mogao izvana i medicinski izreći sud: pa, zašto je osoba još živa? - Normalan san je neophodan za normalan život. Ljudi vam govore koliko dugo nisu spavali. Treba se čuditi što su još živi, jer bi stvarno trebali biti mrtvi, ali nisu. Ali tu taj svježi duhovni element, koji drži 'Ja' i djeluje u životu, ima balansirajući učinak. A ako malo promotrite život, onda je

ponekad doista miran san nakon teške životne borbe i teškog životnog rada podnošljiv; ali potpuno mirno ležati bez spavanja i provesti noć budan, da tako kažem, potpuno budan, to je ono što je još dražesnije, upravo zato što je stavljeno u volju, jer je tu čovjek više usmjeren u vječno. Ali mora biti aktivna volja. Ne smije ovisiti, barem u glavnoj mjeri, o čisto fiziološkom. Ali ipak, za teško uspavljivanje i nesanicu postoji karmička utjeha, jer ona zapravo ukazuje na buduću karmu, ukazuje na budućnost u odnosu na određene stvari.

PREDAVANJE XVI

Breslau, 15. lipnja 1924.

Usporedimo ono što nam je predstavljeno kroz izravno iskustvo o našem odnosu prema životu između rođenja i smrti s onim što čovjek mora osjećati u sebi o povezanosti svog duševno-moralnog ponašanja, mišljenja i djelovanja, i rezultata tog moralno-duševnog ponašanja. Večeras ćemo krenuti od takvih razmatranja, a na kraju ćemo opet pustiti da se naši argumenti pretoče u takva razmatranja. Kada s jedne strane pogledamo način na koji naše moralno-duševne radnje proizlaze iz naših namjera, iz cjelokupnog raspoloženja naše duše, vidimo da, ako gledamo na sebe nepristrano, vidimo da dio naših postupaka moramo označiti kao moralno dobre, one koji se mogu uklopiti u poredak svijeta; drugi postupci su moralno zli, moralno nesavršeni, duševno se ne mogu uklopiti u poredak svijeta. Ali sve što se događa kroz ljudska biće ne može imati samo trenutno značenje – to svatko priznaje – kao što sve u prirodi nema samo trenutno značenje; ali sve ima svoje učinke, svoje posljedice, sve postaje uzrok nečeg drugog ili je učinak nečeg drugog. Ljudski život se uopće ne bi uklapao u tijek svjetskih zbivanja da ono što sadrži nije također uzrok i posljedica. Ali dok možemo biti potpuno zadovoljni kada gledamo kako se nešto događa u prirodi iz svog uzroka, nikako ne možemo biti zadovoljni vezom našeg moralno-duševnog iskustva s procesima svijeta. Vidimo kako u fizičkim događanjima nema neposredne veze između onoga što bi se trebalo dogoditi prema našem moralno-duševnom stanju i onoga što se zapravo događa tijekom fizičkog života. I isto tako vidimo, kada dopustimo da događaji utječu na nas u široj sferi zbivanja, da je netko tko čini moralno, kada se pogleda u njegovu dušu, duševno dobro djelo, pogođen nesrećom, lošim stvarima, dok netko tko se čini duševno slab, loš, definitivno loš, može biti pogođen događajima koji na neki način nisu odmazda ili slično za ono što živi u njegovoj duši. Ukratko, kada pogledamo prirodu, ne nalazimo nikakvu vezu između onoga što čovjek doživljava, u smislu sudbine, i onoga što je suština, priroda njegove volje, i bilo bi, moglo bi se reći, potpuna neodgovorna iluzija, to da se čovjek želi zavarati za jedan život na Zemlji, da je tijekom njegovog sudbonosnog života nekako rezultat morala njegove volje. Loši mogu biti sretni, dobri mogu biti nesretni. Međutim, u ove dvije rečenice, sažeto je ono u životu na Zemlji što ovaj život čini neshvatljivim za većinu čovječanstva. A iz ovoga ćemo vidjeti kako čovjek, kakav je postavljen u svijet, nije u poziciji da dopusti da se dogode odgovarajuće posljedice njegovih postupaka: moral u pojedinom životu na Zemlji ostaje unutarnje stanje duše, unutarnje raspoloženje duše i ne može se otkriti izravno u vanjskoj fizičkoj stvarnosti. Istina je, naravno, da se stanje duše može pojaviti kao stvarni učinak moralnog raspoloženja duše. Možemo biti

unutarnje-duševno zadovoljni zbog svog dobrog ponašanja, unatoč činjenici da nas zadesi nesreća koja je u potpunoj suprotnosti s onim što smo zapravo prouzročili; ali ono što je na taj način ostvareno ostaje, još uvijek unutarnje-duševno. Čovjek mora sebi priznati da unutar fizičkog života nije sposoban izvana u fizičkom svijetu ostvariti ono što nosi u sebi u moralno-duševnom smislu.

Ako pogledamo karmu, kao što smo učinili posljednjih dana, i to kako raniji životi utječu na kasnije, tada dolazimo do unutarnje, odgovarajuće veze između kasnijih i ranijih života u duševno-moralnom području. U nekoliko riječi, međutim, to znači da u fizičkom životu na Zemlji čovjek ima organizaciju koja vraća duševne posljedice njegovog moralnog ponašanja u njegovu dušu i ne dopušta im da izađu u njegov život na Zemlji. U ovom životu na Zemlji čovjek je nemoćan shvatiti to što moralno nosi u svojoj duši. Čovjek je nemoćan; njegova vanjska fizička tjelesnost, njegova eterska supstancijalnost, čini ga nemoćnim. Jednako kao što je ovdje nemoćan u fizičkom životu, jednako tako postaje moćan u životu između smrti i novog rođenja. Ali ako ga fizičko tijelo i etersko tijelo sputavaju ovdje u fizičkom životu, ako ga čine nemoćnim, onda mora postojati nešto u životu između smrti i novog rođenja što mu daje moć da to fizički ostvari tamo u kasnijim životima. Ovdje smo s našim fizičkim i našim eterskim tijelom unutar oblasti prirode. Ono što moramo uzeti iz carstva prirode za naše fizičko i etersko tijelo u fizičkom životu na Zemlji, čini nas nemoćnima. Nakon smrti postajemo moćni u onome s čime prolazimo kroz vrata smrti, u vlastitom duševno-duhovnom biću, jer smo između smrti i novog rođenja povezani s bićima viših hijerarhija, baš kao što smo povezani s carstvima prirode na Zemlji. Bića viših hijerarhija podijeljena su u tri carstva, najniže carstvo: arhaji, arhanđeli, anđeli, srednje carstvo: Eksuziji, Dinami, Kirioteti, najviše carstvo: Prijestolja, Kerubini, Serafini. U toku ovih predavanja pokazali smo kako čovjek živi između smrti i novog rođenja s unutarnjom esencijom zvijezda, a time i s bićima viših hijerarhija. Ali da bi se moralno-duševni element mogao predstaviti u našem zemaljskom životu, mora se dogoditi sljedeće.

Moramo prije svega stvarno zadržati u svojoj duši ono što je učinak našeg moralno-duševnog raspoloženja misli, osjećaja i volje; moramo pričekati dok ne dobijemo pomoć bića viših hijerarhija u životu između smrti i novog rođenja. Tada se ono što nosimo u duši prvo nosi kroz duhovni svijet, ponovno se pojavljuje u novom životu na Zemlji i tada se pojavljuje u obliku u kojem bi se trebalo pojaviti. Što bismo bili kad bismo u zemaljskom životu mogli izravno spoznati ono što duševno-moralno nosimo u sebi? Ne bismo bili ljudi od zemaljskog života! Zamislite da u sebi imate nešto moralno-duševno, za što s pravom vidite da bi trebalo stvoriti sretnu situaciju u svijetu, i da bi se to dogodilo, vi biste tome mogli doprinijeti. Što bi onda bili? Bili bi mađioničar, a ne čovjek zemaljskog života! Jer kada se nešto

duhovno-duševno izravno ostvaruje, to je u biti magijski učinak. Čovjek nije mađioničar u individualnom zemaljskom životu između rođenja i smrti u našem sadašnjem ciklusu, ali je mađioničar zajedno s bićima viših hijerarhija, koji radi između smrti i novog rođenja, i ti se učinci nastavljaju kada je izvan ovog života između smrti i novog rođenja i ponovno silazi u zemaljski život. Upravo je karmički razvoj čovjeka kroz ova dva vrlo različita načina postojanja, zemaljski i onaj između smrti i novog rođenja, zapravo područje u kojem čovjek djeluje magijski. Ako promatramo fizičko ljudsko biće kako stoji pred nama u vanjskom životu, on se za nas dijeli na čovjeka nerva, na ritmičkog čovjeka – to sam spomenuo na kraju svoje knjige 'O zagonetkama duše', i u čovjeka metabolizma i udova. Metabolizam i udovi su povezani; kada koristimo svoje udove, metabolizam se stimulira, mora ići dalje, snage u ljudskom organizmu moraju se trošiti, metabolizam se mora odvijati; metabolizam se također mora nastaviti u unutarnje iskustvo. Ali oboje je povezano. Ako sada prvo pogledamo ljudski metabolički sustav, kako se on manifestira u fizičkom tijelu, u iskušenju smo da ga smatramo najnižim sustavom ljudskog bića na Zemlji. Postoje ljudi koji sebe nazivaju idealistima jer su stekli naviku da s određenim prezirom gledaju na metabolički sustav udova. To je najniži sustav, sustav koji idealista, pristojna osoba, najradije ne bi imala. Ali bez toga se ne može živjeti na Zemlji; to je ono što predstavlja čovjeka u njegovoj nesavršenosti u zemaljskom životu.

Ono što je ovdje prisutno je upravo ovo: istina je da je metabolički sustav čovjeka najniži sustav za fizički oblik čovjeka i stoga nema puno veze s onim što je zapravo ljudsko u zemaljskom životu, ali je već u zemaljskom životu povezan s bićima najviše hijerarhije, s Prijestoljima, Kerubinima, Serafinima. Kad hodamo svijetom ili radimo svojim rukama, tada je u toj tajanstvenoj aktivnosti koja se događa prisutno djelovanje Prijestolja, Kerubina, Serafina. Ali oni i dalje ostaju pomagači kada čovjek nastavlja svoj život nakon smrti i živi između smrti i novog rođenja. Ostaju pomagači. Sada, sasvim je pogrešno vjerovati da ono što je moralno-duševno dolazi iz glave. U stvarnosti, gledano s višeg stajališta, glava nije tako iznimno važan ljudski organ. Glava je zapravo više-manje ogledalo vanjskog svijeta, i da imamo samo glavu ne bismo znali ništa osim vanjskog svijeta. Vanjski svijet se jednostavno odražava u glavi. Iskustva glave samo su odraz vanjskog svijeta. Moralni impulsi koji žive u nama, impulsi duše, ne dolaze iz glave, dolaze iz istog područja gdje je metabolički sustav udova, ali ne iz fizičkog dijela metaboličkog sustava udova, već iz duhovno-duševnog u metaboličkom sustavu udova, u kojem žive Prijestolja, Kerubini, Serafini.

I zato moramo zamisliti sljedeće da bismo dobili odgovarajući pogled na ljudsko biće u ovom polju [nacrtano]: ovaj treći član ljudskog bića, metabolički sustav udova, u početku je naizgled nesavršen, da, moglo bi se reći nedostojan čovjeka u odnosu na njegovu fizičku i etersku organizaciju.

Ali tu je nešto drugo, ili bolje rečeno, ovaj sustav je u nečem drugom: tu žive Prijestolja – crtam samo shematski, naravno – unutra je tkanja Kerubina, unutra je plamen Serafina. Ako ljudsko biće sada prođe kroz vrata smrti, tada od njega otpada sve ono što je u osnovi fizičkog metaboličkog sustava i on ostaje sa svojim 'Ja' bićem u području onoga u čemu je već bio u životu: u carstvu Prijestolja, Kerubina, Serafina; tada živi u njedrima Kerubina, Serafina. On se zatim odvaja od njih, ali oni sada nastavljaju razvijati – i to sam istaknuo proteklih dana – ono što je bilo predisponirano duševno-moralno. Kao što sam već rekao, čovjek na Zemlji gleda gore, prema nebu, da bi sagledao ono što je više, ono što je duhovno i nadosjetilno. Čovjek to čini sve dok je na Zemlji. Ako je u životu između smrti i novog rođenja, on gleda dolje, i ono što će biti s njegovim duševnim-moralnim ponašanjem vidi kroz djelovanje Kerubina, Serafina, Prijestolja. Zatim, kada se ponovno spusti na Zemlju, vidi posljedice koje se događaju dolje; tamo Kerubini, Serafini, Prijestolja, rade zajedno u ostvarivanju duhovnog. Tako to vidimo, nakon što smo postali svjesni da čovjek magijski šalje učinke svojih djela iz sadašnjeg zemaljskog života u sljedeći.

Sada kada smo pogledali metabolički sustav udova, pogledajmo suprotan polarni sustav, nervno-osjetilni sustav koji je također prisutan u cijelom čovjeku, ali uglavnom je predisponiran za glavu, prema glavi. Zapravo, čovjek kroz svoju glavu doživljava samo odraz prisutnog vanjskog svijeta. Njegove misli, njegove predodžbe u kojima je, kao što sam vam rekao, jedino budan, zapravo su samo odrazi kroz njegovu glavu. Ali kada se netko uzdigne do znanosti inicijacije, prvo do imaginativnog znanja, zatim, kao što znate, kroz imaginativno znanje, njegovu transformaciju u znanje inspiracije, i zatim se kroz znanje intuicije može vratiti u prijašnje živote. Tada zaviri u ranije živote na Zemlji, ali onda ih vidi u njihovom duhovnom obliku. U duhovnom svijetu znanje je također nešto apsolutno stvarno. A oni koji kroz to prolaze sa stvarnim inicijacijskim znanjem, te gledaju u ranije zemaljske živote, ne osjećaju kao da su sada tamo, recimo upravo sada 15. lipnja 1924., već postaje prisutan sam u sebi tijekom ranijih zemaljskih života; on ne samo da gleda u to, nego se osvrće na cijelo svoje biće. To nije apstraktno, epistemološko gledanje iznutra, to je preokret, identifikacija s onim što je bilo. Unutarnji život postaje vrlo živ, emotivan i uzbuđen, kad se čovjek vrati u ranije živote na Zemlji. Ali vraćanjem unatrag dobiva se mogućnost promjene gledišta svog pogleda na svijet.

Koja je osnova vanjskog pogleda na svijet koji čovjek obično ima? Točka gledišta na vanjski svijet koju čovjek ima obično je glava. Ovu glavu, koja se temelji na fizičkoj organizaciji glave, ovu glavu koju ste imali u ranijim životima na Zemlji, ne možete je učiniti osnovom gledišta vašeg pogled na svijet kada ste se vratili u ranije živote na Zemlji; to ne možete, davno je nema, otišla je. Možete samo ono duhovno koje je živjelo u glavi učiniti početnom točkom vašeg pogleda na svijet. Inicijacija se sastoji u tome da se

čovjek produhovljuje vraćajući se svom ranijem životu na Zemlji. A zapravo sva vidovitost u najboljem smislu te riječi znači povratak u prijašnje živote na Zemlji. Biti iniciran znači ne zastati u svom sadašnjem životu na Zemlji, već gledati na stvari u svijetu kroz osobu koja ste bili u svom prethodnom životu na Zemlji. Dok je u uobičajenom odvijanju života netko toliko nesavršeno biće u zemaljskom životu da vidi samo vanjski fizički svijet, ono što smo bili u ranijim zemaljskim životima u međuvremenu je postalo vidovito. I u pravilu je slučaj da kad se vratimo u sljedeći prethodni zemaljski život, dođemo do otkrića: osoba koja je bila tamo zapravo je već postala puno savršenije ljudsko biće.

Da, kako onda to što bi netko mogao biti nakon svog ranijeg života na Zemlji, da to nije? Odakle to dolazi? Vidite, kada bi ljudsko biće imalo samo glavu i prelazilo iz jednog zemaljskog života u drugi, u sljedećem životu bi bili savršeni kao što smo bili u prethodnom. Ali nemamo samo glavu, imamo i druge sustave. A imajući magični princip čovjeka u metaboličkom sustavu udova, koji zauzvrat djeluje u karmi, iz jednog života u drugi karma donosi čovjekovu glavu. Dakle, karma ima izravan učinak na formiranje naše glave. A ako netko počne razvijati nepristran pogled na čovjeka u ovom području, postupno će naučiti čitati mnogo o svojoj karmi iz fizionomije svoje glave. I opet: gledati ovu glavu kako se danas gleda običnom sviješću, isto je kao da uzmete Goetheovog 'Fausta' i počnete: 'H-a-b-e n-u-n a-c-h', jer možete samo sricati, a ne čitati. Ne možete reći 'Habe nun ach'. Ali ako ste naučili čitati, proniknut ćete u ove čudne znakove koji su tu i razumjeti ćete. Već sam vam rekao da je to mala stvar koja se, dok sve knjige sadrže samo trideset slova i ništa drugo, u različitim kombinacijama čita kao Goetheov 'Faust', kao Hegelova 'Logika', kao Biblija, i tako dalje. Da je to tako, vidi se samo iz činjenice da je netko naučio čitati. Isto tako, mogu se naučiti čitati žive stvari oko nas. A uspon od sricanja iz oblika ljudske glave do čitanja, vodi u misterije karme te osobe. Dakle mogli bismo sami sebi reći da je ono što je vidljivo u obliku glave, stvarno izvana vidljivo: svatko ima svoju glavu, nitko nema tvorbu glave onog drugog. - Iako ljudi često izgledaju slično, po svojoj su karmi različiti. U formiranju glave, karma čovjekove prošlosti izlazi na vidjelo za fizičko-osjetilnu percepciju; u metaboličkom sustavu udova, buduća karma; duhovno prikriveno, nevidljivo je tu. Tako da kada govorimo duhovno o čovjeku možemo reći: čovjek s jedne strane inzistira na tome da svoju prošlu karmu učini vidljivom, a s druge strane da svoju buduću karmu u sebi nosi nevidljivo.

Na taj se način možemo uzdići do unutarnjeg duhovnog promatranja ljudskog bića. Ako pogledamo metabolički sustav udova čovjeka, on je nizak samo fizički i eterski; ali u metaboličkom sustavu udova žive bića najviše hijerarhije. Ako idemo do glave, onda je glava najsavršenija stvar u čovjeku u fizičkom i osjetilnom smislu, jer u sebi na vanjski, vidljivi način nosi ono

što duhovno djeluje iz ranijih zemaljskih života – uostalom, obično se najviše cijeni – ali nije tako u duhovnom smislu. Jer dok Prijestolja, Kerubini, Serafini, žive u metaboličkom sustavu udova, arhaji, arhanđeli, anđeli, žive u sustavu glave. Oni su ti koji u biti stoje iza svega što proživljavamo glavom u osjetilno-fizičkom svijetu. Oni žive u nama, u našem sustavu glave; oni djeluju iza naše svijesti, susreću se s efektima čisto fizičkog, osjetilnog svijeta i reflektiraju to natrag, a mi postajemo svjesni tek zrcalnih slika. Ono čega postajemo svjesni u sustavu glave samo su djela arhaja, arhanđela, anđela, u nama [nacrtano]. Ako želim nastaviti ovaj dijagram, moram reći: u sustavu ljudske glave, na drugom polu, djeluju arhaji, arhanđeli, anđeli. - Za duhovna bića, koja bi se jednako tako mogla imenovati drugim izrazima, uvijek koristim izraze starijeg kršćanskog svjetonazora, koji je još sadržavao duhovno.

Između nervnog sustava osjetila, koji je prvenstveno usidren u glavi, i metaboličkog sustava, čovjek nosi ritmički sustav. U ovom ritmičkom sustavu je ono što se događa između pluća i srca. Unutar svega toga žive hijerarhije Eksuzija, Dinama, Kirioteta.

Na kraju razmatranja karme, ponovno se otvara uvid da se čovjek suočava s tri carstva prirode koja su ovdje na Zemlji, a iza njega su nadređena duhovna carstva hijerarhija. I kao što ga njegovo fizičko tijelo dočekuje ovdje na Zemlji i sprječava ga da magično ostvari svoj duševno-etički život, tako ga nakon smrti dočekuje svijet hijerarhija i dopušta mu da ga ono magično vodi u sljedeći zemaljski život, što ne može magično ostvariti u jednom zemaljskom životu. Ako ljudsko biće prijeđe iz jednog zemaljskog života u drugi, onda bi pod svim okolnostima, ako bi se razvoj nastavio na pravilan način, razvio vidovitost sa sustavom glave, iz prethodnog zemaljskog života; arhaji, arhanđeli, anđeli, ga nose u vidovitost. Stoga čovjek, ako će stvarno vidjeti duhovno, mora imati ono što se može nazvati vidovitošću – bez da to znači išta praznovjerno ili šarlatansko - čovjek mora, iako je u vanjskom svijetu napredovao do svog sadašnjeg života na Zemlji, u određenoj mjeri postaviti se kozmički u svoj prethodni život na Zemlji.

Dakle, ako netko živi, recimo, u dvadesetom stoljeću, koristi se tim tijelom – a za znanje onda mora koristiti glavu – koje mu dvadeseto stoljeće može dati. Dakle, ne može biti vidovit. Ali recimo da je prebačen u prijašnji zemaljski život, naprimjer u desetom ili jedanaestom stoljeću, kroz svoje duševne vježbe, sada se u ovo doba dvadesetog stoljeća, vraća na ono što je bio tada: onda on nije ono što je bio tada, ali je svojom duhovnom snagom doveo do toga da je sada za dvadeseto stoljeće ono što je bio tada, i tu je vidovita ličnost. Vidovitost to može jasno otkriti inicijacijskom znanju unutar života u fizičkom svijetu. Međutim, ako se pomnije zagledamo u ljudski život, vidovitoj se svijesti otkriva da u dubljim impulsima ljudske

prirode, u većim dubinama duše, ono što je bilo u prijašnjem životu na Zemlji opet živi u drugom obliku. Mnogo toga se može iskusiti u tom pogledu, a poanta je ovdje da se, ako se stvarno želi pristupiti takvim stvarima kao što je djelovanje karme, mora zemaljsko iskustvo učiniti duševno-duhovnim intimnijim nego što je to obično.

Ono što sam rekao želim objasniti na primjeru. Iz načina na koji iznosim takve primjere znate da su zapravo proizašli iz duhovnog istraživanja koje je provedeno odgovorno. Želim upotrijebiti primjer.

Određena je individualnost živjela malo prije osnutka kršćanstva na europsko-azijskom orijentu sa zadatkom, koji u to vrijeme za ovu dušu nije bio baš zadovoljavajući – bilo je to vrijeme kada je još prevladavalo ropstvo – nad nizom robova koji su pripadali gospodaru, dodijeljen mu je nadzor. Nadosjetilno gledanje vidi da je čovjek doveden u takvu situaciju da je ljudska duša tog vremena, utjelovljena u tijelu nadglednika robova, morala izvršiti sve što je surovi gospodar tih robova naredio. Robovi su u početku razvili odnos s nadglednikom. Između robova i ovog nadglednika razvio se moralni odnos. Ali zapravo postoji nešto vrlo ambivalentno u duši ovog nadglednika. Nerado provodi često oštre, okrutne mjere koje je dodijelio gospodar. Ionako to radi jer je navikao, jer je tada bilo prirodno tako se ponašati. Pomislite samo: jesu li ljudi danas uvijek onakvi kakvi zapravo žele biti? - Jedino što ne razmišljaju o tome jesu li onakvi kakvi bi trebali biti. Čineći to, lažu sami sebe u vezi nesklada između onoga što jesu i onoga što žele biti. Dakle, ova duša nije bila ono što je trebala biti, ali je u osnovi imala duboko suosjećanje, duboku ljubav prema svim nesretnim robovima nad kojima je morala činiti zločine. Ali iz, mogao bih reći, društvenih navika, nanijela je mnogo zla robovima. To ju je činilo suodgovornom, dok je primarna odgovornost bila naravno, na onome koji je bio gospodar i vlasnik robova.

Obje osobe su se vratile sredinom Srednjeg vijeka, sada kao bračni par. Bivši vlasnik robova je zauzvrat došao u muškoj inkarnaciji, a nadglednik robova u ženskoj. Taj čovjek usred Srednjeg vijeka, koji je bio reinkarnirani bivši vlasnik robova, imao je položaj u svojevrsnoj seoskoj zajednici koji nije baš bio ugodan. U izvjesnom smislu, bio je svojevrsni policajac. Sve što bi se događalo u toj zajednici, svalilo bi mu se na grbaču. Zapravo se osjećao jako, jako loše. A kad se onda istraži zašto je to tako, dolazi se do zaključka da su ti seljani dobrim dijelom bili robovi koje je on prije posjedovao, i s kojima je na loš način postupao njegov nadglednik. Karmički je ispalo da je onaj koji je bio vlasnik bio opet viši dužnosnik, ali je postao seoski policajac na kojeg se, kao i njegovu suprugu, sve svalilo u komuni. No, u isto vrijeme, budući da je ova žena sudjelovala u svemu što su robovi koji su se preobrazili u seosku zajednicu natovarili na muža, ispunila se i karma ove žene, koja je nekada bila nadglednik robova, i robovlasnika. Veze između

njih dvojice su prekinute, ali još ne između ovog nadglednika robova, koji se sada pojavio u ženskoj inkarnaciji, i seoske zajednice. Opet su se okupili u devetnaestom stoljeću. Bivši nadglednik robova, koji je na određeni način sredio svoj odnos s bivšim gospodarom, pojavio se kao veliki pedagog Pestalozzi, a oni koji su bili njegovi robovi pojavili su se kao oni kojima je sada kao pedagog darovao svoju blagonaklonost.

Da, tako je. Na te stvari se mora gledati ne samo suhim razumijevanjem, na njih se mora gledati umom, osjećajem i ljubavlju, na takav način da osjećaj, um i ljubav postanu jasni i svijetli kao što je intelekt inače, i da se može razviti pravo znanje. Razum može razviti samo slike vanjske prirode, a ako mislite da dobivate nešto drugo osim slika prirode, varate se. Ovo drugo možete imati samo kada um, osjećaj i ljubav postanu moći spoznaje. Vraćajući se unatrag u karmičkom razvoju na naznačeni način, tek tada se može postupno dobiti vizija kako karma funkcionira. Ali tada cijela duša mora sudjelovati. Zato ono što je uključeno u takve rasprave o karmu mora zahvatiti cijelu osobu.

Vidite, ove stvari moraju doći prije nego što se duša može intimno uključiti u antropozofski pokret. Nedavno sam bio stvarno ganut. Morao sam iznijeti ono što sam vam sada govorio o Pestalozzi-u u Dornachu i tada sam mogao posjetiti Basel s još jednim članom uprave Dornacha. U čekaonici je bila slika, poznata slika koju je druga osoba koja je bila sa mnom često viđala: kako se Pestalozzi ponaša prema djeci. Ali ovaj prijatelj iz izvršnog odbora Dornacha bio je duboko dirnut ovom slikom i rekao je: ako pogledate sliku Pestalozzi-eve prirode, onda nije moglo biti drugačije od onoga kako sve to prikazuje antropozofija. - Vidite, to su stvari koje bi se trebale događati češće, koje bi stvarno mogle donijeti ono što proizlazi iz antropozofskih istraživanja u neposredno iskustvo. Zato rasprave o karmi, koje sam sada mogao voditi s vama, na moje veliko zadovoljstvo, ne samo da mogu biti shvaćene intelektualno, već sve o čemu se raspravljalo ovih dana ne privlači samo vaš intelekt; apelira na vaše srce, na cijelu dušu. I tek kada sažmete ono što sam rekao o reinkarnaciji povijesnih ličnosti, o razmatranju individualne karme, o međudjelovanju padanja u san i buđenja u razvoju karme, i pustite da to djeluje u vašem srcu i duši, tada će vam ova razmatranja dati sveobuhvatno razumijevanje učinaka karme na pojedinačne ljudske osobnosti.

To prodiranje u cjelokupno ljudsko biće onoga što danas tako rado shvaćamo samo intelektualno, to je jedino što pomaže našoj civilizaciji koja je na rubu propasti. Što istočnjak danas kaže o zapadnom čovjeku? Istočnjaci danas nemaju duhovnost koju možemo jednostavno usvojiti, već duhovnost koja je duboko zavirila u duhovni svijet u davna vremena. Postoje samo tragovi toga, ali u svojoj duši ima osjećaj onoga što je nekada bilo na istoku: zajednički život s duhom koji živi u svemu. To je ono što ima

onaj koji se ne uroni u materijalizam. Jedan od onih istočnjaka, koji je imao osjećaj za samu bit duhovnosti živeći u istočnoj mudrosti, gledajući zapadnu civilizaciju, je rekao: Što je tu neobično? Neobično je po tome što ima samo fasadu i nema temeljnih zidova. Fasada stoji izravno na tlu i nema temelja. - I nastavlja, ovaj istočnjak: Da, zapadni čovjek zapravo počinje od svega što pripada njegovoj civilizaciji, od gotovo svega, počevši od 'Ja', od 'Ja' zatvorenog u jednom životu na Zemlji, od onoga što funkcionira da, kako god to percipirali, nije stvarnost. To je stvarnost samo ako izlazi iz sebe i vodi u uzastopne ljudske živote.

Istočnjak vidi uzastopne ljudske živote kao temelje, a stajanje s 'Ja' koje je zatvoreno između rođenja i smrti, vidi kao fasadu. Nismo li danas vidjeli da će se ljudi, kada gledaju na duhovno, osvrnuti na prošlost? Ako ponovno pogledamo karmički razvoj u magijskom smislu, on se mora temeljiti na stajalištu uzastopnih zemaljskih života. Tada se 'Ja' proširi, tada 'Ja' više neće biti egoistično. Istočnjak kaže da Europljanin može pronaći 'Ja' samo unutar rođenja i smrti; on to naziva egoizmom Europljana. Zato kaže: Europska, zapadna civilizacija općenito, ima fasadu i nema temelja, i ako se stvari nastave tako da europska civilizacija ostane samo s 'Ja' koje živi između rođenja i smrti, onda bi jednog dana situacija mogla biti da, budući da fasada nema temelja, pojedini kameni fasade ispadnu. - To je zapravo u mnogim dušama orijentalnih ljudi, jer oni puno žive u imaginaciji, ovu sliku stvorilo je kamenje koje je otpalo s fasade koja nema temeljne zidove. Upravo uvid u takve stvari, kako smo ih ovdje razmatrali proteklih dana, opet daje temelj, vodi dalje od puke fasade. Gledanje na karmu koja vodi od zemaljskog života do zemaljskog života, vodi čovjeka izvan njegove ograničene aktivnosti, koja se proteže samo jednim zemaljskim životom.

Danas, kada vam moram održati posljednje predavanje, želio bih ovu perspektivu staviti u kulturno-povijesni zadatak antropozofije pred vaše duše. Ako, nastavljajući raditi u dušama, ovo otvori niz stvari, tada će te duše doprinijeti postavljanju kamena temeljca za istinsku, suštinsku originalnu i čvrstu fasadu zapadne civilizacije. Orijentalac uvijek koristi naknadnu misao kada radi nešto kao što sam ja ovdje učinio. Nema ništa za dodati onome što su istočnjaci često govorili. Kad istočnjak kaže takvu rečenicu, misli: zapad se previše udaljio od duha, više ne može pronaći temelje; istok mora dodati ono što ima od davnina, da zemaljska civilizacija ne bi propala. - O takvim nastojanjima kao što je antropozofija ovisit će hoće li užasna sudbina koju joj danas proriču svi mudri istočnjaci, zadesiti zapadnu civilizaciju. Potrebna je dobra volja da se prodre u duhovni svijet kako bi se ovaj duhovni element ponovno preuzeo u ljudska srca, u ljudske umove. Stoga, zajednica ljudi koja se okuplja za takav duhovni rad, kao što ste vi učinili, shvatila je stvar u pravom smislu samo ako iz toga proizlazi zadatak, svom snagom volje koja je dostupna duši, da radi na doživljavanju duhovnog. I u ovim sam predavanjima htio ukazati na put prema iskustvu

duhovnog, a zatim i moralnog koje je sveobuhvatno. Zato sam želio u ovim satima u kojima smo mogli biti zajedno, dati vam ovo što sam dao. Ali antropozofija treba uvijek ozbiljno shvaćati duhovno, u svakom trenutku, ne samo tijekom predavanja. Stoga bi također trebala učiniti istinitom rečenicu: kada smo zajedno u prostoru, fizički smo zajedno, ali zato jer vidimo kroz duhovno, znamo da smo zajedno čak i kada smo fizički odvojeni. Zato danas kažem, jer znam da se neki od vas moraju vratiti danas, već nakon ovog predavanja: oprostimo se jedni od drugih govoreći: želimo biti istinski antropozofi ostajući zajedno u duhu koji nam dolazi iz našeg svjetonazora, čak i kada smo fizički razdvojeni. - Pozdravimo mi, koji sada odlazimo, naše prijatelje iz podružnice Breslau na način da im kažemo: i mi se želimo prisjetiti da nam je bilo dopušteno raditi zajedno za naše duše i za duše drugih ljudi. Želimo se osjećati zajedno i kada izađemo iz prostorije, i čeznemo da prijatelji iz Breslau pomisle na one koji su, na njihovo veliko zadovoljstvo, smjeli s njima provesti neko vrijeme.